

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

221B

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ
TEMMUZ-AĞUSTOS 2018 SAYI: 21 FİYAT: 15TL

ÖZEL
RÖPORTAJ
• KIM TOFT HANSEN
• WALTON GOGGINS

LONDRA
NEW YORK
SAN FRANCISCO
BOLOGNA
MILANO BARCELONA
CÁDIZ ROMA
PARİS NAPOLI
BUENOS AIRES
SİCİLYA

DOSYA:

BEHZAT Ç. DÖNÜYOR!

- ERDAL BEŞİKÇİOĞLU
- İNANÇ KONUKÇU
- ERCAN MEHMET ERDEM
- SARP KALFAOĞLU
- CAN OKAN

ŞEHİR VE POLİSİYE

TEMİZ İŞ

"Bomba gibi bir kitap, keskin, patlayıcı, komik."
New York Times

"İnsanı kahkaha atmak, ağlamaya başlamak ve ataerkil düzene derhal başkaldırmak arasında kararsız bırakıyor."
Vogue

Bir akşam yemeği sırasında kız kardeşinizden gelen imdat çağrısına nasıl karşılık verirsiniz?
Eğer kız kardeşiniz sicili kabarcık bir seri katil, siz de titiz bir hemşireyseniz liste belli:
Çamaşır suyu, lastik eldivenler, çelik gibi sinirler ve dayanıklı bir mide. Peki ya, kız kardeşiniz,
kalbinizi kaptırdığınız doktoru baştan çıkarırsa?

Tutkulu ve dikkatli polisiyeseverler için şehirler, en az dedektifler kadar önemlidir. Farklı şehirlerde geçen ne kadar çok polisiye roman okur, polisiye dizi ve film izlerseniz o şehirlerin sokak isimlerini bile farkında olmadan öğrenmiş olursunuz. Şehir; sokakları, caddeleri, insanları, gündüz ve gece hayatıyla polisiyenin olmazsa olmazı.

Londra, New York, Roma, Venedik, Sicilya, Milano, Bologna, Napoli, Barselona, Buenos Aires, Paris... Tüm bu şehirlerin polisiye haritasını çıkartmaya çalıştık bu sayımızda. Bu şehirlere yolunuz düştüğünde elinizde bir polisiye rehber olmasını istedik. O şehirdeki en önemli polisiye romanlar hangi sokaklarda, hangi mekânlarda geçiyorsa eserin, yazarın ve dedektifin izinden gezebilmeniz için... Elbette eksik kalan pek çok şehir var, bu nedenle “şehir ve polisiye” dosyasının devamını getirmeyi planlıyoruz.

“Şehir ve Polisiye” dosyamız için yurtdışından bu alanda çalışan uzmanları araştırırken Kim Toft Hansen ile tanıştık. Hansen, kapak dosyamız için yazışırken bize “Detect” oluşumundan bahsetti; bu projeyi Türkiye’deki polisiyeseverlerin de tanınması gerektiğini düşündük. Detect, Bologna Üniversitesi öncülüğünde kurulan; farklı üniversite ve araştırma bölümlerinden isimlerin ortak çalışma yürüttüğü bir “polisiye ağ” olarak tanımlanabilir. Bu ilgi çekici oluşumla ilgili Fulya Turhan sordu, Kim Toft Hansen yanıtladı.

Behzat Ç... 6 yıl aradan sonra 25 Temmuz’da yeni sezonuyla BluTV’de yayında olacak. Yerli polisiye diziler açısından karakterleri, sözü, söylemi nedeniyle özel bir yeri olan *Behzat Ç.*, roman uyarlaması olduğu için de ayrıca kıymetli. Pek çok izleyici tarafından merakla beklenen yeni sezonu ve 6 yıl sonra hikâyenin nasıl başlayacağını, oyuncular Erdal Beşikçioğlu ve İnanç Konukçu, senarist Ercan Mehmet Erdem, BluTV sorumlusu Sarp Kalfaoğlu ve İnter Medya’dan Can Okan’la konuştuk.

FX’in iddialı polisiyesi *Deep State*, yeni sezonuyla bu yaz dönüyor. *Deep State*’in yeni sezonunu başrol oyuncusu Walton Goggins ile konuştuk.

İlk sayımızdan itibaren devam eden “Dedektifler Ne Yer, Ne İçer” bölümüne kardeş bir bölüm geliyor 21. sayımız itibarıyla. Onur Bayrakçeken’in hazırladığı “Dedektifler Ne Dinler” bölümüyle her sayımızda dedektiflerin müzikal beğenilerini irdeleyeceğiz. İlk bölümün konduğu elbette Sherlock Holmes.

Bu sayı, özellikle kapak konusuyla bizi aylardır çok heyecanlandırıyordu; fakat en zor hazırladığımız sayı oldu diyebiliriz. Babamız Necibettin Özdemir’i 28 Haziran 2019’da kaybettik. İzninizle bu sayıyı ona ithaf etmek isteriz. Felsefe ve Biyoloji bölümlerinde okuma kararı aldığımızda bizi en çok destekleyen, yayıncılık alanında çalışmaya karar verdiğimizde çalıştığımız yayınevleri, dergiler ve gazeteleri sürekli takip edip yaptığımız işlerle en çok gururlanan, 2015’te Mylos Yayın Grubu’nu kurmaya karar verdiğimizde tüm zorluklara ve risklere rağmen bizi cesaretlendiren, 221B’nin ilk sayısını yayımladığımız gün, muhtelif gazete bayilerini ve kitapçıları gezerek bize bilgi veren, polisiyeye hiç ilgisi olmasa da her sayımızı dikkatle okuyan babamıza... Her zaman yanımızda olacaksınız...

221B, Sayı 21, Temmuz-Ağustos 2019

İki Aylık Süreli Yayın

Yayın Yönetmeni: Özlem Özdemir
ozlem@mylosyayingrubu.com

Editör:

Fulya Turhan
fulya@mylosyayingrubu.com
Ufuk Kaan Altın
kaan@mylosyayingrubu.com

Yoldaş Özdemir
yoldas@mylosyayingrubu.com

Kapak Tasarım: Cansu Özçömert

İç Tasarım: Eren Taymaz

Reklam ve Proje: Deniz Tufan
deniz@mylosyayingrubu.com

221bdergi.com | bilgi@221bdergi.com
facebook.com/221bdergi | twitter.com/221bdergi

Online sipariş ve yıllık abonelik için:

dukkan.mylosyayingrubu.com

Mylos Yayın Grubu Yayıncılık Danışmanlık Hizmetleri
Ltd. Şti. adına İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü:
Özlem Özdemir

Adres: Caferağa Mah. Dr. Şakirpaşa Sok. No:3/A
Kadıköy - İstanbul **Tel:** 0543 345 46 00

Baskı: Dünya Süper Veb Ofset A.Ş.

“Globus Dünya Basınevi” 100. Yıl Mah.
34204 Bağcılar - İstanbul

Tel: 0212 4402424

Sertifika No: 31566

Dağıtım: Dünya Dağıtım 0 212 440 2843

221B’de yayımlanan tüm yazı, çizim ve karakterlerin
yayın hakları saklıdır. Yayınevi, yazar ve çizerin izni
olmaksızın hiçbir yazılı, basılı ve görsel yayın organı ve
sanal ortamlarda kullanılamaz.

TÜRKİYE'NİN TEK DİZİ KÜLTÜRÜ DERGİSİ EPISODE
15. sayısı bayilerde!

DERGİ SATAN HER YERDE • DERGİLİK UYGULAMASINDA • ONLINE SİPARİŞ bit.ly/MylosDukkan

221B

SAYI 21

SHERLOCK HOLMES NE DİNLER? 4

ONUR BAYRAKÇEKEN

LONDRA POLİS TEŞKİLATININ KURULUŞU VE LONDRA POLİSİYESİNİN DOĞUŞU 22

BERKEM SAĞLAM

İTALYAN POLİSİYE EDEBİYATI VE ŞEHİR: ROMA, MİLANO, BOLOGNA, NAPOLİ, SİCİLİYA..30

BÜLENT AYYILDIZI

BAŞROLDE PARİS, YAN ROLLERDE 1800'LER, SUÇ VE VICTOR LEGRIS 45

ÇINLA AKDERE

İSPANYA ŞEHİRLERİNDE ESEN POLİSİYE RÜZGÂRI 50

ARŞ. GÖR. MELİKE YAZICI ÇANGUR

CAM KENT: NEW YORK'TA TUHAF BİR DEDEKTİF VAKASI.....52

SANİYE ÇANCI ÇALIŞANELLER

NEW YORK'U MESKEN TUTMUŞ POLİSİYELER ..58

SANİYE ÇANCI ÇALIŞANELLER

SAM SPADE NE YER, NE İÇER?.....62

FULYA TURHAN

CASUSİYE'NİN ÜÇ ŞEHİRİ: LONDRA (BURASI), BERLİN (ARASI), İSTANBUL (ORASI).....65

DORUK TATAR

POLİSİYE ROMAN CENNETİ.....77

EROL ÜYEPAZARCI

RÖPORTAJ: WALTON GOGGINS 80

POLİSİYELERİN ÖLÜMSÜZ SİLAHLARI: KATANA 83

EKİN AÇIKGÖZ

ÖYKÜ: KATİLİ TANIMAK.....89

ALPER KAYA

ÇAYLAK KİTAP DEDEKTİFLERİ GEORG DENGELER İLE TANIŞIYOR.....92

ÖZEL RÖPORTAJ

KIM TOFT HANSEN 10

ÖZEL RÖPORTAJ

ERDAL BEŞİKÇİOĞLU, İNANÇ KONUKÇU,
ERCAN MEHMET ERDEM,
SARP KALFAOĞLU, CAN OKAN

6 YIL SONRA NİHAyet
DÖNÜYOR: BEHZAT Ç.

68

BORGES, LATİN AMERİKA
POLİSİYE EDEBİYATI VE ŞEHİR

PERSEPHONE BRAHAM 16

SHERLOCK HOLMES*

BAZEN SHERLOCK HOLMES'ÜN DEHASINA VE ÇÖZMEYE ÇALIŞTIĞI VAKALARIN GİZEMİNE ÖYLE KAPILIRIZ Kİ MACERALARINDAKİ BAŞKA DETAYLARI ATLARIZ. HALBUKİ DİKKATLİ BİR OKUR, BAY HOLMES'ÜN SIKI BİR MÜZİK DİNLEYİCİSİ VE YAPICISI OLDUĞUNU HEMEN FARK EDER. GERÇİ TELEVİZYON UYARLAMALARININ AKSİNE SIR ARTHUR CONAN DOYLE İMZALI ORJİNAL SHERLOCK HOLMES ÖYKÜ VE ROMANLARINDA MÜZİĞE PEK AZ GÖNDERME VARDIR.

Polisiye merakım ufak yaşlarda Sherlock Holmes öykülerini okuyarak başlamıştı; onu Hercule Poirot, Auguste Dupin gibi dedektifler, bir de “centilmen hırsız” Arsène Lupin izledi. Ortaokul yıllarımda başka bir şey okumaz olmuştum; varsa yoksa gizem peşinde koşan dedektifler! Bu merakım bir ara öyle hararetlenmişti ki bir arkadaşımınla beraber bir Sherlock Holmes uyarlaması bile yazmıştık. O uyarlama için Erol Üyepazarcı’dan bir tebrik e-postası almamız, galiba polisiyeyle ilişkimde zirveyi gördüğüm hissi uyandırdı bende. Üstelik çağdaş polisiyelere bir türlü kanım ısınmıyordu. Sonuçta liseye başladığım sıralarda polisiye merakım sönüverdi.

Birkaç yıl boyunca okuduğum polisiye kitap sayısı sadece birdi: *Postacı Kapıyı İki Kere Çalar*. Bayılmıştım romana, filmini de bir o kadar sevmiştim ama o bile polisiye merakımı canlandırmaya yetmemişti. Üniversite yıllarına kadar polisiyeyle aramızdaki soğukluk sürdü. Her şeyi tersine çeviren, polisiye ile bendeniz arasındaki ilişkiyi bir yanardağ misali yeniden harlayan ne bir yazar ne de bir sinemacıydı. Beni polisiyeye döndüren, tarihin en esaslı müzik devrimcilerinden Miles Davis’ti. Onun *Ascenseur pour l’éc-haufaud* (1958) film müziği albümünü dinlememle kendimi film-noir’nın tekinsiz sokaklarında bulmam bir oldu. Yeniden polisiye okumaya, daha çok da izlemeye başladım. Bir de dinlemeye. Ben polisiye türüne döndüren müzik olunca, şu soru ister istemez merakımı cezbedi: Dedektifler ne dinler?

Bu uzun girizgâh için beni affedin, lakin bu yazı dizisinde bahsedeceğimiz konuyla ilgilenmeye nasıl başladığımdan bahsetmesem olmazdı. Dedektifler ne dinler sorusu, işte böyle düştü aklıma ve dinledikleri şeyleri niçin dinlerler? Bu yeni bir konu değil aslında. Polisiye ile müziğin ilişkisi hep sıkı fıkıdır, üzerine yazılıp çizilmiştir. Müzik, film-noir’da neredeyse tarzın belirleyici unsurlarından biridir örneğin. Maceralarını okuduğumuz pek çok dedektifin de takıntı raddesine varabilen müzikal merakları vardır ve bunlar bir şekilde o karakterlerin ya da hikâyelerin gelişiminde rol oynarlar. İşte, “Dedektifler Ne Dinler?” yazı dizisinde yapmaya çalışacağım şey, bu minvalde bir yolculuğa çıkmak olacak. Polisiye tarihinin unutulmaz dedektifleri karşısında ıssız birer ada, ben de meraklı bir kor-san; sizinle birlikte bu adaların müzikhollerini keşfedeceğiz. Buna da polisiye kültürü dendi mi kuşkusuz ilk akla gelen dedektif olan Sherlock Holmes ile başlayacağız. Demek ki sorumuz şu: Sherlock Holmes ne dinler?

Baker Sokağı, 221B’deki dairenin önünden geçerken bazen ince uzun bir adamı pencerenin önünde keman çalarken görebilirsiniz. Evet, o adam, dünyanın ilk ve tek danışman dedektifi meşhur Bay Holmes’tür. Üstün gözlem yeteneği, çıkarım yapma sanatındaki ustalığı ve eşsiz hafızasıyla en zorlu vakaları kolaylıkla çözmeyi başaran bir Viktorya dönemi beyefendisi. Bunun yanı sıra sadık dostu ve maceralarının yazarı Doktor Watson’ın deyişiyle “olağandışı bir bestekâr”.¹

*Bu yazıda Sherlock Holmes öyküleri ve romanlarından alıntılar, Everest Yayınları’nın çıkardığı üç ciltlik *Açıklamalı Notları*yla Sherlock Holmes kitaplarından yapılmıştır. Dipnotlarda cilt numarası ve sayfa sayısı ile belirtilmektedir.

Bazen Sherlock Holmes'ün dehasına ve çözmeye çalıştığı vakaların gizemine öyle kapılırız ki maceralarındaki başka detayları atlarız. Halbuki dikkatli bir okur, Bay Holmes'ün sıkı bir müzik dinleyicisi ve yapıcısı olduğunu hemen fark eder. Gerçi televizyon uyarlamalarının aksine Sir Arthur Conan Doyle imzalı orijinal Sherlock Holmes öykü ve romanlarında müziğe pek az gönderme vardır. Keman çaldığına sık sık rastlasak da Bay Holmes'ün kemanyıyla ne çaldığına ya da neler dinlediğine dair ipucu veren Sherlock Holmes öyküsü sayısı (ikisi roman olmak üzere) hepi topu dokuzdur: *Kızıl Soruşturma*, *Baskervillelerin Tazısı*, "Karton Kutu", "Kızıl Saçlılar Kulübü", "Yalnız Bisikletçi Macerası", "Bruce-Partington Planları", "Mazarin Taşı Macerası", "Kızıl Çember Macerası" ve "Emekli Boya Satıcısı Macerası".

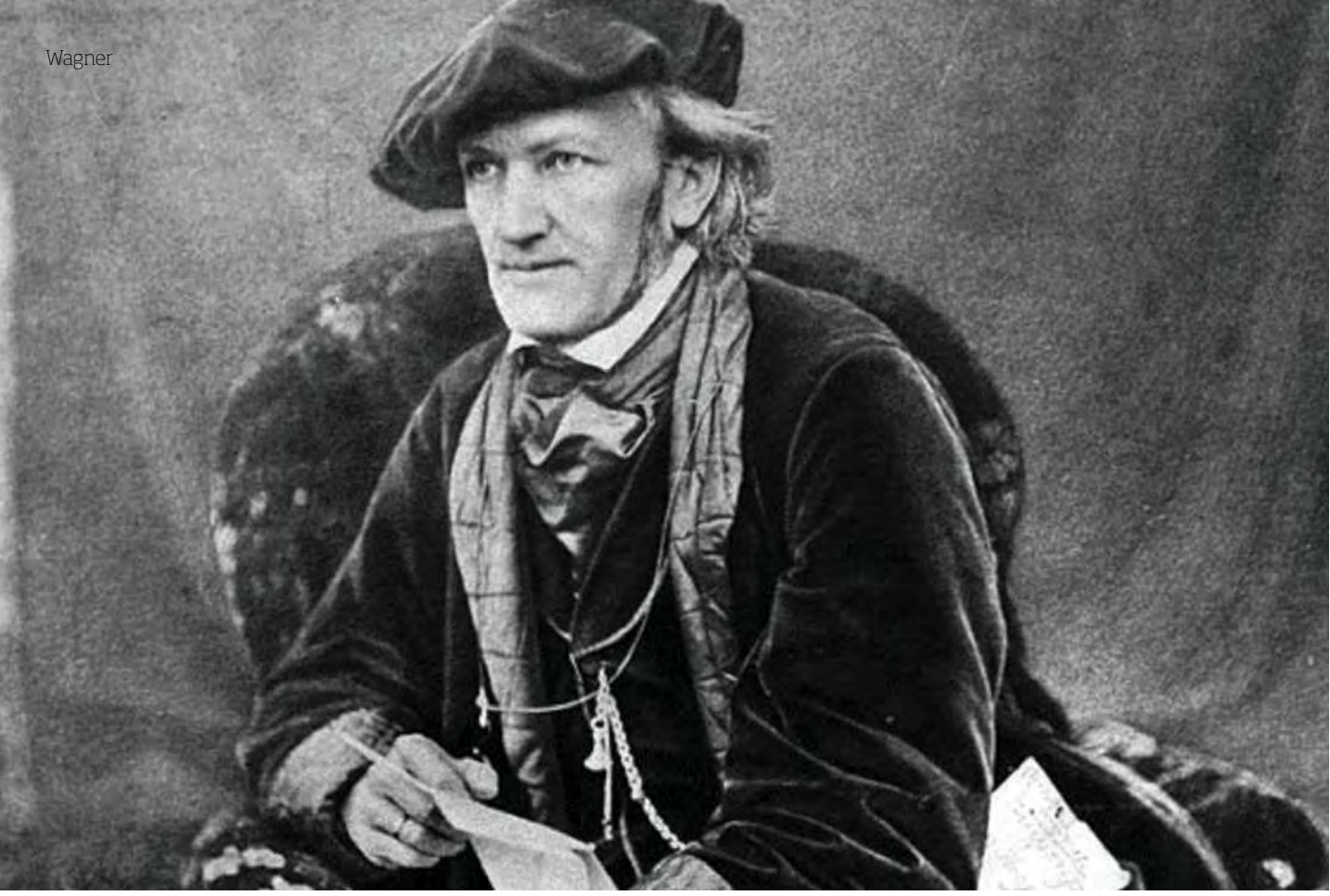
Şimdi bu maceralarda keman meraklısı Bay Holmes'ün müzikal zevkinin izlerini süreceğiz. Bunu da iki başlık altında yapacağız: Bay Holmes'ün adını andığı besteciler ve icracılar.

HOLMES'ÜN BESTECİLERİ

Her ne kadar Doktor Watson, "Kızıl Saçlılar Kulübü" öyküsünde Sherlock Holmes için, "*Arkadaşım müziği çok seven biriydi, yalnızca çok kabiliyetli bir icracı değil aynı zamanda olağan-*

dışı bir bestekârdı,"² dese de elimizde Holmes tarafından bestelenmiş hiçbir parça yok; ne bir konçerto, ne bir senfoni... Öyleyse Doktor Watson, Sherlock Holmes'ün bestekârlığından bahsederken kastettiği neydi? Bu yazıyı yazarken yararlandığım Sherlock Holmes kitabındaki Leslie S. Klinger imzalı dipnotta *Introducing Sherlock Holmes* kitabının yazarı William Hyder'ın şu tespitine yer veriliyor: "*Watson'ın 'bestekâr' derken Holmes'ün kemanyıyla çeşitli ezgileri emprovize icra edişini kastettiğini düşünebiliriz.*"

Bu mümkündür. Nitekim *Kızıl Soruşturma* romanında Sherlock Holmes'ü tanıdığı ilk günleri anlatırken onun keman çalmadaki becerisine de değinir ve burada "*(...) kendi haline bırakıldığında hiç müzik üretmez, hatta tanıdık bir melodi çıkartmazdı. Akşamları koltuğuna yayılır, gözlerini kapatır ve dizine koyduğu kemanyını gelişigüzel bir biçimde tıngırdatırdı,*"³ der. Buradaki "gelişigüzel" ifadesinden Holmes'ün bir bestekâr disipliniyle çalışmadığı, kemanyını beste yapmak üzere eline almadığı kanaatine varabilir. Bu da William Hyder'ın savını destekler. Fakat emprovizasyon dediğimiz işin aslında "gelişigüzel" yapılan bir iş olmadığını, bazı kuralları olduğunu ve ciddi bir armoni bilgisi gerektirdiğini de eklemeli. Şayet Doktor Watson bu

bilgiye sahipse William Hyder'in savı boşla dūŖebilir. O zaman da Sherlock Holmes kadar maharetli bir dedektif bulmamız ve ondan Bay Holmes'ün bestelerini ortaya çıkarmasını rica etmemiz gerekir!

Sherlock Holmes'ün kâğıda döküğü bir bestesi var mı yoksa Doktor Watson'ın "bestekâr" derken kastettiğı Hyder'in iddia ettiğı gibi "emprovize icra" mı tartışması bir boşluk da içeriyor aslında. Sherlock Holmes belki sahiden bir bestekârdır ancak bestelerini kâğıda dökme yerine hafızasında tutuyordur. Bunun düşük bir olasılık olduğıunun farkındayım; Bay Holmes için bu besteler "lüzumsuz bilgi" sınıfına girebilir. Fakat unutmamalı ki onun hafızası halihazırda pek çok beste ve melodiyile doludur. Doktor Watson, Sherlock Holmes'ün çeşitli bestekârlardan parçalar çaldığına birkaç defa şahit olmuştur ve Bay Holmes bunların hiçbirinde nota kâğıdı kullanmamıştır; en azından bundan bahsedilmez. Aman yanlış anlaşılmasın; nota bilmediğinden değil! Doktor Watson'ın yazdıklarında Sherlock Holmes'ün nota bilgisi olduğıuna dair açık bir ifade geçmese de bazı ipuçlarından Bay Holmes'ün iyi seviyede nota bilgisine sahip olduğıunu anlıyoruz. Örneğın iyi seviyede nota bilmiyor olsa "Bruce-Partington Planları" öyküsünde bahse-

dildiğı gibi Ronald de Lassus'un motetleri (yani çoksesli ilahileri) üzerine bir monografi yazmaya girişemezdi.⁴

Yeri gelmişken, işte Bay Holmes'ü etkilemeyi başarmış ilk bestekârın adını andık: Roland de Lassus ya da diğeri adıyla Orlando di Lasso. 16. yüzyılda yaşamış, Belçika doğumlu bu Flaman bestekâr, Rönesans müziğı dendi mi akla gelen ilk isimlerden. Dini müzikleriyle meşhur olsa da kendini kiliseyle sınırlamamış bir bestekâr. Bizi ilgilendiren ise Bay Holmes'ün onun diğeri tüm bestelerine değil, ilahilerine ilgi duymuş olması. Edward R. Staubach, buna şöyle bir açıklama getirmiş: "*Lassus'un ilahilerinin sürekli inişli çıkışlı olması, ani duruşlar, beklenmedik başlangıçlar ve sonlar içermesi, sıradan ritimlerden güçlü, sıradışı ritimlere geçmesi (senkop), onun beste-lerinin tipik bir özelliğı olarak kabul edilir. Bu ilahilerde yansıtılan kişilik, keman çalışı, Watson'ın Kızıl Soruşturma romanındaki tabirleriyle, belki de 'geçici bir hevesin ya da bir hayalin' sonucu olarak, bazen 'yüksek tınılı ve hüzünlü', bazen de 'fantastik ve eğlenceli' olabilen bir kişinin ilgisini kesinlikle çekebilirdi.*"⁵

Roland de Lassus'a karşı derin ilgisi bir yana Bay Holmes'ün esas sevdikleri Alman besteciler. Bunu "Kızıl Saçlılar Kulübü"nde Doktor Watson ile Sarate konserine gidecekleri zaman

açıkça dile getiriyor: “Konser programında pek çok Alman bestesi var, bunlar İtalyan veya Fransız bestelerine oranla benim zevkime daha uygun.”⁶ Aslında Bay Holmes’ün Alman bestecilere duyduğu ilgi hiç de şaşırtıcı değil. Çünkü Viktorya döneminde İngilizler henüz çok büyük besteciler çıkaramamışlardı ve Alman bestecilerin Ada’da büyük bir hâkimiyeti sözkonusuydu. Örneğin 1877 Mayıs’ında Londra’daki Royal Albert Salonu’nda bir Wagner Festivali düzenlenmiş, festival kapsamında Richard Wagner’in şef olarak bizzat katıldığı altı konsere de Londralılar büyük ilgi göstermişti. Bu arada Bay Holmes de Wagner seven Londralılardan biridir; “Kızıl Çember Macerası”nda Doktor Watson’ı bir Wagner konserine davet eder: “Bu arada, saat sekiz olmadı daha. Covent Garden’da bir Wagner konserine ne dersin? Eğer hızlı davranırsak belki ikinci yarısına yetişebiliriz.”⁷ Bay Holmes’ün hangi Wagner operasına yetişmeye çalıştığı meçhul. Ancak *Der Ring des Nibelungen* ya da *Lohengrin* olması muhtemel. Her ikisi de o yıllarda Londra’da sahneleniyordu.

Sherlock Holmes’ün, *Kızıl Soruşturma*’da Doktor Watson’ın ricası üzerine bir başka Alman besteci Felix Mendelssohn’un (aslında piyano için yazılmış olan) *Lieder*’inden bölümler çaldığını da biliyoruz. Mendelssohn’a ayrı

bir parantez açmalı: 19. yüzyıl İngiltere’sinde belki en popüler bestecilerin başında ülkeyi tam on defa ziyaret eden Mendelssohn geliyor. Harold Schoenberg, *The Lives of the Great Composers* kitabında Mendelssohn’un erken Viktorya dönemi dinleyicisini diğer romantiklerden ayrılan “rahat dinlenir” tarzıyla tavladığını ve bütün yüzyıl boyunca İngiliz ekolünü domine ettiğini belirtir.⁸ Mendelssohn’un “tarzından” bahsetmek bizim için de önemlidir. Çünkü pek çok müzik eleştirmeni ve tarihçisinin “içgözlemsel” (İngilizce söylersek “introspective”) saydığı Mendelssohn müziği, tam da Bay Holmes’e hitap etmektedir. Bay Holmes, Alman bestelerini neden İtalyan veya Fransız bestelerini tercih ettiğini söylerken şöyle der: “İçgözlemsel müzikler bunlar ve ben de içgözlem yapmak istiyorum zaten.”⁹ Bununla beraber, Bay Holmes’ün herhangi bir Mendelssohn bestesi dinlediğine dair açık bir ifade Sherlock Holmes külliyatında bulunmamaktadır.

Her ne kadar Bay Holmes, Fransız bestelerini tercih etmediğini belirtse de “Mazarin Taşı Macerası”nda alır kemanını, Fransız besteci Jacques Offenbach’ın Alman yazar E. T. A. Hoffman’ın üç hikâyesini esas alarak bestelediği *Les Contes d’Hoffman* operasının 2. perdesini açan “Barcarolle” aryasını çalışır: “Ben kemanımla

*Hoffmann 'Barcarolle'ü üzerinde çalışacağım.*¹⁰ Çalışır dediğime bakmayın; aslında hasımlarını kandırmak için gramofondan çalar! Ancak ilgili dipnotta belirtildiği üzere, Anthony Boucher, 1902 yılında "Barcarolle"ün kaydının bulunmadığını belirtiyor.¹¹ Öyleyse gramofonda dönen plak, Holmes'ün kendi kaydı olmalı.

Sherlock Holmes'ün adını andığı ya da maceralarında bir şekilde bahsi geçen önemli bir besteci daha kaldı: 19. yüzyıla damgasını vuran isimlerden Polonyalı besteci Frederic Chopin. *Kızıl Soruşturma*'da Bay Holmes ile Doktor Watson, dönemin en meşhur kadın kemancı-sı Wilma Norman-Neruda'nın bir konserine giderler. Konserden önce Bay Holmes, Watson'a, "*Harikulade çaldığı şu Chopin neydi: Tra-la-la-lira-lira-lay,*"¹² der. Sherlock Holmes'ün kastettiği Chopin bestesi hangisidir, bugün hâlâ muamma. Sherlock Holmes araştırmacıları ortaya bununla ilgili birçok tez atmış durumda. Bazısı ise Bay Holmes ya da Doktor Watson'ın solo keman için hiçbir bestesi bulunmayan Chopin ile bir başka besteciye karıştırmış olabileceğini öne sürüyor.

Yazının bu bölümünü kapatırken, Sherlock Holmes'ün operaya ve solo resitallere meraklı olduğunu görmüş olduk. Şimdi bakalım hangi icracıları dinlemiş.

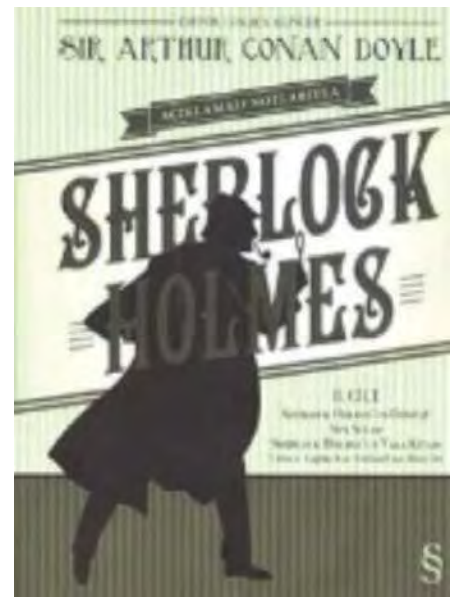
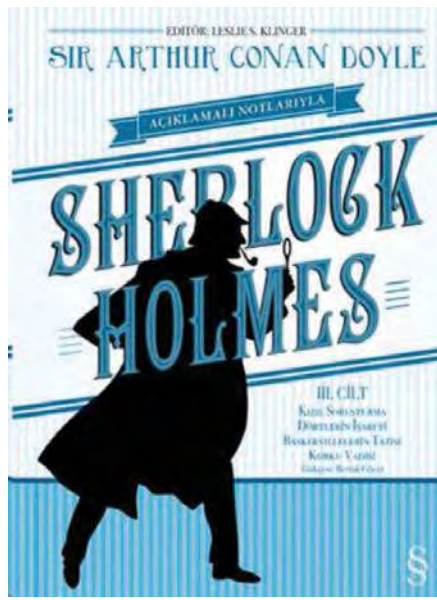
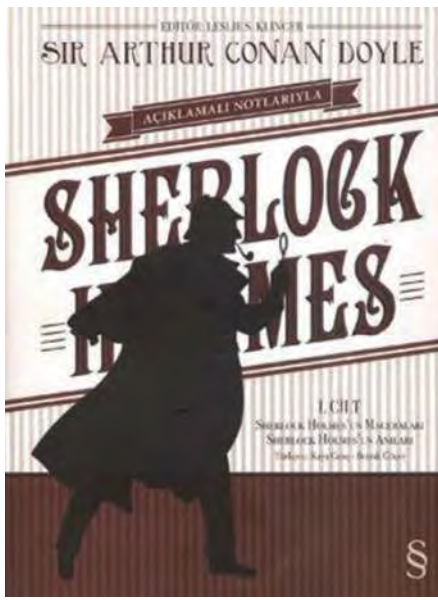
SHERLOCK HOLMES'ÜN HAYRANLIK BESLEDİĞİNİ AÇIKÇA DİLE GETİRDİĞİ BİR DİĞER İCRACI İSE "KADIN PAGANINI" OLARAK DA NAM SALMIŞ WILMA NORMAN-NERUDA'DIR. AZ ÖNCE BAHSETTİĞİMİZ ÜZERE, *KIZIL SORUŞTURMA*'DA DOKTOR WATSON İLE BİRLİKTE İNGİLİZ ŞEF CHARLES HALLE'NİN KONSERİNE GİDİP KISA ZAMAN SONRA EVLENECEĞİ WILMA NORMAN-NERUDA'YI DİNLERLER.

HOLMES'ÜN İCRACILARI

Sherlock Holmes'ün beğendiği, sevdiği icracıları dendi mi anlamamız gereken keman virtüözleridir. Çünkü Bay Holmes tam bir keman tutkunudur ve diğer enstrümanlarla pek alakadar gözükmemektedir. "Karton Kutu" macerasında öğreniriz ki, "Tottenham Court Yolu'ndaki bir Yahudi bankerden" yalnızca 55 şiline aldığı "en az beş yüz gine değerindeki" bir Stradivarius kemanı vardır.¹³ Aynı macera esnasında Bay Holmes ile Doktor Watson bir saat boyunca Bordo şarabı eşliğinde Niccolo Paganini dinlerler. Bay Holmes, Doktor Watson'a uzun uzun Paganini'den bahseder. Besbelli, Sherlock Holmes sıkı bir Paganini hayranıdır. Pek çoklarınca gelmiş geçmiş en kudretli keman virtüözü sayılan Paganini, 19. yüzyılın başlarında Londra'da konserler de vermişti. Ancak "Karton Kutu" macerasının yaşandığı 1888 yılında Paganini öleli 48 yıl oluyordu.

Sherlock Holmes'ün hayranlık beslediğini açıkça dile getirdiği bir diğer icracı ise "kadın Paganini" olarak da nam salmış Wilma Norman-Neruda'dır. Az önce bahsettiğimiz üzere, *Kızıl Soruşturma*'da Doktor Watson ile birlikte İngiliz şef Charles Halle'nin konserine gidip kısa zaman sonra evleneceği Wilma Norman-Neruda'yı dinlerler.

Bay Holmes'ün adını andığı hatta "Kızıl Saçlılar Kulübü" macerasında konserine gittiği diğer keman virtüözü ise İspanyol Pablo de Sarasate'dir. 1844 doğumlu Sarasate, 19. yüzyıl müziğinin en önemli keman virtüözlerinden biridir. Ayrıca besteciliğiyle de bilinir ama belli

ki Bay Holmes'ü alakadar eden onun kemandaki ustalığıdır. Sarasate, "Kızıl Saçlılar Kulübü" macerasının yaşandığı 1890 yılında, Londra'daki St. James Salonu'nda dört defa çalmıştır. Bu konserlerin ilk üçü 7, 14 ve 21 Haziran tarihlerinde gerçekleşirken sonuncusu ise 5 Aralık'ta gerçekleşmiştir. "Kızıl Saçlılar Kulübü" macerasında kulübün "9 Ekim 1890" olarak duyurulan fesih tarihinde bir karışıklık olduğu birçok Sherlock Holmes araştırmacılarınca dile getirilirken, konser tarihlerinin bu konuda bir ipucu verebileceğini not olarak düşüp bu konuyu kapayalım zira bu yazının konusu Kızıl Saçlılar Kulübü ne zaman fesh edildi, onun izini sürmek değil.

Sherlock Holmes bu üç keman virtüözüyle kendi arasında besbelli bir yakınlık duyuyor. Bununla beraber iki icracının daha adlarını anmadan etmiyor: De Reszke kardeşler. İkisi de enstrümantalist değil, şarkıcı: Biri tenor Jean Reszke, diğeri bas Edouard Reszke. *Baskerville'nin Tazısı* vakasını çözmelerinin şerefine Bay Holmes, Doktor Watson'ı onlardan *Les Huguenots* operasını dinlemeye davet eder.¹⁴

Sherlock Holmes'ün adlarını andığı icracıları aramızda bırakmadan, Bay Holmes'ü baştan çıkarmayı başarmış nadir kadınlardan Irene Adler'in da esasen bir opera sanatçısı olduğunu hatırlamakta fayda var. Tam da bu yüzden, "Emekli Boya Satıcısı Macerası"nda Doktor Watson ile dinlemeye gittikleri gizemli şarkıcı Carina'nın Irene Adler olabileceği kimi araştırmacılarca iddia edilmiştir. Ne ki bu sadece bir iddia ve Carina'nın gizemi bugün hâlâ çözülmuş değildir.

Bunca konuştuğuktan -aman- yazdıktan sonra toparlamak pek kolay olmayacak. Ancak yazı-

yı yazarken Sherlock Holmes'ün ne kadar "seçici" bir zihne sahip olduğunu bir kez daha keşfettiğimi söyleme fırsatı sunduğu için bu sonuç paragrafına yine de minnet duyuyorum. Bay Holmes'ün opera ve solo keman resitali zevklerinden gayrısına meyletmemesi, de Lassus'u istisna sayıyoruz tabii ki onun eserlerini dinleyip dinlemediği de muallak, ve Sarasate'den bahsederken misal dönemin bir başka ustası Joseph Joachim'den (üstelik Joachim'ın Londra'da Neruda ile çalmışlığı da vardı) hiç bahsetmemesi onun alelade bir müzik dinleyicisi olmadığını, ne dinleyeceğini "seçtiğini" ispatlamaz mı?

Benim gibi seçici müzik dinleyicileri için Sherlock Holmes'e yakınlık duymak için bir neden daha işte!

NOTLAR

- 1 Cilt I, s. 62.
- 2 Cilt I, s. 62.
- 3 Cilt III, s. 44.
- 4 Cilt II, s. 538.
- 5 Cilt II, s. 549.
- 6 Cilt I, s. 59.
- 7 Cilt II, s. 505.
- 8 Schonberg, Harold. *The Lives of the Great Composers*. 3rd edition. (New York: W.W. Norton & Company, 1997), s. 219-220.
- 9 Cilt I, s. 59.
- 10 Cilt II, s. 738.
- 11 Cilt II, s. 738.
- 12 Cilt III,
- 13 Cilt I, s. 436.
- 14 Cilt III, s. 625.

KIM TOFT HANSEN

“OXFORD OLMADAN
MÜFETTİŞ
MORSE’U,
STOCKHOLM
OLMADAN MARTIN
BECK’İ DÜŞÜNMEK
İMKÂNSIZ”

DETECT, Bolonya Üniversitesi önderliğinde hayata geçirilmiş ve çalışmalarını Avrupa mekânı ve Avrupa’daki suç anlatıları üzerine yoğunlaştıran Avrupa Birliği destekli bir proje. Özellikle İskandinav polisiye anlatılar üzerine yoğunlaştırdığı çalışmalarıyla Aalborg Üniversitesi’nde doçent doktor olarak görev yapan ve DETECT kapsamında proje liderlerinden biri olan Kim Toft Hansen ile bu önemli araştırma projesini konuştuk.

221B okurları için DETECT’in ne olduğunu ve böyle bir araştırma projesi fikrinin nasıl ortaya çıktığını anlatabilir misiniz?

DETECT, 2021 senesine kadar devam edecek üç senelik bir Horizon 2020 projesi. Projenin tam açılımı “Detecting Transcultural Identity in Popular European Crime Narratives” (Popüler Avrupa Suç Anlatılarında Kültürlerarası Kimliğin Tespiti). Genel hatlarıyla proje, edebiyat, film ve televizyonda yer alan suç anlatıları objektifinden Avrupa kavramını inceliyor.

Bu projenin fikri Bolonya Üniversitesi’nden çıktı ki zaten bu üniversite de projenin ana araştırmacısı. Fakat bu fikir aynı zamanda Avrupa’da daha önce gerçekleştirilen ve suç anlatı-

larının neden bu kadar popüler olduğuyla ilgili çalışmalar yürüten bazı araştırma projelerine de dayanıyor. Benim görev yaptığım Aalborg Üniversitesi, araştırma konsorsiyumunda yer alan 18 partnerden biri. Bu konsorsiyuma Avrupalı birkaç üniversite, kütüphaneler ve yayıncılar gibi dış partnerler de dahil.

Burada amaç genel olarak Avrupa’nın dört iletişimsel aşamada yani üretim, temsil, dağıtım ve karşılanma aşamalarında nasıl algılandığını anlayabilmek. Ben “Yaratıcı Endüstriler” üzerine kurulmuş olan, yerel ve uluslararası kitleler için suç anlatıları üretmekle ilgilenen bir alt projenin proje lideriyim. Bu çalışma benim daha önceleri suç anlatıları üzerine yaptığım çalış-

“SUÇ ANLATILARININ KÜLTÜRLERARASI DEĞİŞİM
İÇİN NASIL TEŞVİK EDİCİ HALİNE GELEBİLECEĞİ
KONUSUNDAKİ EN YAYGIN SORULARIN
BAZILARINA CEVAP VERMEK İSTEDİK. İDDIALI BİR
ŞEKİLDE, YAPIM ŞİRKETLERİ VE YAYINCILAR GİBİ
PAYDAŞLARA SUÇ ANLATILARIYLA DAHA GENİŞ
KİTLELERE NASIL ULAŞACAKLARINI ANLAMALARINDA
YARDIMCI OLMAYI AMAÇLIYORUZ.”

malarla da ilgili elbette. Bu çalışmaların içinde, Nordik polisiye dizilerde mekânı, şehirleri ve kentsel/kırsal meseleleri ele alan bir proje de vardı.

DETECT tam olarak neyi araştırmayı ve incelemeyi hedefliyor?

Suç anlatıları yıllar boyunca Avrupa’da epey başarı yakalayan bir tür aslında, tabii suç anlatıları dünya genelinde benzer bir popülerliğe sahip. Dolayısıyla bu türün neredeyse evrensel bir cazibesi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Fakat durum böyle olsa da bazı anlatılar uluslararası mecralarda kolaylıkla yayılırken bazı anlatılar yerel/ulusal kitlelerin sınırları içinde gelişmiş. Biz DETECT olarak suç anlatılarının bu iki boyutuyla da yakından ilgileniyoruz çünkü bu, Avrupa’nın uluslararası algısının gerçekten nasıl işlediğiyle ilgili bize çok şey anlatıyor. Avrupa kimliklerinin bazı yönleri oldukça yerel kalırken diğer yönleri uluslararası bir düşünce yapısına evrilebiliyor. Bu bağlamda en temel amacımız, karmaşık ve çok katmanlı bir kıta olarak Avrupa’nın yerel ve uluslararası algılanışında suç anlatılarının nasıl bir etkisi olduğunu anlayabilmek.

Tam olarak bu sebepten, yer markalama ve Avrupa kentçiliği, projede yer alan farklı meseleler. Farklı çalışma bölümleri arasında, mekân/yer ve coğrafya; sadece suç anlatılarının uluslararası bir ölçekte yerel kimlikleri nasıl temsil ettiğini değil, aynı zamanda suç anlatılarını üretme ve dağıtmanın mekânsal meselelerle nasıl ilişkilendiğini anlamak için de çok önemli bir hal alıyor. Örneğin HBO’nun Doğu Avrupa’daki polisiye yapımlarında ve başarılı İsveç-Danimarka yapımı *Bron/Broen*’in farklı uyarlamaları sözkonusu olduğunda bu durum daha da yaygınlaştı. Yerler, şehirler ve kentsel/kırsal müzakereler yoluyla uluslararası bir kitle-

ye yönelik yerel dramalara bağlı konularla ilgili içgörüselle tartışmaları tespit ediyoruz.

DETECT, Avrupa’daki suç anlatılarının modern tarihini araştırarak tam olarak nereye varmayı hedefliyor?

Kabaca söylemek gerekirse DETECT’in “makine dairesi” araştırma ve iletişimin iki, belki de üç yönünden oluşuyor.

Birincisi, bu elbette medya ve iletişim araştırmaları yürütme konusunda çok geleneksel bir araştırma projesi: Üç temel iletişim kademesiyle ilgileniyoruz yani gönderen, mesaj ve alıcı. Bununla birlikte, DETECT’in orijinallliği projenin kapsamı veya erişiminde yatıyor. Avrupa’nın farklı coğrafi bölgelerini temsil eden üniversite kurumlarıyla suç anlatılarına yönelik herhangi bir araştırma daha önce hiç bu kadar uluslararası ölçekte yapılmadı. 1989’dan bu yana (Avrupa’nın, Berlin duvarının yıkılmasıyla önemli ölçüde kesintiye uğradığı bir yıl) bu türdeki gelişimi anlamaya çalışma ve suç anlatılarının, Avrupa kimliklerinin uluslararası farkındalığı konusuna nasıl katkıda bulunduğu dair bir içgörü kazanma niyetindeyiz.

İkincisi, DETECT ayrıca Avrupa’nın daha geniş suç anlatıları kitlelerine farklı yöntemlerle iletişim kurmayı içeren dikkat çekici bir iletişim stratejisi içerir. Bu yöntemler içinde bir web si-

tesi platformu var ki bu da eylül ayı sonlarında Danimarka Aalborg’da düzenlenecek EURO-NOIR konferansında duyurulacak. Platformun yanı sıra yerel üniversitelerdeki suç anlatılarını ve çevrimiçi öğrenme etkinliklerini kullanarak kültürlerarası Avrupa kimliklerini öğretmeyi içeren araştırma profiliyle birlikte bir Avrupa öğrenme topluluğu da kuruyoruz. DETECT’in uluslararası ana katkılarından biri, herkese açık bir MOOC olacaktır.

Son olarak, DETECT’in aynı zamanda hedef kitle olarak farklı Avrupa paydaşlarına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Daha önce de söylediğim gibi, dış iş ortakları araştırma konsorsiyumuyla bütünleştirildi ve bu yüzden suç anlatılarının kültürlerarası değişim için nasıl teşvik edici hale gelebileceği konusundaki en yaygın soruların bazılarını cevap vermek istedik. İddialı bir şekilde, yapım şirketleri ve yayıncılar gibi paydaşlara suç anlatıları ile daha geniş kitlelere nasıl ulaşacaklarını anlamalarında yardımcı olmayı amaçlıyoruz. Bunun yanı sıra araştırmalardan elde ettiğimiz temel çıktı, Avrupa Komisyonu için rapor haline getirilecek ve burada elbette suç anlatılarının kıtayı görmeyen farklı yollarını araştırmaya dikkat ettiği üzerine bir etki bırakmayı hedefliyoruz.

Çağdaş suç hikâyeleri tarihini seçmemiz bizi, sosyal açıdan oldukça hassas olan bu tür aracılığıyla temsil edilen ve tartışılan önemli kültürel meselelere dikkat çekme fırsatıyla baş başa bırakıyor. Bu, ilgi alanımızın 1989’dan önce tarihsel meselelerde yatmadığı anlamına gelmez çünkü çağdaş tarihsel suç anlatıları, oldukça önemli

ölçüde, çağdaş Avrupa’nın tarihsel bilincini de içine alır.

Suç anlatıları, ortak bir Avrupa kimliğinin oluşmasına nasıl katkıda bulundu?

Öncelikle şunu söylemem gerekir, DETECT mutlaka “Avrupa kimliği” gibi bir kavram olduğunu yani Avrupa’ya ait sadece bir kimlik olduğunu iddia etmez. Bu nedenle suç anlatılarının belirli ve tek bir Avrupa kimliğinin oluşumuna katkıda bulunduğunu iddia etmiyoruz. Dikkatli bir şekilde, sadece araştırmanın değil aynı zamanda anlamının da epey zor olduğu ideolojik bir yolu ele alıyoruz.

Bunun yerine, suç anlatılarının “kültürlerarası Avrupa kimliği” dediğimiz şeyin anlaşılmasına nasıl katkıda bulunabileceğine odaklanıyoruz. Avrupa’nın yekpare bir kimliğe sahip olduğunu iddia etmek yerine, suç söylemlerinin Avrupa’da farklı kimlikler olduğunu açıkça ortaya koyduğunu ve bu kimliklerin bazı bölümlerinin kültürlerarası bir erişime sahip olabileceğini yani kıta genelinde önemli farklılıklar olsa bile Avrupa’nın bazı belirgin veya üstü kapalı referans noktalarını paylaşabileceğini göstermeye çalışıyoruz ve bu referans noktalarından biri de popüler suç anlatıları olabilir.

Size bir örnek vereyim: Suç anlatılarının genel sınırlarına derinlemesine gömülmüş, neyin iyi neyin kötü olduğuna dair genel bir anlayış var gibi görünüyor. Tabii ki iyi ve kötü kavramı değişkenlik gösterebilir -benim bulunduğum Danimarka gibi küçük uluslar da dahil olmak üzere- ulusal bir kültür çerçevesinde bile

“SUÇ EDEBİYATI ÇOĞU ZAMAN PEK ÇOK ÜLKEYE ÇEVİRİLİR VE DAĞITILIRKEN TELEVİZYONDA YER ALAN SUÇ ANLATILARI YALNIZCA GENİŞ ÇAPTA DAĞILMAKLA KALMAZ. İZLEYİCİLERİN, COĞRAFI VE KÜLTÜREL YAKINLIKLARINDA NORMAL OLARAK SADIK KALDIKLARI YAYGIN ANLAYIŞA DA MEYDAN OKUR. ÖRNEĞİN DANIŞMARKALI DR, SON DERECE POPÜLER BİR TELEVİZYON DİZİSİ OLAN *THE KILLING*’İ ÜRETTİ. BU DİZİ TÜM DÜNYAYA DAĞITILDI VE AYNI ZAMANDA AMERİKAN VE TÜRK VERSİYONU YAPILDI VE AYRICA BİR İNGİLİZ ROMANINA KONU OLDU. BU ÖRNEK BİZE, POPÜLER SUÇ ANLATILARINA YÖNELİK KÜLTÜRLERARASI BİR İLGI OLDUĞUNU GÖSTERİR VE FARKLI KÜLTÜRLERE MENSUP İNSANLARIN FAZLASIYLA ORTAK NOKTAYA SAHİP OLDUĞU GİBİ OLDUKÇA BASİT BİR GERÇEĞİ BİZLERE ANLATIR.”

gerçekten fazlasıyla değişkenlik gösterebiliyor. Bununla birlikte, birçok suç anlatısında bize sunulan etik kavramı, suçların ve aynı zamanda cinayetlerin araştırılması gerektiğini söyler; çünkü cinayet kötü bir şeydir ve gerçek iyidir. Bu nedenle bir zamanlar suç anlatıları türünün “son iyi tür” olduğunu iddia etmişim çünkü kimliklerin ve hakikatlerin yakalanmaya başladığı modern bir dünyada gerçek, doğru, yanlış gibi değerlere bağlı olan bir tür bu. Ki bu da suç anlatısı türünün, gerçek ve ahlak kavramlarının kültürlerarası kitle tarafından daha geniş bir algılanışa sahip olabilmesi açısından öncülük ettiğini gösterir.

Bunu, daha az soyutlayarak ortaya koyabilirim: Suç hikâyeleri muhtemelen kitadaki en popüler anlatı türü. Suç edebiyatı çoğu zaman pek çok ülkeye çevrilir ve dağıtılırken, televizyonda yer alan suç anlatıları yalnızca geniş çapta dağılmakla kalmaz. İzleyicilerin, coğrafi ve kültürel yakınlıklarında normal olarak sadık kaldıkları yaygın anlayışa da meydan okur. Örneğin Danimarkalı DR, son derece popüler bir televizyon dizisi olan *The Killing*’i üretti. Bu dizi tüm dünyaya dağıtıldı ve aynı zamanda Amerikan ve Türk versiyonu yapıldı ve ayrıca bir İngiliz romanına konu oldu. Bu örnek bize, popüler suç anlatılarına yönelik kültürlerarası bir ilgi olduğunu gösterir ve farklı kültürlere mensup insanların fazlasıyla ortak noktaya sahip olduğu gibi oldukça basit bir gerçeği bizlere anlatır.

Bununla birlikte, elbette Avrupa bağlantısallığını daha yukarıdan aşağıya çıkarmaya çalışan bir dizi başlık da var. Genel olarak Avrupa finansal destek programları, özellikle kıta kimliği üretilmesinde ideolojik bir ilgiyi işaret eden suç anlatılarının üretiminin ve dağıtımının finansmanında göze çarpan bir parça haline gelmiştir. Bu nedenle suç hikâyeleri sözkonusu olduğunda film ve televizyon için ortak yapım girişimlerine yönelik artan bir ilgi sözkonusu. Ki bunu

daha önce herhangi bir ortaklıkta bulunmamış kültürler arasında bile görebiliyoruz, Romanya-Almanya ortak yapımı *Hackerville* ya da İsveç-Fransız ortak yapımı *Midnight Sun* gibi. Suç dramaları aracılığıyla Avrupalı bir kimliği ortak bir şekilde oluşturabilmeye yönelik en dikkat çekici girişim TV dizisi *The Team* oldu. Bu proje Avrupalı birçok ortak yapımcıyı barındırıyordu ve “Avrupa Suç Anlatıları Şarkı Yarışması” olarak isimlendirilmişti. Amerikalı yapımcılar bile Avrupalı ortak yapımcıların ürettiği üç sezonluk televizyon dizisi olan *Crossing Lines* ile birlikte bu kültürlerarası Avrupa kimliği düşüncesine ilgi gösterdi aslına bakarsanız.

Bununla birlikte, benim görüşüme göre Avrupa genelindeki suç anlatıları üç seviyeye

“KELİMENİN TAM ANLAMIYLA ‘ŞEHİRLER OLMADAN SUÇ ANLATILARININ OLMAYACAĞINI’ SÖYLEYEBİLİRSİNİZ. BU ELBETTE, BAZILARI İÇİN BİR NEBZE ABARTIYA KAÇMAK OLABİLİR ÇÜNKÜ AVRUPA’DAKİ KIRSAL SUÇ ANLATILARININ SÜREKLİ YÜKSELİŞİNİ DE GÖZLEMLİYORUZ. BUNUNLA BİRLİKTE, LONDRA OLMADAN SHERLOCK HOLMES’Ü, PARİS OLMADAN JULES MAIGRET VEYA AUGUSTE DUPIN’İ, LOS ANGELES OLMADAN PHILIP MARLOWE’U, BUDAPEŞTE OLMADAN ZSIGMOND GORDON’I, OXFORD OLMADAN MÜFETTİŞ MORSE’U, STOCKHOLM OLMADAN MARTIN BECK’İ, BERLİN OLMADAN BERNIE GUNTHER’İ DÜŞÜNMEK İMKÂNSIZ.”

ulaşılıyor: Birincisi, birçok anlatı yerel/ulusal sınırların dışındaki izleyicilere ulaşmıyor; ikincisi, artan sayıda dizi ya da film, Avrupa genelinde Akdeniz, Doğu veya İskandinav bölgesi gibi bölgesel kimlikleri yeniden üretiyor; üçüncüsü, üretilen suç hikâyelerine kıyasla sadece birkaç başlık uluslararası ilgi seviyesine ulaşabiliyor. Bu, temel olarak kimliklerin yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde nasıl müzakere edildiğine dair çok şey anlatıyor. Ayrıca suç anlatılarını kimlik müzakereleri için kültürel bir çıktı modeli olarak kabul edersek oldukça aşikâr bir hal alıyor.

Bu projeye ortak paydaşlar dışında kimler katkıda bulunabilir? Bunu nasıl yapabilirler?

DETECT ile etkileşime girmek ve projeye katkıda bulunmak oldukça çeşitli şekillerde mümkün. Katılmak isteyen herkese açık olacak bir Avrupa öğrenme topluluğu kuruyoruz. Topluluk için platform henüz hazır değil ancak beta sürümü sonbaharda sunulacak. Bu konuda en son haberleri almak için web sitemizde veya sosyal medyada bizi izlemeye devam edebilirsiniz.

DETECT ayrıca biri araştırmacılar diğeri de paydaşlar için iki farklı ağ kurdu. Araştırma ağı zaten dünyadaki araştırmacıları ve diğer araştırma projelerini kapsamakta. DETECT’in bulunduğu konulara özel ilgi duyan herhangi bir araştırmacının katılımına oldukça açığız. Araştırma ağına katılmak için tek yapmanız gereken, projeden biriyle iletişime geçmek.

Paydaş ağı, DETECT araştırma faaliyetlerine ilgi duyan farklı dış iştiraklerden oluşur. Bu ağ yapımcılardan, yayıncılardan, distribütörlerden, fikir önderlerinden ve gazetecilik sektörüne mensup kişilerden oluşur. Avrupa suç anlatıları

hakkında söyleyecek bir şeyleri olan herkesin fikirlerini duymaya ve bu paydaş ağına katılmak isteyen kişilere açığız. Hem araştırma hem de paydaş ağı için, projede gizlilik konusundaki yasal kısıtlamalar nedeniyle uygulanacak resmi bir prosedür var sadece, ki bu da büyük projeler için oldukça normal.

Son olarak, DETECT süresi boyunca, Avrupa çapında film gösterimleri ve uluslararası konferanslar da dahil olmak üzere bir dizi açık etkinliğimiz olacak. Bir sonraki büyük etkinliğimiz bu sonbaharda Aalborg’daki EURONoir konferansımız. 2021’de ise Roma’daki büyük bir konferansla projeyi kapatacağız. Yapmanız gereken tek şey, web sitemizdeki ve temel haber odamız olan sosyal medyadaki iletişim merkezimizi ziyaret etmek. Bizi arayın ya da takip edin, böylece tüm etkinliklerden haberdar olabilirsiniz.

Bu projeden elde edilen bilgileri ve verileri ne şekilde kullanmayı planlıyorsunuz?

Temel olarak, üniversite öğrencileri ve suç anlatı araştırmacıları da dahil olmak üzere Avrupa’daki öğrencilerde bir iz bırakmayı umuyoruz. Avrupa Birliği tarafından finanse edilen bir araştırmayı yürüten bir parçası olarak, sonuçlarımızı daha geniş bir Avrupa topluluğuna iletme yükümlülüğümüz de mevcut. Bu hem zorlu bir görev hem de oldukça ilgi çekici aslına bakarsanız, çünkü bu bize biriktirdiğimiz bilgileri, normalde araştırma çıktı modelleriyle haşır neşir olmayan insanlarla paylaşma fırsatı veriyor. Son olarak, suç anlatılarının kültürel sınırlar boyunca nasıl üretilebileceği, finanse edilebileceği ve paylaşılabileceği üzerine bir etki yaratmayı amaçlamak konusunda da çok iddialıyız. Bu şekilde Avrupalı öğrencileri, Avrupalı izleyicileri ve Avrupalı karar vericileri içeren üçlü bir etki stratejisine sahibiz.

Bu araştırma projesi aracılığıyla elde ettiğiniz içgörülerden bazılarını paylaşabilir misiniz? Örneğin dosya konumuzla ilgili olarak, Avrupa “mekânı”nın suç anlatılarındaki yerinden biraz bahsedebilir misiniz?

DETECT araştırma profili, suç anlatılarının mekânsallığıyla ilgili çok belirgin bir duruşa sahip. Anlatılar nerede üretilir? Hangi mekânlar kullanılır? Anlatıların bulundukları ortamlar nelerdir? Avrupa’daki belirli konum ve bölgelerin kullanımının yerel ve uluslararası etkisi nedir? Kıtadaki yerler, şehirler ve coğrafi bölgeler suç anlatılarıyla birlikte nasıl markala-

nır? Bu tür stratejiler, çeşitli Avrupa kimliklerinin ve kültürlerarası kimliklerin oluşumundaki gelişmeleri nasıl yansıtır? Başka bir deyişle suç anlatılarının geçtiği “yerler”, tüm vizyon ve perspektifleriyle projeye gerçekten nüfuz etmiş durumdadır.

Buna şehircilik meseleleri de dahildir elbette. Kelimenin tam anlamıyla “şehirler olmadan suç anlatılarının olmayacağını” söyleyebilirsiniz. Bu elbette bazıları için bir nebze abartıya kaçmak olabilir çünkü Avrupa’daki kırsal suç anlatılarının sürekli yükselişini de gözlemliyoruz. Bununla birlikte, Londra olmadan Sherlock Holmes’ü, Paris olmadan Jules Maigret veya Auguste Dupin’i, Los Angeles olmadan Philip Marlowe’u, Budapeşte olmadan Zsigmond Gordon’ı, Oxford olmadan Müfettiş Morse’u, Stockholm olmadan Martin Beck’i, Berlin olmadan Bernie Gunther’ı düşünmek imkânsız. Bu liste devam eder elbette ve eminim İstanbul’da yer alan birçok suç hikâyesini de içerebilir. Hatta bu eserlerden bazıları, anlatı açısından bakıldığında şehirlerin en az ana dedektif karakteri kadar önemli birer karakter haline geldiklerini iddia edebilir.

Bu nedenle DETECT’teki faaliyetlerimizin çoğu yerlerin, mekânların ve şehirlerin suç anlatılarındaki rolünü ele alır. İlk araştırma raporumuz, yer stratejileri ve yer markalamasıyla ilgileniyor örneğin; yerler ve mekânlar

bu yıl daha sonra EURONOIR konferansının çok önemli bir kolunu oluşturacak. Danimarka Aarhus’taki bir yerel turizm acentesi de DETECT projesinin resmi bir ortağı ki bu da bize suç anlatılarına ilişkin turizm perspektiflerini de dahil etme fırsatı sunuyor. Aarhus’taki konferansta Edinburgh için Ian Rankin uygulamasını sunacağız; bu, şehirde bulunan yerel suç hikâyelerini sunan bir mobil uygulama ve aynı zamanda DETECT’in ana çıktılarından biri. Bu uygulama, akıllı telefon teknolojisi için kullanılabilen yeni bir format ve akıllı telefonlar için böyle bir uygulamayı geliştirebilmek bize Avrupa’daki birçok farklı şehir için aynı formatı kullanabilme fırsatı sağlayacak. Bunun yanı sıra DETECT portalı -öğrenme topluluğuyla kullandığımız ana arabirimimiz- aracılığıyla Avrupa’yı suç anlatıları çerçevesinde haritalamaya başladık. Yani farklı konuları göz önünde bulundurarak gerçek Avrupa haritaları kullanıyoruz. Bu, ana şehir konumlarına özel dikkat göstererek hazırladığımız bir suç dizileri haritasını da içeriyor.

Sonuç olarak, özellikle Avrupa suç anlatılarına ilişkin bir araştırma projesi yürütmek, konumlar ve şehirciliğe karşı doğal bir dikkat geliştirmeyi gerektiriyor çünkü Avrupa, suçla ilgili hikâyeler anlatmak için üretken ortamlar olarak kullanılan birçok şehirden oluşan coğrafi bir varlık.

BORGES, LATİN AMERİKA POLİSİYE EDEBİYATI VE ŞEHİR

20. YÜZYILA GELİNDİĞİNDE KENT MEKÂNI VE BÜYÜK YAPILARIN KOMPOZİSYONU ARACILIĞIYLA YANSITILAN MUTLAKİYETÇİ, HİYERARŞİK DÜZEN KENT SAKİNLERİNİN YAŞADIĞI TECRÜBELERDEN GİDEREK UZAKLAŞIYORDU. 20. YÜZYIL BOYUNCA, KIRSAL BÖLGELERDE YAŞAYANLAR ŞEHİR MERKEZLERİNE GÖÇ ETMEK ZORUNDA KALDILAR ÇÜNKÜ DOĞAL KAYNAKLAR VE TOPRAK, VARLIKLIL ARAZİ SAHİPLERİNİN YA DA ÇOKULUSLU ŞİRKETLERİN HÂKİMİYETİ ALTINDAYDI.

Amerika; Avrupa ateşli bir şehir planlaması dönemi geçirirken keşfedildi. Rönesanslı düşünürler, kaotik ve sıkışık ortaçağ çevreleri içinde kentsel alanı, organik birikimden ziyade rasyonel entelektüel biçimin bir ifadesi olarak hayal ettiler. Yeni Dünya'nın boş bir sayfa veya *tabula rasa* olarak tasarlanması, İspanyol tahtının siyaseti, dini ve diğer toplumsal düzenleri güçlendirmek için geometri ve mekân kullanan benzersiz bir şehir kurma projesi gerçekleştirmesini sağladı. Yeni Dünya'nın ilk ızgara şehri olan Santo Domingo'dan Oscar Niemeyer'in ütopyacı Brasília'sına kadar Latin Amerika şehirleri; yöneticilerin, şehir sakinlerinin direnişine karşı iradesini dile getirdi.

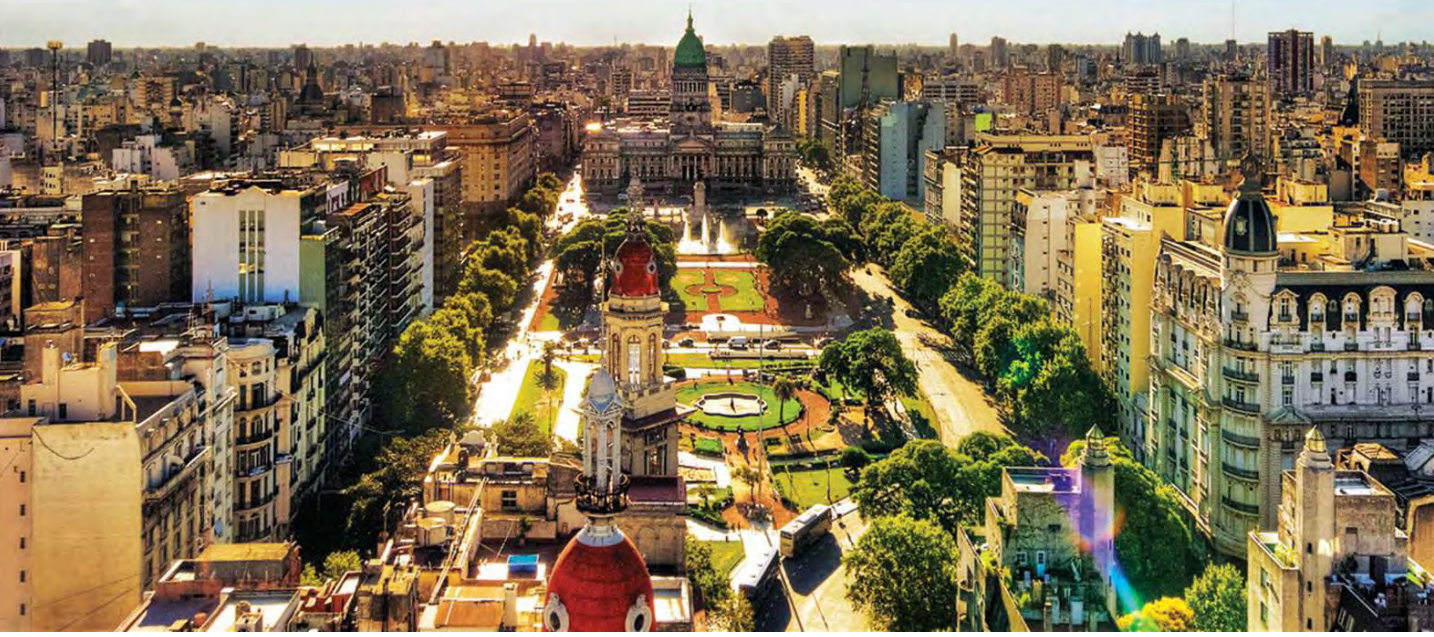
Çığır açan makalesi *The Lettered City*'de Ángel Rama, kentsel alanın düzenlenmiş temsilini hem bir metafor hem de bir sosyal kontrol aracı olarak betimliyor; bu, hem metnin hem de gücün somutlaştırılması aslında. 16. yüzyıl boyunca İspanyollar, Tenochtitlan gibi büyük şehir merkezlerindeki yerli yapıları yıkarak, bu alanlara bağlı manevi ve kültürel otoriteyi üstlenebilmeleri için yerlerine Hristiyan tapınakları inşa ettiler. Plaza de Armas veya Plaza Mayor, İspanyol sömürge kentinin kalbinde yer alan katedral, vali sarayı ve hükümet daireleriyle kuşatılmış bir askeri geçit töreni alanı haline geldi. Bu düzenleme; statü, zenginlik ve gücün dışa doğru uzandığı manevi ve bürokratik bir merkez yarattı.

19. yüzyılın başlarında Latin Amerika'nın İspanya'dan bağımsızlığını kazanmasını takiben kentsel alan, kültür kurumları tarafından yön-

lendirilen düzenli bir topluma yönelik arzuların ve ulusal değerlerin ifade edilmesinde bir araç haline geldi. Domingo Faustino Sarmiento gibi yazarlar, şehri aydınlanmış liberalizmle ilgili değer ve faaliyetlerle donattılar: düzen, ilerleme, eğitim, bilim, kültür ve hukuk. Şehir, vahşi ve eşi görülmemiş iç mekânlara karşı bir medeniyet üssü haline geldi. Haussmann'ın Paris'inin geniş bulvarları, Buenos Aires ve Rio de Janeiro'nun caddelerine ve paseolarına ilham verdi; modernite kendini tramvaylarda ve tren istasyonlarında gösterdi; refah, atari salonları ve kafelerle kodlandı ve kültür, konser salonları ve üniversitelerde vücut buldu.

Bununla birlikte, çoğunlukla Latin Amerika'nın ulusal anayasalarında yazılı idealler, büyük toprak sahiplerinin, kilisenin ve karizmatik, otoriter yönetim geleneğinin yerleşik ekonomik ve sosyal çıkarlarıyla çelişiyordu. 20. yüzyıla gelindiğinde kent mekânı ve büyük yapıların kompozisyonu aracılığıyla yansıtılan mutlakiyetçi, hiyerarşik düzen; kent sakinlerinin yaşadığı tecrübelerden giderek daha fazla uzaklaşıyordu. 20. yüzyıl boyunca kırsal bölgelerde yaşayanlar şehir merkezlerine göç etmek zorunda kaldılar çünkü doğal kaynaklar ve toprak, varlıklı arazi sahiplerinin ya da çokuluslu şirketlerin hâkimiyeti altındaydı. Latin Amerika şehirleri, iktidar kurumlarının kendilerini veya metamorfozlarını öngörme kapasitelerinin çok ötesine geçerek büyüdü.

Hard-boiled dedektif edebiyatı, totaliter bir ideoloji veya düzenden kaçan kentsel bir alanı tanımlamakla meşguldür. Chandler'ın Mar-

lowe'unun evi olan Los Angeles gibi şehirler merkezsiz, biçimsiz ve okunaksız şehirlerdir. Dedektifin görevi, görünürde anlamsız işaretleri deşifre etmek ve bir anlatım rotasını bir noktadan diğerine haritalamaktır. Aynı şekilde Latin Amerikalı *novela negra*, kentsel düzenler ve onları korumak için tasarlanan mekânlar ile marjinalleşmiş kişilerin kullandığı ve işgal ettiği alanlar arasındaki gerilimi konu alır. Kahramanlık alanının otoriter mülkiyetini eleştirir ve mülksüzleştirilenler adına kahramanlık alanı üzerinde hak iddiasında bulunur. Şehrin değişen alanını, kurumsal yolsuzluğun ve liberal ideallerin başarısızlığı olarak görür. Son olarak hard-boiled dedektif romanı, kahramanlık alanlarını, oralarda yaşayan insanlara karşı süregelen kurumsal bir suç mahalli olarak tasvir eder.

Latin Amerika'nın en büyük yazarlarından biri olan Jorge Luis Borges (Arjantin 1899-1986), kendisinden hiç beklenmedik bir şekilde, klasik gizem hikâyelerine ya da "kim yaptı" tarzı dedektif anlatılarına meraklıydı ve aynı zamanda Latin Amerika'daki dedektif türünün kurucusuydu. Üç dedektif öyküsü (ya da bir casus öyküsü ve iki dedektif öyküsü) yayımladı: "The Garden of Forking Paths" (Yolları Çatallanan Bahçe, 1941), "Death and the Compass" (Ölüm ve Pusula, 1944) ve "Emma Zunz" (1949). Adolfo Bioy Casares ile birlikte de *Six Problems for Don Isidro Parodi* (1942) adlı altı öyküden oluşan bir eser de yayımladı.

Eleştirmenler, Borges'in dedektif hikâyelerini hard-boiled türünden ziyade "metafiziksel" hikâyeler olarak okurlar (Merivale ve Sweeney; Irwin) ve gerçekten tüm hikâyeleri; dilin gerçeklikle ilişkisi; hafıza, zaman, bilgi, algı ve Yüce Varlık'ın mevcudiyeti gibi daha büyük soruları keşfetmeye koyulur. İngiliz Katolik yazar Gilbert Keith Chesterton'ın büyük bir hayranıydı ki Chesterton'ın *Peder Brown Hikâyeleri* de oldukça sembolik mekânlarda geçiyordu. Chesterton, dedektif edebiyatının "şehir" söz konusu olduğunda en doğru tür olduğuna inanıyordu:

"Büyük şehrin kendisini vahşi ve aşikâr bir şey olarak gerçekleştirmesi söz konusu olduğunda, dedektif hikâyesi kesinlikle "İlyada"dır... Kentin ışıkları sayısız goblin gözleri gibi parlamaya başlar çünkü onlar yazarın bildiği fakat okurun bilmediği birtakım sırların koruyucularıdır. Yolun her kıvrımı, ona işaret eden bir parmak gibidir; her fantastik baca silüeti, çılginca ve acımasızca ortadaki gizemin anlamını işaret ediyor gibi görünür."

Canlı görsel formlar, doğaüstü renkler, çarpıtılmış oranlar ve bakış açılarıyla Chesterton hikâyelerinin kentsel coğrafyası, dikkatle okunduğu takdirde orada işlenen suçların hikâyesini anlatan bir metin olarak şekillenir. Borges'in "Death and the Compass" adlı eserindeki baş döndürücü ve katmerli alanları, Chesterton'ın banliyö Londra'sının gizli geometrilerini hatırlatırken "Emma Zunz"un kentsel ortamı, şehri bir satranç tahtası olarak sunar. Kahraman

BORGES'İN "DEATH AND THE COMPASS" ADLI ESERİNDEKİ BAŞDÖNDÜRÜCÜ VE KATMERLİ ALANLARI, CHESTERTON'IN BANLIYÖ LONDRA'SININ GİZLİ GEOMETRİLERİNİ HATIRLATIRKEN "EMMA ZUNZ"UN KENTSEL ORTAMI, ŞEHİRİ BİR SATRANÇ TAHTASI OLARAK SUNAR. KAHRAMAN BURADA STRATEJİK BİR SIRAYLA HAREKET EDER VE HER BİR YER, BİNA VE ARAÇ MÜKEMMEL BİR SUÇUN İNŞASINA KATKIDA BULUNUR.

burada stratejik bir sırayla hareket eder ve her bir yer, bina ve araç mükemmel bir suçun inşasına katkıda bulunur. Ayrıntılı satranç alt metni, hikâyedeki karakterlerin çoğunun isimleri aracılığıyla takip edilebilir ki zaten bu karakterler de isimlerini satrançta önemli kişilerden almışlardır.¹

Ancak Borges'in dedektiflik öyküleri, değişen Buenos Aires'in sesleri ve boşluklarıyla doludur. Özellikle "Emma Zunz", Arjantin'in önde gelen liberal düşünürlerinin Buenos Aires için yarattığı "Latin Amerika'nın Paris'i" imajına meydan okur. Borges'in düzyazısı aldatıcı bir şekilde kısadır aslında; önemli referanslar parantezlerde ya da alt metinde kamufle edilmiştir. "Emma Zunz" neredeyse 2000 kelimedir, ancak 1922'de Buenos Aires şehrinin tüm büyük trendlerini, hareketlerini ve kaygılarını yakalayamayı başarmıştır. Hikâye, kahramanlık alanlarından bihaber olan bir dünyayla ilgilenir. Avenida de Mayo, Congreso Nacional ve Teatro Colón'un neoklasik ve "Beaux-Arts" ihtişamından oldukça uzakta olan bir göçmen topluluğuyla birlikte işçi sınıfının geleneklerini ve günlük yaşamını konu alır. Hikâyenin karakterleri, radikal faaliyetlerin merkezi olan Balvanera'nın göçmen mahallesindeki sinemalara, spor tesislerine ve dans salonlarına sıkça uğrayan Yahudi göçmenlerdir. Emma'nın normal yürüme hızı onu Liniers

Sokağı'ndaki odasından Tarbuch ve Loewenthal tekstil fabrikalarına götürür ve ziyaret ettiği tek bulvar, kötülüğün merkezi olarak bilinen sahildeki bir cadde olan Paseo de Julio'dur. Hikâye, Hipólito Yrigoyen'in ilk radikal rejiminin son yılında geçer. 1880-1920 yılları arasındaki büyük Avrupalı göçmen dalgası kentin etnik ve politik karakterini değiştirmiştir ve Anarko-komünist işçi grupları, radikaller ve sosyalistler altında gerçekleşen reformların yavaşlığından şikâyetçilerdir.

"Emma Zunz"un ahlaki coğrafyası da bir gizem atmosferinden çok hard-boiled türüne girer çünkü düzen ve muhakeme kavramlarından ziyade adalet hakkında bir hikâyedir. Hard-boiled olarak adlandırdığımız dedektif edebiyatı türü, toplumun antisosyal görüşüne dayanır ki bu görüş, dedektifi suçlulara karşı suçluların tekniklerini yani şiddet, şantaj ve aldatma gibi teknikleri kullanmaya iter. Emma değerleri, kurumları ve yasaları zenginleri ve güçlülere koruyan bir toplumda yaşar. Bir kadın, işçi sınıfına mensup bir birey ve Yahudi göçmeni bir aileye doğan bir çocuk olarak epey dezavantaja sahiptir zaten. Emma bu handikapları adil bir cinayet işleyebilmek için kullanır.

Emma'nın babası, şu anda çalıştığı tekstil fabrikasının sahibi, ağgözlü ve ahlaksız bir yönetici olan Aaron Loewenthal tarafından

THE PRINCIPAL THOROUGHFARE OF BUENOS AIRES IS THE AVENIDA DE MAYO

1921'de ve günümüzde Mayo.

aşağılanmıştı. Emma sürgünde olan babasının ölüm haberini alması üzerine, sadece babasının değil tüm işçilerin ve hatta tüm kadınların intikamını almaya yönelik planını harekete geçirir. Loewenthal'ın, Emanuel Zunz'un itibarını zedelemesi ve bunun Zunz'un ölümüne yol açması, bir insanın onuruna yönelik işlenmiş bir suçtur ve Emma'nın intikamı sözkonusu olduğunda da Loewenthal'ın cezası buna göre planlanmalıdır. Büyük bir İsveç gemisinin yola çıkmaya hazır olduğunu öğrenen Emma, bekâretini alması için isimsiz bir denizciyle beraber olur. Daha sonra fabrikaya döner, Loewenthal'ı öldürür ve yetkililere Loewenthal'ın kendisine tecavüz ettiğini söyler. Kendisine karşı işlenmiş "suç"un (bunu tecavüz şeklinde tecrübe eder) şartlarını, babasına karşı işlenmiş suçun şartlarına ("cinayete" yol açan aşağılanma) uyarlayarak Emma hem sembolik hem de gerçek anlamda intikam alma fırsatı yakalar.

Hikâyedeki her cadde ve binanın Emma'nın komposunda bir rolü vardır. Babasının ölümünü bildiren mektubu okurken Emma, ailenin, babasının başına gelen talihsizlikten önce yaşadığı Buenos Aires'in güneyinde yer alan Lanús'taki sarı pastil şeklindeki cam pencere-lerli olan o mütevazı evi hatırlar. Sembolik tecavüzü için tam anlamıyla bir "isimsizlik" gözetlerken, denizcilerin dalış tersanesi ve demiryolu terminaline bakan ve genelevlerle dolu bir bulvar olan "menfur" Paseo de Julio'da İspanyolca konuşmayan bir denizci arar. Amacına ulaştıktan sonra da Lacroze tramvayıyla tekstil fabrikasına döner, bu sırada da "sıkıcı" caddelere bakar ve onların aleladelinde huzur arar:

"Belki de sokaklar boyunca devam eden bu sıkıcı hareketliliğin; biraz önce olanların herhangi bir kirliliğe yol açmadığını doğrulaması onu rahatlatmıştı. Azalan opak varoşlarda gezerken onları hem görüyor hem de aynı anda unutuyordu. Warnes'in yan sokaklarından birinde indi." (Borges, "Emma Zunz" s. 134)

"Emma Zunz"un Buenos Aires'i, Arjantinli liderlerin öngördüğü zarif, modern ve zımnen beyaz bir şehirden çok uzaktı. Sarmiento, şehri medeniyet mekânı olarak tanımlamıştı ve Arjantin'in cumhurbaşkanı (1868-1874) olarak modernleşme, altyapı ve eğitim için hiç yorulmadan çaba sarf etmişti. Ne var ki onun modernite ve ilerleme tanımı, döneminin bilimsel ırkçılığı tarafından gölgelenmişti ve Arjantin'in göç politikaları, nüfusu "beyazlatmayı", Afrikalı ve yerli unsurları en aza indirmeyi hedefliyordu. Julio Roca gibi daha sonraları başa gelen başkanların hükmü altında, "uygar" Avrupalı göçmenlere "Çölün Fethi" olarak adlandırılan süreçte, yerlilerden alınan topraklar ve bölgeler söz verilmişti. Ancak bu göçmenlerin çoğu, genellikle yetersiz eğitim almış oldukları ve yoksullukla birlikte iyice radikal-leştikleri için Buenos Aires'te kaldılar. Fuhuş, hastalık ve suçla ilgili endişeler 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarındaki hijyenist hareketiyle birlikte giderek daha ırksallaştırılmış bir hal aldı ve bu, siyasi topluluğun sağlığı üzerine duyulan Darwinist endişelerle birlikte daha da güçlendi.

Bu kaygılar, Buenos Aires'in peyzajı yoluyla da yansıtılmıştı. Sadece 1880'de şehirde 121'den fazla bina, anıt ve park inşa edilmişti (Wilson

252). Arjantin'in bağımsızlığının 100. yılına kadar sürecek 30 yıl boyunca göçmen nüfus, mahallelerin daima değişmekte olan gruplaşması dahilinde sürekli olarak dışarıya doğru genişledi ve bu da yürünerek arşınlanan şehri, tramvaylarla birbirine bağlanan bir ticaret ağına dönüştürdü. Merkezde, Water Company Palace (1894) ve Casa Rosada (1898) gibi anıtsal yeni binalar, hijyeni ve toplumsal gücü kutluyorlardı adeta. Kentin, limanın yan tarafındaki doğu ucunda bulunan, Atlantik ötesi sökme iskelesinin ve iki önemli demiryolu hattının bitişiğinde yer alan Paseo de Julio, şehrin hızla en fazla kötülük barındıran bölgesi haline geliyordu. Şehrin ticari, tarihi ve idari merkezine olan yakınlığı, şehir yetkililerinin onlarca yıl boyunca ortadan kaldırmak için çalıştığı bir utanç kaynağıydı (Bartrons).

Söylenenlere göre Borges, "Emma Zunz" fikrini arkadaşı Cecelia Ingenieros'tan almıştı. Cecelia, Arjantin'in önde gelen pozitivist düşünürlerinden sosyolog José Ingenieros'un kızıydı (Borges, *El Aleph*, Epilogue). Borges'in, hijyenist hareket ve bu hareketin ırksal temellerine dair farkındalığı hikâyede oldukça belirgindir. Emma ve arkadaşları, kadınlar spor kulübüne girdiklerinde tesisleri kullanmadan önce tıbbi bir sınavı geçmek zorundadır. Emma'nın Paseo de Julio'ya yaptığı gezi, hayat kadınları-

nın hal ve hareketlerini inceleyebilmek adına çeşitli barlara girip çıkabilmesine olanak tanır. İskandinav denizcilerin yerini tespit ettikten sonra, "korkunun saflığı"na çok daha uygun bir aday seçmeden önce "oldukça genç" bir denizciyi gözüne kestirir (Borges, "Emma Zunz" 125). Görevinin niteliği sözkonusu olmasaydı Paseo de Julio, 1883'te yıkılmış olan Plaza de Mayo'daki Recova ("La Recova") gibi bir alışveriş merkezi olarak algılanabilir.

Borges'in Buenos Aires'e dair "Emma Zunz"daki cesur ve otorite karşıtı tasviri, seçkinlerin desteklediği "Amerika'nın Paris'i" imajının doğrudan reddedilmesidir. Emma'nın şehri sürekli gezmesi sadece büyük fikirler tarafından değil, ticari, etnik, politik ve en önemlisi pragmatik çıkarlar tarafından da betimlenir. Bu Buenos Aires'te, Arjantin geleceğini ya da ulusunu içeren bir şehir merkezi anlayışı yoktur; Emma, şehrin batı sınırındaki Yahudi mahallesinden çıkarak eşit derecede marjinal olan doğu sınırına kadar gider ve tekrar geri döner. Loewenthal tarafından tecavüze uğradığı hikâyesi, işçi sınıfına mensup Yahudi bir kadın olarak kendi kırılabilirliği ve bu kırılabilirliği pekiştiren kurumlara dair anlayışı nedeniyle tam anlamıyla inandırıcı bir hal alır.

Birçok yönden "Emma Zunz", 1970'lerde gelişmeye başlayan *novela negra* veya *neo-*

BORGES'İN BUENOS AIRES'E DAİR "EMMA ZUNZ"DAKİ CESUR VE OTORİTE KARŞITI TASVİRİ, SEÇKİNLERİN DESTEKLEDİĞİ "AMERİKA'NIN PARİS"İ İMAJININ DOĞRUDAN REDDEDİLMESİDİR. EMMA'NIN ŞEHİRİ SÜREKLİ GEZMESİ SADECE BÜYÜK FİKİRLER TARAFINDAN DEĞİL TİCARİ, ETNİK, POLİTİK VE EN ÖNEMLİSİ PRAGMATİK ÇIKARLAR TARAFINDAN DA BETİMLENİR.

policiaco türünün temellerini attı. Nitekim Paco Ignacio Taibo II (İspanya/Meksika), Leonardo Padura Fuentes (Küba) ve Ramón Díaz Eterovic gibi yazarlar da Mexico City, Havana ve Santiago'nun kentsel manzalarına derinden bağlıdır. Dedektifleri Héctor Belascoarán Shayne, Mario Conde ve Heredia, şehirlerini "bilinçli güçlerin kaosu" olarak deneyimler (Chesterton): Adalet arayışları süresince kurumları, şehirleri ve mahalleleri arşınlamaları gerekir.

NOTLAR

- 1 Aaron ve Loewenthal, satranç oyununun ünlü oyuncularını ve teorisyenleridir. Kronfuss ve Urstein, satranç parçalarının Almanca isimlerini kodlarlar; Fein, Fain ve Finn, satranç oyuncusu olan İrlanda kahramanına atıfta bulunur. Gauss bir matematikçi ve satranç teorisyenidir. Ayrıntılı bir analiz için Céline Roos'a baş vurabilirsiniz.

KAYNAKÇA

Bartrons, Horacio Caride. "El Infame Paseo de Julio. Imaginarios Prostibularios de Buenos Aires." *Metáforas En Pugna: Estudios Sobre Los Imaginarios Del Habitar*, Mario Sabugo (Director). *www.academia.edu*, https://www.academia.edu/35498858/El_infame_Paseo_de_Julio._Imaginarios_prostibularios_de_Buenos_Aires. Accessed 30 June 2019.

Borges, Jorge Luis. *El Aleph*. Emecé Editores, 1957.

—. "Emma Zunz." *Labyrinths: Selected Stories & Other Writings*, edited by Donald A. Yates and James East Irby, New Directions, 2007, pp. 132-37.

Borges, Jorge Luis, and Adolfo Bioy Casares. *Seis problemas para d. Isidro Parodi*. Bruguera, 1982.

Chesterton, Gilbert Keith. "A Defence of Detective Stories." *Society of Gilbert Keith Chesterton*, <https://www.chesterton.org/a-defence-of-detective-stories/>. Accessed 2 July 2019.

Irwin, John T. *The Mystery to a Solution: Poe, Borges, and the Analytic Detective Story*. Johns Hopkins University Press, 1994.

"La Recova." Arcón de Buenos Aires, http://www.arcondebuenosaires.com.ar/la_recova.htm. Accessed 2 July 2019.

Merivale, Patricia, and Susan Elizabeth Sweeney. *Detecting Texts: The Metaphysical Detective Story from Poe to Postmodernism*. University of Pennsylvania Press, 1999.

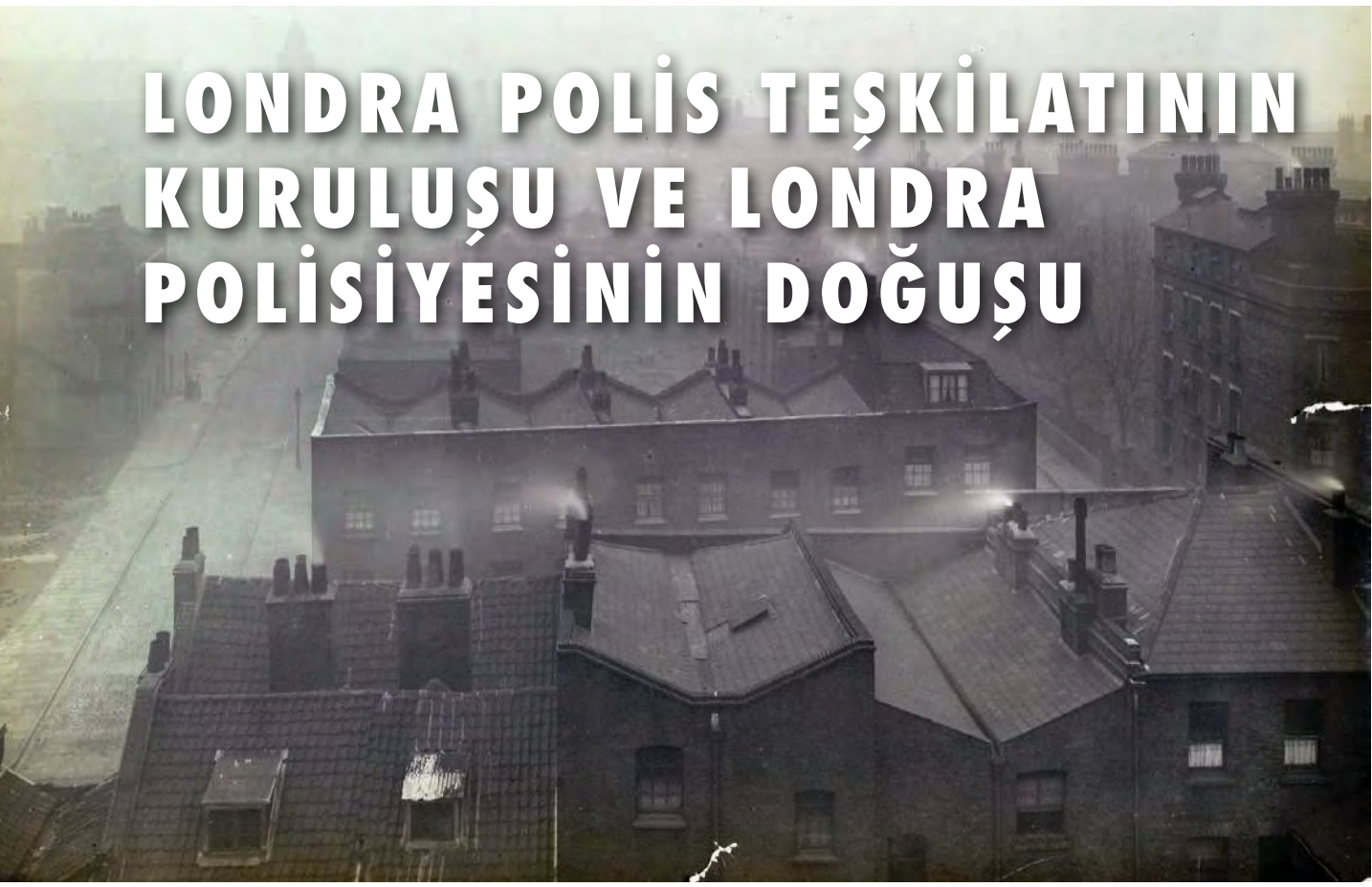
Roos, Céline. "Emma Zunz" as Endgame. 2001,

<https://www.borges.pitt.edu/sites/default/files/Roos.pdf>. Accessed 2 July 2019.

Sarmiento, Domingo Faustino. *Facundo: Civilization and Barbarism: The First Complete English Translation*. Translated by Kathleen Ross, University of California Press, 2003.

Wilson, Jason. "The Mutating City: Buenos Aires and the Avant-Garde, Borges, Xul Solar, and Marechal." *Hispanic Research Journal*, vol. 4, no. 3, Oct. 2003, pp. 251-69.

LONDRA POLİS TEŞKİLATININ KURULUŞU VE LONDRA POLİSİYESİNİN DOĞUŞU

THE MYSTERIES OF PARIS AND LONDON (PARİS VE LONDRA'NIN SIRLARI) KİTABINDA RICHARD MAXWELL, KENTSEL CİNAİ ROMANLARDA ŞEHİR YAZIMIYLA İLGİLİ DÖRT ANA BAŞLIK TESPİT EDER: ŞEHRİN BİR LABİRENT OLARAK TEMSİLİ, İNSAN KALABALIGININ ÖN PLANA ÇIKARILMASI, PANORAMİK (GENİŞ GÖRÜNÜM) BAKIŞ VE SON OLARAK KÂĞIT VE EVRAK İŞLERİ İMGELERİ. BU TARZ ROMANLARDA, ROMAN KAHRAMANLARININ YAŞADIĞI ŞEHİR, ZAMAN ZAMAN ÇÖZÜLMESİ GEREKEN GİZEMİN SUÇLUSU VEYA SEBEBİ OLARAK KARŞIMIZA ÇIKABİLİR.

Londra'da bilinen en eski güvenlik sistemi, gönüllülerden oluşan "hue and cry" (bağırış çağırış) sistemiydi. Şüpheli bir durum karşısında bağırarak ortalığı ayağa kaldırıp şüpheli şahısların herhangi bir suç işlemlerini engellemeye çalışan bu grup, şehir kalabalıklaştıkça yetersiz kalmaya başladı. 1500'lerde yerel yönetimler bu işe el atmak zorunda kalıp ilk polis memurlarını (constable) atadılar. Sadece büyük yerleşim yerlerinde olan bu uygulamayla gece polisleri ve 17. yüzyılda ortaya çıkan ve ücret karşılığında güvenlik sağlayan "watchmen"¹ adı verilen gruplar devriye gezmeye başladılar. Bu dönemlerde Londra'da geceleri çok karanlık olurdu ve hiçbir yapay aydınlatma, çöken karanlığı hafifletemiyordu. Bu da elbette hırsızlık yapmak isteyenlerin işine geliyordu. Gece bekçileri karanlık boyunca şehri dolaşır,

saat başlarını duyurur ve genel olarak asayiş sağlamayı çalışırdı. 17. ve 18. yüzyıllarda artan nüfusla birlikte gittikçe yetersiz hale gelmişlerdi. İlk gerçek profesyonel polis kuruluşu, 1749'da roman yazarı ve sulh hâkimi olan Henry Fielding tarafından kurulan "Bow Street Runners" teşkilatıdır.² Halk tarafından Bow Sokağı Koşucuları olarak adlandırılan grup, Sir Robert Peel'in içişleri bakanlığı dönemindeki reformlarla kurulmasını sağladığı Başkent Polis Teşkilatı'nın 1820'lerde kurulmasına kadar aktif kalmışlardır.³ Teşkilat binasının girişi Great Scotland Yard adlı bir sokaktan yapıldığı için de kısa sürede ismi Scotland Yard olarak anılmaya başlamıştır. Hatta başka bir binaya taşındığında da "New (Yeni) Scotland Yard" resmi ismiyle taşınmıştır.⁴ Günümüzde, Londra şehrinin emniyet teşkilatı merkez şehre bakan Londra Şehir

Polisi (London City Police) ve “Greater London” olarak bilinen Londra vilayetinden sorumlu New Scotland Yard’dan oluşur.

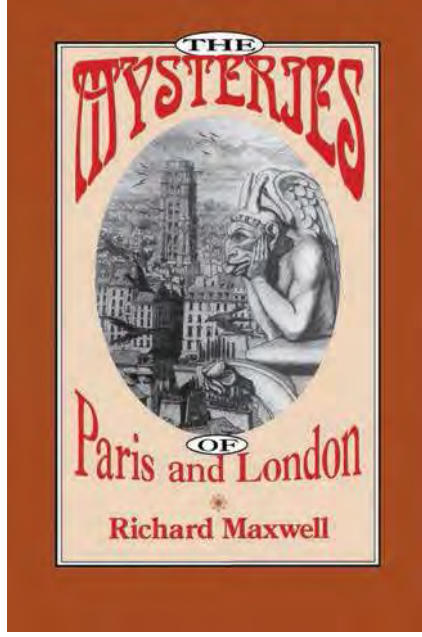
LONDRA POLİSİYESİ

The Mysteries of Paris and London (Paris ve Londra’nın Sırları) kitabında Richard Maxwell, kentsel cinai romanlarda şehir yazımıyla ilgili dört ana başlık tespit eder: Şehrin bir labirent olarak temsili, insan kalabalığının ön plana çıkarılması, panoramik (geniş görünüm) bakış ve son olarak kâğıt ve evrak işleri imgeleri. Bu tarz romanlarda, roman kahramanlarının yaşadığı

şehir, zaman zaman çözülmesi gereken gizemin suçlusu veya sebebi olarak karşımıza çıkabilir. Peter Ackroyd’un romanı *Dan Leno and the Limehouse Golem*’deki (Cinayet Sanatı, 1994) dini liderler, işlenen cinayetler hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade ederler: “Londra’nın kendisi -bu gezegen üzerinde türünün ilk örneği olan bu muazzam şehir- bir şekilde bu musibetten sorumluydu.” (s. 162)

Şehrin labirent olarak tasviri Londra’da geçen kitapların yazarları arasında oldukça sık görülen bir imgedir. Daniel Defoe, Charles Dickens, Joseph Conrad ve Peter Ackroyd şehrin yollarını sıklıkla dolambaçlı ve gizemli olarak anlatırlar. Eski zamanlarda belirli bir merkeze açılan (labirentlerde olduğu gibi) bu yolların ve sokakların odağı özellikle 19. yüzyılda hızla ve şuursuzca genişleyen şehirde varlığını yitirmiş, bu da roman kahramanlarının kaybolma hissiyle birlikte merkezi bulma kaygısına yol açmıştır.

Londra’da geçen ilk dedektif romanı Charles Dickens’in *Bleak House* (Kasvetli Ev) romanı, ilk dedektif de Müfettiş Bucket’tır. Karakter, büyük ihtimalle yeni kurulmuş Scotland Yard’da çalışan ve Dickens’in hakkında kısa makaleler kaleme aldığı Charles Frederick Field üzerine kurgulanmıştır. Bu romandaki başka karakter Esther Summerson, Londra’ya gelişini, “Süratle ve tangırdıya tungurdaya labirent gibi sokaklardan geçiyorduk. Nerede olduğumuzu anlamak mümkün değildi,” (s. 633)⁶ diye anlatır. Benzer bir şekilde, aynı yazar *Martin*

Chuzzlewit romanında Londra sokaklarını “sinsi ve üçkâğıtçı bir labirent” olarak betimler (s. 120)⁷. Joseph Conrad, *Secret Agent* (Gizli Ajan) romanında Londra için “mucizeler ve çamurdan oluşmuş bir kent”, sokakları için de “labirent” der (s. 218)⁸. Mrs. Verloc karakteri sokak kapısını açar açmaz öyle bir karmaşayla karşılaşır ki dışarıya adım atmaktan dahi korkar. Peter Ackroyd’un *The House of Doctor Dee*’de (Doktor Dee’nin Evi) hayatı boyunca Londra’da yaşamış olan anlatıcı Matthew Palmer, “Bu şehrin doğası böyleydi. Herhangi bir mahallede yıllarca gizli kalmış bir avlu veya sokakla karşılaşabilirdiniz,” der (265)⁹.

Bu labirentvari dar sokaklar ve sisli geçitler, şehrin birçok sırrını barındırmakla birlikte içinde yaşayan suçluların da gizlenmelerine ve kamufle olmalarına olanak tanır. Gene Dickens’in *Oliver Twist* romanındaki Fagin karakteri, koşarak kaçarken hızlıca “tehlikeli ve kirli sokak labirenti”nde kolaylıkla izini kaybettirir (s. 121)¹⁰.

İnsan kalabalığı, yine Viktoryen dönemde ortaya çıkan bir imgedir. Londra’ya göçün korkutucu boyutlara ulaştığı bu dönem, nüfusla birlikte artan suç oranını gözler önüne serer. Raymond Williams’a göre bu dönemin romanlarında sıklıkla karşımıza çıkan kalabalık ve kargaşa korkusu, Viktoryen dönemin hızla artan Londra nüfusuyla doğrudan bağlantılıdır. Bu imge bazen olumlu bir grüruh olarak yansıtılsa da bireyin içinde kaybolmasına veya dışında kalıp yabancılaşmasına sebep olabilir. Dickens romanlarında bu kalabalık, birey üzerinde genellikle olumsuz bir etki yaratır. Güneşli ve açık havada bu sokaktaki insan yüzleri ayrı ayrı görülebilir ve böyle olduğunda Londra’nın alışılmış dışındaki çeşitliliği sergilenmiş olur, Esther’in tasvir ettiği üzere, “çok renkli çiçekler gibi” (*Bleak House* s. 51). Ancak ne yazık ki Londra’nın havası, hele ki 19. yüzyıl Londra havası hiçbir zaman güzel değildir, daimi bir sis vardır ve kasvetlidir. Bu durumda bu insan grubu tehditkâr tekil bir canavara dönüşmüştür ve karakterleri ürkütür.

İnsan kalabalığının bir sonu olmadığı, tüm şehre yayıldığı ve kaçışın mümkün olmadığı

panoramik bir görüntüyle yansıtılır. Birçok şehir romanında ana karakterin yüksekten şehri gözlemlediğine tanık oluruz. Holmes ve Watson alt katlarda yaşamış olsalar da onlardan sonra gelenler şehrin yüksek binalarında sessiz kahramanlar olarak yaşar veya pencerelerinden ya da bina tepelerinden bu uçsuz bucaksız şehrin barındırdığı kötülüklerle nasıl baş edebileceklerini düşünürler. Bu geniş görünümün karakterlerin üzerinde yarattığı etkiyse moral bozucudur; kendilerini küçülmüş, önemsiz, yabancılaşmış ve kaybolmuş hissederler.

Londra sözkonusu olduğunda az önce de belirttiğim sis unsuru, bu hissi artırmaktadır çünkü insanları resmen kör eder. Londra biyografisinde Ackroyd, “19. yüzyıl romanının en başlıca karakteri Londra sisidir,” der (s.

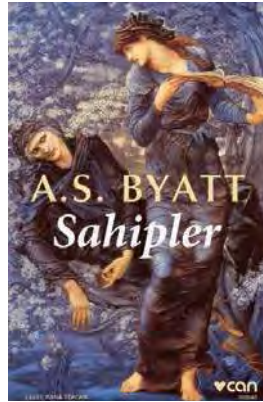
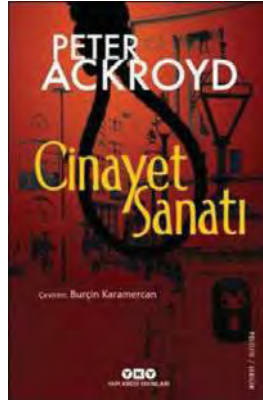
429)¹¹. Bu sis öylesine yoğundur ki bina ve sokak lambalarının ışıkları işlevsiz kalır ve sisin ardında neyin veya kimin olduğu belirsizliğini korur. *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* romanında “evlerin içinde bile belirgin bir sis tabakası” dikkati çeker (s. 47)¹². Bu yoğun sis, en çok suçluların işine yarar çünkü her türlü kötülüğün gizli kalmasına yardımcı olmaktadır. Sir Arthur Conan Doyle’un “Bruce Partington Planları” öyküsü, “1895 yılının Kasım ayının üçüncü haftasında yoğun, sarı bir sis çöktü Londra’nın üzerine” diye başlar ve kısa bir süre sonra Sherlock Holmes, Watson’a, “Pencereden dışarı bak Watson. İnsanların ortaya çıkıp silik bir şekilde görüldükten sonra nasıl yeniden bulutun içinde kaybolduklarına baksana. Bir hırsız ya da katil böyle bir günde Londra’da ormandaki kaplan gibi dolaşabilir.

LONDRA SÖZKONUSU OLDUĞUNDA İSE BİR MEKÂN ÖZELLİKLE DİKKATİMİZİ ÇEKMEKTEDİR: BRİTANYA MÜZESİ’NİN “OKUMA ODASI” OLARAK BİLİLEN BRİTANYA KÜTÜPHANESİ. MÜZENİN TAM ORTASINDA YER ALAN ODA, BİRÇOK YAZARA İLHAM OLMUŞTUR VE LONDRA’DA GEÇEN ÇOĞU ANLATIDA BİR ŞEKİLDE YER ALIR. PETER ACKROYD’UN HEM POSTMODERN DEDEKTİFLERİ HEM DE ETKİLENDİKLERİ YAZARLARIN KENDİLERİ VE HAYALETLERİ BURAYI MESKEN TUTARLAR.

Saldırıya geçtiği ana kadar görünmez, o anda da kurbanından başkası onu göremez,” der (83)¹³. Londra’nın içinde ve üzerindeki bu kirli sis bulutu adeta cinayet işleyenlere suç ortaklığı eder. *Cinayet Sanatı*’ndaki katil, sisli geceye bakar ve “cinayet için güzel bir gece” (s. 59) diye düşünür. *Gizli Ajan* romanındaki Başmüfettiş Heat ise amirine, “Katil kolaylıkla görünmeden hızlıca parktan geçmiş olabilir. Sis onun lehine,” (s. 87) açıklamasını yapar. Hem labirent gibi hem de sisli bir Londra dedektifler ve suçlular için ayrı bir uzmanlık alanıdır.

Son olarak kâğıt ve evrak işlerine de değinelim. Sadece şehir bağlantısı olan değil, birçok polisiye türü için önemli bir unsurdur araştırma süreci. Bazen kütüphanelerde, bazen polis merkezinin arşivinde yürütülen araştırmada dava dosyaları arasında boğulan dedektif, kâh çekici kâh kasvetli bir figür olarak karşımıza sıklıkla çıkar. Aksiyon dolu modern Sherlock Holmes temsillerinde bile Holmes’ün evi bir kâğıt ve kitap yığınıdır; kendisi sürekli okur, Watson da sürekli yazar. Londra söz konusu olduğunda ise bir mekân özellikle dikkatimizi çekmektedir: Britanya Müzesi’nin “Okuma Odası” olarak bilinen Britanya Kütüphanesi. Müzenin tam ortasında yer alan oda, birçok yazara ilham olmuştur ve Londra’da geçen çoğu anlatıda bir şekilde yer alır. Peter Ackroyd’un hem postmodern dedektifleri hem de etkilendikleri yazarların kendileri ve hayaletleri burayı mesken tutarlar. A.S. Byatt’ın edebi polisiye olarak tanımlayabileceğimiz *Possession* (Sahipler)¹⁴ romanında araştırmalarına burada başlayan Roland Mitchell, kütüphaneyi şöyle tanımlar: “Hem pespaye hem medeni; tarihin can bulduğu ama aynı anda halen yaşayan şair ve düşünürlerin de kitap raflarının en alt kısmına bakmak için çömelmiş veya merdivenlerde keyiflice tartıştığını görebileceğiniz bir yer. Buraya Carlyle gelmişti. George Eliot rafların arasında gezinmişti” (2). İngiliz edebiyatında George Gissing’den David Lodge’a kadar değişik yazarların bu kütüphanenin sihirli özelliklerinden bahsettiğini görebiliriz ve Londra’da geçen romanlarda Big Ben veya Londra Kulesi

gibi simgesel mekânlardan çok daha popüler bir yerdir.

Görüldüğü üzere Londra’nın başlıca temsili, kavranılamaz olmasıyla alakadardır. Zaman içinde büyüdükçe ve yeni özellikler edindikçe, ilk polisiye romanların çıktığı 19. yüzyıldaki bilinmezliği aynı şekilde günümüz temsillerinde devam etmektedir. Sırf büyüklüğü, genelde ziyaret eden yazarları ürkütmüştür. Örneğin Henry James, *The Princess Casamassima*¹⁵ romanında “nefes alan ölçülemez bir canavar” (s. 409) olarak tanımlar Londra’yı. Londra, Paris, New York ve İstanbul gibi büyükşehirlerde geçen polisyelerde, kanun koruyucularının öncelikle şehri alt etmeleri veya onunla müttefik olmaları gerekmektedir yoksa şehir, labirent gibi sokakları, kalabalığı, hava durumu, pisliği ve geçmişiyle suçlularla işbirliği yapmaya ve onları korumaya devam edecektir.

NOTLAR

- 1 Kendilerini gece bekçisi anlamında kullanılan “the night watchmen” olarak adlandıran bu grup “night-walker” diye tabir edilen, geceleri ortalıkta amaçsızca gezinen ve şüpheli görünen insanları gözetlerlerdi. Şüphesiz bu uygulamalar sonradan *Game of Thrones* kitaplarına ilham kaynağı olmuştur.
- 2 J. M. Beattie. *The First English Detectives: The Bow Street Runners and the Policing of London, 1750-1840*. Oxford P, 2012.
- 3 Bu konularda kısa bilgi için <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofBritain/Bow-Street-Runners> ve <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/Sir-Robert-Peel> sayfalarına bakılabilir. 22TB dergisinin ilk sayısında da Bow Street koşucuları üzerine bir yazı bulunmaktadır.
- 4 http://www.historyhouse.co.uk/articles/scotland_yard.html
- 5 Peter Ackroyd. *Dan Leno and the Limehouse Golem*. Sinclair-Stevenson, 1994.
- 6 Charles Dickens. *Bleak House*. Wordsworth Classics, 1993.
- 7 Charles Dickens. *Martin Chuzzlewit*. Wordsworth Classics, 1997.
- 8 Joseph Conrad. *The Secret Agent*. Pan Books, 1975.
- 9 Peter Ackroyd. *The House of Doctor Dee*. Hamish Hamilton, 1993.
- 10 Charles Dickens. *Oliver Twist*. Wordsworth Classics, 2000.
- 11 Peter Ackroyd. *London: The Biography*. Anchor Books, 2001.
- 12 Robert Louis Stevenson. *The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde*. Airmont Publishing, 1964.
- 13 Arthur Conan Doyle. *His Last Bow*. Penguin, 1997.
- 14 A. S. Byatt. *Possession: A Romance*. Vintage, 1991.
- 15 Henry James. *The Princess Casamassima*. Harper & Row, 1968.

POLİSİYE MERAKLILARINA LONDRA'DA GEZİ ÖNERİLERİ

SHERLOCK HOLMES MÜZESİ VE ARTHUR CONAN DOYLE

Adres: 221B Baker Street, Marylebone, Londra, NW1 6XE

Sir Arthur Conan Doyle'un hikâyelerinden bildiğimiz kadarıyla Sherlock Holmes ve Dr. Watson karakterleri 1881-1904 arasında 221B Baker Street adresinde ikamet ettiler. Mekânın kültürel ve tarihsel önemini göz önünde bulunduran İngiliz hükümeti bu adresi korumaya almış ve ünlü karakterlerin "yaşadığı" birinci kat daire de Viktoryen dönemi döşemeleriyle müze haline getirilmiştir. Noel günü (25 Aralık) dışında her gün açık olan müzeye giriş 15£'dir. Müzenin web sitesinden içeriğini görebilir, hatta online dükkândan alışveriş bile yapabilirsiniz!

Müzeden çıkınca 10 dakikalık bir yürüyüş sizi 2 Devonshire Place adresine getirir. Burası, Doyle'un muayenehanesinin bulunduğu yerdir.

Madame Tussaud's Müzesi'nde Sherlock Holmes karakterini televizyon ve filmde canlandıran Benedict Cumberbatch ve Robert Downey Jr.'un balmumu heykellerini görebilirsiniz. Holmes ve Watson hayranları için kaçırılmaması gereken ise "Sherlock Holmes Yürüyüş Turu"dur. Bu tur sizi hikâyelerde bahsi geçen (örneğin St. Bartholomew Hastanesi ve New Scotland Yard), Doyle'a ilham veren, dizi ve filmlerde önemli sahnelerin çekildiği mekânlara götürecektir. Yaklaşık iki saat süren bu tur için internet üzerinden de bilet alabilirsiniz.

OLD OPERATING THEATRE (ESKİ AMELİYAT ODASI)

Özellikle 19. yüzyılda geçen korku ve polisiye filmlerin en azından bir sahnede kullandığı (*From Hell*, *Dr. Jekyll and Mr. Hyde*, *Elephant Man*), öğrenciler için izleme yerleri bulunan bir ameliyat odasını ziyaret edebilirsiniz. Eski bir kilisenin tepesinde gizlenmiş bu oda, 19. yüzyıldan kalan tek örnektir. Anestezik kullanımına başlanmadan önceki tıp tarihi hakkında ilginç bilgiler edinebilirsiniz.

(SOUTH KENSINGTON) NATURAL HISTORY MUSEUM (TABİAT TARİHİ MÜZESİ)

Çok paranız varsa ve kendinizi gerçek bir dedektif gibi hissetmek isterseniz, bu müzede Crime Scene Live (Canlı Suç Mahali) programına katılabilirsiniz. Bir grup arkadaşınızla müzede gerçekleşen farazi bir cinayeti, müze tarafından sağlanan gerçek teknik ve ekipmanla çözmeye çalışabilirsiniz.

CITY OF LONDON POLICE MUSEUM (LONDRA ŞEHİR POLİSİ MÜZESİ)

Bu müzede Londra'nın kuşkusuz en meşhur seri katili olan Karındeşen Jack'in kurbanlarından Catherine Edwards'ın son saatlerine tanıklık edebilirsiniz! Polis teşkilatının tarihçesini öğrenebilir, seri katillerden terörist bomba tehditlerine kadar ilgilenmek zorunda kaldıkları Londra tarihinin mühim olaylarını inceleyebilirsiniz.

CRIME MUSEUM (SUÇ MÜZESİ)

"Black Museum" olarak da bilinen bu müze, 19. yüzyılda polis eğitimi amacıyla kuruldu. Randevu sistemiyle ve yalnızca emniyet görevlilerinin girebildiği bu müze, ara sıra Londra Müzesi'ne ünlü koleksiyonundan parçalar ödünç veriyor. Müzenin halka açılması görüşülse de yakın zamanda olacak gibi görünmüyor. Karındeşen Jack tarafından yazıldığı iddia edilen ve gönderici kısmında "From Hell" (Cehennemden) yazan mektup burada sergilenmektedir. Müze, New Scotland Yard'ın içinde yer alır ve ünlü katillerin silahlarına, asıldıkları iplere ve yakalanmalarına sebep olan delillerle ev sahipliği yapar.

ROYAL LONDON MUSEUM - WHITECHAPEL (LONDRA KRALİYET MÜZESİ - WHITECHAPEL)

Londra Kraliyet Hastanesi'nin içinde bulunan müze, hastanenin tarihini anlatır ve orada yatmış ünlü kişilere ait bir koleksiyona ev sahipliği yapar. En meşhur bölümü adli tıp koleksiyonudur. Burada Karındeşen Jack ve "Fil Adam" Joseph Merrick ile ilgili ilginç nesneleri bulabilirsiniz.

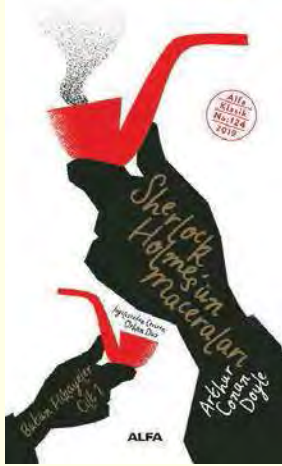
LONDRA VE POLİSİYE KİTAP LİSTESİ

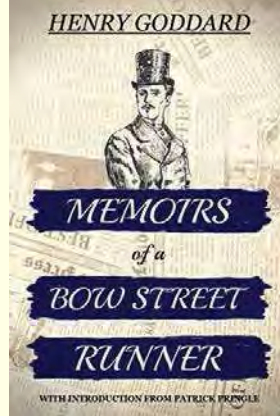
CHARLES DICKENS, KASVETLİ EV, YKY, ÇEV: ASLI BİÇEN
İngiliz edebiyatının ilk kurgusal dedektifi Müfettiş Bucket bu romanla ortaya çıkmıştır. 20 bölüm olarak tefrika edilen *Kasvetli Ev*'in birçok alt konusu ve karmaşık bir kurgusu vardır. Kitabın anlatıcısı Esther Summerson ise Dickens'ın yaklaşık 16 romanı içinde tek kadın anlatıcısıdır.

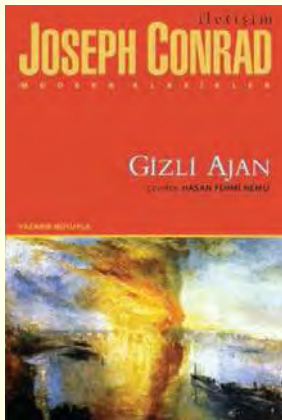
THOMAS DE QUINCEY, GÜZEL SANATLARIN BİR DALI OLARAK CİNAYET, İLETİŞİM YAYINLARI, ÇEV: İSMET BERKAN
İlk *Blackwood's Magazine*'de yayımlanan *Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Cinayet*, 18. sayıda da ele aldığım John Williams cinayetlerini ele alır. Makalesinde cinayetlinin sanat dalı olarak görülmesini öneren de Quincey, gerçek cinayetleri kurmaca haline getirir ve sanat eseri olarak hicveder.

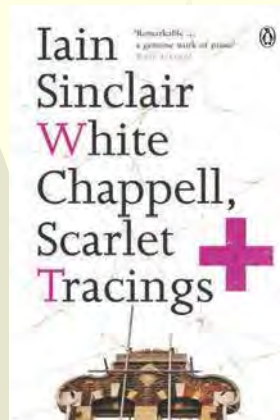
SIR ARTHUR CONAN DOYLE, SHERLOCK HOLMES'ÜN MACERALARI, ALFA YAYINLARI, ÇEV: ORHAN DÜZ
Türkiye'de çoğunlukla ayrı ayrı basılmış olan Sherlock Holmes maceralarının birçoğu Londra'da geçer ve 19. yüzyılın kasvetli Londra havasını çok güzel bir şekilde tasvir eder.

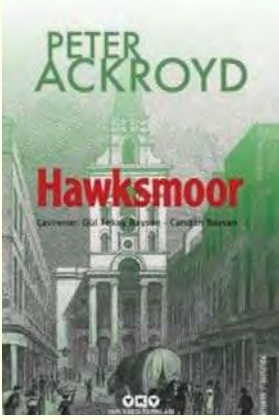
HENRY GODDARD, MEMOIRS OF A BOW STREET RUNNER
Haklarında pek bilgiye sahip olamadığımız Bow Sokağı Koşucuları'nın bir üyesinin 1824-1839 arasında çözdükleri suçlara dair yazdığı bir kitap. Londra'nın ilk dedektifleri olarak bilenen bu grubun birinci elden tek anlatısı olmasından dolayı oldukça değerli bir kitaptır.

JOSEPH CONRAD, GİZLİ AJAN, İLETİŞİM YAYINLARI, ÇEV: HASAN FEHMİ NEMLİ
Gizli Ajan, polisiye-den ziyade bir casus romanıdır. 1886'da Londra'da geçer ve gizli ajan olarak çalışan Adolf Verloc karakterini anlatır. Ajanlık, ihbar ve terör konularını inceler.

IAIN SINCLAIR, WHITE CHAPPELL, SCARLET TRACINGS (1987)
Bir başka postmodern dedektif denemesi olan ve henüz Türkçeye çevrilmeyen bu kitap da ikili paralel anlatı tekniğini kullanır. Bir yandan Sir Arthur Conan Doyle'un *Kızıl Soruşturma*'sının en der bir kopyasını arayan namussuz kitap tacirleri, öte yandan da Karındeşen Jack cinayetleri kurgusal bir şekilde devam eder.

**PETER ACKROYD,
HAWKSMOOR, YKY,
ÇEV: GÜL TEKAY
BAYSAN-CANDAN
BAYSAN**

Tam bir Londra âşığı olan İngiliz yazar Peter Ackroyd'un çoğu kitabı Londra'da geçer ve sıklıkla şehri bir karakter olarak ele alır. Postmodern edebiyatın güzel bir örneği olan *Hawksmoor*'un anlatılarından biri, 18. yüzyılda yaşamış Nicholas Dyer adlı bir mimara ve inşa ettiği kiliselere odaklanır. İkinci paralel anlatı ise 1980'lerde geçmektedir ve Nicholas Hawksmoor adında, aynı kiliselerde işlenen cinayetleri aydınlatmaya çalışan bir dedektifin hikâyesini sunar.

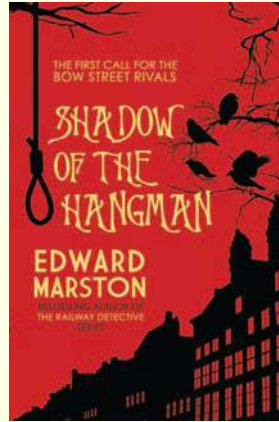

**ALAN MOORE &
EDDIE CAMPBELL,
FROM HELL,
FLANEUR KİTAP,
ÇEV: TUNÇ PEKMEK
18. sayıda Batuhan
Cantürk tarafından
kapsamlı bir şekilde
ele alınan *Cehennemden Gelen* çizgi romanı, Karındaşen Jack'e atfedilen cinayetleri bir bir irdeler ve alternatif açıklamalar getirir. Kitap 19. yüzyıl Londra'sını ve suçluları saklayabilme özelliğini çok başarılı bir şekilde ortaya koymaktadır.**

**BARBARA VINE,
SİHİRLİ HALI,
DOĞAN KİTAP, ÇEV:
ALİ KAFTAN**

Londra metrosunda geçen bu romanı elinizde bir metro haritası varken okumanız iyi olur, zira bu romanın ana karakteri Londra metrosudur. Bazı kitaplarını "Barbara Vine" takma adıyla yayımlayan usta polisiye yazarı Ruth Rendell, metroyu mesken edinen yankesiciler, çalgıcılar, dilenciler ve diğer müdavimlerin hikâyesini sunar bize bu romanında.

**EDWARD MARSTON,
SHADOW OF THE
HANGMAN (2015)**

Yaklaşık 60 polisiye romanın yazarı Edward Marston, kendi ismiyle de roman yazan Keith Miles'in takma adıdır. Yedi farklı tarihsel dönemde geçen polisiye romanlarının tümü Londra'da geçmektedir. En son serisinin ilki olan bu roman, Bow Street Koşucuları'na mensup tek yumurta ikizi dedektifler Peter ve Paul Skillen'in maceralarını konu alır. Yazarın ne yazık ki hiçbir romanı henüz Türkçeye çevrilmemiştir.

İTALYAN POLİSİYE EDEBİYATI VE ŞEHİR:

ROMA, MİLANO, BOLOGNA, NAPOLİ, SİCİLYA

İTALYAN POLİSİYE EDEBİYATININ EN ÖNEMLİ ŞEHİRLERİ HİÇ ŞÜPHESİZ GÜNÜMÜZ İTALYA'SININ DA EN ÖNEMLİ ŞEHİRLERİ OLAN ROMA, MİLANO, BOLOGNA, NAPOLİ VE SİCİLYA'DIR. BUNUNLA BERABER VENEDİK'TEN RAVENNA'YA, LECCE'DEN TORİNO'YA, DİĞER BİR DEYİŞLE KUZEYİNDEN GÜNEYİNE KADAR İTALYA'NIN FARKLI ŞEHİRLERİNDE GEÇEN PEK ÇOK FARKLI POLİSİYE EDEBİYAT ESERİ MEVCUTTUR. GÜNÜMÜZDE İTALYA'DA HÂKİM EDEBİ TÜRÜN POLİSİYE OLDUĞU DÜŞÜNÜLÜRSE HER BİR ŞEHİRİN FARKLI POLİSİYE EDEBİYAT ESERLERİNE KONU OLMASI ŞAŞIRTICI DEĞİLDİR.

Italya; masalların, efsanelerin, tarihin, antik Roma'nın, modanın, Rönesans'ın ülkesi. Birbirine geçmiş kültürlerin, edebiyatların, felsefelerin ve kimliklerin ülkesi. Her bir hikâyesi tarihin derinliklerine uzanan derin köklere sahip şehirlerin yurdu.

İtalyan polisiye edebiyatı ve şehir arasında oldukça karmaşık bir ilişki var. Zira ortaçağa uzanan köklü bir edebiyat geleneğine sahip İtalyan yarımadasında şehirler, şehir kavramı veya şehir figürü olarak değerlendirilebilecek olgu, edebiyatın başat unsurlarından biri. İlk ortaya çıkış döneminden itibaren şehir düşüncesi edebiyatta kendisine geniş bir yer bulur: Dante Alighieri'nin *İlahi Komedya* (Divina Commedia) ve Giovanni Boccaccio'nun *Decameron* (Decamerone) adlı eserlerini bir Floransa anlatısı olarak da okumak mümkündür. Bu açıdan düşünüldüğünde, şehir ve edebi eserler arasında İtalyan edebiyat geleneğinde güçlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Bu geleneğin bir ürünü olarak polisiye edebiyat da benzer bir ilişkiye sahiptir. Özellikle Roma, Milano, Bologna ve Sicilya gibi yerleşimler, İtalyan polisiye edebiyatında sıklıkla kullanılan mekânlar olarak karşımıza çıkar. Bilindiği üzere polisiye edebiyat ve şehir arasında oldukça güçlü bir bağ vardır. Her bir şehrin farklı bir soruşturmacı figürüne sahip olması bir yana, her soruşturmacı için suç öğesinin ve soruşturma faaliyetinin sınırını belirlemesi açısından da şehir oldukça önemlidir.

Bu yerleşim yerlerinin -belki de tüm bir İtalya yarımadasının- en göze çarpan özelliği-

se şüphesiz tarihsel kimlik olarak hem köklü bir geçmişe hem de tarihi eserlere ev sahipliği yapmalarıdır, diğer bir deyişle İtalyan şehirleri aslında yüzyıllara dayanan mimari gelenek ve yapılarıyla adeta bir zaman makinesi işlevi yürütmektedirler. Unutulmamalıdır ki Milano ve diğer İtalyan şehirlerinin yapısı (Roma haricinde) polisiye anlatı için biçilmiş kaftandır. Zira şehir planı (en azından tarihi merkezler) ortaçağ geleneğine yaslanan geometrik şehir düşüncesine dayanır.¹ Basitçe açıklanacak olursa şehir, merkez noktanın etrafında dalgalanan çemberler şeklindedir ve her bir çember bir diğerine bağlanır, böylelikle her çemberin merkez noktaya ulaşmasını sağlayan bir bağ mevcuttur. Bu nedenle bir nevi labirent işlevi gören ancak aynı zamanda mantık kuralları çerçevesinde ilerleyen/işleyen bir mekân söz konusudur. Modern ile antik olanın, gelenek ile yeniliğin birleşme noktaları olarak bu yerleşim yerleri insan ruhunu ve kimliğini oldukça başarılı bir şekilde yansıtır. Öyle ki İtalyan polisiye edebiyatı söz konusu olduğunda şehirler sıradan bir yerleşim yeri veya mekân değil, aksine kendi kimliği, kendi davranışları, kendine özgü bir duygu dünyası olan bir karakter olarak karşımıza çıkar. Tüm bu özellikleri bünyesinde barındıran İtalyan polisiye edebiyatının en önemli şehirleri hiç şüphesiz günümüz İtalya'sının da en önemli şehirleri olan Roma, Milano, Bologna, Napoli ve Sicilya'dır. Bununla beraber Venedik'ten Ravenna'ya, Lecce'den Torino'ya, diğer bir deyişle kuzeyinden güneyine kadar İtalya'nın

farklı şehirlerinde geçen pek çok farklı polisiye edebiyat eseri mevcuttur. Günümüzde İtalya'da hâkim edebi türün polisiye olduğu düşünülürse her bir şehrin farklı polisiye edebiyat eserlerine konu olması şaşırtıcı değildir. Ne var ki bu yazıda yer verilen şehirlerin seçiminde, hem İtalya'nın kadim kültürünün hem de modern yüzünün yansımaları olmaları ve Türkçeye çevrilen İtalyan yazarların eserlerinde bu şehirlerin yer alması önemli bir etkindir.

ROMA

Roma; günümüz İtalya'sının başkenti ve antik Roma İmparatorluğu'nun merkezi, İtalyanların ifadesi ile "città eterna" yani "sonsuz/ebedi şehir". Dünyanın merkezi, bir zamanlar insanlık tarihine hükmetmiş ve etkileri bugün dahi süren, Antik Roma'dan Hümanizm'e, Rönesans'tan Barok'a kadar pek çok farklı çağın tanığı. Colosseo, Türkçe ifadesiyle Koleyum'un ve Teatro di Marcello'nun şehri, Pantheon'a ve Vatikan'a uzanan sokakları, Bernini ve Borromini gibi dehaların izlerinin olduğu kadim şehir. Tüm dünya edebiyatı için Roma şehri, güç, sonsuzluk ve güzellik sembolüdür.² (Bu şehirle yarışabilecek nitelikte olan tek şehrin de İstanbul olduğunu unutmamak gerekir.) Dolayısıyla İtalyan yarımadasının ve tüm dünyanın en önemli şehirlerinden biri olan Roma'nın İtalyan

1950'Lİ YILLARLA BİRLİKTE KADİM ŞEHİR ROMA; SAVAŞIN İZLERİNİ SİLEN, MODERN AYDINLATMA VE ULAŞIM SİSTEMLERİNİN ETKİN OLMAYA BAŞLADIĞI, ÇAĞDAŞ BİR METROPOLE DÖNÜŞME YOLUNDADIR. ÇAĞDAŞ BİR ŞEHİR OLARAK POLİSİYENİN DE MERKEZİ OLACAKTIR.

polisiye edebiyatı için önemi tartışılmazdır. İtalya'da polisiye edebiyatın ilk ortaya çıktığı yıllardan itibaren romanlar için temel mekânlardan biri olagelmıştır.

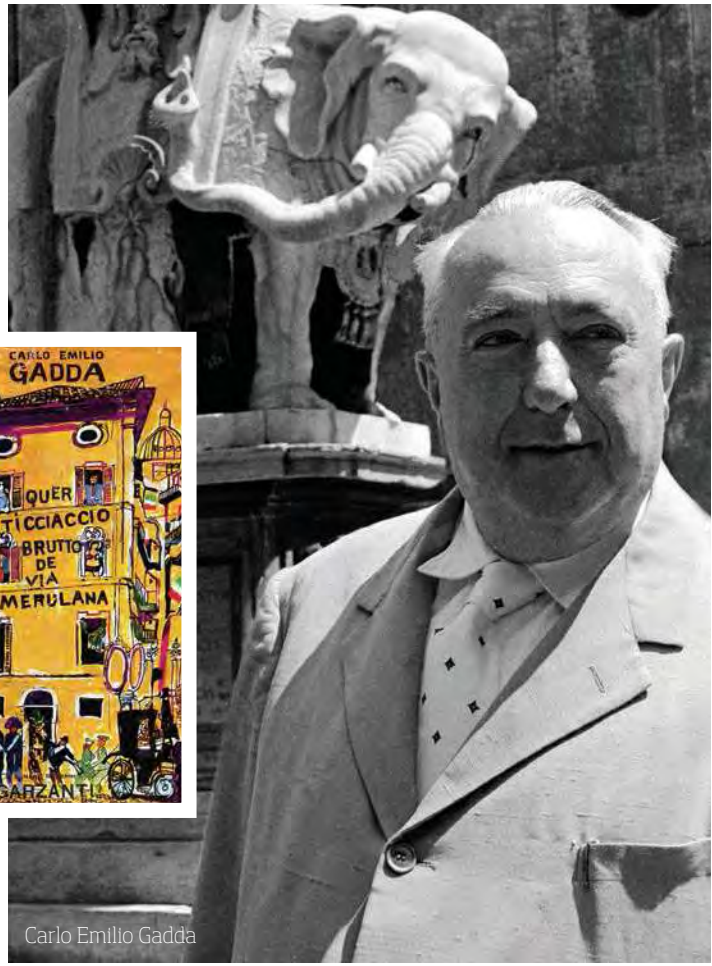
Roma'yı polisiye edebiyatın bir uzamı olarak kullanan ilk İtalyan yazar Alessandro Varaldo'dur. Alessandro Varaldo (1878-1953) İtalya'da polisiye edebiyatın öncülerindendir. Yazarın eserleri genellikle 1900'lerin başlarını konu alırken, mekân olarak Roma göze çarpar. Varaldo için Roma, anlatının önemli bir unsurudur ve romanlarda suç/suç zamanı ile ilgili belirleyici bir karaktere sahiptir, diğer bir deyişle suçun açığa çıkarılmasında mekân -burada olduğu şekliyle Roma şehri- yardımcı unsur görevi üstlenir.³

Lakin dönemin eleştirmenlerine göre, Roma her ne kadar günümüzde dahi pek çok İtalyan polisiyesinin temel mekânını oluştursa da aslında gizem romanları için pek uygun değildir. Zira aşırı tarihi yapısı, yetersiz ve etkisiz

polis teşkilatı, yüzeysel ahlaki yapısı nedeniyle polisiye edebiyatı engeller.⁴ O nedenle Roma'nın bilinen anlamda bir polisiye şehir olarak ortaya çıkışına Carlo Emilio Gadda'nın *Quer pasticciaccio brutto de via Merulana* (Merulana Sokağı'ndaki Şu Berbat Kargaşa) adlı eserini beklemek gerekir.⁵ Zira 1950'li yıllarla birlikte kadim şehir Roma savaşın izlerini silen, modern aydınlatma ve ulaşım sistemlerinin etkin olmaya başladığı, çağdaş bir metropole dönüşme yolundadır. Çağdaş bir şehir olarak polisiyenin de merkezi olacaktır. Italo Calvino'nun da bahsettiği üzere eser özünde, "Roma'nın merkezindeki aynı apartmanda birkaç gün arayla meydana gelen biri sıradan, öteki tüyler ürpertici iki suç olgusu için polisin yürüttüğü iki soruşturmayı anlatır".⁶ Her ne kadar ilk algı itibarıyla bir kapalı oda polisiyesini andırsa da şehri inceleme tarzı sıra dışıdır.

Gadda, 1927 yılını, Mussolini yönetimi altında olan Roma'yı anlatır. Tüm hikâye, başkahraman Komiser Francesco (Ciccio) Ingrassia'nın yürüttüğü soruşturma çevresinde gelişir. 20. yüzyılın en nitelikli İtalyan yazar Italo Calvino, Gadda ve eserine ilişkin şu cümleleri kaleme alır: "Gadda'nın yazısıyla yansıtmak istediği, yaşamın kaynayan kazanıdır, gerçekliğin sonsuz katmanlarıdır, bilginin arapsaçı yumağıdır. [...] Gadda'nın asıl söylemek istediği şey, bu sayfaların yığılık taşkınlığı olup o taşkınlık aracılığıyla tek bir karmaşık nesne, organizma ve simge biçimi kazanır: Roma şehri. Çünkü hemen söylemek gerekir ki, bu kitap yalnızca polisiye bir roman ve felsefi bir roman olmak istemekle kalmaz, aynı zamanda Roma üzerine bir roman olmak ister. Ebedi Şehir, burjuva sınıfından yeraltı dünyasına toplumsal sınıflarıyla, Roma ağzına özgü değişleriyle, dışadönüklüğü ve en karanlık bilinçdişısıyla, kitabın gerçek kahramanıdır."⁷

Roma'yı eserlerinin arka planı olarak kullanan İtalyan polisiye yazarlardan bir diğeri de Augusto De Angelis'tir. De Angelis romanlarının kahramanı olan Komiser De Vincenzi'nin maceraları Roma'da vuku bulmaktadır. 15 kadar polisiye roman kaleme alan De Angelis'in başkahramanı Komiser De Vincenzo'dur. Roma'nın işlenişine ilginç bir örnek oluşturacak romanlardan biri *Il mistero della cinecittà* (Cinecittà Gizemi), Roma'nın dünyaca ünlü sinema stüdyolarında gelişen bir seri katil hikâyesidir. Sanatçılar, oyuncular, İtalyan ve yabancı yönet-

ROMA'NIN 1970'Lİ VE 1980'Lİ YILLARININ HİKÂYESİNİ OKUMAK İSTEYEN OKUR İÇİN EN İDEAL SEÇİM, ŞÜPHESİZ GIANCARLO DE CATALDO'NUN 2002'DE YAYIMLANAN VE GERÇEK OLAYLARA DAYANAN *ROMANZO CRIMINALE* BAŞLIKLİ ESERİDİR. GÜNÜMÜZ POLİSİYE YAZARLARINDAN OLAN DE CATALDO'NUN ROMANI ROMA'NIN BİR SUÇ METROPOLÜNE DÖNÜŞÜMÜNÜ, YENİ YENİ YEŞERMEKTE OLAN GÖÇMEN SORUNUNU VE MAFYA İLİŞKİLERİNİ AKTARIR. ARTIK ROMA ACIMASIZ ŞEHİRDİR.

menler, film çekimleri, kurgu ve polisiye arasındaki etkileşim üzerine şekillenen bu roman, Roma'nın bambaşka bir yönünü, çağdaş İtalyan sinemasının merkezi olma niteliğini gözler önüne serer. "Cinecittà", bir döneme damga vuran bu oluşum, bugün dahi sinema dünyasının en ilgi çekici sanat mekânlarından biridir.

1980'li yıllar İtalyan polisiye edebiyatının dikkat çeken ismi Corrado Augias ve başkahramanı Giovanni Sperelli de Roma sokaklarında dolaşır. Her ne kadar romanların yazılma tarihi 1980'li yıllar olsa da okura sunulan dönem 1910'lu yıllardır. Özellikle *Quel Treno da Viena* (Viena'dan Gelen Tren) romanı bizlere 1911'in Roma manzarasını sunması açısından ilgi çekicidir. Bu romanda, polisiye anlatı İtalyan Birliği'nin sağlanmasının 50. yılı kutlamaları sırasında gerçekleşen bir cinayet etrafında şekillenir. Augias, okuru 1911'in Roma sokaklarında dolaştırır: "Sokaklar savaş ve zafer adlarıyla doluydu, Gaeta, Solferino, Palestra, Castelfidardo, hanımların ve beylerin şık adresleri, küçük villalar ve binalar, küçük çatılarla (kubbelerle) süslenmiş, bölmeli pencereler, ince kuleler, yapay bir geçmişin tüm şekilleri, neredeyse bölgenin acımasız modernliğini yeniden dengeler gibi."⁸ Augias bir yandan Roma'nın eşsiz tarihine vurgu yaparken diğer yandan şehrin mimari yapısını -dönemsel farkları da işaret ederek- aktarır.

Bununla birlikte Roma'nın 1970'li ve 1980'li yıllarının hikâyesini okumak isteyen okur için en ideal seçim, şüphesiz Giancarlo De Cataldo'nun 2002'de yayımlanan ve gerçek olaylara dayanan *Romanzo Criminale* başlıklı eseridir. Günümüz polisiye yazarlarından olan De Cataldo'nun romanı Roma'nın bir suç metropolüne dönüşümünü, yeni yeni yeşermekte olan göçmen sorununu ve mafya ilişkilerini aktarır. Artık Roma acımasız şehirdir: "Roma'da hiçbir zaman için biri diğerinden daha güçlü bir çete

olmamıştır. Bir sabahlık sürede çeteler doğar ve ölürlür. Burada anlaşmalar batıdan gelen deniz melteminin ilk esişine kadar dayanır. Herkes birbirinden nefret eder ve eğer kıçına bir tekme atma fırsatı yakalarsa, bunu büyük bir keyifle yapar. Bu yüzden Roma'ya kim isterse gelir ve kendi işine bakar: Sardunyalılar, Kalabriyalılar, Puglialılar, hatta Lallo ve Zoppo (Topal) gibi kurbanlarını domuzlara yem eden Ciociarolular bile. Gelirler ve giderler ve hiç kimse olanları torununa anlatacak kadar uzun yaşamaz.”⁹

Roma'yı polisiye romanlarının merkezine koyan ve ülkemizde de oldukça popüler olan diğer isim de Donato Carrisi'dir. Ülkemizde *Il suggeritore* (Suflör) romanı ile tanınan Carrisi, özellikle 2011'de yayımlanan *Il tribunale delle anime* (Ruhlar Mahkemesi) romanında Roma'ya ilişkin detaylı bilgiler verir. Hikâyenin kurgusuna yön veren olgulardan biri Roma'dır. Suç olgusunu ve araştırmayı anıştırtıcısına romanın bir yerinde şu cümleleri okumak mümkündür: “Roma, dünyada üzerinde halen insanların yaşadığı en büyük arkeolojik kazı alanıdır. Şehir katmanlarından meydana gelir, önceki çağların ve uygarlıkların izlerine rastlamak için sadece birkaç metre kazmak yeterlidir.”¹⁰ Görüldüğü gibi şehrin tarihi yapısından yola çıkan yazar, aslında polisiye anlatıyla ilgili çarpıcı ipuçları verir. İnsanoğlu hem suçun üzerinde hem de içinde yaşamaktadır.

Bir polisiye yazarı olmasa da günümüz İtalyan edebiyatının önemli kalemlerinden biri olan Melania Mazzucco'nun *Un giorno perfetto* adlı eseri dilimize de çevrilmiş ve 2008'de *Mükemmel Bir Gün* adıyla yayımlanmış polisiye nitelikli bir eserdir.¹¹ Aynı zamanda ünlü yönetmen Ferzan Özpetek tarafından aynı adla sinemaya da uyarlanmış, Türkiye'de, İtalya'da ve gösterime girdiği diğer ülkelerde beğeniyle karşılanmıştır. Uzamsal olarak değerlendirildiğinde bu eser, Roma'nın 2000'li yıllardaki dönüşümünü dile getirir. Hikâye temelde geçmişe dönük 24 saatlik bir süreci ele alırken, birbirinden bağım-

sız gibi görünen hayatların kesişmesini ve bir araya gelerek trajediye dönüşmesini bir polisiye kurgu üzerinden verir. Lakin tam anlamıyla bir polisiye olmaktan ziyade polisiye kurguyu tersine işleyen ve okuru/izleyiciyi beklenti içinde tutarak çözülme anına ulaşır. Anlattığı dönem itibarıyla 2000'li yılların Roma'sını işleyen kitap, (Ferzan Özpetek'in filmiyle beraber izlendiğinde Roma'nın ihtişamı daha da göze çarpar, lakin klasik anlamda bir Roma değildir; sözkonusu olan içinde hayatın devam ettiği, göçmenlerin, yoksulların, devlet bürokrasisinin, metroların olduğu çağdaş bir *cungla*'dır) tarihi Roma'nın gitgide değişen sokaklarını, kozmopolit yapısını hatta bir milenyum şehrine dönüşmesini anlatır.

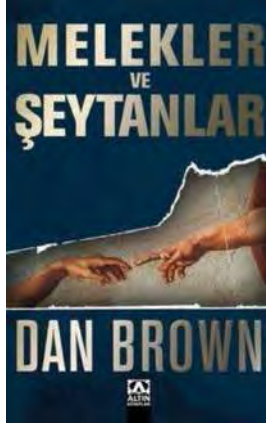
Roma'yı anlatan bir başka polisiye yazarı da son dönem İtalyan polisiyesinin tartışmalı isimlerinden olan Amara Lakhous'tur. Roma'ya yerleşen bir göçmen ailenin çocuğu olan Lakhous, 1995-2015 yılları arasında bu şehirde yaşar. 1995'te göçmen olarak geldiği bu şehre ve İtalyancaya tutkuyla sarılan yazar, eserlerini İtalyanca kaleme alır. Hatta neredeyse kusursuz bir İtalyanca ile yazar ve İtalyancayı günümüzde en etkin kullanan yazarlardan biridir. Özellikle *Scontro di civiltà per un ascensore a Piazza Vittorio* (Piazza Vittorio'da Bir Asansörde Medeniyetlerin Karşılaşması) başlıklı polisiye eserinde, ünlü İtalyan yazar Carlo Emilio Gadda'nın eserinin güzellemesini sunar. Edebi açıdan ve İtalyan dilini kullanımı yönünden eleştirmenlerden tam not alan bu eser, kadim Roma şehrinin son yıllarda yaşadığı dönüşümü en iyi anlatan romanlardan biridir. “Piazza Vittorio” Roma'nın merkezi noktalarından biri olmakla beraber, Carlo Emilio Gadda'nın romanının suç uzamını oluşturan yerleşimin hemen yanında yer alması da oldukça ilgi çekicidir. Bir anlamda Amara Lakhous, 2011'de yayımladığı bu romanla Gadda'ya saygı duruşunda bulunur. Lakhous'un hikâyesi bizlere bugünün Roma

şehrinin multi-etnik yapısını ve kaos içinde süregiden yaşamları anlatır. Piazza Vittorio’da “Il Gladiatore” (Gladyatör) lakaplı bir kişinin öldürülmesiyle başlayan polisiye macera, şehrin çok kültürlü ve kimlikli yapısını oldukça iyi işler. Lakhous’u bu derece ilginç ve bir anlamda çekici kılan nokta, Roma’nın kadim şehir, ihtişam başkentinden kaosun hüküm sürdüğü bir Babil’e dönüştürmesidir.

Eserleri dilimize de kazandırılan Alessia Gazzola son dönem İtalyan polisiye edebiyatının dikkat çeken kadın yazarlarından biridir. *L’Allieve* adlı eserinin dilimize *Çırak* olarak kazandırılmasının ardından, *Prensesin Kemikleri* ve *Sonsuza Kadar Saklanamayacak Bir Sır* kitapları da ülkemizde yayımlanmıştır. Alice Allevi isimli genç bir soruşturmacı karakter üzerinden şekillenen Gazzola romanları, aslında ana karakterin profesyonel anlamda bir müfettiş veya suç avcısı olmaması yönünden ilgi çekicidir. Genç ve zeki olmasının yanında, türün “sert abileri”nden farkı onu çekici kılar ve okur-yazar arasındaki etkileşimi artırır. Okur bir anlamda kolaylıkla Allevi ile özdeşleşme yaşar. Alessia Gazzola eserlerinde de Roma, mekân unsurudur. Yalnızca *Çırak* eserindeki diyalog bile bizlere Roma’nın Alessia Gazzola için ne denli önemli olduğunu ortaya koyar: “Neden Roma?” Cevapsa oldukça basittir: “Çünkü dünyada daha heyecan verici bir şehir yok.”

Bununla beraber, her ne kadar İtalyan edebiyatının bir parçası olmasa da bu ebedi şehre eserlerinde yer veren ve adı anılması gereken en önemli yazarlardan biri de hiç kuşkusuz Dan Brown’dur. Özellikle *Melekler ve Şeytanlar* eseriyle Roma’nın gizemlerini, gizli kalmış yönlerini ve bilinen tarihini adeta bir turist rehberi ve bilimsani özenle okurlarına sunar.

Nihayetinde sonsuz şehir Roma pek çok polisiye edebiyat eserine konu olmayı sürdürüyor. Roma,

sadece bugünüyle değil, yüzyılları aşan görkemli tarihiyle edebiyat için vazgeçilmez konumda.

MİLANO

Milano, günümüz İtalya’sının en önemli sanayi ve moda şehirlerinden biri; İtalyan polisiye edebiyatının yıldızı olarak da değerlendirilebilir. İtalyan edebiyat eleştirmeni ve aynı zamanda polisiye edebiyat üzerine kuramsal yazılar kaleme alan Giuseppe Petronio şöyle yazar: “Milano vahşi bir ormandır.”¹² Hem finans, hem moda, hem sanayi hem de kültür dünyalarının bir arada olması nedeniyle polisiye edebiyatın ihtiyaç duyduğu unsurların tümünü içinde barındırır. Giorgio Scerbanenco’dan başlamak üzere Renato Olivieri, Oscar Logoteta ve Giorgio Faletti gibi pek çok farklı polisiye yazarı için Milano bir suç, gizem ve polisiye şehridir. Giorgio Scerbanenco ve romanlarının başkışısı Duca Lamberti, Milano sokaklarını kendisine mesken tutar. Duca Lamberti maceralarının ilki ve Milano’ya tüm bu özelliklerin atfedilmesine önayak olan *Venere Privata* 1966’da yayımlar. Temelde Milano’nun zengin ailelerinden Davide adlı bir gencin merkezde olduğu gizemli bir cinayeti konu edinir. Scerbanenco’nun anlatımında şehir -bu noktada Milano- oldukça önemli bir yere sahiptir. Hatta bir anlamda romanın bir karakteri olarak karşımıza çıkar; yazar Milano’yu kendi düşüncesi, kendi davranışları, tepkileri ve korkuları olan bir birey gibi tasvir eder.¹³ Maceraları boyunca tarihi şehir merkezinden burjuva mahallelerine, sanayi bölgelerinden göçmenlerin ve işçilerin yaşadığı banliyö yerleşimlerine kadar Milano’nun farklı yerlerini ziyaret eder. Örneğin Davide’nin attığı kısa şehir turunda şu farklı noktaları görmek mümkündür: “Davide’nin korkusunun aksine, o sabah çalışanlardan hiçbiri caddede yoktu, Giulietta marka arabasını içeri sokmayı başardı ve Davide girişe yöneldi, uzun ve hüzünlü bir tur attı,

SCERBANENCO’NUN MİLANO’YU GERÇEKÇİ ANLATIMLA SUNDUĞUNUN GÖSTERGESİ “ALEMAGNA DI MANZONI” İSİMLİ MEKÂNDIR. “ALEMAGNA DI MANZONI”, GÜNÜMÜZDE HÂLÂ FAALİYET GÖSTEREN BİR İTALYAN BARI VE PASTANESİ OLARAK TANIMLANABİLİR. GIOACCHINO ALEMAGNA TARAFINDAN KURULAN VE GÜNÜMÜZ DÜNYASINDA KURUCUSUNUN SOYADIYLA ANILAN ÜNLÜ BİR MEKÂNDIR. MİLANO’NUN EN İYİ SANDVİÇLERİNİN YAPILDIĞI YER OLARAK BİLİNİR

Foro Bonoparte yönünden, Dante Caddesi, Orefici Caddesi, Duomo Meydanı, Vittorio Bulvarı, San Babla, Porta Venezia Bulvarı, o hatadan başka yapacak başka işi olmadan, ardından Palestro Caddesi’ne saptı, Cavour Meydanı’na geldi ve Alemagna di Manzoni’de bir şeyler yemeye karar verdi.⁷¹⁴

Scerbanenco’nun Milano’yu gerçekçi anlatımla sunduğunun göstergesi “Alemagna di Manzoni” isimli mekândır. Alemagna di Manzoni, günümüzde hâlâ faaliyet gösteren bir İtalyan barı ve pastanesi olarak tanımlanabilir. Gioacchino Alemagna tarafından kurulan ve günümüz dünyasında kurucusunun soyadıyla anılan ünlü bir mekândır. Milano’nun en iyi sandviçlerinin yapıldığı yer olarak bilinir; mekân 1921’den beri müşterilere hizmet verip önceleri Milano’da Carlo Alberto Caddesi’nde yer alırken, günümüzde küçük bir değişikliklerle şehrin tarihi merkezinde Manzoni Caddesi 31 numarada bulunur.

Scerbanenco’nun aktardığı üzere hızlı ve kontrolsüz şehirleşme, banliyölerin ani doğuşu, aşırı ve ani zenginleşme Kuzey İtalya’da organize suç için uygun zemini hazırlamıştır. Buna bağlı olarak, suç için belirleyici olan insan faktörü, diğer bir deyişle suç için kullanılabilircek göçmen potansiyelinde artış görülür. Zira

sınırsız sanayileşme, buna istinaden ortaya çıkan ekonomik refah, özellikle Güney İtalya’dan iş umuduyla ve zenginlik hayalleriyle başlayan iç göç, kuzeyin -özelde Milano’nun- sosyal yapısını tümünden değiştirir. Bu nedenle Scerbanenco’nun sunduğu Milano manzarası aslında dönemin yeni gelişen sanayi sınıfı, işçi sınıfı ve varlıklı sınıflar arasındaki farklılıkları aktarması açısından oldukça değerlidir.

Nihayetinde Scerbanenco, Milano’nun sıradan ve sakin bir kuzey şehrinde acımasız bir suç metropolüne dönüşünü anlatır. Dolayısıyla yazar için Milano, yeni doğmakta olan suç eğilimli toplumsal sınıfın merkezi konumundadır. Görüleceği üzere yeni yeni doğmakta olan bu suç sınıfı, kısa süre içinde Milano ve Lombardia’da hâkim duruma gelecek ve ülkenin politik, ekonomik ve kültürel yaşantısında pay sahibi olacaktır.

Renato Olivieri ve kahramanı Commissario Ambrosio, Milano’nun dönüşüm tarihi için önemli figürlerdir. Zira polisiye yazmaya 1978’de başlayan yazar, 1980 ve 1990’lı yıllar boyunca eser vermeye devam eder ve böylelikle şehrin yirmi yıllık değişimini okurlarına sunar.¹⁵ Öyleyse varılan noktada sanayi gelişimi ve “Boom Economico” (Ekonomik Mucize) ile birlikte şehir iki yönlü bir karaktere sahip olur:

Giorgio Faletti

suçlular, suça yatkın olanlar ve diğerleri. Bu değişimin doğurduğu bir polisiye edebiyat ürünü olarak Giorgio Scerbanenco ve Renato Olivieri gibi yazarların ortak özelliği, Milano toplumunun farklı sınıflarını bir araya getirmesidir.¹⁶

Olivieri ve Scerbanenco'nun izinden giden bir başka önemli İtalyan polisiye yazarı Giorgio Faletti ülkemizde özellikle *Ben Öldürürüm* ve *Bir Pezevenğin Notları* gibi eserleriyle tanınır. Milano manzarasıyla ilgili olarak öne çıkan eseri *Bir Pezevenğin Notları*, 1970'li yılların sonunu zamansal arka plan olarak, Milano şehrinin mekân olarak kullanır. Dönüşen Milano'yu vurgulayan Faletti, şehre ilişkin şu cümlelere yer verir: "Parlak ışıklarına rağmen Milano şehrinde saklanacak pek çok yer var ve ben özellikle gölgeler arasında hareket etmekte başarılıyım."¹⁷ Benzer bir ikilem duygusunu Faletti'nin eserinin bir başka bölümünde de görmek oldukça mümkündür: "Oha! Şaşkınlık ifadesinde, köhne Milano evlerinde geçmiş -gösteriş olsun diye sonradan restore edilen evler değil, gerçekten fakir evlerden bahsediyorum- fakir günlerin haykırışını duyuyorum. Maaş çeklerinin kira ve diğer masrafları karşılamaktan uzak olduğu bir dünya. Yüksek giderler yoksulları merkezden uzağa, şehrin dışına itiyor; bu da yaşayanlar ve yaşamaya çalışanları birbirinden ayırıyor."¹⁸

Giorgio Faletti, eserin ismine uygun olarak yetişkin eğlence mekânlarıyla bağlantılı bir cinayet hikâyesini okurlarına sunar. Milano yeraltı dünyasına ilişkin detaylı tasvirler anlatının ilgi uyandıran unsurlarından biridir: Örneğin eserin başkahramanı Bravo'nun sıklıkla uğradığı "Escort Club" bunlardandır. Yanı sıra Mila-

no'nun banliyölerine kurulu kumarhaneleri de detaylı bir şekilde okura sunar: "Kapıdan girer girmez bambaşka bir dünyaya adım attığımı fark ediyorum. Deponun girdiğimiz kısmında iş tezgâhları, metal presler, torna tezgâhları ve ne işe yaradığını bilmediğim makineler var. Önümüzde boya dairesinin cam kapıları var. Havada ağır bir çözölmüş solvent, işlenmiş metal ve yağ kokusu hissediliyor. Mekânın yalnızca hurda araçları parçalayıp presleme amacıyla kullanılmadığını öğrenmek şaşırtıcı olmazdı doğrusu."¹⁹ Metnin devamında tüm bu ağır iş yaşantısına ait figürlerin arasından birdenbire bir harikalar diyarına geçişi anlatır Faletti: "Fakat asıl sürpriz karşı taraftaki iç mekândan geliyor. Tavandan sarkan ışıkların altında minik bir kumarhane çıkıyor karşıma. Ortada Amerikan tarzı bir rulet masası ve başında bir kurpiyer var. Bir diğer masada ise bir grup yirmi bir oynuyor gibi görünüyorlar. Sanırım kâğıt oynayanlar arasında Daytona da var. İçeride sarışın bir kadın ve bir adamın yaslanıp içkilerini beklediği bir bar bile var. Siyah takım elbiseler giyinmiş birkaç adam kalabalığın içinde dolaşıp bir sorun olup olmadığını kontrol ediyor."²⁰

Görüldüğü üzere, şehir suçu yansıtır, suç da şehri: Her şeyin ardındaki temel nedense Milano'nun insanların, hırslarının ve acımasız dünyalarının yansımalarıdır.

Bologna

Orta İtalya'nın en önemli şehirlerinden biri olan Bologna, şehrin mimarisindeki tuğlaların renginden dolayı "kırmızı şehir" olarak anılır. Bologna, özellikle kökeni ortaçağa dayanan

üniversitesi ve gastronomi zenginliğiyle tanınır. Diğer İtalyan şehirlerine nazaran daha az bilinse de İtalyan polisiye edebiyatı için merkezi konumdadır. Bologna'nın bir polisiye roman şehri olarak yükselişi, 1974'te Lorian Macchiavelli'nin *Le piste dell'attentato* adlı romanının yayımlanmasıyla başlar.²¹ Macchiavelli'nin Bologna'yı temel uzam olarak seçmesindeki asıl neden, hem kendi şehri anlatmak (doğup büyüdüğü şehre bir nevi minnet borcu duymaktır) hem de şehrine dair toplumsal açıdan yanlış olduğunu düşündüğü ve siyasal açıdan yanlış gittiğine inandığı şeyleri eleştirmek, böylelikle daha iyiye doğru bir yönlendirme yapabilmektir.²²

Bologna'yı eserlerinin uzamı olarak tercih eden bir başka önemli polisiye yazarı da Carlo Lucarelli'dir. Sıklıkla eserlerinin uzamı Bologna şehridir ve hem günümüz hem de faşist dönem Bologna'sını eserlerinde detaylı şekilde işler. Bilindiği üzere Lucarelli için polisiye roman, İtalyan toplumunda yaşanan yozlaşmanın ve bozulmanın aynasıdır.²³ Lucarelli'nin

ülkemizde yayımlanan tek romanı olan ve Andrea Camilleri ile beraber yazdığı *Kırmızı Balık Cinayeti* (Acqua in bocca) eserinde Bologna'yla ilgili göze çarpan ilk nokta, yazarın şehrin gastronomi kültürüne gösterdiği özen ve tanıtımına yaptığı katkıdır. Soruşturmada işbirliği yapan Grazia Negro, Salvo Montalbano'ya küçük bir hediye gönderir ve "A.F. Tamburini Antik Bologna Şarküteri'si"nin gönderdiği pakette şunlar yazılıdır: "Değerli müşterimiz, eski Bologna geleneklerine uygun olarak elde yapılmış 1 kg'lık tortellini hediyemizin keyfini çıkaracağınızı umuyoruz. İsmimiz bize bir gurme olduğunuz

referansı, sürekli müşterimiz olan Carlo Lucarelli tarafından verilmiştir. Memnun olduğunuz bir jest yapmış olmayı umarak en derin saygımızı sunarız. Afiyet olsun!"²⁴ Bu iştah açıcı hediyeyle ilişkin olarak Grazia Negro ise Salvo Montalbano'ya bilgi vermek için yazdığı mektubun sonuna şu notu düşer: "Not: Tortellininin hepsini hemen ye, çünkü çok dayanmazlar. Lucarelli, belki aklına tortelliniyi fırında ya da kremalı pişirmek gelmez

diye sana ayrıca brodo tarifi vermem için beni zorladı: annesinin tarifi olduğunu söyledi: Biraz dana eti, biraz tavuk (horoz olmasın çünkü olursa çok ağır oluyor brodo, hafif olmalı ki tortelliniyi tamamen kaplamasın), bir parça dil, kemik, kereviz ve havuç. Ve arada bu karışımı köpürtmek gerek. Kremalı rulolar ve brodolu tortellini'nin arasında, bu bir soruşturmadan çok yemek tarifi kitabına benzemeye başlıyor.”²⁵

Şüphesiz Kırmızı Balık Cinayeti romanında polisiye anlatı kadar dikkat çeken bir diğer unsur da yukarıda adını verdiğimiz şarküteridir. “A.F. Tamburini Antik Bologna Şarküterisi” günümüzde Caprarie Caddesi 1 numarada bulunan, 1932’den beri hizmet veren çok eski bir kuruluştur. 86 yıldır aralıksız hizmet veren bu mekân tüm gastronomi dergilerinde, yemek atlaslarında sıklıkla yer verilen önemli bir kültürel merkezdir. Yalnızca sattığı birinci kalite şarküteri ürünleri değil, aynı zamanda el yapımı makarnaları, özel tarifli tatlılarıyla hem ev içi tüketim hem de ayaküstü atıştırmaya uygun bir yer olması özellikleriyle öne çıkar.

Kısacası Lorian Macchiavelli ve Carlo Lucarelli’nin polisiye romanlarıyla beraber bu şehir, sıradan bir ortaçağ ve bir gastronomi şehriden küçük bir metropol modeline evrilerek, suçun

eksik olmadığı bir şehre, polisiye edebiyat için önemli mekânlardan birine dönüşür.

NAPOLİ

Napoli, İtalya’nın en ilgi çekici lakin en çok korkulan şehirlerinden biridir. Bir yanda tarihsel yapısı, arkeolojik alanları ve Vezüv kalıntıları, diğer yanda “Cosa Nostra” olarak bilinen mafya olgusuyla derin bir ikilemi yansıtır. Napoli ve polisiye edebiyat denince ilk akla düşen isim, şüphesiz son dönem İtalyan polisiye edebiyatının “rockstar”ı olarak tanımlanabilecek Maurizio De Giovanni’dır. De Giovanni’nin Komiser Ricciardi maceralarını anlattığı eserleri Napoli’yi tanımak isteyenler için bir zaman geçididir: Zira De Giovanni’nin romanlarını okuyan okur, kendisini 1930’lu yılların İtalya’sında, Napoli’de bulur. Maurizio De Giovanni suç ve toplum bağlantısını etkin bir şekilde işler. Suç, toplumu yansıtır. Toplumsa şehrin bir parçasıdır. Bu nedenle mimari gelişmeler, yeni binalar, yeni inşaat alanları, suç ve toplum arasında koparılamaz bir bağ mevcuttur. Şehir değiştikçe suç unsuru da değişir, suçu doğuran şartlar ve suçu işleyen toplumsal unsurlar da aynı şekilde gelişme gösterir. Kendisi de Napolili olan yazar Maurizio de Giovanni, romanlarına mekânsal

NAPOLİ SADECE SIRADAN BİR MEKÂN, BİR ARKA PLAN OLARAK DEĞİL, METNİN (HİKÂYESİNİN) TAMAMLAYICI BİR UNSURU OLARAK KARŞIMIZA ÇIKAR. KENDİ DİNAMİKLERİ VE KURALLARI OLAN BİR ŞEHİRDİR NAPOLİ. SUÇUN VE SUÇLUNUN YAPISINI DA KESİN ÇİZGİLERLE BELİRLEYEN BİR ŞEHİR KONUMUNDADIR. BU AÇIDAN BAKILDIĞINDA NAPOLİ, İKİ YÖNLÜ BİR KARAKTER YAPISI SERGİLER: BİR YANDA ZENGİNLERİN, DİĞER YANDA YOKSULLARIN YER ALDIĞI BİR ŞEHİRDİR.

arka plan olarak genellikle Napoli'yi seçer. Farklı kültürlerin iç içe geçtiği bir şehir olarak Napoli, romanlara grotesk bir hava katar. Örneğin ilk romanı olan *Il senso del dolore-L'Autunno del Commissario Ricciardi*, 1930'lar Napoli'sinde gerçekleşen bir cinayeti konu edinir. Sözkonusu romanda, Napoli'nin tarihselliğine ve çok kültürlü yapısına ilişkin yalnızca şu cümleleri hatırlamak yeterlidir: "Öğleden sonranın ilk saatlerinde sokak insan ve satıcı kaynıyordu. Buranın ismi Roma Caddesi, 60 yıldan beri; ama Napolililer için Toledo sokağıydı ve öyle de olacak, tıpkı İspanyol egemenliği altında doğduğu gibi."²⁶

Ayrıca yazarın polisiye anlatımında Napoli sadece sıradan bir mekân, bir arka plan olarak değil, metnin (hikâyenin) tamamlayıcı bir unsuru olarak karşımıza çıkar. Kendi dinamikleri ve kuralları olan bir şehirdir Napoli. Suçun ve suçlunun yapısını da kesin çizgilerle belirleyen bir şehir konumundadır. Bu açıdan bakıldığında Napoli, iki yönlü bir karakter yapısı sergiler: Bir yanda zenginlerin, diğer yanda yoksulların yer aldığı bir şehirdir.²⁷ Diğer bir deyişle bir yanda suçu işleyenlerin yaşadığı yerler, diğer yanda suçun işlendiği yerler mevcuttur: "Kaçan, aç olan fakir insanlar birbirine yardım eder: böyle hayatta kalıyoruz, sıkı sıkıya bağlı şekilde, biri diğerinin yanında. Çünkü biliyoruz ki, komiser, eğer kendi aramızda/birbirimize yardım etmezsek, kimse bize yardım etmez."²⁸ Bu yönüyle de yazar, suçun karakterine ilişkin şehirle sosyal çevre arasında yadsınamaz bir

bağ kurar. Bu iki durum birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Suç, toplumu yansıtır. Bu noktada yazar; mimari, suç ve toplum arasında, suç ve Napoli şehrinin yapısına ilişkin şu cümleleri kaleme alır: "Yokuş boyunca binalar giderek azaldı: yine de Ricciardi çok sayıda şantiye olduğunu gözlemledi. Kırsal üzerinde yavaş yavaş hâkimiyet kuran, inşaat halinde bir şehir. Geçen yılki deprem, gerekli sağlamlaştırma ve yeniden yapılanmalara olanak vermişti, bazı binalar yıkılmış ve ölümler olmuştu, [...] Ama yeni binalar ve yeni sokaklar da vardı. Gözetilecek başka şantiyeler, başka zenginlikler; ve yeni suçlular ile yeni suçlar, diye düşündü komiser iç geçirerek."²⁹

De Giovanni'nin Napoli anlatısında dikkat çeken mekânlardan en önde geleni hiç şüphesiz "Caffè Gambrinus"tur. Romanın farklı sayfalarında sözü edilen Napoli'nin en eski kahvelerinden olan "Gambrinus" Trieste ve Trento Meydanı'nda bulunur ve romanların başkahramanı Komiser Ricciardi her zaman aynı masaya oturarak bir kahve içer. Kökeni 1860'a uzanan ve Oscar Wilde, Gabriele D'Annunzio, Filippo Tommaso Marinetti, Benedetto Croce ve Jean Paul Sartre gibi pek çok ünlü sanatçının müdavimi olduğu bu tarihi kafe günümüzde de hizmet vermeye devam eden, tarihi dokusu ve enfes pastane ürünleriyle turistlerin gözde mekânlarından biri. Ne var ki "Caffè Gambrinus"u ilginç kılan nokta yalnızca Komiser Ricciardi'nin müdavimi olması değil, neredeyse her polisiye roma-

nın sonunda yazar Maurizio De Giovanni ve başkahraman Luigi Alfredo Ricciardi'nin bu kahvede buluşması ve meydana gelen olayları, anlatılan polisiye hikâyeyi değerlendirmesidir. Öyle ki bu noktada, geçmiş ve gelecek arasında bir buluşma gerçekleşir.

Dolayısıyla Napoli yalnızca günümüzün bir şehri olarak değil, geçen yüzyılın bir şehri, tarihin bir tanığı olarak da kıymetlidir. Sadece Maurizio de Giovanni değil, Attilio Veraldi, Roberto Saviano gibi farklı isimler de Napoli'yi eserlerinde işler. Dar sokakları, mafya oluşumu, sıcakkanlı insanları, göçmenleri ve seyyar satıcılarıyla eşsiz Napoli, İspanyol egemenliğinden faşist döneme, Roma hâkimiyetinden günümüz dünyasına kadar polisiye romanlara (özellikle de Roberto Saviano'nun *Gomorra* eseri gibi suç romanlarına) hem bir uzam hem de bir karakter olarak katkı sağlar.

SICILYA

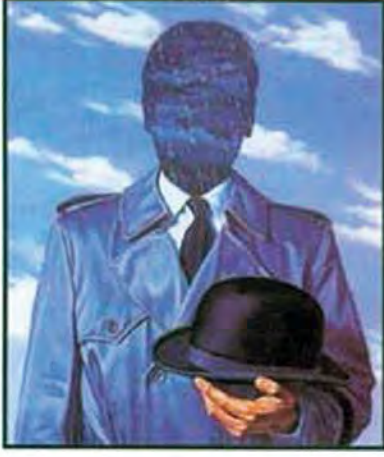
Tarihsel sürece bakıldığında Sicilya, Güney İtalya'nın en önemli yerleşim yerlerinden biridir. Yüzyıllar boyunca farklı dinlerin, kültürlerin ve ulusların etkisinde kalan bu yer, mistik ve gizemli olmasının yanı sıra içten ve sıcak bir

Akdeniz kimliğine sahiptir. İtalya'nın geri kalan şehirlerinden çok daha farklı bir nitelik gösterir. Bu nedenle Sicilyalı olmak aslında kendini İtalyan hissetmekle bir değildir; kendi başına, kendi kültürü ve gelenekleri içinde gelişme gösteren, neredeyse kendine has bir dili olan, diğer bir deyişle kendi yağında kavrulan bir yerdir. Güney İtalya denince akla ilk gelen isimler, İtalyan polisiye edebiyatının öncülerinden Leonardo Sciascia ve yaşayan efsane Andrea Camilleri'dir. Leonardo Sciascia'nın *Baykuşun Günü* olarak dilimize kazandırılan *Il giorno della civetta* adlı eseri, polisiye bir anlatı olmasının yanı sıra yazarın Sicilya'yla ilgili düşüncelerini detaylı bir şekilde yansıtır. Leonardo Sciascia, Sicilya üzerine bildiğimiz şekilde bir mekân tanımlamasına gitmez, aksine daha çok Sicilya'yı bir kimlik ve yaşantıyı şekillendiren unsur olarak değerlendirir. Bu yaşantının özünde de aşk, tutku, mafya, siyaset, kilise ve yoksulluk gibi çeşitli unsurlar yatar. Bu açıdan değerlendirildiğinde, diğer yazarlardan farklı olarak sunduğu şehir tanımlaması aslında bir kimlik tasviridir. Sicilya'yla ilgili *Baykuşun Günü*nde başkahraman Yüzbaşı Bellodi üzerinden şu cümleleri aktarır: “Yüzbaşı Sicilya'dan, o çıplak kıraç toprakların güzelliğinin

Leonardo Sciascia

BAYKUŞUN GÜNÜ

roman

İtalyanca aslından çeviren
SEMİN SAYIT

den söz etmeye başladı. Sonra lafı Sicilyalıları getirdi, son derece zeki olduklarını söyledi; bir arkeolog kendisine, köylülerin kazılarda nasıl bir beceri, heves ve özenle çalıştıklarını anlatmış ve kuzeyli uzman işçilerden çok daha yetenekli olduklarını söylemişti. Sicilyalıların tembel oldukları doğru değildi, girişken olmadıkları da yalandı.³⁰ Benzer nitelikte bir tanımlamayı yine Yüzbaşı Bellodi ve arkadaşları arasında geçen diyaloglarda buluruz. Bu diyaloglarda sözkonusu olan, gerçek bir uzam olarak Sicilya değil, mistik bir figür olarak Güney İtalya'dır: "Livia her ikisinin de kollarına girerek, 'Bayılırım Sicilya'ya!' dedi. Bellodi birden kendini çok mutlu hissetti. 'İşte burası Parma' diye düşündü, 'bu kız Parmalı bir kız; evindesin artık, canı cehenneme Sicilya'nın'. Ama Livia inanılmaz Sicilya'nın öykülerini dinlemek istiyordu. 'Ben de bir kez Taormina'ya, bir kez da klasik tiyatro gösterilerini izlemek için Siracusa'ya gittim. Ama Sicilya'yı tanımak için içlere gitmek gerektiğini söylerler... Siz hangi şehirdeydiniz?' Bellodi kasabanın adını söyledi; ne Livia ne de Brescianelli duymuşlardı bu adı. Kız, 'Nasıl bir yer orası?' diye sordu. 'Kerpiç duvarlı evleri, dik ve merdivenli sokakları olan surlarla çevrili eski bir kasaba; her yokuşun tepesinde de çirkin bir kilise vardır.'³¹ Sözkö-

LEONARDO SCIASCIA, SİCİLYA ÜZERİNE BİLDİĞİMİZ ŞEKİLDE BİR MEKÂN TANIMLAMASINA GİTMEZ, AKSİNE DAHA ÇOK SİCİLYA'YI BİR KİMLİK VE YAŞANTIYI ŞEKİLENDİREN UNSUR OLARAK DEĞERLENDİRİR. BU YAŞANTININ ÖZÜNDE DE AŞK, TUTKU, MAFYA, SİYASET, KİLİSE VE YOKSULLUK GİBİ ÇEŞİTLİ UNSURLAR YATAR. BU AÇIDAN DEĞERLENDİRİLDİĞİNDE, DİĞER YAZARLARDAN FARKLI OLARAK SUNDUĞU ŞEHİR TANIMLAMASI ASLINDA BİR KİMLİK TASVİRİDİR.

nusu olan yıkık kendi üzeni içinde işleyen bir Sicilya'dır. Görülmeye değer güzellikte ancak yabancılara kendini kapatan, anakaranın ötesinde bir ihtişam.

Andrea Camilleri'nin başkahramanı Komiser Salvo Montalbano'nun maceralarının temel uzamını oluşturan hayali Vigata kasabası (küçük bir Sicilya modeli olarak düşünülebilir) Sicilya'nın polisiye edebiyattaki yerini yadsınamaz bir konuma taşır. Andrea Camilleri'nin polisiye romanlarının başkahramanı olan Komiser Salvo Montalbano'nun hikâyesi 1994'te Sellerio Yayınevi tarafından yayımlanan *La forma dell'acqua* (Suyun Şekli) ile başlar. Maceralar tipik bir Sicilya kasabası olan hayali Vigata'da gerçekleşir. Öyle ki Vigata, Sicilya'nın yaşadığı sosyal ve kültürel değişimlerin bir aynasıdır. Bu nedenle güncelde meydana gelen tüm siyasi, sosyal ve ekonomik olayların bir benzeri bu kasabada da gerçekleşir. Öyleyse Andrea Camilleri'nin hayali Sicilya kasabasının, yazarın polisiye romanlarına temel oluşturan mafya olgusunu da barındırması şaşırtıcı olmaz. Bu olguya istinaden Türkçeye de kazandırılmış olan *Un mese con Montalbano* (Montalbano ile Bir Ay) adlı öykü derlemesinde yer alan "Berebere Maç" başlıklı öyküde şu cümleleri okuruz: "*Montalbano Vigata komiserliğine yeni atandığı zaman ona görevini devreden meslektaş, Vigata ve çevresinde iki mafya 'ailesi' olan Cuffaro ve Sinagralar arasında yıllardır süre gelen bir dava olduğundan söz etti. Bu iki aile, aralarındaki davayı, dilekçeler yerine gönüllü olarak tüfeklerine başvurarak çözme yoluna gidiyorlardı.*"³² Sicilya modeli olan Vigata kasabasına ilişkin bir başka polisiye edebiyat ögesi de şüphesiz seri katiller ve mafya arasındaki ilişkidir. Andrea Camilleri ironik bir şekilde bu iki farklı olguyu yine aynı öykü derlemesinde yer alan "İsimsiz Mektup" adlı öyküde şu satırlarla sunar: "Yoksa kiralık bir katil mi tutacaktı? Hem de Vigata'da! Şaka mı ediyorsunuz? Elbette Vigata'da da kiralık katiller vardı, ancak hepsinin sabit bir işi ve işverenlerince düzenli olarak ödenen bir maaşı olduğundan

ekstra işler almazlardı.”³³ Vigata’nın özellikleri düşünüldüğünde bu iki alıntıyı ve öyküyü bağdaştırmak, mafya ve seri katil bağlantısını kurmak oldukça normaldir.

Gördüğümüz üzere doğum yeri olan Sicilya’nın eşsiz ve mistik yönlerini, karmaşanın hâkim olduğu ancak yine de kendi içinde belirli kuralları olan (ister mafyatik ister geleneksel olarak adlandırılсын) bir kasaba anlatısı sunar. Her ne kadar kasaba hayali de olsa Andrea Camilleri’nin Sicilya halkı ve polisiye edebiyatta kullandığı Sicilyalı karakterlere ilişkin aktardığı durumlar ile yaşam koşulları gerçeğin bir tezahürüdür, tıpkı “Kedi Tuzağı” başlıklı öyküsünde olduğu gibi:

O sırada vitrinleri gece de ıslıl ıslıl yanan mağazalarla dolu Vigata’nın en büyük caddesi olan Roma Caddesi’ne gelmişlerdi.

“Gelin size göstereyim” diye cevap verdi Fazio.

Yolun öbür tarafına geçtiler, Fazio bir kuyumcunun vitrini önünde durdu.

“O kırmızı kayışlı kol saatinin aynısı, gördünüz mü?”

Diğerleri de yanlarına gelmişti.

“Çok değerli olmalı” diye fikrini söyledi Mimi Augello, “imitasyon değil, o saat için çok mu para verdin?”

“Oldukça” diye yanıtladı soğuk bir şekilde Fazio.

İkisi pek dost sayılmazdı.

“Buradan geçerken, bu yolu gören bir yabancı” diye söze girdi Galluzzo limana doğru yürürlerken. “Vigata hakkında yanlış bir kanıya kapılabilir. Vitrin camlarının kurşun geçmez olmadığını görüp burada hiç hırsızlık olaylarına rastlanmadığını sanabilir.”

“Ve böyle düşünürken, ya cüzdanını ya da çantasını kapıverirler,” dedi Tortorella.

“Olay şu ki” dedi Fazio “Roma Caddesi’ndeki tüccarlar rahat olabilirler ama bu rahatlığı bir gün pahalıya ödeyebilirler. Dükkânı zarar görmesin diye haraç ödemekten şikâyet eden bir tane bile tüccar yok.”³⁴

SONUÇ

Tüm bu farklı şehir anlatıları düşünüldüğünde, başlangıcından itibaren polisiye edebiyat ve mekân kullanımına bakıldığında İtalyan polisiyesinin büyük bir çeşitliliğe sahip olduğu görülür. Kimi zaman tarihi, kimi zaman modern şehirler olarak karşımıza çıkan bu yerlerin en önemli ve ortak noktası şüphesiz çok kültürlü hatta çokuluslu yapılarıdır. Günümüz İtalya’sı söz konusu olduğunda hem İtalya içi hem de

dışarıdan gelen göç, şehirlerin karakter yapısını belirleyen temel etmendir. İtalyan yarımadasının farklı şehirlerinden farklı ve çok sayıda yazara rastlamak mümkündür. Tarihi nitelikleri, zengin kültürel mirasları, mimari olarak dolambaçlı ve gizemli yapılarıyla İtalya şehirleri polisiye edebiyat için uygun mekânlardır. Genel itibarıyla söylenecek olursa İtalyan polisiye edebiyatı için temel uzamsal noktalar Milano, Roma, Napoli, Sicilya ve Bologna’dır.

KAYNAKÇA

Alfieri, Peter Robert, *Il romanzo poliziesco in Italia*, Middlebury College, Middlebury, Vermont, July, 1986, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Augias, Corrado, *Quel treno da Vienna*, Mondadori, Milano, 2015.

Calvino, Italo, *Klasikleri Niçin Okunmalı?*, çeviren Kemal Atakay, YKY, İstanbul, 2008.

Camilleri, Andrea ve Lucarelli, Carlo, *Kırmızı Balık Cinayeti*, çeviren Güliz Aküz Yıldırım, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Camilleri, Andrea, *Montalabano ile Bir Ay*, çeviren Sema Tuksavul, İnkilap Kitabevi, İstanbul, 2000.

Carrisi, Donato, *Il tribunale delle anime*, TEA, Milano, 2012.

De Cataldo, Giancarlo, *Romanzo criminale*, Einaudi, Milano, 2002.

De Giovanni, Maurizio, *Il senso del dolore-L’Autunno del commissario Ricciardi*, Einaudi, Milano, 2006.

Di Ciollo, Nicoletta, “Roma in Noir-The Eternal City as Dystopia. Or Perfect Imperfection”, *Romance Studies*, 25:4, 297-307, 2007.

Dunnett, Jane, “The Emergence of a New Literary Genre in Interwar Italy” içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giuliana Pieri, University of Wales Press, 2011.

Faletti, Giorgio, *Bir Pezevegin Notları*, çeviren Barış Sever, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2017.

Pezzotti, Barbara, “I am just a Policemen’: The case of Carlo Lucarelli’s and Maurizio De Giovanni’s historical crime novels set during fascism”, *Quaderni D’Italianistica*, Sayı 37, 1, 2016, s. 89-106.

Pieri, Giuliana, “Milano Nera:Representing and Imagining Milan in Italian Noir nad Crime Fiction”, içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giuliana Pieri, University of Wales Press, 2011.

Scerbanenco, Gorgio, *Venere Privata*, Garzanti, Milano, 1998.

Sciascia, Leonardo, *Baykuşun Günü*, Çeviren Semin Sayıt, Can Yayınları, İstanbul, 2002.

Sciascia, Leonardo, *Baykuşun Günü*, çeviren Semin Sayıt, Can Yayınları, İstanbul, 2002.

Somigli, Luca, “The Mysteries of Bologna: On Some Trends of the Contemporary Giallo”, içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giuliana Pieri, University of Wales Press, 2011.

Yücesan, Barış, "Melania Mazucco'nun "Hayat"Adlı Eserinde Göç Olgusu Üzerine", *I. Uluslararası Göç ve Kültür Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 2016.

NOTLAR

- 1 Pieri, Giuliana, "Milano Nera: Representing and Imagining Milan in Italian Noir nad Crime Fiction", içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giuliana Pieri, Universtiy of Wales Press, 2011, s. 138.
- 2 Di Ciolla, Nicoletta, "Roma in Noir-The Eternal City as Dystopia. Or Perfect Imperfection", *Romance Studies*, 25:4, 297-307, 2007, s. 298.
- 3 Dunnett, Jane, "The Emergence of a New Literary Genre in Interwar Italy" içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giuliana Pieri, University of Wales Press, 2011, s. 11.
- 4 Alfieri, Peter Robert, *Il romanzo poliziesco in Italia*, Middlebury College, Middlebury, Vermont, July, 1986, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 145.
- 5 Di Ciolla, Nicoletta, "Roma in Noir-The Eternal City as Dystopia. Or Perfect Imperfection", *Romance Studies*, 25:4, 297-307, 2007, s. 298.
- 6 Calvino, Italo, *Klasikleri Niçin Okumalı?*, çeviren Kemal Atakay, YKY, İstanbul, 2008, s. 220.
- 7 Calvino, Italo, *Klasikleri Niçin Okumalı?*, çeviren Kemal Atakay, YKY, İstanbul, 2008, s. 218.
- 8 Augias, Corrado, *Quel treno da Vienna*, Mondadori, Milano, 2015, s.8
- 9 De Cataldo, Giancarlo, *Romanzo criminale*, Einaudi, Milano, 2002, s. 33.
- 10 Carrisi, Donato, *Il tribunale delle anime*, TEA, Milano, 2012, s. 15.
- 11 Melania Mazzucco'ya ve yazım tarzına ilişkin detaylı bir çalışma için bakınız: Yücesan, Barış, "Melania Mazucco'nun "Hayat"Adlı Eserinde Göç Olgusu Üzerine", *I. Uluslararası Göç ve Kültür Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 2016.
- 12 Aktaran, Pieri, Giuliana, "Milano Nera:Representing and Imagining Milan in Italian Noir nad Crime Fiction", içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giuliana Pieri, Universtiy of Wales Press, 2011, s.142.
- 13 Alfieri, Peter Robert, *Il romanzo poliziesco in Italia*, Middlebury College, Middlebury, Vermont, July, 1986, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 147.
- 14 Scerbanenco, Giorio, *Venere Privata*, Garzanti, Milano, 1998, s. 59.
- 15 Pieri, Giuliana, "Milano Nera:Representing and Imagining Milan in Italian Noir nad Crime Fiction", içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giuliana Pieri, Universtiy of Wales Press, 2011, s. 134.
- 16 Pieri, Giuliana, "Milano Nera:Representing and Imagining Milan in Italian Noir nad Crime Fiction", içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giuliana Pieri, Universtiy of Wales Press, 2011, s. 135.
- 17 Faletti, Giorgio, *Bir Pezevengin Notları*, çeviren Barış Sever, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2017, s. 53-54.
- 18 Faletti, Giorgio, *Bir Pezevengin Notları*, çeviren Barış Sever, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2017, s. 123.
- 19 Faletti, Giorgio, *Bir Pezevengin Notları*, çeviren Barış Sever, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2017, s. 66.
- 20 Faletti, Giorgio, *Bir Pezevengin Notları*, çeviren Barış Sever, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2017, s. 67.
- 21 Somigli, Luca, "The Mysteries of Bologna: On Some Trends of the Contemporary Giallo", içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giulia Pieri, University of Wales Press, 2011, s. 74.
- 22 Somigli, Luca, "The Mysteries of Bologna: On Some Trends of the Contemporary Giallo", içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giulia Pieri, University of Wales Press, 2011, s. 77.
- 23 Somigli, Luca, "The Mysteries of Bologna: On Some Trends of the Contemporary Giallo", içinde *Italian Crime Fiction*, editör Giulia Pieri, University of Wales Press, 2011, s. 80.
- 24 Camilleri, Andrea ve Lucarelli, Carlo, *Kırmızı Balık Cinayeti*, çeviren Güliz Akyüz Yıldırım, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 32.
- 25 Camilleri, Andrea ve Lucarelli, Carlo, *Kırmızı Balık Cinayeti*, çeviren Güliz Akyüz Yıldırım, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 35.
- 26 De Giovanni, Maurizio, *Il senso del dolore-L'Autunno del commissario Ricciardi*, Einaudi, Milano, 2006, s. 86.
- 27 Pezzotti, Barbara, "I am just a Policemen': The case of Carlo Lucarelli's and Maurizio De Giovanni's historical crime novels set during fascism", *Quaderni D'Italianistica*, Sayı 37, 1, 2016, s. 99.
- 28 De Giovanni, Maurizio, *Il senso del dolore-L'Autunno del commissario Ricciardi*, Einaudi, Milano, 2006, s. 175.
- 29 De Giovanni, Maurizio, *Il senso del dolore-L'Autunno del commissario Ricciardi*, Einaudi, Milano, 2006, s. 87.
- 30 Sciascia, Leonardo, *Baykuşun Günü*, çeviren Semin Sayıt, Can Yayınları, İstanbul, 2002, s. 43.
- 31 Sciascia, Leonardo, *Baykuşun Günü*, çeviren Semin Sayıt, Can Yayınları, İstanbul, 2002, s. 124-125.
- 32 Camilleri, Andrea, *Montalabano ile Bir Ay*, çeviren Sema Tuksavul, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 19.
- 33 Camilleri, Andrea, *Montalabano ile Bir Ay*, çeviren Sema Tuksavul, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 6.
- 34 Camilleri, Andrea, *Montalabano ile Bir Ay*, çeviren Sema Tuksavul, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 39.

BAŞROLDE PARİS, YAN ROLLERDE 1800'LER, SUÇ VE VICTOR LEGRIS

VICTOR LEGRIS MACERALARINDAKİ İŞTE BU DİNAMİK ŞEHİR III. CUMHURİYET'İN PARİS'İDİR. BİR YANDAN ÜRETİM VE MİMARİ ALANINDAKİ TEKNOLOJİK İLERLEMENİN DİĞER TARAFTA EDEBİYATTA VE RESİMDE SANATSAL YENİLİKLERİN ŞEHRİDİR PARİS. ZARİFTİR. ZENGİNDİR. MONTMARTRE'DA EMPRESYONİST RESSAMLARIN ATÖLYELERİ, YEPYENİ BU SANAT AKIMININ MÜJDECİSİDİR. EIFFEL KULESİ, DÜNYANIN MİMARİDE GELDİĞİ SON NOKTADIR. FAKAT DİĞER TARAFTA GREVLER, İLK GÜVENLİK NORMLARININ OLUŞUMU, YENİ GAZETELERİN ORTAYA ÇIKMASIYLA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KONUSUNDA ATILAN ADIMLAR VARDIR.

Victor Legris serisinin 12 romanının üzerinde “Claude Izner” ismini görenler erkek bir polisiye roman yazarıyla tanıştıklarını düşünebilirler. Oysa karşımızda 1800'lerin Paris'i ve bize o şehri adım adım dolaştıran iki kadın var: Liliane Korb ve Laurence Lefèvre. Dört elli bir Paris canavarı... Fransa'nın Agatha Christie'leri... Çılgın sahaf-hafiye nineler... Onları başka nasıl tanımlamalı?

Hausmann'ın geniş bulvarlarına sahip, sanat, bilim ve endüstrideki birçok gelişmeye ev sahipliği yapan bir şehirdir Paris o yıllarda. 12 kitap iki “genel sergi” (exposition universelle) arasında geçer. 1889'dan 1900'e... “Genel sergi”ler ülkelerin özellikle endüstri alanındaki üretimlerini sergileyerek gelişmişlik düzeylerini ortaya koyan en önemli ekonomik ve sosyal olaylardı. Bu sergiler için büyük fuar alanları yapılır, sergiler bittikten sonraysa bu yapılar çoğunlukla yıkılırdı. 1851'de Londra'da yapılan sergi için Hyde Park'ta büyük camdan bir sergi alanı (crystal palace) yapıldı. Sergiden sonra yıkıldı. Eiffel Kulesi de Paris'te 1899'da düzenlenecek “genel sergi”nin starydı. Tracadéro Sarayı'nın bahçesine konuşlanmış bu demir yığını kule, serginin başlamasına birkaç hafta kala ancak bitirilebildi. Daha sonra sökülmesi düşünülse de kule Parisliler tarafından çok sevilince muhafaza edilmesine karar verildi.

“Genel sergi”ler düzenlendikleri yerlere birçok konunun meraklılarını toplarlardı. Denizciler, sanatçılar, bilimsanları, işinsanları, koleksiyonerler yeni dünyanın yeni ürünlerini keşfetmeye gelirdi.

Victor Legris maceralarındaki işte bu dinamik şehir III. Cumhuriyet'in Paris'idir. Bir yanda üretim ve mimari alanındaki teknolojik ilerlemenin diğer tarafta edebiyatta ve resimde sanatsal yenililerin şehridir Paris. Zariftir. Zengindir. Montmartre'da empresyonist ressamların atölyeleri, yepyeni bu sanat akımının müjdecisidir. Eiffel Kulesi, dünyanın mimaride geldiği son noktadır. Fakat diğer tarafta grevler, ilk güvenlik normlarının oluşumu, yeni gazetelerin ortaya çıkmasıyla ifade özgürlüğü konusunda atılan adımlar vardır. Aslında Londra kadar olmasa da kömürden kaynaklı hava kirliliği yaşayan kasvetli bir şehirdir de Paris o yıllarda. Fabrikalardaki çalışma koşulları zordur. Paris sokakları tekinsizdir. Serinin romanları her şeye rağmen Paris'in kendine özgü karizmasını ve vaat ettiği yaşam stiline hoşlukları ortaya koyar. Çağın değişiminin, yeni bir dünyanın ve yaşamın yaratıldığı bir laboratuvarı adeta Paris. Serinin her kitabında işte bu haliyle diğer kahramanlara göre açık ara başroldedir. Emile Zola'nın, Gustave Eiffel'in, Salpetrière hastanesinde (daha sonra Freud'un yanında histeri

hastalığına dair araştırmalarına başlayacağı) Dr. Charcot'nun şehridir ve serinin bazı kitaplarında fütursuzca karşımıza çıkar bu tarihi karakterler. Olaylar örgüsü bize Paris'i köşe bucak gezdiren. Her köşesinde karşımıza farklı tipler çıkar: Meteliksiz sanatçılar, kullanılmış eşya satıcıları, gezici satıcılar, sahaflar, apartman görevlileri, malını mülkünü kaybetmiş eski burjuvalar... Etkinlik boldur: balolar, kabareler, kafe konserleri... Bunların en bilinenleri Moulin Rouge ve Chat-Noir...

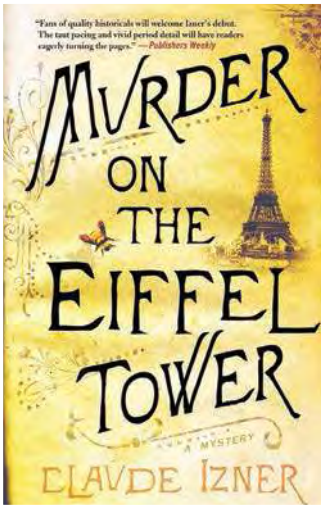
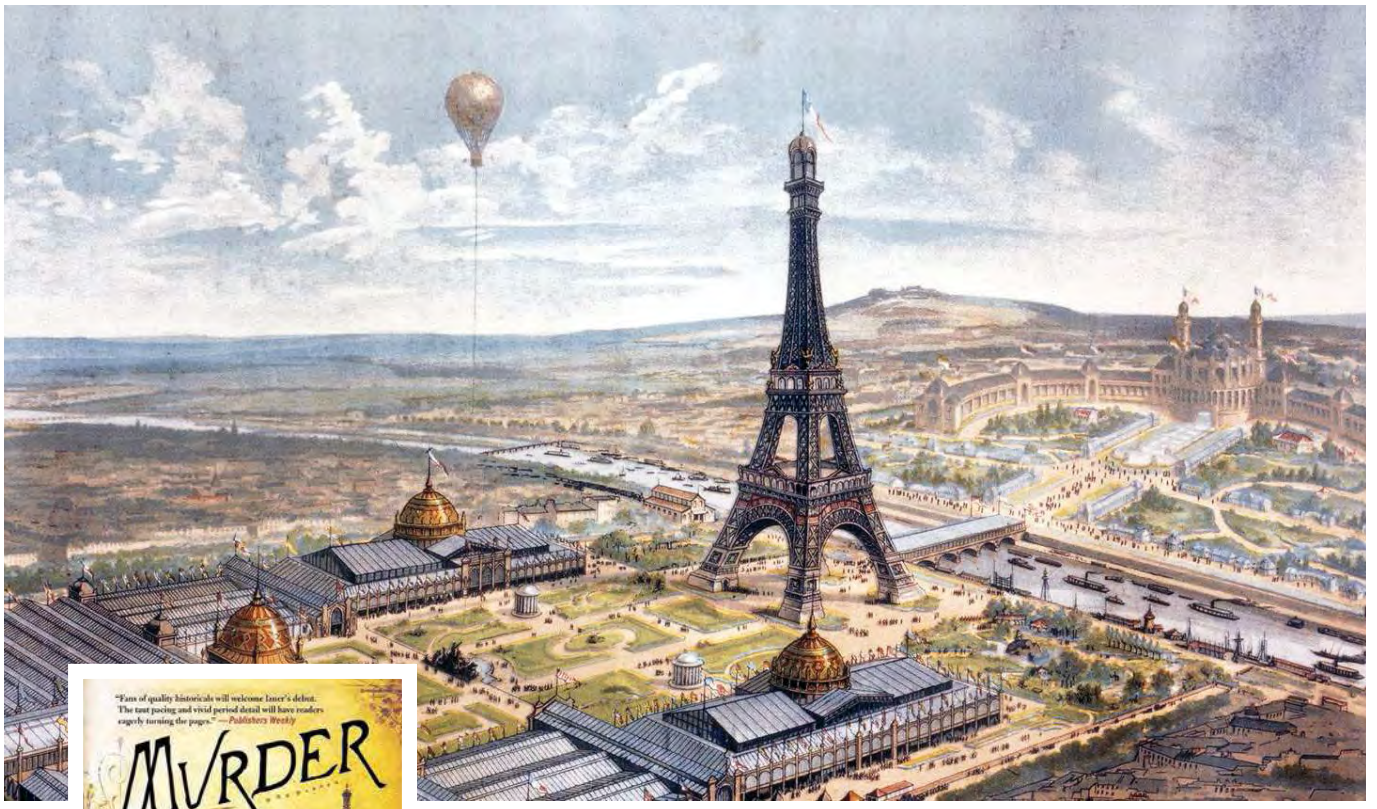
Liliane Korb, 79; Laurence Lefèvre, 67 yaşında bugün. Bu iki suç romanı kraliçesinin kitaplarının biri bile dilimize çevrilmemiş. Türk yayınevleri bir olmuş, onları bizden saklamışlar adeta. Neden? Belki de bir dedektifin artık bu konuda bir soruşturma başlatması gerekiyor! Tüm yayınevlerinin başeditörleri tek tek sorguya çekilmeli. Bugünkü teknolojinin olanaklarıyla değil ama, Korb kardeşlerin kitaplarındaki klasik polisiye soruşturması tadını veren nostaljik bir soruşturmaya.

Korb kardeşlerin asıl meslekleri sahaflık. Seine Nehri rıhtımının yanından yükselen setler üstündeki kaldırımlarda sıranalan ve hâlâ var olan bu sahaflara *Bouquiniste* adı verilir. Liliane Korb sahaf olmadan önce sinema filmleri için montaj yapar. Laurence Korb ise arkeoloji okur, 1970'lerin sonunda iki roman yayımlar. Daha önceden çocuk kitapları, bilimkurgu romanları da yazar. Daha sonra Seine Nehri'nin kıyısında sahaf olmaya karar verir. 1980'lerden itibaren yazarlık ağır basarak diğer işlerinin önüne geçer kardeşler için. Uzun yıllar kendi köşelerinde

tek yazarlar. Sonra bir gün bir araya gelirler ve "Claude İzner" takma ismiyle yazmaya başlarlar. "Claude" Liliane'in ikinci ismidir; "İzner" ise annelerinin kızlık soyadı. 2003'te Victor Legris maceralarının ilki yayımlanır. Victor Legris, cinayetleri çözmek için 1800'ler sonlarının Paris'inde sokakları arşınlayan bir kitapçıdır. 11 yılda, "10/18" adlı yayınevinin "Grands détectives" koleksiyonundan tam 12 cilt yayımlanır. Kısa sürede 900 bin kopya gibi inanılmaz satış rakamlarına ulaşarak hiç tahmin etmedikleri bir başarı kazanırlar kafadarlar. Amerika, İngiltere, İtalya, Almanya, Rusya gibi birçok ülkede kitaplar çevrilir. Türkiye? Yok.

İkiliden kendi hikâyelerini anlatmaları istenen bir radyo programında Lilian, Laurence'ın çok çalışkan olduğunu; Laurence ise Lilian'ın çok titiz olduğunu söylüyor: "Lilian metni çok güzel okur, analiz eder. Ben çok yazarım doğru,

VICTOR LEGRIS SERİSİNİN İLK ROMANI OLAN *MYSTÈRE RUE DES SAINTS-PÈRES* (SAINTS-PÈRES CADDESİNDE GİZEM) 2003'TE YAYIMLANIR. İNGİLİZCEYE *MURDER ON EIFFEL TOWER* BAŞLIĞIYLA ÇEVİRİLİR. VICTOR LEGRIS, DAYISI ÉMILE'DEN MİRAS KALAN ELZÉVİR KİTAPÇISINI, SAINTS-PÈRES CADDESİ 18 NUMARADA, KENJI MORI İLE BİRLİKTE İŞLETİR. KAHRAMANLARIMIZIN İKİSİ DE AYNI BİNADA İKAMET EDER. PARIS'TE ARDI ARDINA YAŞANAN ÖLÜMLERİN NEDENİ ARI SOKMASI OLARAK BELİRLENİR. FAKAT VICTOR LEGRIS'NİN ŞÜPHELERİ VARDIR VE ÖLÜMLERİN GERÇEK NEDENLERİNİ ÖĞRENMEK ÜZERE YOLA KOYULUR. KENJI MORI DE YANINDADIR.

ama ona metni verdiğimde bana, 'Hiçbir şey anlamıyorum,' demesinden korkarım. Lillian daha önce film montajı yaptığından romanın ritmine, sahnelerin sıralanmasına çok dikkat eder." İki şeker ve huysuz ihtiyar birbirlerinin sevmedikleri yönleri olduğunu da itiraf ederler programda. Laurence, Lillian'ın kolayca sinirlenen ve hep söylenen biri olduğundan, Lillian ise Laurence'in metinlerde çok tekrara kaçtığından dem vurur. Ayrıca çabuk küstüğünü anlatır sevecen bir iğnelemeyle. Onları dinlerken o dört elli canavarın hiç de tahmin ettiğimiz gibi olmadığını anlarız. Canavardan öte, her daim kendilerinden şüphe eden, egosuz ve burnu büyüklük taslamayan sıradan insanlardır. Evli olduklarını öğreniriz. Eşlerinin de sahaf olduğunu ve onlara hep güvendiklerini, hep desteklediklerini duyarız.

Korb kardeşlerin ortak tutukusu kitaplar. Kitaplarla geçtiğinden bahsederler çocuklukları-

nın. Ebeveynleri de sahafmış. Kitap aşkını annelerinden alırlar. Diğer tutkuları ise 19. yüzyılın Paris'idir. Romanları gerçekten de sıkıcı tarih kitaplarına alternatiftir. Asıl amaçları o yılların Paris'inde yolculuk etmektir. En iyi bildikleri yer olan Paris, onların satırlarında kendini cüretkârca açar. Kullandıkları dil kimi zaman dönemsel öğeler barındıran çeşitli söyleyişlerle bezelidir. Ama siz 20. yüzyılın Paris'ini isterse- niz, sizi kırmazlar. O zaman Jeremy Nelson adlı, caz tutkunu, Paris'te geçmişini aramaya gelmiş Amerikalı bir piyanistin maceralarına yönel- dirirler sizi: *Tilkinin Adımı* (Le Pas du renard) (2016) ve *Yılanlı Kadın* (La Femme au serpent) (2017).

Vicrot Legris serisinin ilk romanı olan *Mys- tère rue des Saints-Pères* (Saints-Pères Cade- sinde Gizem) 2003'te yayımlanır. İngilizceye *Murder on Eiffel Tower* başlığıyla çevrilir. Vic- tor Legris, dayısı Émile'den miras kalan Elzévir

kitapçısını, Saints-pères Caddesi 18 numarada, Kenji Mori ile birlikte işletir. Kahramanlarımızın ikisi de aynı binada ikamet eder. Paris'te ardi ardına yaşanan ölümlerin nedeni arı sokması olarak belirlenir. Fakat Victor Legris'nin şüpheleri vardır ve ölümlerin gerçek nedenlerini öğrenmek üzere yola koyulur. Kenji Mori de yanındadır. Onlara *Passe-partout* adında yeni bir gazete çıkarmaya başlayan Marius Bonnet de katılır. Derken Tasha yani Victor'un sevgilisi ve Iris, Kenji Mori'nin kızı ekibe katılır. Şaibeli ölümlerden biri de Eiffel Kulesi'nde gerçekleşir. Ölüm nedeni her seferinde arı sokması olarak açıklanır. 1800'lerin Paris'ini adım adım dolaşırken ünlü Eiffel Kulesi'nin mimarı Gustave Eiffel çıkar karşımıza. Tuli-ers caddeleri, ticari Harpe Caddesi ve Walter Benjamin'e konu olmuş pasajlar geçit töreni yaparlar... Véro-Dodat pasajı tüm zarafetiyle başrole oturur. Trocadéro Sarayı, Champ de Mars Bahçesi, Orsay kıyısı, Invalides, Saint-Germain Bulvarı, Martyrs Caddesi, Guy de Maupassant'ın ikametgâhı olan Jacques Bingen Caddesi 10 numara... Paris anlatır kendini sokak sokak, mahalle mahalle...

12 kitaplık Victor Legris serisinin sadece *Minuit, impasse du Cadran* (2012) adlı romanında bir polis komiseri Legris'ye katılır. Onun dışında kitapçımız amatör dedektif olarak arkadaşlarının da desteğiyle hiç fena değildir.

Serinin her romanında Paris'in kalp atışlarını yanı başımızda, nefesiniyse ensemizde hissederiz. Paris sadece suçlularla köşe kapmaca mekânı değil, değişen bir çağın zamansal boyutu haline gelir. Eğer içinde yaşadığımız çağdan memnun değilsek 12 kitap ve yazarların yazdığı başka kitapları okuma süresi boyunca hep orada kalabiliriz...

CLAUDE IZNER İMZALI VICTOR LEGRIS SERİSİ

Mystère rue des Saints-Pères (2003)
La disparue du Père-Lachaise (2003)
Le Carrefour des écrasés (2003)
Le secret des Enfants-Rouges (2004)
Le léopard des Batignolles (2005)
Le talisman de la Villette (2006)
Rendez-vous Passage d'Enfer (2008)

La momie de la Butte-aux-Cailles (2009)
Le petit homme de l'Opéra (2010)
Les souliers bruns du quai Voltaire (2011)
Minuit, impasse du cadran (2012)
Le dragon du Trocadéro (2014)

KORBLAR TARAFINDAN YAZILMIŞ DİĞER ROMANLAR

Juillet 1942 - Les enfants aussi (2012), Le Livre de Poche Jeunesse n° 1627.

Sang dessus dessous (2013), éditions 10/18, "Grands Détectives" n° 4637.

Mon père le poisson rouge (1992), ill. de Gismonde Curiace. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche" n° 386.

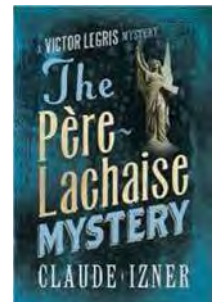
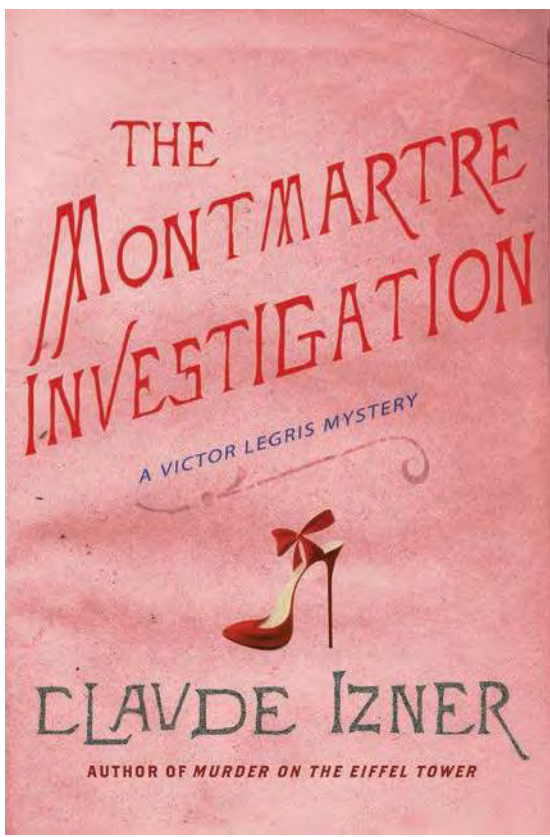
L'Élixir de tante Ermolina (1993), ill. de Solvej Crévelier. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Junior" n° 419.

Bout d'ficelle ou Le secret du Chemin-Vert (1994), ill. de Solvej Crévelier. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Junior" n° 450.

Ciné Magic (1995), ill. de Solvej Crévelier. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Junior" n° 500. 228 p., *Les Embûches de Noël*, ill. de Solvej Crévelier. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Junior" n° 527.

Les Enfants aussi ou les Enfants aussi: juillet 1942 (1995), ill. de Bruno Mallart. Paris: Hachette, coll. "Le Livre de poche-Jeunesse" n° 528.

Silence, on tourne! l'enfance du cinéma (1995), schémas de Brigitte Perdreau. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Connaissances-Senior" n° 10.

La Créature d'un autre monde (1997), ill. de Solvej Crévelier. Paris: Père Castor-Flammarion, coll. "Les Trois loups. Faim de loup"

LAURENCE KORB'UN YAZDIĞI ROMANLAR

"Lady Victoria" (1980), Bernard Blanc antolojisinde yayımlanan öyküler: *Que sont les fantômes devenus?*, Nouvelles Éditions Oswald, coll. "Fantastique/Science-fiction/Aventures", n° 12.

Paris-Lézarde (1977), Paris: Calmann-Lévy.

Les Passants du dimanche (1979), Paris: Calmann-Lévy.

"Le Génie de la liberté" (1983), "Autrement" dergisinin "Paris" özel sayısında yayımlanan öykü.

LAURENCE LEFÈVRE'İN YAZDIĞI ROMANLAR

Passage de la Main-d'Or (1991), Paris: Flammarion, Castor poche n° 338.

Arrêtez-le (1997), ill. de Marcelino Truong. Paris: Père Castor-Flammarion, coll. "Les Trois loups"

Week-end infernal (1997), Paris: Hachette.

KAYNAKÇA

<https://www.terresdecrivains.com/Mystere-rue-des-Saints-peres>

<http://www.motspourmots.fr/2014/09/la-disparue-du-pere-lachaise-claude-izner.html>

<https://www.lisez.com/livre-de-poche/mystere-rue-des-saints-peres/9782264034915>

<http://1erchapitre.over-blog.com/article-32175228.html>

<http://www.motspourmots.fr/2015/11/le-secret-des-enfants-rouges-claude-izner.html>

<http://www.motspourmots.fr/2016/08/le-leopard-des-batignolles-claude-izner.html>

<http://anagnoste.blogspot.com/2011/08/claude-izner-le-petit-homme-de-lopera.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=Pyrtj9xaMcg>

<https://www.youtube.com/watch?v=mjmqpZ9igAw>

<https://www.youtube.com/watch?v=i8Hxx0YvD88>

<https://www.youtube.com/watch?v=95QnSOUora>

L'Étrange Affaire Plumet (1996), Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Senior" n° 552.

Jasper et les ombres électriques (1996), ill. de Françoise Moreau. Paris: Hachette, coll. "Le Livre de poche-Jeunesse" n° 585.

Viviane dans le placard (1996), ill. de Dupuy-Berberian. Paris: Syros, coll. "Souris noire" n° 44.

Le Pont-neuf à travers les siècles (1997), Paris: Flammarion, coll. "Castor doc - Junior" n° "D7".

Les Portes d'Arthim (1997), ill. de Léo Beker. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Junior-Science-fiction" n° 624.

9 récits de Paris (1998), ill. de Raïssa Lanéele. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Junior" n° 666.

Les Voyageurs de l'infini (1998), ill. de Gess. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Junior - Science-fiction" n° 645.

Sang dessus dessous (1999), Roman policier, Paris: Viviane Hamy, coll. "Chemins nocturnes".

Un prince en baskets (2000), Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Senior" n° 734.

Flash sur l'assassin (2001), Paris: Flammarion, "Castor-Poche-Suspense-Senior" n° 843.

LILIANE KORB'UN YAZDIĞI ROMANLAR

La Marion du Faouët (1971) (Agnès Van Parys ile)

Temps sans frontières (1994), ill. de Yves Beujard. Paris: Flammarion, coll. "Castor-Poche-Junior" n° 273.

İSPANYA ŞEHİRLERİNDE ESEN POLİSİYE RÜZGÂRI

BARCELONA DENİLİNCE İLK AKLA GELEN POLİSİYE YAZARI ELBETTE MANUEL VÁZQUEZ MONTALBÁN'DIR. 70'Lİ YILLARIN BAŞINDA YARATTIĞI GALİÇYALI DEDEKTİF PEPE CARVALHO, BARRIO CHINO'NUN (ÇİN MAHALLESİ) DAR SOKAKLARINDA GEÇEN ROMANLARIYLA ÜNE KAVUŞUR. BU YILLARDA İSPANYA HÂLÂ DİKTA REJİMİYLE YÖNETİLMEKTE VE SANATIN PEK ÇOK DALINDA SANSÜRÜN ETKİSİ HİSSEDİLMEKTEDİR. 70'Lİ YILLARIN ARDINDAN BARRIO CHINO'DAN SONRA EIXAMPLE, GRÀCIA, BARCELONETA, POBLENOU GİBİ MAHALLELERİN DE POLİSİYE ROMANLARDA ADI GEÇMEYE BAŞLAR.

Diğer pek çok batı ülkesi gibi İspanya da 19. yüzyıl sonlarında polisiye türüyle tanışır. Sanayi devrimi ile İspanya'da kentleşme artmış, kalabalıklaşan şehrin sokakları suçun dehlizleri haline gelmiştir. Bahse konu kalabalık şehirler arasında Madrid ve Barcelona yer alır. Ancak yazımızda iki büyük şehir dışında İspanya'nın kuzeyinde yer alan Bask Bölgesi ve güneyindeki Endülüs Bölgesi şehirlerinin İspanya polisiyesi üzerindeki etkisinden de bahsedeceğiz.

19. yüzyıl sonlarında İspanyol edebiyatında polisiye türünde eser veren ilk üç yazar Benito Pérez Galdós, Emilia Pardo Bazán ve Pío Baroja'nın hikâyelerinin geçtiği mekân Madrid'dir. Madrid'in 19. yüzyılda üç yüz bini aşkın nüfusa sahip olmasının ilk polisiye romanların bu şehirde geçmesi için geçerli bir sebep olduğu düşünülmür. Juan Madrid (1947), Madrid'i 8 romanlık polisiye serisi *Toni Romano*'nun mekânı olarak kullanmaya devam eder. Baquedano serisinin yaratıcısı Joaquín Leguina (1941), Pedro de Paz (1969), Óscar Urrea (1970), Mercedes Castro (1972) ve Javier Puebla (1958) gibi yazarlar Madrid'deki zengin şahsiyetlerin oturduğu merkezi mahallelerden bahsederken Rafael Reig (1963) fantastik polisiye olarak adlandırabileceğimiz üç romanlık *Carlos Clot* serisinde hayal ürünü bir Madrid'le karşımıza çıkar. ABD'nin kolonisi olan Madrid, Venedik misali gondollarla gezilen bir şehre dönüşür. Resmi dil İngilizcedir.

İster hayal ürünü ister tamamıyla gerçek olsun, her cümlesinde biz okurları Madrid

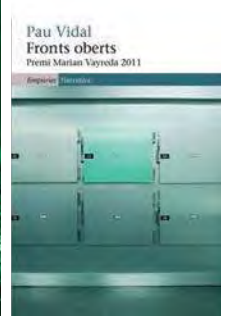
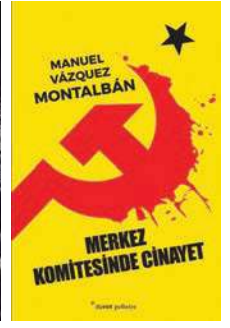
sokaklarında gezintiye çıkaran değerli İspanyol yazarlarımıza sonsuz teşekkürler.

Her ne kadar ilk polisiye romanlar Madrid'e ilgiyi artırmış olsa da en gözde mekân Barselona'dır.

Barselona denilince ilk akla gelen polisiye yazarı elbette Manuel Vázquez Montalbán'dır. 70'li yılların başında yarattığı Galiciyalı dedektif Pepe Carvalho, Barrio Chino'nun (Çin Mahallesi) dar sokaklarında geçen romanlarıyla üne kavuşur. Bu yıllarda İspanya hâlâ dikta rejimiyle yönetilmekte ve sanatın pek çok dalında sansürün etkisi hissedilmektedir. 70'li yılların ardından Barrio Chino'dan sonra Eixample, Gràcia, Barceloneta, Poblenou gibi mahallelerin de polisiye romanlarda adı geçmeye başlar.

Rafael Tasis, Paris'te sürgünde olduğu yıllarda özlemini çektiği 1930 ve 1940'lı yıllardaki Barselona'yı anlatan polisiye romanlar kaleme alır. Bu romanlara örnek olarak Ciutat Vella ve Paralel Caddelerinin ışıltılı gece hayatı ve karanlık köşelerini anlattığı *La Bíblia valenciana* (Valencia İncili, 1955), *Un crim al Paralelo* (Paralel'de Cinayet, 1960), *Ès hora de plegar* (Katlanma Zamanı, 1956) verilebilir.

Ancak Barselona sadece Barrio Chino, Ciutat Vella ya da Paralel'den ibaret değildir. Pau Vidal'in (1967), motoruyla İspanya'yı gezen dilbilimci dedektifi Miquel Camiller, Katalan Dil Enstitüsü için argo kelimeler üzerine araştırma yapar. Ünlü romanları arasında *Aiguabruta* (Saf Su, 2007) ve *Fronts oberts* (Açık Cephe, 2011) sayılabilir.

Alicia Giménez Bartlett örneğinde olduğu gibi tüm yazarlar başrolü Barcelona şehrine vermek istemeyebilir. Barcelona'nın sokaklarına kendince isimler vererek somut bir ipucu sunmayan yazar sadece Ramblas ve Poblenou gibi belli başlı sokakları gerçek isimleriyle verir. Başkahramanı Petra Delicado'nun şehrin her yerine rahatça ulaşabileceği Poblenou'da yaşadığını bilsek de suçların işlendiği sokakları ayrıntılı bir şekilde anlatmamaktadır.

Her mevsim yağan yağmuru ve sisli dağlarıyla Bask Bölgesi polisiye roman için yeni bir mekân olarak karşımıza çıkmaya başladı. Bu temayülün başlıca nedenlerinden biri Dolores Redondo'nun kaleme aldığı Triología Baztán'dır (Baztán Üçlemesi). Ancak bu ünü tek bir yazara mal etmemiz mümkün değil. Henüz ülkemizde tanınmıyor olsa da Eva Garcia Saénz de Urturi'nin 2016'da yayımladığı *La Trilogía de la Ciudad Blanca* (Beyaz Şehir Üçlemesi) kısa sürede bir fenomen haline geldi ve arkadaşları arasında Kraken takma adıyla tanınan dedektif Unai López de Ayala hayranları giderek arttı. Öyle ki serinin fanatığı olan okurlar kendilerini Krakenianos (Krakenciler) olarak adlandırıyor.

Yazar, polisiye serisinde politik olaylardan bahsetmek yerine Vitoria bölgesini turistik anlamda cazip bir hale getirmek için okuru her sayfada 3D bir geziye çıkartırcasına canlı bir anlatım tarzı benimsemiş. Vitoria Belediyesi, yazarın sağladığı bu imkânla 1 saat 30 dakika süren *Beyaz Şehir Üçlemesi* turu yapıyor. Yazar Alicante'de yaşıyor olsa da doğum yeri Vitoria'yı eserlerinin geçeceği mekân olarak seçmesini, Alicante'deki güneşin insanın içinde öldürme hissi uyandıramayacak kadar parlak

olduğunu, Vitoria'da ise güneşin bulutların arasından ince ince süzülen hali, otoyol üzerine serilen sis tabakası ve kış mevsimindeki dondurucu soğukların öldürme içgüdüsünü harekete geçireceğini düşünmesi olarak açıklıyor.

Endülüs Bölgesi'nde yer alan Cádiz şehrinde ise polisiye roman yazarlarının sayısı gün geçtikçe artıyor.

1980 Cádiz doğumlu Benito Olmo, *La maniobra de la tortuga* (Kaplumbağanın Manevrası, 2016) ile yakaladığı başarıyı *La tragedia del girasol* (Ayçiçeği Trajedisi, 2018) ile devam ettirdi. Eski polis, yeni özel dedektif Manuel Bianquetti, güneşli Cádiz sokaklarını polisiye vakalarla siyaha bürümüş ve okurun ilgisine mazhar olmuştur. Romanda ritim ve heyecanı sürekli kılabilmek için romanların iç zamanını birkaç güne sığdırmıştır.

Bir diğer Cádizli yazarımız David Mothiel (1976), *Carne de Carnaval* (Karnaval Eti, 2017), *Las niñas de Cádiz* (Cádiz Kızları, 2018) ve *Nuestraseñora de la esperanza* (Ümitli Hanımefendimiz, 2019) romanlarının yer aldığı Rafael Bechiarelli serisiyle öne çıkar.

İspanya'nın pek çok şehri polisiye eserlere konu olsa da bunların arasında nitelikli kitaplar olduğu gibi sadece maddi hırslarla yazılmış romanlara da rastlanır. İyi polisiye, iyi edebiyat demekse iyi ile kötüyü ayırabilecek okurlara sahip olmak da yazar için en gerekli unsurlardan biridir. Bu yüzden eserlerin geçtiği şehirlerin salt coğrafi yapısını değil, toplumsal derinliğini, tarihi bilgilerini ve günümüze dokunabilecek ince ayrıntılarını analiz edilecek yazarlara olan ihtiyacımız gün geçtikçe artıyor.

CAM KENT: NEW YORK'TA TUHAF BİR DEDEKTİF VAKASI

ÜÇÜNCÜ KİŞİ AĞZIYLA ANLATILAN BU HİKÂYENİN KAHRAMANI WILLIAM WILSON¹ MAHLASIYLA POLİSİYELER YAZAN DANIEL QUINN'DİR. QUINN 35 YAŞINDA, KARISI VE OĞLUNU KAYBETMİŞ VE NEW YORK'TA KÜÇÜK BİR DAİREDE YAŞAYAN BİR YAZARDIR. BİR GECE QUINN'İN TELEFONU ÇALAR. KARŞI TARAFTAN GELEN KADIN SESİ, DEDEKTİF PAUL AUSTER İLE GÖRÜŞMEK İSTEDİĞİNİ SÖYLER. QUINN YANLIŞ NUMARAYI ARADIKLARINI SÖYLEYİP TELEFONU KAPATIR ANCAK BİR TARAFTAN DA TELEFONDAKİNE PAUL AUSTER OLDUĞUNU SÖYLESE NE OLURDU DİYE MERAK ETMEYE BAŞLAR.

Şehir ve polisiye arasındaki ilişki yadsınmaz. Heather Worthington'un da dediği gibi şehir ve şehirleşme suç ile sıkı bir şekilde ilişkilidir ve polisiye türü gelişirken suçla şehir hayatı arasındaki ilişkiyi de resmetmiştir.¹ 1920'ler ve sonrasında Amerikan polisiyesi şehir hayatına odaklanır ve özellikle Amerikan hard-boiled polisiye türü, şehir ve polisiye ilişkisi tartışmalarında dikkate değer bir yere sahiptir.² Şehrin özellikleri ve şehir yaşıntısı romana dahil edildikçe şehir de bir karakter gibi romanın parçası olmaya başlar. Bill Phillips'in de belirttiği gibi, şehrin iklimi, havası, politik çıkmazları ya da trafik, hava kirliliği gibi ilgili şehre özel sorunlar şehrin karakterinin romanlarda ifade edilme şeklidir.³ Şehrin soğukluğu, karanlığı, karmaşıklığı, çelişkileri roman karakterlerinin ruh hallerine yansıtılarak da somutlaştırılabilir.⁴

Amerika bağlamında şehir ve suç romanı deyince Los Angeles, Chicago ve New York gibi şehirler ilk akla gelenlerdir. Ancak bu yazının odak noktası Paul Auster'ın *Cam Kent* ya da özgün başlığı *City of Glass* olan ve New York'ta geçen romanı olacak. 1985'te yayımlanan *Cam Kent*, Auster'ın New York Üçlemesinin⁵ ilk kiti-

bıdır ve antidedektif ya da postmodern polisiye olarak sınıflandırılan bir romandır. Başka bir deyişle *Cam Kent*, suçu kimin işlediğini öğrenmek için sayfaları yutarcasına okuyan ve suçluyu bulma konusunda romanın kahramanı dedektifle yarışan okurun, kitabın sonuna geldiğinde hâlâ sorular sormaya devam edeceği nitelikte bir romandır.

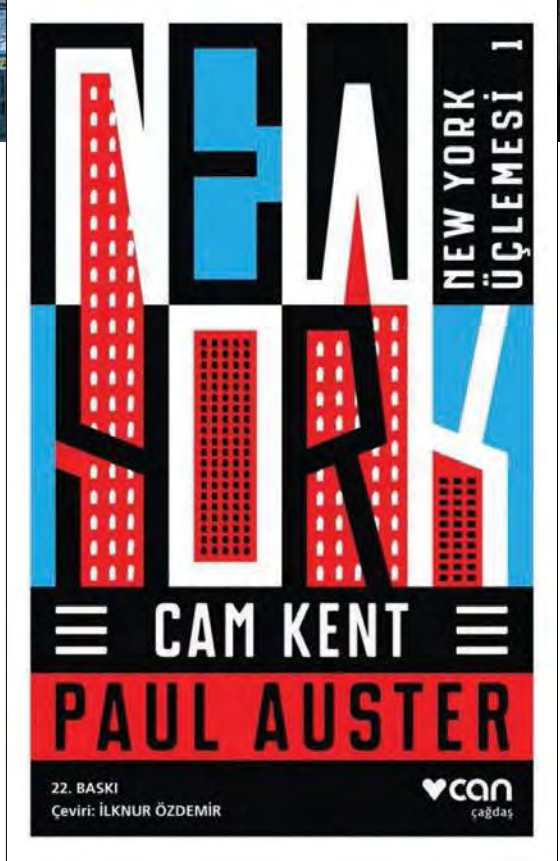
Peki, bu romanı postmodern polisiye yapan nedir? En sade cevapla *Cam Kent*'in geleneksel polisiye prensiplerini sorgulamasıdır diyebiliriz. Ne gibi prensiplerdir bunlar? Elbette bir suçun ya da cinayetin olması, bunu sistemli bir şekilde araştırıp soruşturacak bir dedektifin varlığı ve muammanın çözülmesi gibi öğeler. Bunların yanı sıra polisiye türünün en can alıcı özelliklerinden biri olan dedektife yüklenen sorumluluğu da bu prensiplerden biri olarak hatırlamak yerinde olacaktır. Dedektifin işi gözlem yapmak, soruşturmayı akılcı ve bilimsel yöntemlerle yürütüp vakayı çözmek için çıkarımlarda bulunmaktır.⁶ Dolayısıyla dedektif, düzenin yeniden sağlanması ya da kaosu giderilmesi gibi bir misyonla hareket eder.

Polisiyeye özgü bu özelliklerin nasıl sorgulandığını tartışabilmek ve yazıyı biraz daha de-

rinleştirebilmek adına *Cam Kent*'te ne olduğuna bakmak gerek. Üçüncü kişi ağzıyla anlatılan bu hikâyenin kahramanı, William Wilson⁷ mahlasıyla polisiereler yazan Daniel Quinn'dir. Quinn 35 yaşında, karısı ve oğlunu kaybetmiş ve New York'ta küçük bir dairede yaşayan bir yazardır. Bir gece Quinn'in telefonu çalar. Karşı taraftan gelen kadın sesi, dedektif Paul Auster ile görüşmek istediğini söyler. Quinn yanlış numarayı aradıklarını söyleyip telefonu kapatır ancak bir taraftan da telefondakine Paul Auster olduğunu söylese ne olurdu diye merak etmeye başlar. Umutla yeniden aranmayı bekler ve isteği gerçekleşir. Başka bir gece telefon yine çalar ve bu kez bir erkektir arayan. Telefondaki ses, öldürüleceğini düşündüğünü ve bu konuda dedektif Paul Auster'dan yardım istediğini belirtir. Quinn, aradıkları dedektif Paul Auster'ın kendisi olduğunu söyler ve ertesi gün arayan kişiyi görmeye gider.

Dedektif Paul Auster olmayan Quinn, kendini Peter Stillman olarak tanıtip gerçek adının Peter Stillman olmadığını söyleyen müşterisiyle tanışır. Peter Stillman küçük bir çocukken kendisiyle aynı adı taşıyan babası Peter Stillman tarafından dokuz yıl boyunca bir odaya hapsedilmiştir. Baba Stillman bunu toplumdan yalıtılmış çocukların dil öğrenmelerini gözlemlemek için yapmıştır. Olay, yetkililer tarafından

CAM KENT'TE NEW YORK'UN TEMSİLİNE BAKTIĞIMIZDA QUINN'İN DURUMUYLA ŞEHRE ATTEDİLEN ÖZELLİKLER ARASINDAKİ PARALELLİKLERİ GÖREBİLİRİZ. QUINN KENDİNİ YOK SAYDIĞI GİBİ NEW YORK DA ONUN İÇİN "HİÇBİR" YERDİR.

öğrenilince baba Stillman bir hapishaneye konmuş, çocuk Stillman ise bir hastanede tedaviye alınmıştır. İki yıl önce hastaneden çıkan oğul Stillman, baba Stillman'ın salıverileceğini öğrenmiştir ve babasının onu öldüreceğinden korkmaktadır. Babasından kendini koruması için de dedektif Paul Auster'ı aramıştır. Quinn, dedektif Paul Auster olduğunu söyleyerek iş teklifini kabul eder. Yapması gereken şey, baba Stillman'ı takip edip onun oğul Stillman'a zarar vermesine engel olmaktır.

Bu noktada öncelikle vurgulanması gereken durum, romanda bir polisiyede olması gerektiği gibi bir dedektif karakterinin olmamasıdır ki bu da *Cam Kent*'in geleneksel polisiyeden ayrıldığı noktalardan biridir. Ancak bu sapma, romanın polisiyeden koptuğu anlamına gelmiyor. Şöyle ki, polisiyeye dair temel öğeler romanda mevcuttur ancak bu öğeler değiştirilerek olması gerekenin dışında kullanılmıştır. Romanda adı geçen dedektiflere odaklanırsak bu konuyu daha iyi açıklayabiliriz. Örneğin polisiye roman yazan Quinn, polisiye roman geleneklerini bilen bir yazardır ve romanları için yarattığı karakter özel dedektif Max Work

bir dedektifin yapması gerekenleri yapar. Quinn'in romanlarındaki özel dedektif Max Work "bir dizi çetrefil suçu çözümlemiş, dayaktan ve birkaç olaydan kurtulmuş"tur (s. 10). Burada okura olması gereken gibi bir dedektif tanıtılıyor ancak bu başka bir romanın kahramanıdır ve dahası okur *Cam Kent*'te Max Work'un maceralarını okumuyor. Zaten *Cam Kent*'te Max Work'ün tüm yaşam alanı bu gibi birkaç cümleden ibarettir.

Öte yandan, bahsedilen diğer dedektifse roman boyunca adı geçen ve hiç karşılaşılmayan dedektif Paul Auster'dır. Yani romanda iki karakter tarafından var olduğu iddia edilen ancak varlığı da bir türlü kanıtlanmayan bir dedektif. Son olarak da kendini dedektif Paul Auster olarak tanıtan Quinn'den bahsetmeliyiz. Roman boyunca okur, dedektifmiş gibi davranan, aslında polisiye yazarı olan Quinn'in maceralarını izler. Kısacası okurun takip edebileceği, okura rehberlik edecek ya da okurun muammayı çözmek için yarışabileceği gerçek anlamda bir dedektif karakter yoktur ortada.

Anne M. Holzapfer postmodern polisiyelerde dedektifin kendi iç çelişkilerine odaklandığı-

QUINN, ŞEHİRDE BABA STILLMAN'IN PEŞİNDEN KOŞARKEN KELİMENİN TAM ANLAMIYLA BİR LABİRENTİN İÇİNDE GİBİDİR. STILLMAN'I BİRKAÇ GÜN İZLEDİKTEN SONRA ADAMIN İZİNİ KAYBEDEN QUINN DAHA SONRA KENDİNİ NEW YORK SOKAKLARINA ATAR. ROMANDA QUINN'İN YÜRÜDÜĞÜ SOKAKLAR UZUN UZUN ANLATILIR: BROADWAY'DEN 72. SOKAK'A, ORADAN CENTRAL PARK'IN BATISINA, ORADAN 59. SOKAK'A, SONRA MADISON CADDESİ'NE, DAHA SONRA GRAND CENTRAL GARINA, SONRA BROADWAY İLE 5. CADDE'NİN 23. SOKAK'TAKİ KESİŞİM NOKTASINA, ORADAN 7. CADDE'YE, DAHA SONRA ŞEHİR MERKEZİNE, 6. CADDE'YE VE ORADAN WASHINGTON MEYDANI'NA, KENDİ EVİNİN SOKAĞINA, ORADAN DÜNYA TİCARET MERKEZİ'NE, ÇİN MAHALLESİ'NE, UNION MEYDANI'NA VE EN SON DA BİRAZ DİNLENECEĞİ BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BİNASINA KADAR YÜRÜR QUINN.

nı ve soruşturmalarının karışıklık yaratmak dışında pek bir işe yaramadığını söyler⁸ ki bu, geleneksel polisilerdeki dedektif modeliyle örtüşmez. *Cam Kent*'te de dedektifmiş gibi davranan Quinn, Holzapfer'in tam da söylediği gibi bir durumdadır. Quinn, karısı ve oğlunu kaybetmiş, hayatta ne yapacağına dair kafası karışık, yürümeyi seven ama bu aktiviteyi yaparken bile bir amacı olmayan, ayakları nereye götürürse oraya giden bir adamdır. Dahası Quinn bir kimlik bunalımı içindedir. Romanda da belirtildiği gibi Quinn "kendisinin gerçek olduğunu da düşünmez olmuştur" (s. 13). Quinn'in William Wilson olarak kullandığı mahlas ve romanları için yarattığı dedektif Max Work ile açıklanması zor bir ilişkisi vardır. Romanın anlatıcısı bu durumu şöyle tarif ediyor:

"Yıllar geçtikçe Work, Quinn'e iyice yaklaşmıştı. William Wilson, Quinn için soyut biri olarak kalırken, Work giderek yaşamsallık kazanmıştır. Quinn artık üç kişilik bir ben haline gelmişti ve Wilson bu üçlüde vantrilok görevini üstlenmişti. Quinn'in kendisi bir kukla haline gelmiş, Work ise bu ortaklığa bir amaç kazandıran yaşam dolu ses olmuştur. ... Work, Quinn'in yaşamında varlığını yavaş yavaş kabul ettirmiş, onun manevi kardeşi, yalnızlığına yoldaş olmuştur." (s. 10)

Kimlik bunalımı yaşayan Quinn bir de dedektif Paul Auster'miş gibi davranmaya başlayınca durum daha da karmaşılaşır. Quinn, baba Stillman'ı takip ederken kullanmak üzere aldığı kırmızı deftere çeşitli notlar alır. Sayfa sonundaki not, Quinn'in bu katmerlenmiş kimlik bunalımını destekler niteliktedir. "*Bütün söyleyebileceğim şu: dinleyin. Adım Paul Auster. Bu benim gerçek adım değil*" (s. 47).⁹ Sonuç olarak burada okura sunulan dedektif, kendi iç dünyasında kaybolmuş bir karakterdir ki roman boyunca bu çelişki ve sorunları yeniden gündeme gelecektir.

Peki, tüm bunlarla şehrin ilgisi nedir? Yazının başında şehrin kendine has özelliklerinin karakterlere yansıtılabileceğinden bahsetmiştik. Bu noktada *Cam Kent*'te New York'un temsiline baktığımızda Quinn'in durumuyla şehre atfedilen özellikler arasındaki paralellikleri görebiliriz. Quinn kendini yok saydığı gibi New York da onun için "hiçbir" yerdir. Anlatıcı, Quinn'in şehirle ilişkisini şöyle ifade ediyor: "*Amaçsızca dolaşırken her yer birdi ve nerede olduğunun da bir önemi yoktu. Hiçbir yerde olmadığını duyum-sadığı gezileri en iyileriydi. Hem onun tek istediği de, sonuçta hiçbir yerde olmaktı. New York, kendi çevresinde kurduğu hiçbir yer olmuştur*" (s. 8). Dahası New York, Quinn için "kocaman bir

labirentti” (s. 7) ve bu öncelikle Quinn’in kafasının karışıklığını temsil eden bir metafor olarak okunabilir.

Bunun yanı sıra Quinn, şehirde baba Stillman’ın peşinden koşarken kelimenin tam anlamıyla bir labirentin içinde gibidir. Stillman’ı birkaç gün izledikten sonra adamın izini kaybeden Quinn daha sonra kendini New York sokaklarına atar. Romanda Quinn’in yürüdüğü sokaklar uzun uzun anlatılır: Broadway’den 72. Sokak’a, oradan Central Park’ın batısına, oradan 59. Sokak’a, sonra Madison Caddesi’ne, daha sonra Grand Central garına, sonra Broadway ile 5. Cadde’nin 23. Sokak’taki kesişim noktasına, oradan 7. Cadde’ye, daha sonra şehir merkezine, 6. Cadde’ye ve oradan Washington Meydanı’na, kendi evinin sokağına, oradan Dünya Ticaret Merkezi’ne, Çin Mahallesi’ne, Union Meydanı’na ve en son da biraz dinleneceği Birleşmiş Milletler binasına kadar yürür Quinn. Başboş, gelişigüzel oradan oraya sürüklenir. Dolayısıyla New York gibi bir metropolün karmaşası ve çok kimlikliliği romana bu labirentimsi sokaklar ve kimlik karmaşası yaşayan dedektifle yansıtılır.

Quinn şehrin sokaklarında dolaşırken mutsuz ve kederli insanları, kendi kendine konuşan, çılgık atan, akıl sağlığını yitirmiş insanları görür. Bu kalabalık koca kentteki yapayalnız insan kardeşlerini fark eder. Quinn’in o gün

kırmızı defterine yazdıkları, insanların yaşadıkları şehre yabancılaştığına dair okuyacağımız şu satırlardır: *“Bana öyle geliyor ki, olmadığım yerde mutlu olacağım hep. Ya da daha kabacası: Her nerede değilsem, bizzat bulunduğum yer orasıdır”* (s. 120).¹⁰ Başka bir deyişle New York gibi kalabalık bir şehrin aslında yalnızlığa gebe olduğu da vurgulanmış olur.

Romanın sonuna geldiğimizde aslında çözümlmesi gereken bir vaka olup olmadığı konusunda bile emin değildir. Baba Stillman birkaç gün New York sokaklarında dolaştıktan sonra kaybolur ve çok sonra öğreniriz ki aslında Brooklyn Köprüsü’nden atlayarak intihar etmiştir. Quinn, oğul Stillman’ın dairesine gidince onun da hiçbir iz bırakmadan yok olduğunu görür. Anlatıcının da dediği gibi, *“Quinn için sıfıra sıfır elde var sıfır. Elinde hiçbir şey yoktu, hiçbir şey bilmiyordu, hiçbir şey bilmediğini de biliyordu”* (s. 114). Dahası, romanın sonunda Quinn de ortadan kaybolur ve okuduğumuz hikâyeninse Paul Auster adındaki yazarın bir arkadaşı tarafından Quinn’in kırmızı defterine aldığı notlardan yola çıkılarak yazılmış olduğunu öğreniriz.

Sonuç olarak Cam Kent, *“İyi bir polisiye romanda boşa harcanan hiçbir şey yoktur, önemsiz bir tümce ya da bir sözcük olmaz. Önemsiz olsa bile önemli olmaya adaydır; bu da aynı şey demektir”* (s. 12) diyerek ironik bir dille iyi

polisye nasıl yazılmalıdır konusuna kafa yoran ve postmodern karakterine uygun olarak bunu yapmamayı tercih eden bir romandır. Roman, kaostan düzen yaratacak bir dedektif karakteri kullanmak yerine kimlik bunalımı yaşayan ve sadece dedektifmiş gibi davranan Quinn'i takdim eder okura: Üstelik anlatıcının dediği gibi, Quinn "Yalnız kentte değil, kendi içinde de yitikti" (s. 8). Bununla birlikte romanda şehrin keşmekeşi, labirentimsi sokakları, şehir insanının yalnızlığı ve birbirlerinden kopukluğu Quinn'in kimlik bunalımı, yaşama duyduğu isteksizlik ve mutsuzluğu ile somutlaştırılır.

KAYNAKÇA

Auster, Paul. *Cam Kent*, Çev. Yusuf Eradam, İstanbul: Metis, 2000.

Holzapfel, Anne M. *The New York Trilogy: Whodunit?: Tracking the Structure of Paul Auster's Anti-Detective Novels*, Frankfurt: Peter Lang, 1996.

Phillips, Bill. "Crime Fiction and the City: The Rise of a Global Urban Genre." *IAFOR Journal of Cultural Studies*, vol. 2, no. 2. 2017, ss. 95-105.

Smith, James R. *Detective Fiction*, Iowa: Kendall/Hunt, 1996.

Worthington, Heather. *KeyConcepts in Crime Fiction*. Houndmills:PalgraveMacmillan, 2011.

NOTLAR

1 Worthington, Heather. *KeyConcepts in Crime Fiction*. Palgrave-Macmillan, 2011. ss. 6-8.

2 Phillips, Bill. "Crime Fiction and the City: The Rise of a Global Urban Genre." *IAFOR Journal of Cultural Studies*,vol. 2, no. 2. 2017, s. 96.

3 Agm,ss. 100-102. Ancak Phillips, şehri romanlarda karakter olarak tanımlamanın desteklenmesi zor bir tartışma olduğunu söyleyip bunu da bir şehrin özelliklerinin yüzeysel ve aktarılabılır/değiştirilebilir olduğu savına bağlayarak yazısını sonlandırıyor.

4 Kincaid, Andrew.Akt. Bill Phillips. "Crime Fiction and the City: The Rise of a Global Urban Genre." *IAFOR Journal of Cultural Studies*, vol. 2, no. 2. 2017, s. 100.

5 *Hayaletler* (1986) ve *Kilitli Oda* (1986) üçlemenin diğer iki romanıdır. *Hayaletler*, Fatih Özgüven çeviriyle okura ulaşırken *Kilitli Oda*, Yusuf Eradam tarafından çevrilmiştir.

6 Smith, James R. *Detective Fiction*, Iowa:Kendall/Hunt, 1996, s. 119.

7 Edgar Allan Poe'nun1839 yılında yayımlanan "William Wilson" başlıklı kısa hikâyesine gönderme. Bu hikâyenin başında anlatıcı adının William Wilson olduğunu ancak hemen arkasından da bunun gerçek adı olmadığını söyler. Buna benzer durumlar *Cam Kent*'te de karşımıza çıkar.

8 Holzapfel, Anne M. *The New York Trilogy: Whodunit?: Tracking the Structure of Paul Auster's Anti-Detective Novels*, Frankfurt: Peter Lang, 1996. ss. 22-24.

9 Özgün metinde italik olarak yazılmıştır.

10 Özgün metinde italik olarak yazılmıştır.

NEW YORK'U MESKEN TUTMUŞ POLİSİYELER

Bir roman okurken o romanın kahramanlarıyla birlikte şehrin sokaklarında gezmeye çıkarız. Onlarla birlikte şehri sokak sokak dolaşır, o şehrin geçmişine de gideriz bazen. İşte şimdi bahsedeceğim romanlar hem New York sokaklarında hem de geçmişinde yolculuk yapabileceğimiz nitelikte. Zamanda yolculuk yapacağımız polisîyelerin yanı sıra çağdaş New York manzaralı romanlardan da

söz edeceğim elbette. Ama pek tabii ki bu yazı New York'ta geçen tüm polisîyeleri kapsamıyor ve hiç öyle bir iddiası yok. Daha çok seri halinde yazılmış polisîyeleri vurgulamaya çalışan öznel bir çaba. Daha çok dedim çünkü listeye seri olmayan ama New York'ta geçen bir roman ve bir de kısa hikâye seçkisi eklemekten kendimi alamadım. Buyurunuz...

ZAMANDA YOLCULUK YAPTIRAN POLİSİYELER

MAAN MEYERS VE DUTCHMAN SERİSİ

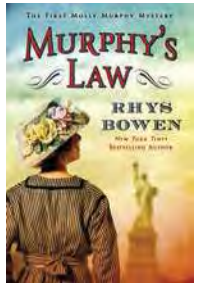
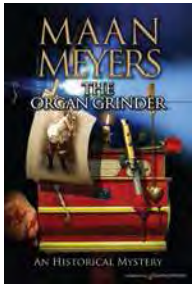
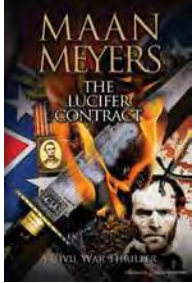
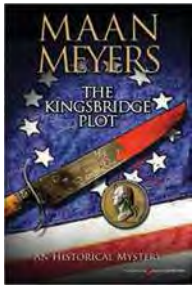
Maan Meyers, Martin ve Annette Meyers adlı çiftin ortak yazdıkları romanlarında kullandıkları takma isimdir. İkisinin 17., 18. ve 19. yüzyılda geçen ve tarihi polisîye olarak tanımlanan Dutchman serisi, okuru New York'un uzak geçmişine götürür. *The Dutchman* (1992) ile başlayan, yedi kitaptan oluşan seri hem Tonneman ailesinin yüzyıllara yayılan hikâyesini hem de suçluların peşinden koşan şerif Tonneman'ın, cerrah Tonneman'ın, dedektif Tonneman'ın ve muhabir Tonneman'ın maceralarını anlatır.¹

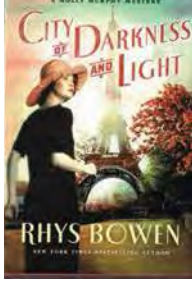
LAWRENCE H. LEVY VE MARY HANDLEY SERİSİ

Ülkemizde de bilinen *Seinfeld* ve *Roseanne* gibi televizyon dizilerinin yazarlarından Lawrence H. Levy'nin Mary Handley serisi, 1890'lar New York'unda geçer. *Second Street Station* (2015) başlıklı ilk roman, serinin kahramanı Mary Handley'in kendini bir cinayet mahallinde bulmasıyla başlayan maceralarını anlatır. Handley, bir dedektifte olması gereken özelliklere ve becerilere sahip olduğunu Brooklyn polisine kanıtlayınca polis tarafından söz konusu cinayeti çözmesi için şehrin ilk kadın polisi olarak görevlendirilir. Dönemin cinsiyet normlarına uymayan bu kadın dedektifin diğer maceraları *Brooklyn on Fire* (2016) ve *Last Stop in Brooklyn* (2018) başlıklı romanlarda devam ederken okur da 1890'lar New York'una yolculuk eder.²

RHYS BOWEN VE MOLLY MURPHY SERİSİ

Rhys Bowen'ın Molly Murphy serisi 2001'de yayımlanan serinin ilk kitabı *Murphy's Law* ile okurla buluşur. 17 kitaplık seri 1900'ler New York'unda geçer. Serinin kahramanı Molly Murphy kendini korumak isterken birini öldürür ve ülkesi İrlanda'yı terk etmek zorunda kalır. Molly özgürlükler ülkesi Amerika'ya kaçıp gelse de göçmen denetleme ve giriş noktası olan Ellis Adası'nda zor zamanlar yaşar: Ellis Adası'nda bir adam öldürülür, Molly'nin bu

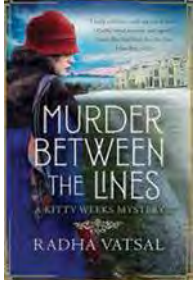

adamlarla daha önce tartıştığına şahit olanlar vardır ve Molly cinayet zanlısı durumuna düşer. Suçsuzluğunu kanıtlayabilmek için Molly bu cinayeti aydınlatmak zorundadır. Serinin ikinci kitabı *Death of Riley*'de (2002) Molly, Amerika'daki akrabalarını arayan Avrupalı aileler için araştırma yaparak para kazanmaya başlar ve bir sonraki romandaysa Molly özel dedektif olmaya karar verir. Bu seride okur, göçmen bir kadının maceralarını izlerken 20. yüzyıl başlarında ki New York'un havasını da koklayabilir.³

RADHA VATSAL VE KITTY WEEKS SERİSİ

Radha Vatsal'ın Kitty Weeks serisi 1910'lu yılların New York'unda geçer. *A Front Page Affair* (2016) ve *Murder Between the Lines* (2017) başlıklı iki kitaptan oluşan serinin kahramanı, New York gazetelerinden birinde moda ve sosyete yazıları yazan genç bir muhabirdir. Kitty'nin maceraları, yüksek sosyetenin katıldığı piknikte bir adamın ölü bulunmasıyla başlar. Karakterin yaratıcısı Vatsal'a göre bu romanlar aynı zamanda genç bir kızın gelişimini anlatmaktadır. Romanlar I. Dünya Savaşı yıllarındaki New York atmosferini de vaat etmektedir.⁴

PERSIA WALKER VE LANIE PRICE SERİSİ

Persia Walker'ın yarattığı Lanie Price serisi, okuru 1920'ler New York'una davet ediyor. Harlem'in lüks hayatını yazan köşeyazarı Lanie Price'in maceralarını konu eden seri, iki kitaptan oluşuyor: *Goodfellow House* (2007'de *Darkness and the Devil Behind Me* olarak basılmıştır) ve *Black Orchid Blues* (2011). Serinin ilk kitabında çözölememiş bir kayıp vakasının peşine düşen Lanie, ikinci kitapta bir şarkıcının kaçırılmasına tanıklık eder. Tarihsel suç romanı olarak tanımlanan bu romanların kayda değer niteliklerinden biri ise Harlem Rönesans'ı olarak da bilinen, 1920'lerde ortaya çıkan Afrikalı Amerikalılara özgü entelektüel, sosyal ve sanatsal hareketin merkezi olan Harlem'de geçmesidir.⁵

DASHIELL HAMMETT VE İNCE ADAM

1930'lar New York'unda geçen polisiyeler deyince hemencecek akla gelenlerden biri, usta yazar Dashiell Hammett'in 1934'te yayımlanan *İnce Adam*'ıdır. Amerika'da 1920'lerde yasa- laşan içki yasağı, 1930'larda da ülkede etkisini sürdürmektedir ve insanlar İngilizce "Speakeasy" olarak ifade edilen ve yasadışı içki satışı yapılan mekânlara akın etmektedir. *İnce Adam*'ın anlatıcısının romanın ilk cümlesinde, Manhattan'da Elli İkinci Cadde'de duvara yaslanıp karısını beklediği yer böylesi bir mekândır.⁶ Roman ve hikâyeleri genelde San Francisco'da geçen Hammett'in özgün adıyla *The Thin Man* için Amerika'nın doğu kıyısındaki New York'u seçmesi dikkate değerdir ve *İnce Adam* sadece bunun için bile okunabilecek bir romandır.

KATHRYN MILLER HAINES VE ROSIE WINTER SERİSİ

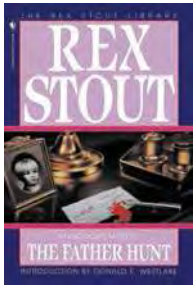
Kathryn Miller Haines'in Rosie Winter serisi, okurun zamanda yolculuk yapıp kendini 1940'lar New York'unda bulabileceği dört romandan oluşuyor. Romanların kahramanı aktris Rosie Winter aynı zamanda bir dedektiflik bürosunda yarı zamanlı olarak çalışır. Serinin 2007'de yayımlanan ilk romanı *The War Against Miss Winter*'de Rosie'nin patronunun cansız bedeninin bulunmasıyla Rosie de kendini gizemli bir vakanın içinde bulur. Romanlar Rosie'nin maceralarıyla birlikte Avrupa'da süregiden II. Dünya Savaşı'nın New York'taki yansımalarını da anlatmaktadır.⁷

EDGAR BOX (GORE VIDAL) VE PETER CUTLER SARGENT SERİSİ

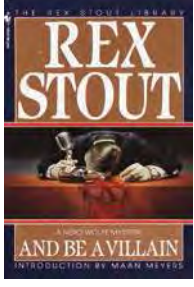
Gore Vidal'in Edgar Box mahlasıyla yazdığı *Death in the Fifth Position* (1952), *Death Before Bedtime* (1953) ve *Death Likes It Hot* (1954) 1950'ler New York'unda geçer. Serinin ilk romanında halkla ilişkiler uzmanı Peter Cutler Sargent'in tanıtımını yapacağı bale kumpanyasında bir cinayet işlenir. Peter şüpheli durumundaki balerin sevgilisinin suçsuz olduğunu kanıtlamak için olayı çözmeye çalışır. Vidal'in yıllar sonra yazarı olarak sahiplendiği serinin özellikle ilk kitabı eşcinsel ilişkileri konu edinmesi açısından dikkate değerdir.⁸

REX STOUT VE NERO WOLFE SERİSİ

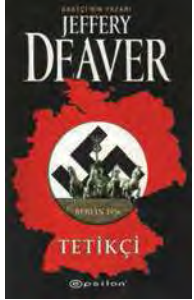
New York ve polisiye deyince Rex Stout'u anmadan geçemeyiz. Ünlü Nero Wolfe serisi, Stout'un 1934'ten 1975'e kadar yazdığı 33 roman ve 39 kısa hikâyeden oluşur. Romanın kahramanı Wolfe, New York'ta batı yönü 35. Cadde'de yaşar ve yardımcı Archie Goodwin tarafından anlatılan maceralarının pek çoğu da New York'ta geçer. Uzun soluklu serinin ilk kitabı olan *Fer-de-Lance* ile hayat bulan Wolfe'un maceraları pek çok dile çevrilmiştir.⁹

ÇAĞDAŞ NEW YORK MANZARALI POLİSİYELER

JEFFERY DEAVER VE LINCOLN RYME SERİSİ

Çok satanlar listelerinde yer bulan Jeffery Deaver'ın kitapları 150 ülkede satılıp 25'ten fazla dile çevrilmiştir. Deaver'ın Lincoln Ryme serisi 1997'de *Kemik Koleksiyoncusu* (The Bone Collector) ile başlar. Bu ilk romanda, geçirdiği kaza sonrasında boyundan aşağısı felç olan suçbilimci adli tıp uzmanı Lincoln Rhyme ve yeni ortağı polis memuru Amelia Sachs, suç mahalline bıraktığı ipuçlarıyla işleyeceği bir sonraki cinayet hakkında bilgi veren bir katilin peşine düşerler. *Kemik Koleksiyoncusu* aynı adla 1999'da başrollerini Denzel Washington ve Angelina Jolie'nin oynadığı bir uyarlamayla beyazperdeyle de buluşmuştur. Pek çoğu New York'ta geçen Lincoln Ryme serisinin 14. kitabı 2018 yılında yayımlandı.¹⁰

PATRICIA CORNWELL VE SCARPETTA SERİSİ

Patricia Cornwell'in yarattığı karakter, adli tıp uzmanı Dr. Kay Scarpetta 1990'da yayımlanan *Postmortem* ile hayat bulur. Bazıları Türkçeye de çevrilmiş olan ve şu ana kadar 24 romana ulaşan seri Richmond'lı Dr. Scarpetta'nın çeşitli eyalet ve şehirlerde geçen maceralarını konu edinir. Bu şehirler içinde New York da vardır elbette. *From Potter's Field*, *Scarpetta*, *The Scarpetta Factor* ve *The Last Precinct* Cornwell'in Scarpetta'yı New York'a taşıdığı romanlarıdır.¹¹

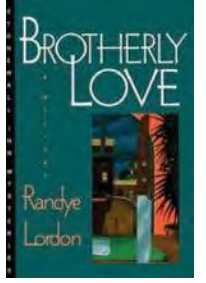

S.J. ROZAN VE LYDIA CHIN & BILL SMITH SERİSİ

New York'lu yazar S.J. Rozan'ın Lydia Chin & Bill Smith serisi 1994-2011 arasında yayımlanmış, pek çoğu New York'ta geçen 12 kitaptan oluşur. Serinin kahramanları Çinli-Amerikalı özel dedektif Lydia Chin ve eski ordu mensubu Bill Smith'tir. New York, suç peşinde koşan bu iki özel dedektifin hem yaşadıkları hem de çalıştıkları şehirdir.¹²

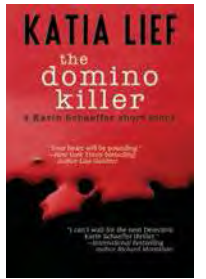
RANDYE LORDON VE SYDNEY SLOANE SERİSİ

Randy Lordan'ın yarattığı serinin kahramanı New York'lu lezbiyen dedektif Sydney Sloane'dır. 1993-2005 arasında yayımlanan seri yedi kitaptan oluşur. Romanlar Sydney'in maceralarını anlatmanın yanı sıra aile ilişkilerine de odaklanır. Serinin bu ortak paydası *Brotherly Love* (1993), *Sister's Keeper* (1994), *Father Forgive Me* (1997), *Say Uncle* (1999) şeklinde romanların başlıklarına da yansımıştır.¹³

KATIA LIEF VE KARIN SCHAEFFER SERİSİ

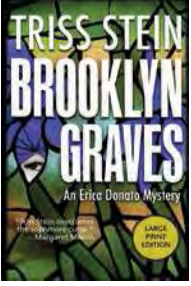
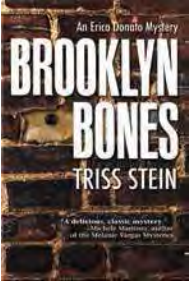
Karen Ellis mahlasıyla başka polisiyeler de yazan Katia Lief'in Karin Schaeffer serisi, kocası ve kızı bir seri katil tarafından öldürülen dedektif Karin'in maceralarını konu eder. Seri *You Are Next* başlıklı ilk kitapla 2010'da okurla buluşur. Bu romanda tüm aile bireylerini öldürmesiyle ün salmış ve Domino Katili olarak bilinen seri katil, hapisneden kaçır ve Karin'in peşine düşer; Karin hem kendini korumaya hem de kaybolan yeğenini bulmaya çalışır. Dört kitaptan oluşan serinin son romanı *The Money Kill* 2013'te yayımlandı.¹⁴

CARRIE SMITH VE CLAIRE CODELLA SERİSİ

Carrie Smith'in ilkinin 2015'te yayımladığı Claire Codella serisi üç kitaptan oluşur. *Silent City* başlıklı ilk romanda New York Polis Teşkilatı dedektiflerinden Claire, Manhattan'da bir okul müdürünü öldüren katilin peşine düşer. Claire, vakayı çözmeye çalışırken hayatına mal olabilecek kirli politikalar ve karanlık gerçekleri keşfeder. Serinin son romanı *Unholy City*, 2017'de yayımlandı.¹⁵

TRISS STEIN VE ERICA DONATO SERİSİ

Triss Stein'in yarattığı karakter Erica Donato ergenlik çağındaki kızıyla birlikte Brooklyn'de yaşar. Dört kitaptan oluşan serinin 2013'te yayımlanan *Brooklyn Bones* başlıklı ilk kitabında Erica'nın kızı kendi yaşlarında bir kızın cesedini bulur ve şehir tarihçisi Erica'nın maceraları başlar. Triss Stein'in özellikle Brooklyn'e odaklanan serisi *Brooklyn Graves* (2014), *Brooklyn Secrets* (2015) ve *Brooklyn Wars* (2017) başlıklı romanlardan oluşur.¹⁶

KARA MANHATTAN

Son olarak da sadece Manhattan'da geçen kısa hikâyelerden oluşan ve Lawrence Block tarafından hazırlanan *Kara Manhattan*'ından bahsetmek yerinde olabilir. Lawrence Block kitaba yazdığı giriş bölümünde Brooklyn, Bronx, Queens, Staten Island ve Manhattan'dan oluşan New York'un ilginç bir özelliğinden bahseder. Brooklyn, Bronx, Queens ve Staten Island'da oturanların, "Şehre gidiyorum," dediklerinde Manhattan'ı kastettiklerini söyleyip Manhattan şehirdir, diğerleri dış ilçelerdir, der.¹⁷ *Kara Manhattan* "şehirden" geçen Charles Ardai, Carol Lea Benjamin, Lawrence Block, Thomas H. Cook, Jeffery Deaver, Jim Fusuli, Robert Knightly, John Lutz, Liz Martinez, Maan Meyers, Martin Meyers, S. J. Rozan, Justin Scott, XuXi ve C. J. Sullivan'ın yazdığı birbirinden ilginç 15 kısa hikâyeden oluşur. Hikâyeler hem Manhattan'ın geçmişine yolculuk yapmamızı sağlar hem de çağdaş Manhattan'ı resmeder.

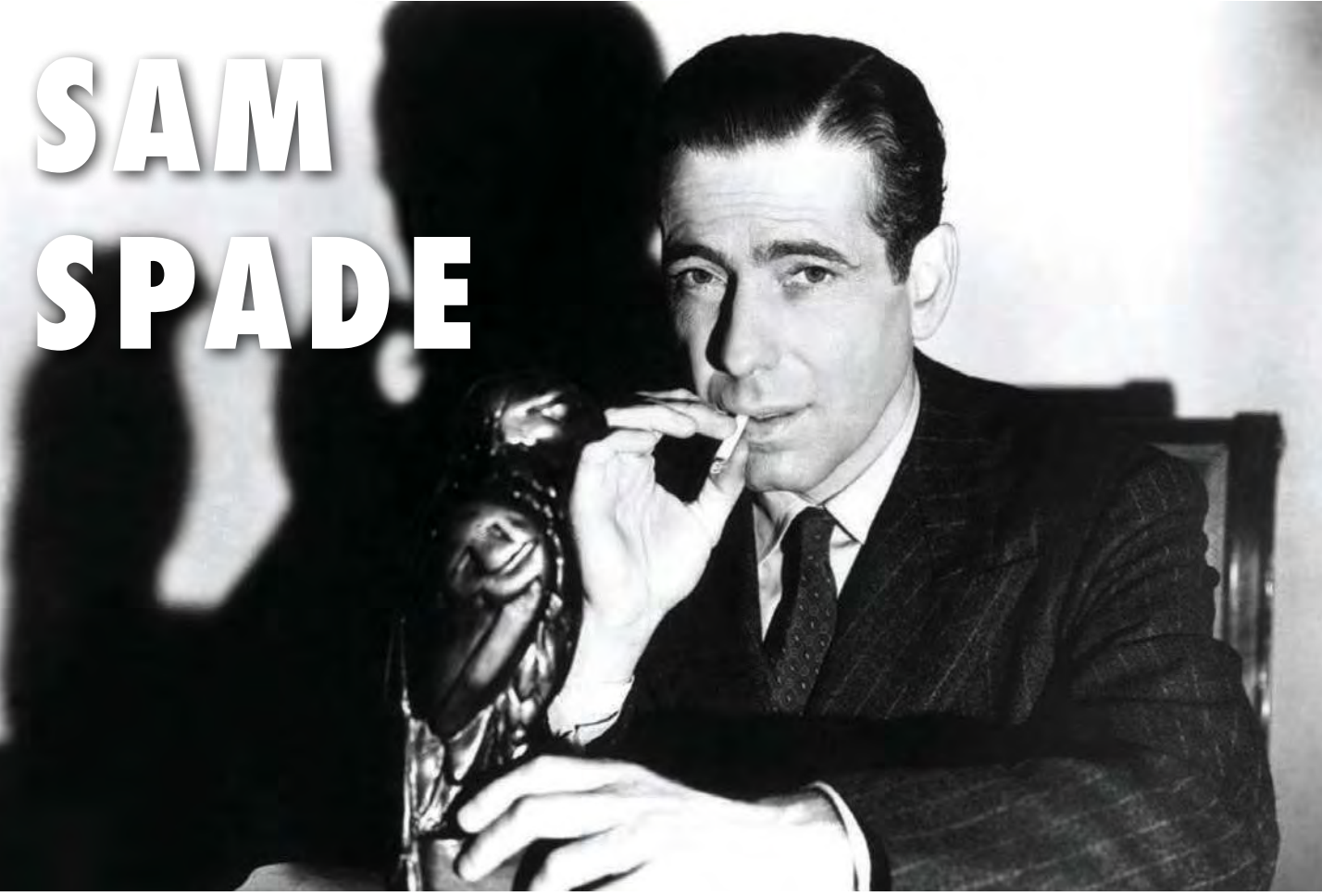
NOTLAR

- 1 Daha fazla detay için bilgilerin derlendiği aşağıdaki kaynaklar da görülebilir.
"Maan Meyers." *Fantastic Fiction*, Fantastic Fiction. <https://www.fantasticfiction.com/m/maan-meyers/>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 2 "Lawrence H. Levy." *Penguin Random House*. <http://www.lawrencelevy.com/books>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 3 "The Molly Murphy Series." *Rhys Bowen: New York Times Bestselling Author of the Royal Spyness and Molly Murphy Mystery Series*, Rhys Bowen, 2019, <https://rhysbowen.com/the-royal-spyiness-series/>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 4 "Experience the 1910s and World War I Era New York with reporter-

turned-investigator, Kitty Weeks." *RadhaVatsal*, <https://www.radhavatsal.com/>. Erişim 18 Haziran 2019.

- 5 "Black Orchid Blues." Persia Walker Crime Fiction Author. Persia Walker, 2019, <https://persiawalker.com/book/black-orchid-blues/#>. XQjyaLwzblU. Erişim 18 Haziran 2019.
- "Goodfellowe House: A Lanie Price Mystery (Lanie Price Series) Paperback – 1." *Amazon*, Amazon.com, 2019, <https://www.amazon.co.uk/Goodfellowe-House-Lanie-Price-Mystery/>dp/0981602304.Erişim 18 Haziran 2019.
- 6 Hammett, Dashiell. İnce Adam. Çev. Belce Ünüvar, İstanbul: Everest, 2018, s. 9.
- 7 "Kathryn Miller Haines." <https://www.kathrynmillerhaines.com/RosieWinterSeries.htm#WAMW>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 8 "The Pseudonyms of Gore Vidal: 1950-1954." Harry Klonman, 2015, <http://www.pitt.edu/~kloman/pseudo.html>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 9 "Nero Wolfe's Brownstone." *Atlas Obscura*. Atlas Obscura, 2019, <https://www.atlasobscura.com/places/nero-wolfe-s-brownstone>. Erişim 18 Haziran 2019.
- "Nero Wolfe novellas by Rex Stout Series." *Goodreads*. Goodreads, 2019, <https://www.goodreads.com/series/51838-nero-wolfe-novellas-by-rex-stout>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 10 "Jeffery Deaver's Biography." *No 1 International Bestselling Author Jeffery Deaver*. Jeffery Deaver, 2019, <https://www.jefferydeaver.com/about/>. Erişim 18 Haziran 2019.
- "The Bone Collector (1997)." *No 1 International Bestselling Author Jeffery Deaver*. Jeffery Deaver, 2019, <https://www.jefferydeaver.com/novel/the-bone-collector/>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 11 "Patricia Cornwell." Patricia Cornwell, 2019, <http://www.patricia-cornwell.com/books/catalog/scarpetta-series/>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 12 "All Novels in the Lydia/Bill Series from SJ Rozan." S.J Rozan, <http://sjrozan.net/novels/lydiabill/>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 13 "Lordon, Randy." *Contemporary Authors*. Encyclopedia.com, <https://www.encyclopedia.com>. Erişim 18 Haziran 2019.
- "RandyLordon." *FantasticFiction*, Fantastic Fiction. <https://www.fantastic-fiction.com/l/randyelordon/>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 14 "Crime Novels: The Karin Schaeffer Series." *Katia Lief*. <https://www.katialief.com/crime-novels>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 15 "Silent City." <https://www.carriesmith.nyc/silent-city.html>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 16 "The Erica Donato Mysteries." *Triss Stein*. Poisoned Pen Press, 2013, <http://trissstein.com/books.php>. Erişim 18 Haziran 2019.
- 17 Block, Lawrence, ed. *Kara Manhattan*. Çev. Berna Kılıncır. İstanbul: Everest, 2010, s. 1.

SAM SPADE

San Francisco’da yaşayan 30 yaşındaki Don Herron, sıkı bir Dashiell Hammett hayranı olarak, taksicilik yaptığı zamanların dışında kendisine bir misyon edinmiş. Genellikle pazar günleri öğleden sonra düzenlediği gezilerde,

Hammett’in ünlü dedektifi Sam Spade’in izini sürmek isteyenler için şehir turları düzenliyor. Tabii tura katılanlar bu gezilerde Hammett’in hayatının kesitlerine de şahit olma imkânı buluyor.

Dashiell Hammett en ünlü Amerikan suç edebiyatı yazarlarından aslında. “Hard-boiled” olarak adlandırılan türün öncülerinden kabul edilir ki Amerikan “film noir” de bu türden doğmuştur. Maryland doğumlu Hammett, 1915’te ünlü Pinkerton Ulusal Dedektiflik Ajansı’nda özel dedektif olarak görev yapmaya başlar. 1918’de ordudayken kendisine tüberküloz teşhisi konur ve hastalığı nedeniyle özel dedektif olarak çalışmaya devam edemez. Böylece 1922’de yazar olmaya karar verir. Hammett çoğunlukla **Black Mask** gibi “pulp” dergileri için yazdığı kısa hikâyelerle ün kazanır. Bu hikâyelerde,

özel dedektif olarak görev yaptığı zamanlarda San Francisco’da karşılaştığı sert özel dedektifleri, polisleri ve suçluları konu alır. Dolayısıyla Hammett eserleri önemli birer şehir hikâyeleridir de aynı zamanda.

1930’da yayımlanan **Malta Şahini** romanıyla Hammett’in ünlü dedektiflerinden biri olan Sam Spade ile tanıştık. Spade, sert ve şüpheli kimliği ve alkole düşkünlüğüyle zamanın okurları için fazlasıyla popüler hale geldi. Zaten Amerikan hard-boiled türünün ilk zamanlarından beri, dedektif ve alkol bir bütün olarak resmedilmiş ve algılanmıştı. **Malta Şahini**’ni ve Spade’i bu kadar ilgi çekici kılan şeylerden biri de Hammett’in karaktere olduğu kadar mekâna da önem vermesi aslında. Spade roman boyunca oteller, restoranlar ve apartmanların yükseldiği sokaklarda gezer, iz sürer. Hammett’in romanında gerçek mekânları, restoranları, otelleri ve sokakları kullanması da okura ayrı bir zevk verir.

Sam Spade’in birçok defa birçok farklı mekânda yemek yediğine ya da bir şeyler içtiğine şahit oluruz. Bu mekânların en ünlülerinden biri San Francisco’da Ellis Caddesi’nde yer alan John’s Grill adlı mekân. Giriş kapısının üzerin-

deki brandada bir şahin silueti bulunan John's Grill, Sam Spade'in romanda yemek yediği ve günümüzde hâlâ açık olan tek mekân. Zaten mekân olarak da Spade ile beraber anılmaktan gayet mutlular. Restoranın ikinci katında bir **Malta Şahini** odası yapılmış ve duvarlar romanın temasına uygun olarak süslenmiş. Aynı zamanda romandan uyarlanan, ünlü aktör Humphrey Bogart'ın oynadığı filme dair nesneler de görmek mümkün. Tabii bu mekânın tadını tam olarak Sam Spade gibi çıkarmak istiyorsanız sipariş edecekleriniz belli. Mekânın "Sam Spade Chops Special" adını verdiği meşhur mönüsü; pirzola, fırında patates ve doğranmış domates. Tabii romanda Spade, fazlasıyla acelesi olduğu için garsondan siparişini hızlıca getirmesini ister. Bir gün yolunuz John's Grill'e düşerse sizin Spade gibi acele etmenize gerek yok elbette. Pirzoları ve patatesleri afiyetle yiyebilir; ardından tıpkı ünlü dedektif gibi kahve keyfi yapabilirsiniz. Tabii Spade'in kahvenin içine Brandy eklemekten hoşlandığını da belirtmeden geçmeyelim. Spade'in San Francisco'daki ünlü mekânlarından biri de Palace Hotel. Ünlü dedektif burada genellikle öğle yemekleri yer ya da kahvaltı eder ve tabii ki günün gazetelerini okur. Hard-boiled geleneğine belki biraz ters düşecek şekilde, Spade'in evde kahvaltı ettiğine de şahit oluruz. Ufak bir araştırma için bir markete uğrar fakat

DASHIELL HAMMETT'İN ALKOLE VE ÖZELLİKLE DE VİSKİYE OLAN DÜŞKÜNLÜĞÜ BİLİLEN BİR GERÇEK. DOLAYISIYLA YAZAR, YARATTIĞI KARAKTERLERE DE ALKOL ALIŞKANLIĞINI AŞILAMIŞ. TAM DA BU NEDENLE, YUKARIDA BAHSETTİĞİM JOHN'S GRILL, MÖNÜSÜNE İKİ DE KOKTEYL EKLEMİŞ. BİRİSİ DASHIEL HAMMETT'İN MARTİNİ'Sİ, DİĞERİ DE SAM SPADE'İN MANHATTAN'I.

kahvaltılık bir şeyler almayı da ihmal etmez; portakal, yumurta, ekmek, tereyağı ve krema.

Tabii hard-boiled türüne mensup bir dedektif olarak alkol ve sigara, Sam Spade için büyük önem taşıyor. Dedektifin roman boyunca en az yirmi defa sigara sarıp içtiğine şahit oluyoruz. Spade'in sigaralarının Sherlock Holmes'ün pipo alışkanlığını kodladığını söyleyebiliriz. Ancak bunun dışında dedektif, çoğu hard-boiled dedektifin yaptığı gibi sigarayı bir maskülinite kodlama aracı olarak da kullanıyor. Spade özellikle yüksek gerilimli sahnelerde tütününü ve kâğıdını çıkarıyor ve karşılaştığı durumla baş etmeye girişiyor.

Dashiell Hammett'in alkole ve özellikle de viskiye düşkünlüğü bilinen bir gerçek. Dolayısıyla yazar, yarattığı karakterlere de alkol

SAM SPADE'İN BİRÇOK DEFA BİRÇOK FARKLI MEKÂNDAYI YEMEK YEDİĞİNE YA DA BİR ŞEYLER İÇTİĞİNE ŞAHİT OLURUZ. BU MEKÂNLARIN EN ÜNLÜLERİNDEN BİRİ SAN FRANCISCO'DA ELLIS CADDESİ'NDE YER ALAN JOHN'S GRILL ADLI MEKÂN. GİRİŞ KAPISININ ÜZERİNDEKİ BRANDADA BİR ŞAHİN SİLÜETİ BULUNAN JOHN'S GRILL, SAM SPADE'İN ROMANDA YEMEK YEDİĞİ VE GÜNÜMÜZDE HÂLÂ AÇIK OLAN TEK MEKÂN.

alışkanlığını aşılamış. Tam da bu nedenle yukarıda bahsettiğim John's Grill, mönüsüne iki de kokteyl eklemiş. Birisi Dashiell Hammett'in Martini'si, diğeri de Sam Spade'in Manhattan'ı. Spade bir gün ofisinde canı fena halde sıkın bir şekilde otururken masasının çekmecesinden bir şişe Manhattan kokteyli ve bir karton bardak çıkarır. Bardağı doldurur, içindekini bir dikişte bitirir, şişeyi çekmeceye koyar ve bardağını çöpe fırlatır. Ardından şapkasını takar, paltosunu giyer, ışıkları söndürür ve kendisini gecenin karanlığında San Francisco sokaklarına atar.

Sam Spade, o sırada elinde sadece böyle bir alkol olduğu için Manhattan'a sarılır aslında. Hard-boiled dedektifler genellikle güçlü, süsüz ve klasik alkoller tüketir. İçkilerini genellikle köhne ve karanlık publarda ya da "old school" otel barlarında yudumlarlar. Bu bağlamda Sam Spade, tam anlamıyla bir viski insanı, tıpkı Hammett gibi. Spade, romana adını veren siyah heykelin izini sürerken Gutman'la otelde

görüşmeye gider. Aralarındaki sehpa da bir kutu puro, birkaç bardak, bir şişe Johnny Walker marka viski ve "siphon" adı verilen bir soda makinesi durur. Bu, Sherlock Holmes'ün de kullandığı, "gasogene" olarak bilinen mekanizmayla benzerdir. Basitçe üst üste yerleştirilmiş iki cam küreden oluşan mekanizmanın alt küresinde su, üst küresinde de etkilere girerek karbondioksit üreten tartarik asit ve sodyum bikarbonat bulunur. Oluşan gaz, alt küredeki suyu bir tüp aracılığıyla yukarı taşır. İki adam konuşurken Gutman, Spade'e viski isteyip istemediğini sorar. Spade elbette reddetmez. İçine soda eklenmiş viski kadehini alır, pencereden süzülen ışığa doğru kaldırır ve bardağın dibinden yukarı doğru çıkan baloncuklara bakar. Konuştukları süre boyunca Gutman, Spade'e beş kadeh viski doldurur. En nihayetinde Spade kendinden geçer. Ne var ki bunun sebebi içtiği viskiler değildir; Gutman, Spade'in viskisine ilaç atmıştır. Fakat Sam Spade en nihayetinde kötü adamları alt edecek ve emeline ulaşacaktır.

CASUSİYENİN ÜÇ ŞEHİRİ:

LONDRA (BURASI), BERLİN (ARASI), İSTANBUL (ORASI)

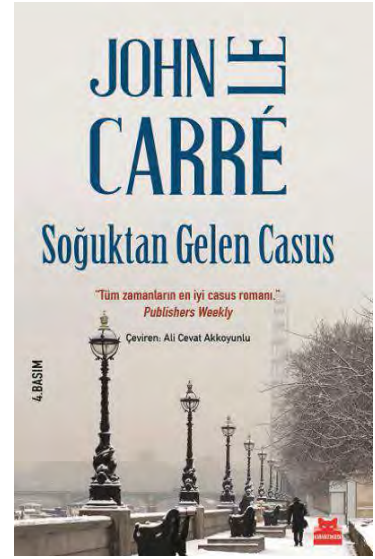
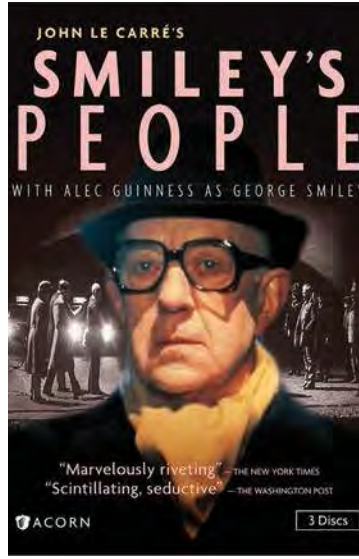
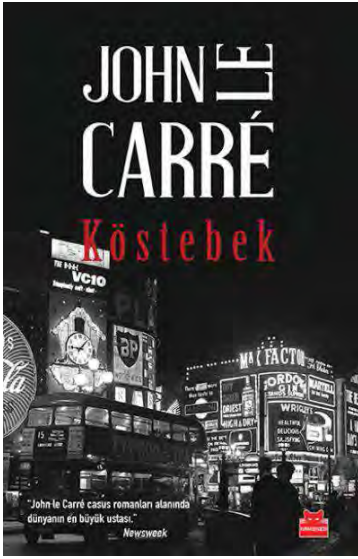
KONU CASUSİYE OLUNCA AKLA İLK GELEN ÜLKENİN İNGİLTERE OLMASINDAN MÜTEVELLİT, LONDRA HER HALÜKÂRDA ÖNEMLİ BİR MEKÂNDIR. EĞLENCİLİK CASUSİYELERDE ÇOĞU ZAMAN MACERANIN SADECE İLK ETABINI OLUŞTURSA (BOND GENELLİKLE GÖREVİNİ LONDRA'DA ALIP DÜNYANIN FARKLI YERLERİNDE MACERAYA YELKEN AÇAR) VEYAHUT TAMAMEN DIŞINDA KALSA DA JOSEPH CONRAD İLE BAŞLAYAN "CİDDİ CASUSİYE" GELENEĞİNDE LONDRA VE GENEL OLARAK ŞEHİR, DAHA ÖNEMLİ BİR YER TEŞKİL EDER.

İddialı bir başlangıç olsa da şunu söylemek mümkün: Polisiyeyi modern şehirler mümkün kılmıştır. Endüstri devrimiyle kentsel bölgelerde yoğunlaşmaya başlayan kitleler, insanlık tarihinde hiç olmadığı kadar karmaşık bir ilişkiler ağını oluşturur. Kapitalist üretim sistemi içine entegre olan kitleler (en azından kâğıt üstünde) etnik, dini ve aileden gelen kimliklerinden bağımsız olarak ekonomik sistemin parçaları haline gelirler. "Eşit" seviyede sömürülen proletaryanın da onu sömüren burjuvazinin de kanı, soyu ve ailesi önemsizleşir. Bu durum, şehirde ikamet eden nüfusun da kendi arasındaki ilişkileri hiç olmadığı kadar tekinsiz ve temelsiz hale getirir. Kimin kim olduğunun belli olmadığı kentlerde karşılaşmaların feodal düzendeki gibi temeli sağlam ve sınırları kesin olarak çizilmiş bir çerçeveye oturmaması da pek çok çekişmeye, itişmeye, çatışmaya ve tersyüz olmaya kapı aralar. Polisiye olarak adlandırdığımız anlatılar da modern zamanlarda ortaya çıkan bu son derece karışık ve öngörülemez ilişkiler ağı üzerine oturur.

Casusiye için durum daha farklıdır. Britanya İmparatorluğu'nun ulusal sınırları içinde kalan metropolü "yabancı unsurlardan" ayıklayan polis/dedektifin aksine, casusun harekât alanı

medeniyetin dışı ve ileri karakollarıdır; çoğu zaman sömürge topraklardır. En azından çıkışı itibarıyla casusiyedeki baskın eğilim bu yöndedir. Rudyard Kipling'in *Kim* romanı, o zamanlar Britanya işgali altında olan Hindistan ve Pakistan topraklarında geçerken, olay örgüsü de sözkonusu coğrafyanın önemli şehirlerinden biri olan Lahore'de başlayıp Hindistan kırsalına ve kuzey sınırında insan nüfusunun yaşamadığı dağlık bölgelere uzanarak sonlanır. 1910'lar da yazan John Buchan'ın kitaplarında da şehirden kırsala doğru giden hikâyeyi görmek mümkündür. Londra'daki metropol hayatının tekdüzeliğinden sıkılan kahramanımız Richard Hannay, İskoçya kırsalının yerli-milliliğine karşı olarak peşindeki Alman ajanlarına (ki bunlar modern şehirlerde çok daha rahat hareket ederler) izini kaybettirmeye çalışır. James Bond hikâyelerinde ise (Londra dışındaki) şehirler çoğunlukla turizm ve egzotizm merkezleri olarak resmedilir.

Konu casusiye olunca akla ilk gelen ülkenin İngiltere olmasından mütevellit, Londra her halükârda önemli bir mekândır. Eğlencelik casusiyelerde çoğu zaman maceranın sadece ilk etabını oluştursa (Bond genellikle görevini Londra'da alıp dünyanın farklı yerlerinde ma-

ceraya yelken açar) veyahut tamamen dışında kalsa da Joseph Conrad ile başlayan “ciddi casusiye” geleneğinde Londra ve genel olarak şehir, daha önemli bir yer teşkil eder. Buchan’ın orta-üst sınıf perspektifinden anlattığı renksiz ve sıkıcı Londra’dan çok farklı olarak Conrad’ın *Gizli Ajan*’ında anarşistler, ikili oynayan ajan-provokatörler ve yozlaşmış polis şeflerinin cirit attığı bir şehir olarak görürüz Londra’yı. Bir kenar mahalledeki erotik eşya dükkânında açılan hikâye bizi şehrin karanlık dehlizlerinde dolaştırırken, beş benzerliğin bir araya geldikleri mekânlarda devrim iddialarına, aile trajedilerine ve aile, dostluk, yoldaşlık, görev, devrim gibi her türlü ideale edilen binbir çeşit ihanete de tanıklık ettirir.

Conrad’ın çizgisini izleyen Graham Greene ve John le Carré’nin kitaplarında da Londra önemli bir yer tutar. Greene’in *İnsan Faktörü* isimli romanı, İngiliz sınıf sisteminin mekânsal yansımalarından olan beyefendi kulüpleri (gentlemen’s club) ile orta sınıfın evle sınırlı yaşamları arasında seyredir. Buna romanın ana kahramanı Maurice Castle’ın karısı ve çocuğunun Güney Afrikalı siyah olduğunu eklersek Londra’nın içinde kimin nereye girip giremeyeceğine dair sınırlara ırk boyutunu da eklemiş oluruz. Greene’in romanında istihbarat, medeniyetin beşiği Londra’ya kendi kurallarını getirir ve kimi zaman bu durum cinayetle bile sonuçlanır. Le Carré de benzer bir şekilde istihbarat ile Londra’yı aynı düzleme oturturken medeniyet ile barbarlığın şehirlerdeki iç içe geçmişliğini romanlarında sıklıkla vurgular. Dışarıdan masum görünen dükkân ve evlerin içinde gerçekleşen olaylar istihbarat dünyasını

GREENE’İN *İNSAN FAKTÖRÜ* İSİMLİ ROMANI, İNGİLİZ SINIF SİSTEMİNİN MEKÂNSAL YANSIMALARINDAN OLAN BEYEFENDİ KULÜPLERİ (GENTLEMEN’S CLUB) İLE ORTA SINIFIN EVLE SINIRLI YAŞAMLARI ARASINDA SEYREDER. BUNA ROMANIN ANA KAHRAMANI MAURICE CASTLE’IN KARISI VE ÇOCUĞUNUN GÜNEY AFRIKALI SİYAH OLDUĞUNU EKLERSEK LONDRA’NIN İÇİNDE KİMİN NEREYE GİRİP GİREMeyeceğine DAİR SINIRLARA İRK BOYUTUNU DA EKLEMİŞ OLURUZ.

derinden etkilerken, o sırada aynı sokaktan geçen ve yan binada oturan sıradan insanlarsa bu olaydan tamamen bihaber kalırlar le Carré romanlarında. Le Carré’ye göre istihbaratçılar çoğunlukla ofiste çalışan devlet memurları olduklarından, emekliliklerinde veya zorla emekli edildiklerinde (*Köstebek*’te Smiley’nin başına geldiği gibi) Londra’nın değişen çehresi ve genç kuşağın yeni alışkanlıkları karşısında afallayan yaşlı insanlar olarak bile görürüz.

Pek çok kişiye göre Soğuk Savaş’a ait bir anlatı türü olan casusiyenin Berlin’le ilişkisine değinmeden de geçmek olmaz. Yolu Berlin’e en çok düşen casusiye yazarlarından biri Len Deighton’dır. *Berlin’de Cenaze*, *Berlin Oyunu*, *Winter: Bir Berlin Ailesi* gibi adında da Berlin geçen kitaplarının yanı sıra *Casus Hattı*, *Londra Maçı* gibi pek çok Deighton romanı da Berlin’de geçer. Londra’dan Berlin’e yolculuk eden kahramanlar için Berlin, eski dostlukların şehridir. II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında edindikle-

ri arkadaşlarının yanına dönen İngiliz casusları, Soğuk Savaş'ın ve istihbarat dinamiklerinin katkısıyla, zeminin ne kadar kaygan ve eski dostlukların ne kadar güvenilmez olduğunu acı şekillerde tadarlar.

Ve tabii ki Berlin Duvarı. Şehri kesin bir şekilde ikiye bölen o meşhur duvar, tahmin edileceği üzere istihbarat ilişkilerini durdurmak bir yana katalizör işlevi görür. Birinci ve İkinci Dünya'nın bu yakın komşuluğu ve duvarın etrafından, içinden, altından ve üstünden devam eden muhabbetleri nedeniyle Berlin, Soğuk Savaş boyunca casus yoğunluğu en fazla olan şehirlerden biri olagelir. Berlin Duvarı deyince aklımıza yine Le Carré gelir. Kariyeri boyunca pek çok kez Berlin üzerine yazan ve istihbaratçı olarak çalıştığı günlerde Berlin'de zaman geçiren Le Carré'nin ilk romanı *Soğuktan Gelen Casus*'un açılış sahnesinde Doğu Berlin'den gelecek ajanını (aynı zamanda arkadaşını) bekleyen Alec Leamas, işlerin ters gitmesiyle ajanının öldürülmesini uzaktan çaresizlikle izler. 1982'de BBC'nin mini dizi formatında uyarladığı Karla üçlemesinin son ayağı *Smiley'nin İnsanları*'nda Karla'yı köşeye sıkıştıran Smiley, Doğu Berlin'den gelecek rakibini sınırın diğer tarafına denk düşen Kreuzberg'deki bir Türk restoranında beklerken *Soğuktan Gelen Casus*'un ilk sahnesini de izleyiciye hatırlatır. Dönemin Kreuzberg'ini ve Almanya'da hatırı sayılır bir niceliğe kavuşan Türkiye göçmenlerini çoğunlukla görmezden gelen casusiye için ilginç bir an olarak bu sahneyi kayda geçebiliriz.

Bu yazının yazıldığı şehir olan İstanbul da casusiyelerde sıklıkla ortaya çıkar. Greene'nin erken dönem "eğlenceliklerinden" olan İstanbul Treni'nden tutun da Le Carré'nin *Küçük Trampetçi Kız* hikâyesinde (yakın zamanda BBC kısa diziye uyarladı) önemli bir ara durak olarak ortaya çıkar İstanbul. Buchan'ın Hannay üçlemesinin ikinci kitabı *Greenmantle*'de da Enver Paşa'nın da zuhur ettiği bir İstanbul bölümü mevcuttur. Eric Ambler'ın en çok bilinen iki hikâyesi *Korkuya Yolculuk* ve *Dimitrios'un Maskesi*'nde İstanbul, Avrupa'ya yapılan yolculuğun ilk durağıdır. Burada Ambler'ın kişisel eğilimi ve dönemin siyasi konjonktürüne de bir not düşelim. En önemli eserlerini iki dünya savaşı arasında veren Ambler için Avrupa, 1930'ların sonunda patlayacak olan devasa şiddetin, medeniyetin ince bir örtüsü altında filizlendiği mekândır. Bu bakımdan hikâye, çoğu oryantalist anlatının aksine doğudan batıya gittikçe şiddetlenir ve tekinsizleşir. Türkçeye *Köstebek* olarak çevrilen *Tinker Tailor Soldier Spy*'ın 2011 yapımı film uyarlamasında Hong Kong'un yerini İstanbul alır. Tabii ki Bond filmlerinin en unutulmazlarından olan *Rusya'dan Sevgilerle*'nin yanı sıra *Dünya Yetmez* ve *Skyfall* filmlerinde de İstanbul'u istihbarat kapışmalarının merkezi olarak görürüz. Son olarak bu yazıyı, çok bilinmeyen bir İstanbul casusiye tavsiyesiyle bitirmek istiyorum: 2013 yılında Türkçeye *İstanbul Son Perde* adıyla çevrilen *Istanbul Passage*. Yazarı Joseph Kanon. II. Dünya Savaşı sonrası İstanbul'unu Amerikalı bir ajanın gözünden deneyimlemek isteyenlere duyurulur.

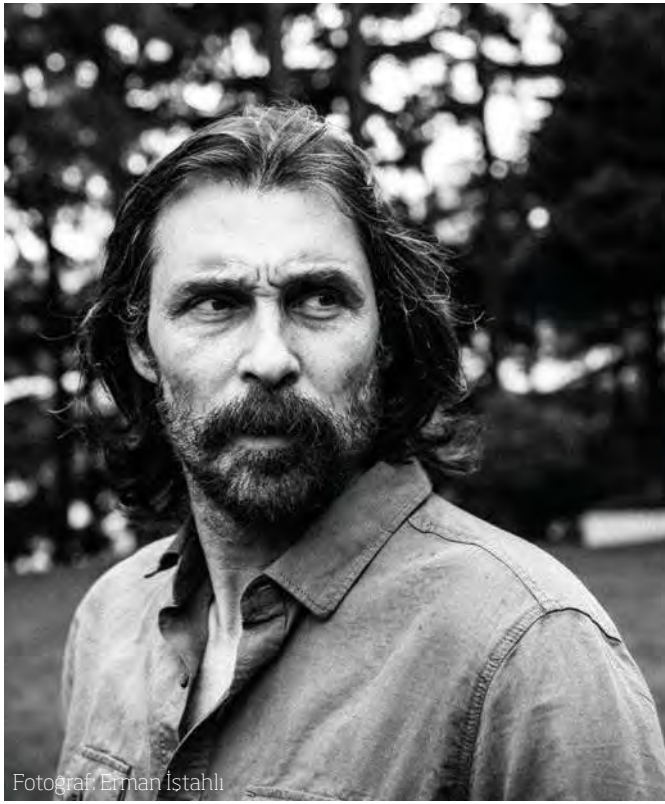
6 YIL SONRA NİHAYET DÖNÜYOR

BEHZAT Ç.

Yayınlandığı yıllarda çok konuşuldu, çok izlendi. 2013'te TV'deki macerası bittiği günden beri yeni sezonları bekleniyordu. Emrah Serbes'in romanlarından uyarlanan Behzat Ç.- Bir Ankara Polisiyesi, 25 Temmuz'da BluTV'de yayında olacak. Biz de bu efsaneyi, oyuncular Erdal Beşikçioğlu ve İnanç Konukçu; senarist Ercan Mehmet Erdem, BluTV'den Sarp Kalfaoğlu ve İnter Medya'dan Can Okan'la konuştuk.

ERDAL BEŞİKÇIOĞLU

Fotoğraf: Erman İstahlı

“TÜM KARAKTERLERİ O KADAR ÖZLEMİŞİZ Kİ SANKİ KALDIĞIMIZ YERDEN DEVAM ETTİK. YENİ SEZONU ÇEKERKEN, 6 YIL HIÇ GEÇMEMİŞ GİBİ HİSSETTİK. UMARIM İZLEYİCİ DE BU 6 YILLIK ARAYI HİSSETMEZ; O ZAMAN BİR DEĞERİ OLUR. TABİİ Kİ KENDİ İÇİNDE GELİŞEN BİR YOL İZLEDİ, ESTETİK OLARAK EKSİKLERİMİZİ DEĞERLENDİRDİK VE ONLARI GİDERMEK ADINA BAZI HAREKETLER YAPTIK AMA YİNE AYNI KARAKTERLER, AYNI BEHZAT Ç., AYNI AKBABA, AYNI HAYALET...”

6 yıl aradan sonra Behzat Ç.’nin yeni sezonu merakla bekleniyor, Behzat Ç. sizin gündeminize tekrar nasıl girdi?

Bir oyun bittikten sonra seyirci salonu terk etmeyip hâlâ sizi alkışlıyorsa ve siz selama çıkmıyorsanız büyük ayıp edersiniz. Bu da bunun gibi bir şey aslında. Bir oyuncu için çok büyük bir risk; “Eski tadını vermedi, eskiden daha iyiydi...” gibi bir dolu söylemle beraber kendi içinde kendini yiyip bitiren bir yapıya da dönüşebilir iş. Ama kendi vicdanımızı hafifletmek için bu “bisi” yaptık açıkçası. Yeni sezon, 9 bölümlük küçük bir yeniden merhaba. Beğendiniz mi diye sormak istiyoruz. 6 yıl geçti, hâlâ beğenilirse devam ederiz ama çok inat ettiniz, çok arzu ettiniz, sizi kırmak doğru olmaz diyerek seyircimize 9 bölümlük bir “bis” yapıyoruz.

Behzat Ç.’nin sıkı takipçileri var, sokakta ya da sosyal medyada nasıl geri dönüşler aldınız yeni sezonla ilgili?

Hepsi bekliyor, şu konjunktürde bizim ne diyeceğimizi çok merak ediyorlar. Bu yapının bizim karakter ilişkilerimizi nasıl etkilediğini merak ediyorlar, biz de merak ediyoruz. 9 bölüm yazdı Ercan (Mehmet Erdem), o yazarken, Serdar (Akar) abi çekerken ve biz de oynarken üstüne başka şeyler koyduk elbette. Başka bir dünya oluştu bir anda. Tüm karakterleri o kadar özlemişiz ki sanki kaldığımız yerden devam ettik. Yeni sezonu çekerken, 6 yıl hiç

geçmemiş gibi hissettik. Umarım izleyici de bu 6 yıllık arayı hissetmez; o zaman bir değeri olur.

Tabii ki kendi içinde gelişen bir yol izledi, estetik olarak eksiklerimizi değerlendirdik ve onları gidermek adına bazı hareketler yaptık ama yine aynı karakterler; aynı Behzat Ç., aynı Akbaba, aynı Hayalet...

Behzat Ç. TV’de yayınlandığı dönemde de güncel politikaya dair sözünü söylüyordu; dijital platformda yayınlanacak bu yeni sezondan herkesin bu anlamda da beklentisi yüksek.

Behzat Ç. enteresan bir iş olarak başladı. Kendi içinde kendi adaletini sorgulayan bir cinayet büro komiserinin başına gelen olaylar. Paralel yapıyla beraber gelişen bir süreç, paralel yapının Behzat Ç.’yi ortadan kaldıracak düzeye gelip görevinden uzaklaştırılmasıyla nihayete ermiş bir süreçti. Şimdi paralel yapının ortadan kalkmasıyla Behzat Ç. yeniden göreve davet ediliyor. İster istemez bu yapıyla karşılaşıyoruz 9 bölüm boyunca. Tabii ki bu dönemde de eski yapıyla beraber hareket eden birtakım işadamları var, bunlardan biri Ercüment Çözer. Bu dönemde kendine yol ve yer arayan biri haline geliyor. Bu yapıyı eleştirmek, kendi içinde sistemi oluştururken geçirdiği evreleri seyirciyle buluşturmak ve bunun eğlencesini yapmak tam bir Behzat Ç. tavrı. Bu 9 bölümde de bu tavrı layıkıyla göreceğiz.

“HAKSIZLIĞA KARŞI HEPİMİZİN FERYADI BEHZAT Ç. ADALET DUYGUSUNU HER DAİM SORGULAYAN, KENDİNE GÖRE UYGULAMAYA ÇALIŞAN, OLMADIĞI ZAMAN HEPİMİZİN İÇİNE DÜŞTÜĞÜ ÇIKMAZ ASLINDA BEHZAT Ç. O YÜZDEN ÇOK SEVDİK. EMPATİMİZİ O YÜZDEN BEHZAT Ç.‘YLE KURDUK.”

Behzat Ç.’nin yeni sezonunda bir zaman sıçramasıyla başlıyoruz anladığımız kadarıyla.

Evet. Paralel bir yapının Behzat’ı görevden uzaklaştırmasıyla daha sonra o paralel yapının ortadan kaldırılıp yeni kurulacak yapının Behzat’ı göreve bir şekilde dahil etmesiyle başlıyor. 9 bölüm bu sürenin girizgâhıdır aslında. Cinayet büro elemanlarının bir olayın peşinden koşarken yine üçüncü sayfa cinayetlerini çözmesiyle matematiğinin devam ettiği bir seri aslında *Behzat Ç.*. Kendi doğruları her zaman başkaları tarafından yanlış anlaşılmış bir cinayet büro komiseri. Hiçbir zaman sivri dili ve dikbaşlılığı yüzünden kıdem atlayamamış. Hep kıdem tenzili almış. O da başkomiser olarak cinayet büroda kalmış. Öz kızının üvey kızı tarafından öldürülmesiyle içinden çıkılmaz psikolojik problemlere girmiş, bir savcıya âşık olmuş fakat aşkını kendi içinde tamamlamadan sistem tarafından adaletin ortadan kaldırılmasıyla psikolojik dramasının yükseldiği bir karakter haline dönüşmüş. Yitik bir halde başlıyoruz bu sezon *Behzat Ç.*’ye. Bu yitik hal aslında Behzat’ın yeniden kendini bulma süreci aynı zamanda. Bu 9 bölümde bunu anlatacağız biz de.

Daha önce Behzat Ç.’yi izlememiş olanlar için bir devamlılık/devamsızlık var mı?

Yok. Bu süreçte cinayetler devam edecek. Cinayet büroda Akbaba, Hayalet, Behzat Ç. var. Üç de genç oyuncu geldi cinayet büroya. Bunlardan biri bilgisayar ve dijital ortama hâkim, öteki Behzat Ç.’nin gençliği gibi, laf dinlemeyen bir yapıda, diğeri de cinayet bürodaki bütün arkadaşlarının öldürülmesinden sonra dünyanın devamlı üstüne geldiğini düşünen, ürkek, korkak bir sekreter kızımız. Bu üç kişi yeni karakterler. Yine abisi, Behzat Ç.’nin kendisine çekidüzen vermesini savunuyor. Üvey kızı Şule, o da üvey kardeşini öldürdüğü için hapisha-

Fotoğraf: Erman İstahlı

nede. Sistemi, yapıyı sorgulayan, soru soran, zaman zaman ağzını bozan, laf söz dinlemeyen bir polis Behzat. Öncekileri seyretnememiş insanlar bile kolayca entegre olabilirler.

Bugünden 6 sene öncesine baktığınızda Behzat Ç. evreninin bu kadar çok sevilmesinin sebebi nedir? Hâlâ amirim lafı ağızlarda dolaşıyor, oradaki şakalar yapıyor.

Hepimizin itirazının aynı olması aslında. Haksızlığa karşı hepimizin feryadı *Behzat Ç.*. Adalet duygusunu her daim sorgulayan, kendine göre uygulamaya çalışan, olmadığı zaman hepimizin içine düştüğü çıkmaz aslında *Behzat Ç.* O yüzden çok sevdik. Empatimizi o yüzden Behzat Ç.’yle kurduk. Hep var olmak istiyor ama her zaman biri çelme takıyor. Hepimizde öyle değil mi? Biz de bir yerlere gelmek istiyoruz ama birileri başımızdan basıyor, arkamızdan çekiyor. O yüzden *Behzat Ç.* sevidi, onlardan bir şeyi anlattığımız için sevidi.

İNANÇ KONUKÇU

“KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMEYLE (KHK) POLİSLİKİTEN ATILMIŞ BİR HAYALET GÖRECEĞİZ YENİ BÖLÜMLERDE. SÜREÇ, HAYALET’İ DUYGUSAL MANADA BİRAZ YIPRATMIŞ.”

“Hayalet”i 6 yıl sonra tekrar canlandırmak nasıl geldi size bu dönemde, neler hissettiniz?

Bir oyuncu olarak aradan geçen altı yılda, üç yıl 96 bölüm oynadığım Hayalet karakterine doyduğumu düşünüyordum. Fakat yeniden sete çıkınca avuçlarım kaşınmaya başladı... Hissettiğim sadece Hayalet performansını özlemek değil; *Behzat Ç.* dizi atmosferiyle, yazımı, oyuncuların birbiriyle alışverişiyle, Ankara grisi ve bu işi ortaya çıkaran birçok dinamiğiyle kendini özletmiş meğer.

Hayalet, 6 yıl sonra neler yapıyor, nasıl bir ruh hali içinde?

Kanun Hükmünde Kararnameyle (KHK) polislikten atılmış bir Hayalet göreceğimiz yeni bölümlerde. Süreç, Hayalet’i duygusal manada biraz yıpratmış. Sürprizleri bozmamak için şimdilik bu kadar bahsedeyim.

Bir roman kahramanını canlandırmanın oyuncu için avantajları ve dezavantajları nelerdir?

Sadece roman değil, tiyatro, sinema yazımlarında da bir karakteri ele almak oyuncu için her zaman kaygılı bir süreçtir. Roman için ise şöyle bir parantez açılabilir belki: Okura daha detaylı sunulmuş bir karakter daha fazla beklenti yaratır. Fakat şansım, seyircinin beni başlangıçtan itibaren kabullenmiş olması...

Dünyaya en çok dizi satan 2. ülke olmasına rağmen Türkiye’de polisiye gibi türlerde dizi ve filmler neden üretilmiyor sizce?

Sadece polisiye değil, tür sineması veya dizisi yapmak sektörün belli bir olgunluğa geldikten sonra uzmanlaşması anlamına geliyor. Bizde sinemanın, televizyonun gerçek anlamda sektör haline gelmeye başlaması 20 yıllık bir süreci kapsıyor diyebiliriz. Ama bu 20 yılda sektör çok hızlı yol aldı ve belli bir olgunluğa erişti. Bundan sonra gerek polisiye gerek diğer tür film ve dizilerin hem sayısında bir artış olacaktır hem de nitelikleri artacaktır.

Behzat Ç’nin 6 yıl ara vermesine rağmen unutulmaması, çok sevilmesi ve sevenleri tarafından sabırla ve ısrarla beklenmesini nasıl yorumluyorsunuz? Sizce neden sevildi bu kadar?

Behzat Ç. dizi olarak kalıpların dışında bir anlatıma sahip. Türkiye’de buna benzer örneklerle karşılaşıldı. Sadece *Behzat Ç.* değil, örneğin ben *Kaygısızlar*’ı unutamadım veya *Leyla ile Mecnun*’u veya *Kardeş Payı*’nı... Evet, biliyorum, çok fazla örnek yok. Farklı örnekler belki ama ortak özellikleri kalıpları kırmaları ve kendi tarzlarını ortaya koymaları.

Polisiye roman, film, dizilerle aranız nasıl? En sevdikleriniz hangileri?

Elmore Leonard kitaplarını ve kitaplardan uyarlanan filmlerini severim. *Jackie Brown*, *Narcos*, *Breaking Bad*, *Mindhunter* ve *CSI* Ankara... (gülüyor)

ERCAN MEHMET ERDEM
SENARİST

Fotograf: Muhsin Akgün

“YAYINDA OLMADIĞIMIZ 6 SENE BOYUNCA TÜRKİYE ÇOK DEĞİŞTİ. SİYASİ OLARAK ÇOK SERT KIRILMALARDAN GEÇTİ ÜLKE. BİLGİSSA 15 TEMMUZ SONRASI DEVLETTE OLUŞAN BOŞLUKLAR DOLDURULURKEN ORTAYA ÇIKAN BU YENİ YAPIYI MASAYA YATIRMAYA ÇALIŞTIM. İPUCU OLARAK ŞUNU SÖYLEYEBİLİRİM; ERCÜMENT ÇÖZER VE MEMDUH BAŞĞAN MASADA ÖNEMLİ BİR YER TUTUYORLAR AMA ARTIK YENİ AKTÖRLER DE VAR.”

6 yıl sonra masanın başına geçip tekrar yazmaya başladığınız ilk an, aklınızda neler vardı, neler hissettiniz?

6 sene sonra masa başına geçip yeni bir *Behzat Ç.* senaryosu yazma durumu başta epey tedirgin etti açıkçası. Aradan geçen senelerde neler oldu, nereden başlamalıyım sorularını kafamda döndürüp durdum, kendimi ikna etmeden de masa başına geçmedim. Yola nasıl çıkacağımı bulduğumda ise sanki diziyi hiç ara vermemişim gibi yazabildim. Hep hazırmış gibi.

Yeni sezonun senaryosunu yazarken sizi en çok belirleyen gündemler neler oldu?

Yayında olmadığımız 6 sene boyunca Türkiye çok değişti. Siyasi olarak çok sert kırılmalarından geçti ülke. Bilhassa 15 Temmuz sonrası devlette oluşan boşluklar doldurulurken ortaya çıkan bu yeni yapıyı masaya yatırmaya çalıştım. İpucu olarak şunu söyleyebilirim; Ercüment Çözer ve Memduh Başgan masada önemli bir yer tutuyorlar ama artık yeni aktörler de var.

Behzat Ç. yayınlandığı dönemde sözünü sakınmamış, doğru bildiğini sansürlemeden söylemeye çalışmıştı. Yer yer bu bizi sıkıntıya soksa da taviz vermemiştik. BluTV’de de sözümüzü sakınmadan söylüyoruz. Dijital platformlar özgürlük anlamında televizyonla kıyaslanmayacak kadar iyi bir mecra. Yakında buraya da el atmaya çalışacaklardır ki birkaç ay önce bununla ilgili haberler çıkmıştı. Biz kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Dizinin seveni, bekleyeni çok, sizce diziyi bu kadar sevdiren ve unutulmaz yapan unsurlar nelerdir?

Başta seyirciye geçirdiği samimiyet duygusuyla bence. 2010’da yayınlandığımız dönemde eve ayakkabı çıkarıp giren dizi karakterleri yoktu. Kullandığımız dil, çekim tekniği her şey gerçeklik hissi veriyordu. Yapaylıktan uzak bir dünya inşa etmeye çalıştık. Daha sonra da *Behzat Ç.* karakterinin antikahraman oluşunu sevdiler diye düşünüyorum. Vicdanıyla hareket eden, kimseye evvallahı olmayan bir karakterin aynı zamanda zaaflarıyla ele alınması onu ayırıştıran başka bir unsuru kanımca.

Romanları TV’ye uyarlayan senaristler bunun sancılı bir süreç olduğunu söylerler; siz *Behzat Ç.*’nin TV’deki ilk sezonu hazırlarken neler yaşadınız?

İlk sezonu hazırlamadan önce *Her Temas İz Bırakır* romanını detaylı bir şekilde okudum. Romanın birinci bölümde bitmesine karar verdim. Romanın gücü karakterlerinden ve anlattığı hikâyenin içeriğinden geliyordu ama hikâye sezon boyu işlenemezdi. İkinci bölümden itibaren kendi hikâyelerime döndüm. Seçtiğim hikâyeleri üç başlıkta topladım. Her bölüm siyasi göndermesi olan cinayetler işlesem gücünü kaybedebilirdi. Üç ya da dört bölümde bir bu şekilde yazmayı seçtim. O arada üçüncü sayfa haberlerinde denk geldiğimiz cinayetleri ele aldım. Bir de Ercüment Çözer’le birlikte *Behzat Ç.*’nin sezon boyu

kovaladığı hikâyeyi kurdum. Kızının katilini aradığı. Bu üç hikâyeye başlığı dizinin rutine girmesini engelledi. Ve böylece toplumsal olarak birbirinden farklı hikâyelerin olduğu bir yelpaze yaratabildim.

Roman kahramanları olsalar da dizi ve silesiyle tüm karakterler, yeni hikâyeler ve duygular yaşadılar bölümler boyunca; burada roman-senaryo dengesini gözettiniz mi?

Emrah, romanda karakterleri çok iyi yaratmıştı. Dizide karar vermem gereken, karakterlerin gelişiminin ne yönde olacağıydı. Gelişim göstermeliydiler. Bu noktada Emrah'la sohbetlerimiz, birlikte karar verdiğimiz durumlar oldu tabii ki. İlk iki sezon 10 bölümde bir birlikte yazdık senaryoyu. Bu sırada geneli de konuşma imkânımız oldu her zaman. Birbirimize hep destek olduk.

Sizce neden ülkemizde polisiye, TV ve sinemada yer bulamıyor?

Bizde tür hikâyelerine gidilemiyor maalesef. Televizyonların derdi nitelikli iş aramak olmuyor çünkü reklam pastasından uzun süre büyük dilimler almanın peşindeler. Bu da rekabette özgünlüğe değil, onlara garanti gelen ya da

“ÖZGÜN İŞLERİN ARTIK TELEVİZYONLARDA OLAMAYACAĞINA İNANIYORUM, ZATEN BİR ELİN PARMAĞINI GEÇMİYORDU ARTIK O DA YOK. DİJİTAL PLATFORMLAR BU ANLAMDA YARATICI İŞLER İÇİN YENİ BİR KAPI AÇIYOR.”

garanti olacağını varsaydıkları işlere öncelik tanımalarına yol açıyor. Polisiye de pek garanti gözüyle bakılan bir tür olamadı bu anlamda. Yapılacaksa da statükoyu koruyan, didaktik dili olan işler yapıldı, tuttu da. Özgün işlerin artık televizyonlarda olamayacağına inanıyorum, zaten bir elin parmağını geçmiyordu artık o da yok. Dijital platformlar bu anlamda yaratıcı işler için yeni bir kapı açıyor. BluTv'nin çabasını çok değerli buluyorum.

En sevdiğiniz polisiye/gizem romanları, dizi ve filmler nelerdir?

Patricia Highsmith, Ruth Rendell, Simenon, Léo Malet ilk aklıma gelenler. Diziye gelince *Breaking Bad*, *Fargo*, *X Files* en sevdiğim diyebilirim. Sinemada da son zamanlarda hem yazdıkları hem de yönetmenliğiyle iyi bir polisiye sineması yapan Oriol Paulo aklıma geliyor.

SARP KALFAOĞLU
BluTV

BluTV için Behzat Ç.'nin anlamı nedir?

Behzat Ç. - Bir Ankara Polisiyesi, BluTV'nin ilk kurulduğundan beri masasında olan bir projeydi. BluTV'nin özel yapım stratejisini oluştururken elbette yolumuz, "Nasıl projeler yapmalıyız?" sorusundan geçiyordu. Kafamızdaki sıfır kilometre fikirleri hariç tutarsak örnek vermek adına "*Behzat Ç.* gibi," ya da "Keşke *Behzat Ç.*'yi geri döndürsek," cümlelerini birçok defa kullandığımızı hatırlıyorum. Bu anlamda çok mutluyuz. *Behzat Ç.* izleyicisinden koparılmış bir hikâyledir; bu anlamda yarım kalmıştır. O hikâyeyi tamamlamanın bizim için anlamı çok duygusal bir yerden, çok kuvvetli.

BluTV olarak görüşmelere ne zaman başladınız, süreç nasıl ilerledi?

Behzat Ç.'yi geri döndürmek için kolları sıvayan, harekete geçen, bu uğurda somut eylemlerde bulunan ilk şirket biziz. Bu hikâye bizim için bundan tam üç yıl önce başladı, belirli aralıklarla gündeme yeniden geldi ama nihayete eremedi. Bunun sebeplerinin hassas yönleri var; oralara girmek istemiyorum. Ancak şunu söyleyebilirim: Biz hiçbir zaman *Behzat Ç.*'yi bir abone deposu olarak görmedik. Hep "Biz bu hikâyeyi ne kadar yukarı çekebiliriz?" sorusuna yoğunlaştık. Bu sebepten içimize sinmeyen bir matematikle *Behzat Ç.*'yi döndürmek istemedik. Aksi durum hem benim gibi bir *Behzat Ç. - Bir Ankara Polisiyesi* hayranını hem de sabit kitlesini mutsuz ederdi.

"BİZ HİÇBİR ZAMAN BEHZAT Ç.'Yİ BİR ABONE DEPOSU OLARAK GÖRMEYİZ. HEP 'BİZ BU HİKÂYİYİ NE KADAR YUKARI ÇEKEBİLİRİZ?' SORUSUNA YOĞUNLAŞTIK. BU SEBEPTEN İÇİMİZİ SINMEYEN BİR MATEMATİKLE BEHZAT Ç.'Yİ DÖNDÜRMEK İSTEMEDİK. AKSİ DURUM HEM BENİM GİBİ BİR BEHZAT Ç. - BİR ANKARA POLİSİYESİ HAYRANINI HEM DE SABİT KİTLESİNİ MUTSUZ EDERDİ."

Fakat sonra Inter Medya bize yepyeni bir strüktür sundu. Kadronun neredeyse hepsini topladık ve yepyeni bir perspektifle yola çıktık. Kafalarımız uyuştugu için hem Inter Medya ekibiyle hem de işin yaratıcı ekibiyle çok verimli bir prodüksiyon süreci geçirdik.

Bu noktada yoğun emek sarf eden Inter Medya ekibine ve bilhassa Can Okan ve Ahmet Ziyalar'a teşekkür ederim.

Şu anda yeni ve tek sezon olarak mı planlanıyor yoksa devamı gelecek diyebilir miyiz?

Behzat Ç. bir mini dizi değil. Hikâyesi doğurgan, yazarı yaratıcı. Devamının gelip gelmeyeceğiye çoğu yapımızda olduğu gibi seyircinin teveccühüyle alakalı bir durum. Gönlüm ve duam, devam etmesinden yana.

Dizi ve film sektöründe bir profesyonelsiniz, sizce neden bu kadar sevildi Behzat Ç.?

Behzat Ç.'nin birçok alametifarıkası var. Ancak bence en sembolüğü, bundan 9 yıl önce başladığı yerde, zamanının çok ilerisinde bir evren sunuyordu izleyicisine. 9 yıl önce, bugün bile yakalanması pek kolay olmayan bir anlatım dili ve samimiyetten bahsediyorum.

Bence *Behzat Ç.*'nin fenomen olmasındaki asıl sebep budur.

Sizin bir izleyici olarak Behzat Ç.'de sevdiğiniz, önemli bulduğunuz özellikler neler?

Teknik olarak samimiyet ve hız; hikâye olarak onur, insan karakterler ve hayatın gerçeklerini tatlı tatlı anlatma yeteneği.

BluTV, polisiye alanında önemli işler yapıyor, öncelikle bu konuda tebrik ve teşekkür etmemiz gerekir. *Masum, Bozkır* ve şimdi de *Behzat Ç.* Polisiye diziler tüm dünyada yükselişte, roman uyarlamaları ya da özgün senaryolarla her yıl öne çıkan polisiye diziler mutlaka oluyor. BluTV'nin önümüzdeki dönemde polisiye alanına dair yerli üretimlerde bir planı var mı?

Ben yüksek lisans tezini polisiye edebiyat uyarlamaları üzerine yazmış biriyim. BluTV Özel Yapımları'nın insana dair bir sözü olsun istiyorum. Polisiyenin, suçun insanı anlatmak için çok uygun bir zemin olduğuna inanıyorum. Ve bunu BluTV de ben de iyi başardığımızı düşünüyorum. Yakın dönemde bir tane daha "polisiye izleği taşıyan" hikâye anlatacağız. Çok enteresan bir yönetmen, yazar ve oyuncu kadrosu olacak. Maalesef bu aşamada sadece bu kadarını söyleyebiliyorum.

Ağırlıklı olarak erkek dünyası ve işi yaptığınıza dair de bazı eleştiriler alıyorsunuz, özellikle yerli işler açısından. Stratejik olarak mı böyle bir tercihiniz var ve buna dair önümüzdeki dönem farklı planlarınız var mı?

Bu algıya açıkçası katılmıyorum. Örneğin *Bozkır*'ı izleyip, "Burada kadının sesi yok," derse birisi, onun hikâye okumada pek de mahir olmadığını düşünürüm. Bana kim *Bir Zamanlar Anadolu*'da filminde kadın olmadığını söyleyebilir ki? Tüm karakterlerin gözlerinin en derininde kadın var o filmde.

Ama katılmadığım bu algıya saygı duyuyorum. Ancak ben, sıradan bir kadın hikâyesi anlatmak istemiyorum. BluTV, kendi varoluşunu kanıtlamak için bir erkeğe ya da paraya ihtiyaç duyan kadınların hikâyesini anlatmamalı. Bana da salt bunun aksi projeler geliyorsa, "kadın

ışı" gibi garip bir tabir adı altında televizyonda gördüğümüz kimi dizilerin 45 dakikalık versiyonu iletiliyorsa bence sorun pek de bende değil.

O hikâyeyi bulacağımıza dair hiçbir şüphe hem yok; kimsenin de o hikâyeyi bulmak için BluTV'nin gece gündüz çalıştığına dair bir endişesi lütfen olmasın.

Bir kadın polisin/amatör dedektifin hikâyesini de izleyebilecek miyiz yakın zamanda BluTV'de?

Neden olmasın?

Polisiye roman uyarlamalarına nasıl yaklaşıyorsunuz?

Hikâyeler bir meseleyi anlatır ve anlatacağı mesele için de kendine uygun bir zemin arar. Polisiye de (ya da suç) işte böyle bir zemin. Hikâyeyi izlenir kılan, takip mekanizmasını çalıştıran gizem unsurunu her adımda DNA'sında taşıma potansiyeli olan harikulade bir zemin. Hard-boiled da yapsan, kim yaptı polisiyesi de, hatta ikisini karıştırıp farklı duyguların kıyısında da dolaşsan polisiye insana dair birçok noktayı anlatabilmek için gerçekten mükemmel bir zemin. Romanda da, filmde de, dizide de bu tür beni heyecanlandırıyor.

Sizin için önemli olan 5 polisiye roman/dedektif karakter/film/dizi hangileri?

Polisiye filmler: *El Secreto de Sus Ojos* (2009) *The Girl with the Dragon Tattoo* (Hem orijinal versiyonu hem de ABD. Her ikisinde de ayrı bir tat var bence.), *La Isla Minima*, *Zodiac*, *Quai des Orfèvres*, *Hodejegerne*.

Polisiye romanlar: Léo Malet-Kara Üçleme, Emrah Serbes-Son Hafriyat, Volker Kutscher'in Gereon Rath Serisi, Orhan Pamuk-Benim Adım Kırmızı, *Ustaların Seçtikleri* (Derleyen: Lawrence Block).

CAN OKAN
INTER MEDYA

“BEHZAT Ç. - BİR ANKARA POLİSİYESİ İSE BİR POLİSİYE, YURTDIŞINA SATILAN ALIŞAGELMİŞ TELENovelALARDAN ÇOK FARKLI. BU NEDENLE BİZE GÖRE BEHZAT Ç.’NİN İZLEYİCİ KİTLESİ TÜRK DİZİLERİ TARAFINDAN KEŞFEDİLMEMİŞ İSKANDİNAV ÜLKELERİ İLE BATI VE ORTA AVRUPA ÜLKELERİ.”

ni ise budur. Kimse inanmazdı ama 6 yıl sonra BluTV’ye bir efsane geri dönüyor.

Inter Medya, yıllardır Türk dizilerinin yurtdışına satışını, tanıtılmasını da üstlenen bir şirket. Behzat Ç.’nin yurtdışı piyasasında nasıl bir yansıması var ve yeni sezonla yurtdışı pazarında neler yapılacağını düşünüyorsunuz, planlarınız nelerdir?

Türk dizileri yüksek yapım kalitelerinin yanı sıra özgün hikâyeleriyle dünya çapında bir başarı hikâyesi olmayı başarmıştır. En çok rağbet gören tür, dram diyebiliriz. Özellikle imkânsız aşk ve aile dramlarını konu alan diziler yabancı izleyicilerden en çok ilgi gören türler. Bunun yanı sıra tabii ki dönem dizilerine de ilgi oldukça yoğun. *Behzat Ç. - Bir Ankara Polisiyesi* ise bir polisiye, yurtdışına satılan alışagelmış telenovelalardan çok farklı. Bu nedenle bize göre *Behzat Ç.*’nin izleyici kitlesi Türk dizileri tarafından keşfedilmemiş İskandinav ülkeleri ile Batı ve Orta Avrupa ülkeleri.

TV ekranlarında polisiye gibi dünyada ana akım olmuş ve çok üretilen türlere yer verilmiyor halen ülkemizde. Behzat Ç. bu açıdan da çok önemli bir işti, Inter Medya açısından bundan sonra başka polisiye diziler gündemde olacak mı?

Bu bizim yapımcılık tarafında hayata geçirdiğimiz ilk proje ve bu kadar kuvvetli bir işle başlamak tabii ki bizleri inanılmaz gururlandırıyor. Bundan sonraki süreç de bizi çok heyecanlandırıyor. *Behzat Ç.*, hem anlattığı hikâyeler hem de anlatım tarzıyla yerli polisiye dizileri arasında yeni bir algı ve üslup yarattı. O nedenle prodüksiyon yolculuğumuz bizlere neler getirir, şu anda tam olarak bilmesek de güzel bir yolculuk bizleri bekliyor.

Behzat Ç., 6 yıl sonra Inter Medya imzasıyla geri dönüyor. Inter Medya için Behzat Ç. dizisi ne ifade ediyor ve nerede duruyor?

Behzat Ç. - Bir Ankara Polisiyesi’ni iki kelimeyle anlatmam gerekseydi herhalde bunlar “heyecanlandırıcı ve özlenen” olurdu. İlk bölümü 2010’da yayınlanan *Behzat Ç.*’nin 2013’te final yapmasının ardından bu kadar merakla beklenen başka bir dizi olduğunu düşünmüyorum. Tarihin fenomen dizisi 25 Temmuz’da BluTV’de yeniden seyirciyle buluşacak. Bu projeye dahil olmak tabii ki beni ve ekibimi çok heyecanlandırıyor.

Yıllardır Behzat Ç.’yi sabırla bekleyen izleyicileri nasıl bir yeni sezon bekliyor?

Bu dizi, zamanımızın en önemli sorunlarını ekrana taşıyor. *Behzat Ç.*’nin hikâyesi geçmişle şekillenen eşsiz kişiliğinin etrafında dönüyor. *Behzat Ç.*’nin her zaman söylediği gibi, “Hiç iyi bir adam olamadım, yine de hiç kimsenin adamı olmadım.” Hikâyesini diğer tüm hikâyelerden ayıran şey, karakterin idealleri ve eylemleri. *Behzat Ç.*’nin bir şeylerle baş edemediği zaman hep gitmesi, adeta kendinden kaçması vardır. Bir taraftan gerçekliğiyle çekici olmayı başarmış, empati kurulabilen bir karakter, diğer taraftansa gerçek olamayacak kadar idealize edilmiş bir polis. *Behzat Ç. - Bir Ankara Polisiyesi* bu arada kalmışlığı sorgulamaya izin veremeyecek kadar kendini sevdirmeyi başarmış bir dizi. Gittiği günden beri yakında geri dönecek deniliyor, sevenlerinin dört gözle bekleme nede-

POLİSİYE ROMAN CENNETİ

ERCAN AKBAY POLİSİYE ROMANI; MUAMMA İÇEREN SUÇU, HERCULE POIROT GİBİ BEYNİNİN GRİ MADDELERİNİ ÇALIŞTIRARAK ÇÖZEN KAHRAMANLARLA SONUÇLANDIRMaktan HOŞLANAN YAZARLARDAN DEĞİL. MUAMMA TABİİ OLACAK, SONUNDA ÇÖZÜLECEK AMA DASHIELL HAMMETT VE RAYMOND CHANDLER'IN 20. YÜZYILIN İLK YARISINDA GÜNDEME GETİRDİKLERİ MUAMMA İLE BİRLİKTE TOPLUMSAL SORUNLARI DA KONU ALAN KARA ROMAN'IN TÜRKİYE'DEKİ EN BAŞARILI İZLEYİCİLERİNDEN BİRİ.

2 21B okurlarına geçen sayımızda, bundan böyle her sayıda okuduğum telif polisiye romanların ikisini tanıtmaya çalışacağımı, yılın son sayısında

da genel bir değerlendirme yapacağımı söylemiştim. Ancak şu an masamın üstünde bir polisiye roman çokseveri olarak beni inanılmaz mutlu eden yedi polisiye roman ve yayımlanmadan önce yazarlarının lütfedip bana gönderdikleri iki ayrı roman duruyor. Hepsini keyifle okudum ama 221B okurlarına verdiğim sözü nasıl tutacağımı da bilemez durumdayım.

Bir taraftan seviniyorum; bu umut verici durum benim hep tekrarladığım, Türkiye'de polisiye romanın dünyadaki gelişmelere göre en ileri seviyedeki ülkelerle başabaş olduğunu ka-

nitliyor, hem dünya polisiye edebiyatını izlemek için Amazon'dan yabancı dillerdeki polisiye romanları getirip okuma masraflarımı azaltıyor -gerçekten de eski Amerikan başkanı Bill Clinton'ın James Patterson'la beraber kaleme aldığı benim de milyon sattı diye bir halt zannettiğim romana verdiğim parayı düşününce artık yalnız telif polisiye romanlarla yetinebileceğimi düşünmek bile çok sevindirici ama bir taraftan da üzülüyorum. Hepsi söz edilmeye değer bu yedi kitaptan söz etmek gerekli ama o zaman 221B'nin bütün sayfalarının bana verilmesi lazım...

Bu durumda son on yılın en büyük ustalarından Ercan Akbay'ın *Yağmurdan Önce - Sami Tuzcu Dosyası* romanını daha ayrıntılı anlatıp diğerlerinden biraz daha az söz ederek ama hepsini sizlere kısaca da olsa tanıtmaya karar verdim.

Ercan Akbay, polisiye roman olmayan *Ku-*

raldışı Öyküler ve Erkekler Ağlamaz'ı yazdıktan sonra 2006'da yazdığı *Tilki Tilki Saat Kaç* ile polisiye romanın o insanı baştan çıkaran büyü- süne yakalandı ve artık yalnızca polisiye roman yazıyor. Polisiye roman yazmayı çok ciddiye alıyor; çok önemseydiğim POYABİR'de sevgili Algan Sezgintüredi ile çok ilginç çalışmalar başlatıyorlar. *Yağ- murdan Önce*, Ercan Akbay'ın altıncı polisiye romanı ama ilginç bir özelliği var. Yazarımızın ilk polisiye romanı *Tilki Tilki Saat Kaç*'ın olay örgüsünün farklı bir davranışla ele alınarak yeniden yazılmış şekli.

Öyküyü ilk önce cinayet masası başkomiseri Kemal Güçlü'den dinliyoruz. *"Çok muhterem bir iş adamı, bir hikmet çınarı, fazilet timsali; iş dünyasından elini ayağını çekip kendini emekliye sevkedip hayatını iyilikler yapmaya adanmış"* Sami Tuzcu evinde tornavida gibi bir kesici aletle vahşice vurularak öldürülmüştür. Olayın etkisi büyük olacaktır.

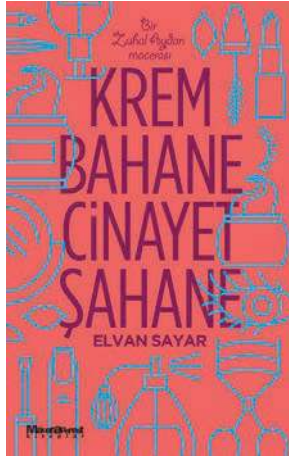
Başkomiser Kemal, yardımcısı komiser Mert, Mert'in bitirim yardımcısı Serdar ve ekibin en ilginç kişisi Caner olaya el koyarlar ve ufak ipuçlarından yararlanarak işi ustaca yürütürler. Daha sonra katil Murat'ı, onun sevgilisi Arzu'yu tanırız ve olaylar baş döndürücü bir hızla gelişir.

Ercan Akbay polisiye romanı; muamma içeren suçu, Hercule Poirot gibi beyninin gri maddele- rini çalıştırarak çözen kahraman- larla sonuçlandırmaktan hoşla- nan yazarlardan değil. Muamma tabii olacak, sonunda çözülecek ama Dashiell Hammett ve Raymond Chandler'ın 20. yüzyılın ilk yarısında gündeme getirdikleri muamma ile birlikte toplumsal sorunları da konu alan Kara Roman'ın Türkiye'deki en başarılı izleyicilerinden biri.

Akbay'ın okurları, suçlunun yakalanıp herkesin rahat ettiği bir sonu ondan beklemeyeceklerini bilirler. Onun romanı aynı zamanda bir toplumsal romandır. Okuru sarsar ve roman bittiğinde ağzınızda

SÖZKONUSU EDECEĞİM DİĞER ÜÇ ROMANSA HEP TEKRARLADIĞIM "KADINLARIN EN

BAŞARILI OLDUKLARI EDEBİ TÜR POLİSİYE ROMANDIR"İ DESTEKLEYEN ÜÇ YAPIT. İLK İKİSİ, YAPRAK ÖZ'ÜN EV KADINI DEDEKTİFİ YILDIZ ALATAN'IN ZONGULDAK'TA İŞLENEN KORKUNÇ CİNAYETLERİ NASIL ÇÖZDÜĞÜNÜ ANLATAN FARAHNAZ'IN ÇİÇEĞİ İLE ELVAN SAYAR'IN KREM BAHANE CİNAYET ŞAHANE ROMANLARI. SAYAR'IN ROMANININ DEDEKTİFİ DE BASİT, SIRADAN VE DÜZ BİR EV KADINI: ZUHAL AYDAN.

acı bir tat kalır. Bu tadın nedenini romanın kahramanı Caner şöyle dillendirir:

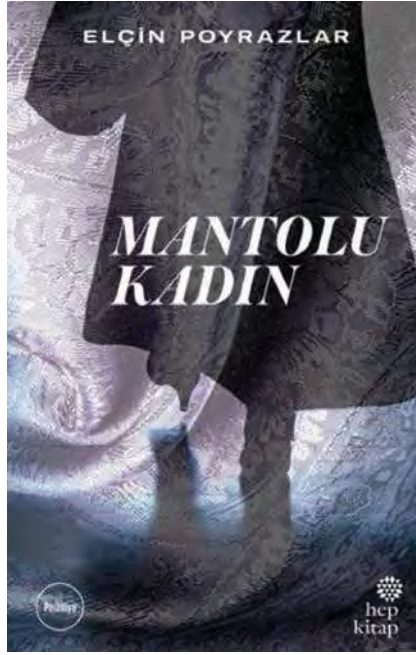
"Çok acayıpti evet... Hepsini tuhaf bir müzikle birlikte iç içe görüp algıladım. Murat paramparça olacak ve ölecek, bense ağır yaralı olarak kurtulacaktım ölümden.

Bu bir kurtuluş muydu?

Murat'ın beynini parçaladıktan sonra şakağıma çarparak beni sonu belirsiz bir komaya sokan metal parçasının sekme şiddetiyle ötele- re savrulduğum patlama anında, gerçek suçluların adalet önüne çıkıp yargılanmayacağını anladım bir bi- çimde. Güce sahip suçlular, kötüler, zenginler daima kazanır, bizlerse hep kaybederdik."

Size şimdi kısaca söz edeceğim ama fırsat bulursam daha ayrıntılı incelemek istediğim altı romandan ilki Nuray Atacık'ın *Bukelemon*'u. İlk romanı *Fener Balığı*'nda yaka- ladığı başarıyı bu romanında da sürdüren Atacık'la yapılan söyleşi- yi geçen sayımızda okudunuz.

Söz konusu edeceğim diğer üç romansa hep tekrarladığım "Kadınların en başarılı oldukları edebî tür polisiye romandır"ı destekleyen üç yapıt. İlk ikisi, Yaprak Öz'ün ev

KADİM VE SIKI ENTELEKTÜEL DOSTUM CÜNEYT ÜLSEVER'İN CİNAYET POLİSİ DEDEMİN EVRÂK-I METRUKESİ ADLI YAPITI, TÜRKİYE'DE SİYASİ POLİSİYENİN ÖNCÜLERİNDEN OLAN ÜLSEVER'İN KANIMCA USTALIK DÖNEMİNİN BİR UÇ NOKTASI. KİTABIN ADINI KAYDEDİN VE YAYIMLANINCA HEMEN ALIN.

kadını dedektifi Yıldız Alatan'ın Zonguldak'ta işlenen korkunç cinayetleri nasıl çözdüğünü anlatan *Farahnaz'ın Çiçeği* ile Elvan Sayar'ın *Krem Bahane Cinayet Şahane* romanları. Sayar'ın romanının dedektifi de basit, sıradan ve düz bir ev kadını: Zuhal Aydan.

Dördüncü kadın yazarımız ise Elçin Poyrazlar. Yazarımızı polisiye roman meraklıları zaten iyi tanıyorlar. Daha önce okuduğum ve çok beğendiğim *Gazetecinin Ölümü* ve *Kara Muska*'nın yazarı. Bu kez değişik bir anlatımla ama sapsağlam bir kurguyla karşımıza çıkıyor: *Mantolu Kadın*. Poyrazlar kanımca son dönem Türk polisiye roman yazarları arasında en dikkate değer isimlerden biri.

Sözkonusu etmeyi düşündüğüm son iki romandan ilki, Dünya Kitap Ödülü'nü de kazanmış usta romancı *Suphi Varım*'ın 20. yüzyılın başındaki kozmopolit İzmir'inde yaşayan sevimli dedektifi Sokratis'in kahramanı olduğu *Sokratis ve Cinler* adlı kitabı. 1913 başındaki ünlü Bâbîâlî Baskını ve Sadrazam Mahmut Şev-

ket Paşa'ya suikast yapıldığı günlerde İstanbul ve İzmir'de geçen gizemli cinayetlerin öyküsü olan kitabı da zaten okurunu kendine sevimli dedektifi Sokratis'le çoktan bağlayan yazarı da anlatmaya gerek yok. Çok keyifle okunan bir yapıt.

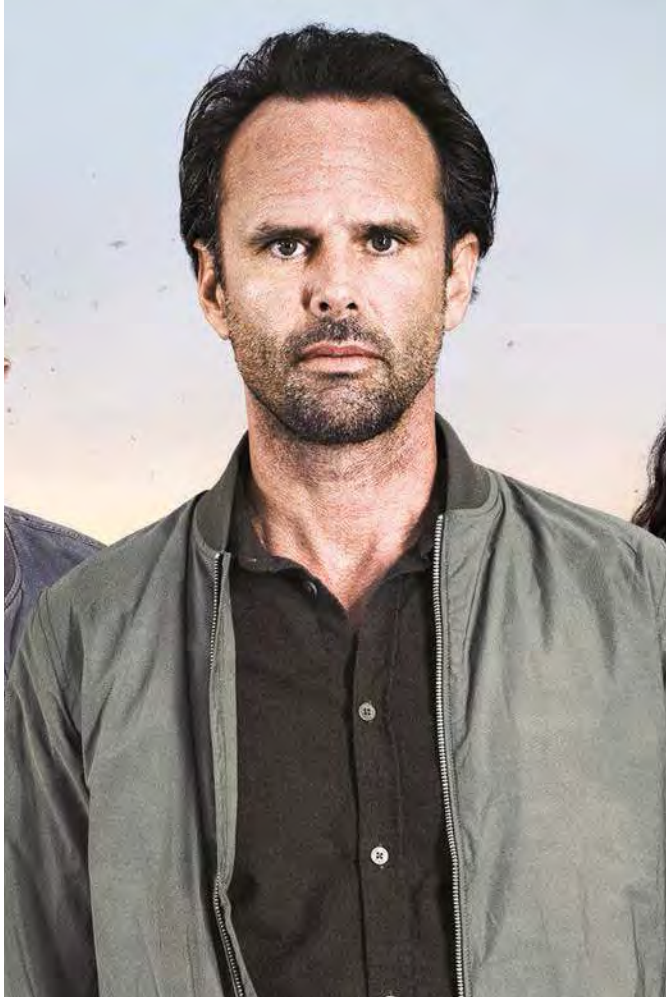
Diğer romansa Cenk Çalışır'ın. İnsanı kalbinden vuran kahredici bir mülteci öyküsünün gelişimi içinde, "Dünyadaki varlık nedenimiz suç," diyen yazarın kurguladığı, okuru dehşete düşüren insan hallerinin romanı: *Beria*.

Son bahsedeceğim iki eserse henüz yayımlanmadı ve ben dostum olan yazarlarının izniyle onları yayımlanmadan okuma keyfini yaşadım. İlki kadim ve sıkı entelektüel dostum Cüneyt Ülsever'in *Cinayet Polisi Dedemin Evrâk-ı Metrukesi* adlı yapıtı. Türkiye'de siyasi polisiyenin öncülerinden olan Ülsever'in bu kitabı kanımca yazarın ustalık döneminin bir uç noktası. Kitabın adını kaydedin ve yayımlanınca hemen alın.

İkinci eserse 1990 sonrası Türk polisiyesindeki yükselen ivmenin öncülerinden olan ama 1992'de yayımlanan başarılı romanı *Marsyas'ın Cesetleri*'nden sonra hiç polisiye roman yazmayan ve bu nedenle benim sürekli eleştirdiğim Taner Ay'ın ilk novellasını ve kahramanı Mahir Deniz'in yeni öykülerini derleyen eseri. Komiser Mahir Deniz, ülkemiz polisiye romancılığında çok özgün bir tiptir ve yeni öyküleri inanıyorum ki 90'lı yıllara göre hem beğenileri hem sayıları çok artan polisiye tutkunlarınca hakkı olan ilgiyi görecektir.

WALTON GOGGINS

“DEEP STATE’İN YENİ SEZONU, DERİN DEVLETİN GERÇEKTEN NE OLDUĞUYLA İLGİLİ”

FX’in iddialı dizisi *Deep State*, 2. sezonuyla dönüyor. Biz de dizinin yeni sezonunu pek çok film ve diziden tanıdığımız usta oyuncu Walton Goggins ile konuştuk.

***Deep State*’in senaryosunu okuduğunuzda sizi bu rolü kabul etmeye iten şey neydi?**

Her şeyden önce oradaki tek Amerikalı bendim. Dünyanın birçok yerinden farklı insanla düzenli bir şekilde çalışacak olmak beni cezbedti açıkçası. Zaten seyahat etmeyi, farklı perspektiflerden hikâyeler dinlemeyi de çok severim. Ama bunlardan da önemlisi Matthew Parkhill, diğer oyuncular ve bu diziyi hayata geçiren ekiple çalışmaktı. Dizi kesinlikle görsel anlamda fazlasıyla merak uyandırıcı ve hikâye de içinde yaşadığımız dünyanın gerçeklikleri hakkında.

Bu rol için nasıl hazırlandınız?

Matthew Parkhill’in benim için önerdiği birkaç kitap vardı. Bunlardan biri *The Way of the Knife* adlı bir kitaptı. Diğeri de CIA ve CIA’nın tarihi hakkında, casusluğun nasıl işlediği hakkında bir kitaptı. Bir diğer kitap, paranın elde

edilmesi ya da el değiştirmesini konu alıyordu. Bunların dışında *Orphans of the Sahara* adlı inanılmaz bir belgesel izledim, Tuareg insanlarını konu alıyordu. Tabii hem sahne arkasında hem de sahada, politikanın içinde olan arkadaşlarım da vardı. Dolayısıyla rolüme çalışabileceğim birçok kaynak vardı elimde.

Siz dizinin 2. sezonuna dahil oldunuz. Setteki atmosfer nasıldı peki? Dizinin ilk sezonunu izlemiş miydiniz?

Diziye katılmaya karar vermeden önce dizinin ilk sezonunu izlememiştim. Zaten o sıralarda İtalya’daydım. Ailemle bir Avrupa gezisine çıkmıştım. Ama böylece Matthew Parkhill ve yapımcımız Hilary Bevan Jones ile yüz yüze konuşma fırsatı buldum. İki saatlik muhteşem bir akşam yemeği yedik; hayat, politika ve söylemek istedikleri hakkında konuştuk. Bu

yemeğin sonunda da onlara bu yolculukta eşlik etmekten mutluluk duyacağımı söyledim. Hemen ertesi gün de işe koyulduk zaten. Navona Meydanı'ndaki bir kafede oturduk ve senaryolar üzerinde çalışmaya başladık.

Halihazırda devam eden bir dizinin kadrosuna sonradan dahil olmak nasıl bir duyguydu? Bu, oynadığınız karakteri ve bir aktör olarak sizi nasıl etkiledi?

Bu durumu daha önce de birkaç defa yaşadım. Böyle bir durumla karşılaştığınızda etrafınızdaki dünyaya yani zaten yaratılmış olan dünyaya oldukça duyarlı olmanız gerekiyor. Sizden önce belirlenmiş sınırlara saygı duymanız ve uymanız gerekiyor. Ama aynı zamanda bu dünyaya kendinizden bir şeyler katabilmek için de özgürlük tanimalısınız kendinize. Bunu da sadece kendiniz için değil, anlatmak istediğiniz hikâye için yapmanız gerekiyor. Dolayısıyla benden öncesi üzerine fazla kafa yormadım açıkçası. Şu anda bunu yapıyoruz ve bunun üzerine odaklanmam gerekiyor diye düşündüm. Yakılmış olan bir meşaleyi devralmanın sorumluluğunu, kendi hikâyemi yaratarak ve elimden gelenin en iyisini yaparak göstermeye çalışıyorum.

Dizinin ilk sezonu Tahran'da geçiyordu. İkinci sezonda ise Afrika'dayız. Mekânda gerçekleşen bu değişiklik diziyeye nasıl bir etkide bulundu sizce?

"İLK SEZONDA ORADA DEĞİLDİM ELBETTE FAKAT BU HİKÂYENİN, MATTHEW PARKHILL'İN OLDUKÇA TUTKUYLE BAĞLI OLDUĞU BİR HİKÂYE OLDUĞUNU BİLİYORUM. DİZİNİN İLK SEZONU, BİR İZLEYİCİ OLARAK BENİM İÇİN MARK STRONG'UN KARAKTERİYLE İLGİLİYDİ. SADECE SON ON DAKİKADA DERİN DEVLETİN DERİNLİĞİNİ VE GENİŞLİĞİNİ GERÇEKTEN ANLIYORSUNUZ. 2. SEZON DA BU KURUMUN GERÇEKTEN NE OLDUĞUYLA VE KURUMU TEMSİL EDEN KİŞİNİN KİM OLDUĞUYLA İLGİLİ."

İlk sezonda orada değildim elbette fakat bu hikâyenin Matthew Parkhill'in oldukça tutkuyla bağlı olduğu bir hikâye olduğunu biliyorum. Dizinin ilk sezonu, bir izleyici olarak benim için Mark Strong'un karakteriyle ilgiliydi. Sadece son on dakikada derin devletin derinliğini ve genişliğini gerçekten anlıyorsunuz. 2. sezon da bu kurumun gerçekten ne olduğuyla ve kurumu temsil eden kişinin kim olduğuyla ilgili. Ben daha önce birkaç defa daha bu yoldan geçtim. 7 sene boyunca süren *Shield* adlı bir dizide rol aldım. Yine aynı şekilde 6 sene yayında kalan *Justified* adlı dizide de yer aldım. Uzun süredir bu işin içindeyim yani. Dolayısıyla şunu iyi biliyorum: Herhangi bir dizinin ilk sezonu her zaman fazlasıyla heyecan vericidir. Aldığınız, verdiğiniz ve göstermek istediğiniz çok şey vardır. 2. sezona gelindiğinde tam olarak nerede olduğunuzu daha iyi anlamaya başlarız.

Önünüzde aynı engeller yoktur. Dolayısıyla fikirlerinizi çok daha rahat bir şekilde karşıya aktarabilirsiniz, hem görsel olarak hem de diyalog anlamında. Ve bence bu dizinin 2. sezonu tüm oyuncular hatta tüm ekip için tam anlamıyla olağanüstü. Her birinin hikâyesini bilmek istiyorum, onları izlemek, dinlemek istiyorum. Hepsinden de önemlisi, konuşmalar arasında fiziksel olarak neler yaptıklarını gözlemleyebilmek istiyorum. Çünkü Matthew Parkhill'in gerçekten ilgilendiği şey, karakterlerin yaşadıklarının ve düşündüklerinin görsel bir temsilini yaratabilmek. Bu, Parkhill için karakterlerin ağzından çıkanlar kadar önemli.

İzleyiciler dizinin 2. sezonunu neden izlemeli? Yani ikinci sezon gücünü nereden alıyor?

Birincisi, 2. sezonda ben varım! Şaka yapıyorum elbette. Eğer 1. sezonu izlediyseniz hikâyenin ne şekilde ilerleyeceğini mutlaka bilmek istersiniz. Ama bundan da bağımsız olarak gerçekten çok yüksek bir politik gerilim barındırdığını düşünüyorum. Şu sıralar buna benzer bir iş yok. Matthew Parkhill'in söylemek istediklerini konu alan başka diziler de var elbette ancak onlar da bunu bu şekilde yapmıyorlar. Bu dizi kesinlikle farklı ve özel. Ben de diziyi gurur duyuyorum açıkçası. Gerçekten eğlenceli bir dizi ve söylemek istediği çok fazla şey var.

Yaşadığımız dünya söz konusu olduğunda Deep State bizim gerçekliğimize, dünyada olup bitenlere ne kadar yakın? Dizi, içinde bulunduğumuz dünya hakkında neler söylüyor size?

Tabii ben bir komplo teorisyeni değilim, Matthew da değil. Ama büyük global şirketlerin kendi çıkarları çerçevesinde hareket ettiklerini, bu bağlamda kararlar aldıklarını biliyorum. Bu kararların yaşadığımız dünya üzerinde pozitif etkileri olduğu kadar negatif etkileri de oluyor elbette. Ama bununla ilgili daha fazla bir şey söylemem mümkün değil. Dizinin, içinde bulunduğumuz dünya hakkında neler söylediğini tam anlamıyla alabilmek için 2. sezonu mutlaka izlemeniz gerekiyor. İşin büyüsunü bozmak da istemem açıkçası. Nathan Miller'ın yaşadığı kişisel bazı şeyler söz konusu. Küresel bağlamda baktığımızda, etrafımızda olup bitenlere daha duyarlı ve dikkatli olmamız gerektiğini söylüyor aslında.

Nathan kendini kurtarmak ve ailesini kurtarmak arasında bir seçim yapmak duru-

munda. Bu çok zor bir seçim aslında. Siz daha önce kendi hayatınızda böyle bir seçimle karşı karşıya kaldınız mı?

Tanrım, hayır! Şükürler olsun ki kendimi hiç böyle bir durumun içinde bulmadım. Bunu kimse benim yaşamasını da istemem. Bu, Sophie'nin seçimi gibi bir şey olmayacaktır çünkü cevabı açık, ailenizi korumak durumundasınız. Ama hayır, hiç böyle bir durumla ya da buna yakın bir durumla karşılaşmamıştım ve umarım hiçbir zaman karşılaşmam.

Daha önce rol aldığınız dizilere kıyasla Deep State söz konusu olduğunda ne gibi farklılıklar ve benzerlikler var?

Aslında bakarsanız rol aldığım dizileri kıyaslamayı tercih etmem. Benzer noktaları, benim hissettiklerim ve tecrübe ettiklerimle sınırlı elbette. Benim için yer aldığım her proje, ister dizi ister film olsun, farklı ve özel. Gerçekten ilgilendiğim tek şey, hikâyenin özüne olabildiğince inebilmek ve istenilen hikâyeyi en iyi şekilde anlatabilmek. Şu anda evimden kilometrelerce uzakta bir ülkedeyim, yeni tanıştığım insanların arasındayım. Ben onlara güvenmek durumundayım. Onlar da bana güvenmek durumunda elbette. Burada ömürlük arkadaşlar edindim, zamanımı çok verimli bir şekilde kullanabildim ve gerçekten bir şeyler söyleyebildiğimizi düşünüyorum. Kariyerimin bu noktasında en fazla önem verdiğim şey de bu.

Bugüne kadar birçok dizide ve filmde rol aldınız. Bir aktör olarak bu noktadan sonra kariyerinizi ne şekilde yönlendireceksiniz?

Bugüne kadar kahramanlarımdan çoğuyla çalışma fırsatını yakaladım aslına bakarsanız. Gerçekten örnek aldığım oyuncularla aynı projelerde yer alma imkânı da buldum. Bunların dışında çalışmak istediğim birçok oyuncu, yönetmen ve senarist var elbette. Ancak yaptığım işe bu şekilde yaklaşmıyorum, içinde olduğum projeye odaklanmak benim için en büyük öncelik. Şu anda en iyi arkadaşlarımla çalışıyorum ki bu da benim hayallerimden biriydi. Beş sene önce HBO projesi *Vice Principals* için Danny McBride, David Gordon Green ve Jody Hill ile çalışma imkânı buldum. Şu sıralar yine onlarla birlikte *The Righteous Gemstones* adlı bir projede daha yer alıyorum. CBS kanalı için oldukça gurur duyduğum bir projem daha var; *The Unicorn*. Önümüzdeki sene rol alacağım ve şu anda haklarında çok şey söylemeyeceğim birkaç film projem de var.

SKANDALLAR VE CİNAYETLER: QUENTIN TARANTINO'NUN STİLİZE SİLAHI "KATANA"

KISIM II

221B derginin geçen sayısında başladığımız konuya devam ediyoruz. Geçen bölümü kaçırınlar üzülmeyin, ne olup bittiğini özetleyeceğiz. Quentin Tarantino'nun *Kill Bill* serisini ve bu serinin ölümsüz silahı Katana'yı konuşuyoruz. Yazının ilk kısmında Quentin Tarantino sinemasının ayırt edici özelliklerini anlattık, 2003 ve 2004'te vizyona giren iki ayrı filminden oluşan *Kill Bill* serisini inceledik ve muhteşem bir kılıç olan Katana'yı tanıdık. Bu sayıda ise *Kill Bill*'deki Katana kullanımını, Hattori Hanzo'yu ve Katana'nın diğer filmlerdeki kullanımını konuşacağız. Hollywood konusu açılmışken skandal ve cinayetlerden bahsetmekten de geri kalmayacağız.

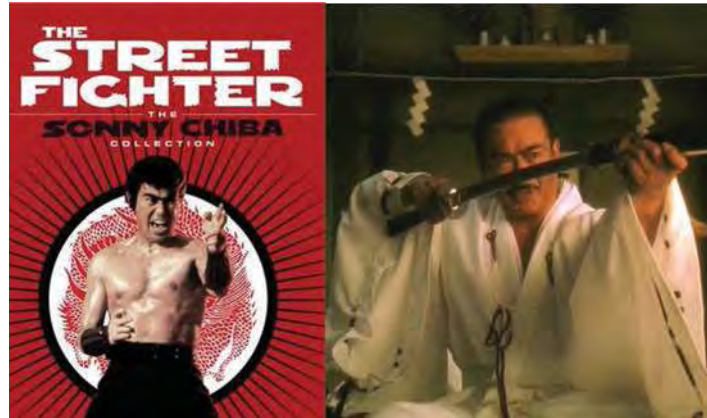
Kill Bill en basit tanımıyla, stilize edilmiş bir intikam filmi. Düşün gününde, karnında bebeğiyle birlikte "Ölümçül Engerek Suikast Takımı" tarafından önce dövülen, sonra da kafasından tabancayla vurulan "Gelin" (Uma Thurman), dört yıl sonra komadan uyanır ve intikam için yollara düşer. Yolculuğu esnasında Okinawa, Japonya'ya efsanevi demir ustası "Hattori Hanzo"dan kılıç almaya gider.

HATTORI HANZO KİMDİR?

Tarantino'nun *Kill Bill*'i, diğer başka sinema akımlarıyla birlikte 1970'lerin ucuz aksiyon filmlerini toplayan "Grindhouse" sinema akımına gönderme olarak çektiğini anlatmıştık. Bazı kült filmlerin starlarını filmlerinde oynattığını da söylemiştik. Nasıl ki *Jackie Brown* (1997) fil-

minde 1970'lerin tozlu raflarından Pam Grier'ı bulup indirdiyse *Kill Bill* serisi için de Sonny Chiba'yı kadroya aldı. Sonny (Shin'ichi) Chiba, "Grindhouse" sinema akımının gediklilerinden. Oynadığı onlarca kung fu ve dövüş filmi arasından en ünlüsü *Sokak Dövüşçüsü* (Street Fighter, 1974). Türün meraklıları filmi hatırlayacaktır. Sonrasında pek çok devam filmi çekilen, bilgisayar oyunlarına konu olan bu filmin 1994 tarihli Amerikanlaştırılmış versiyonunda Jean-Claude Van Damme'ı izleyebilirsiniz.

Jidaigeki (bkz. geçen sayıdaki yazımız) sinema akımında çekilen *Gölge Dövüşçüler* (Shadow Warriors, 1980) dizisinde Sonny Chiba, "Hattori Hanzo" isimli efsane samurayın hikâyesine can vermişti. Yaklaşık 25 yıl sonra başka bir "Hattori Hanzo" karakteri için Tarantino onu yeniden kamera karşısına geçirdi: Dünyanın en iyi kılıç döküm ustası "Hattori Hanzo".

Solda *Sokak Dövüşçüsü* (Street Fighter, 1974) ve sağda *Kill Bill* (2003) filmlerinde Sonny Chiba.

Senaryoya göre “Hattori Hanzo” bu ölüm makinesini (Katana’dan bahsediyoruz) üretmeye 28 yıldır tövbelidir. Okinawa’da açtığı suşi dükkânında huzur içinde yaşamaktadır. (Burada yine küçük bir Tarantino esprisi bizi bekliyor; zira Japonya’da en kötü suşinin Okinawa’da yapıldığı söylenir.) Amerikalı turist kılığındaki Gelin, dükkâna gelir ve “Hattori Hanzo”nun eski öğrencisi olan “Bill”i öldüreceğini anlatır. Kılıcın kimi öldürmek için kullanılacağını öğrenen “Hanzo” son bir Katana üretmeye karar verir. Bu Katana, bugüne kadar ürettiği en iyi kılıçtır ve film boyunca “Hattori Hanzo” kılıcı olarak anılır.

Filmdeki “Hattori Hanzo” efsanevi ortaçağ samurayı “Hattori Hanzo” değildir fakat onun neslinden gelen 14. “Hanzo” olduğu, Tarantino tarafından iddia olunur.

Hattori Hanzo tarihte gerçek bir figür. 1542 ile 1596 yılları arasında yaşadığı varsayılan Hattori Masashige Hanzo, Sengoku devrinin ünlü samuraylarından birisi. Japon imparatorluğunun önemli subaylarından Tokugawa Ieyasu’nun hayatını kurtardığı ve onun “şogun” (başkomutan) olmasına yardım ettiği anlatılıyor. Askeri kariyeri Tokugawa’nın kaçırılan kızlarını kale basarak geri almak, casusları yakalamak, sadece 30 adamla koca bir orduya kafa tutmak gibi sıradışı başarılarla dolu. O kadar ki, bir halk kahramanı haline gelen Hanzo’nun ışınlanabilmek veya düşünce okumak gibi doğaüstü güçlere sahip olduğuna inanan Japonlar var. En sevdiği mızrağı ve tören başlığı halen Tokyo’daki bir tapınakta kutsal emanetmişçesine sergileniyor. Haliyle hem Japonya’da hem de batıda, popüler kültürün sıklıkla kullandığı bir figür kendisi.

Efsane Japon samurayı Hattori Hanzo 55 yaşında öldü. Sağlığında ısınlanmak ve düşünce okumak gibi süper güçleri olduğuna inanılıyordu.

“Gelin”in Katana’sının üzerindeki “Hattori Hanzo”nun özel imzası. Aslan cesareti simgeliyor.

KATANA’NIN HAKKINI VEREN GELİN

Biz filmimize dönelim: “Hattori Hanzo”nun 28 yıl sonra ilk defa döktüğü ve yapımı bir ay süren Katana bir başyapıttır. Âdet olduğu üzere yapımcısının özel imzasını taşıyan Katana’nın üzerinde cesaretin sembolü olan aslan figürü işlidir.

Silahı “Gelin”e geleneksel bir seremoniyle teslim ederken, *“Alçakgönüllülükle söyleyebilirim ki bugüne kadar yaptığım en iyi kılıç. Eğer yolculuğun sırasında Tanrı ile karşılaşırsan, Tanrıyı bile kesebilirsin,”* der. Nitekim “Gelin” de bu başyapıtın hakkını verecek ve “Johnny Mo” ve “O-Ren Ishii” karakterlerini son derece sanatsal bir şekilde doğramanın yanı sıra “O-Ren Ishii”nin “Crazy 88” denilen şahsi Yakuza ordusunu da bu kılıçla kesecektir.

“Crazy 88” demişken, bu ekibe dahil olan bazı isimlere dikkatinizi çekelim: Örneğin Japon aktris Juri Manase, gerçekte Sonny Chiba’nın kızıdır. “Miki” karakterini canlandıran Tetsuro Shimaguchi ise aslında sıradan bir oyuncu olmayıp *Kill Bill*’deki tüm kılıç dövüşü sahnelelerinin koreografıdır.

Quentin Tarantino, Japonya’da kurulan özel bir sette tüm dövüş sahnelerini kurgulamak için Tetsuro ile altı ay boyunca çalışır. Uma Thurman ve Lucy Liu’ya koçluk yapan da yine Tetsuro’dur. Komik olan; “Gelin”in “Crazy 88” ile dövüştüğü sahnelerde ilk ölen karakterlerden birisinin “Miki” olmasıdır. Tarantino, Tetsuro’nun bir an önce kamera önünden çekilip diğer aktörlere koçluk yapmaya devam etmesini istemiştir!

Kill Bill’deki ceset çetelesiyle ilgili iki entere-san bilgi daha verelim: 1) Filmde öldürülen herkesi kadın karakterler öldürüyor. 2) “Gelin”in intikamına araç olması için “Hattori Hanzo”dan

Kill Bill filminin kılıc dövüşü koreografı Tetsuro Shimaguchi, filmde Yakuza ordusu "Crazy 88" in üyesi "Miki" karakterini de oynuyor.

aldığı bu kılıç, beş kişilik "öldürülecekler" listesindeki sadece bir kişiyi öldürebiliyor. Listedeki diğer isimlerin nasıl öldüğünü biz anlatmayalım, siz izleyin.

KATANA KULLANAN DİĞER KADIN KAHRAMANLAR VE ÇİZGİ ROMAN ÂLEMİ

Velhasıl bir silah hem bu kadar tehlikeli hem de bu kadar karizmatik olursa beyazperdede göstereni çok olur.

Son Samuray (The Last Samurai, 2003) ve 47 *Ronin* (2013) gibi Samuray kültürünü öyküleyen filmlerde Katana görmemiz çok doğaldır. Dönem sinemasının yanı sıra sayısız dövüş ve aksiyon filminde de Katana veya Katana'ya benzetilmiş kılıçlar, doğru veya yanlış pek çok teknikle ekranda kullanıldılar. Ama biz *Kill Bill*'e çok benzeyen üç kült örneği hatırlayacağız.

Değerli okurlar, önceki yazımızda Tarantino'nun filmler hakkında filmler çeken bir senarist/yönetmen/yapımcı olduğunu vurgulamıştık. Tarantino sinemasının "metinlerarasılık-popüler kültüre gönderme" özelliğini anlatırken yapmıştık bunu. Hiçbir Tarantino filmi yoktur ki başka filmlere göndermelerle dolu olma-

sın. İşte *Kill Bill* de Tarantino'nun türler arası etkileşimi en iyi ortaya koyduğu filmlerden biri. Tarantino bu filmin ilk bölümünde tamamen anime bir kısım kullandı, filmin anime olmayan diğer kısımlarını da adeta bir animeymişçesine çekti.

Burada dikkatinizi çekmek istediğim nokta, bahsedeceğimiz diğer kült filmlerin de çizgi roman âleminden uyarlanmış olmalarıdır. Katana çizgi âlemde pek popüler bir silahtır. Bununla birlikte ekseriyetle kadın karakterlerin eline yakıştırılmış, görsel dünyadaki en estetik hal ve formunu böyle yakalayabilmiştir. Daha da ötesi, Katana kullanan kadın kahramanları aynı "Gelin" gibi bir intikam dürtüsü tetiklemektedir. Hepsini sevdiklerini kaybettikten sonra kılıçlarını kuşanıp sokağa çıkmışlardır. Hepsini az (veya hiç) konuşur, çok öldürür:

1. Katana

DC Comics'in "Tatsu Yamashiro" isimli kadın süper kahramanı, kocası öldükten sonra "Katana" isimli karaktere dönüşür ve adalet için savaşmaya başlar. Hikâyeye göre, ölen kocasının ruhu kılıcında hapsolmuştur. Yakın zamanda kendisini *İntikam Timi* (Suicide Squad, 2016) filminde izledik.

DC Comics'in kadın süper kahramanı 'Tatsu Yamashiro', namı diğer 'Katana'

2. Michonne

The Walking Dead (2010-...) serisinin muhteşem kadın karakteri "Michonne", kullandığı Katana ile hem çizgi dünyada hem de TV

Uma Thurman'ın canlandığı "Gelin", *Kill Bill* boyunca 40'tan fazla insanı bu Katana ile doğruyor. Ama isin enteresan tarafı; intikamına araç olması için aldığı bu kılıc, beş kişilik öldürülecekler listesindeki asıl düşmanlardan sadece bir tanesini öldürmekte kullanılıyor.

uyarlamasında az yürüyen ölü kesmedi. Diğer komünitelerle giriştiği savaşlarda insanlardan da doğradıkları oldu. O da sevdiklerini kaybettikten sonra kılıcını alıp dışarı çıkmıştı.

The Walking Dead serisinin karakteri "Michonne"

3. Miho

Frank Miller'ın grafik roman serisi *Günah Şehri*'nin (Sin City) Japon kökenli dilsiz kadın karakteri "Miho", muhtelif silahların yanı sıra bir Katana ve beline taktığı bir Wakizashi (Katana setinin iki numarası; küçük kılıç- Bkz. geçen sayıdaki yazımız) kullanır.

Günah Şehri serisi 2005'te filme uyarlandı-ğında Frank Miller'ın yanı sıra yönetmenler listesinde bilin bakalım kim vardı? Tabii ki Tarantino. Tarantino, "Miho"nun silahlarının "Hattori Hanzo" tarafından yapılmış olması fikrini teklif ettiğinde Frank Miller bu fikre bayılmıştı.

Günah Şehri (Sin City) serisinin karakteri "Miho"

HOLLYWOOD'DA SKANDALLAR

Âdettendir, Hollywood konusu açılınca skandal konuşmadan olmaz. Sahnede izlediğimiz harika şeylerin kulisinde neler oluyor, bir de ona bakalım...

2017'nin sonunda ortaya çıkan ve her gün artan mağdur sayısıyla büyüyen Weinstein skandalını biliyorsunuz: Miramax film şirketinin kurucusu, ünlü yapımcı Harvey Weinstein meğer azılı bir tacizciymiş. Son 30 yıl içinde yaşanan taciz, saldırı ve/veya tecavüz fiillerinin mağduru oldukları iddiasıyla kendisinden şikâyetçi olan kadın sayısı 80'i aştı. Bu kadınların büyük bir kısmı da Hollywood aktrisiydi.

Ekim 2017'deki bir röportajında Tarantino taciz iddialarını 1990'ların ortasından beri bildiğini itiraf ediyor. İfadesine göre, o zamanki sevgilisi aktris Mira Sorvino, Weinstein ile yaşadıklarını Tarantino'ya anlatıyor. Bunun üzerine Tarantino, Weinstein'in karşısına dikilip hesap soruyor, Weinstein da özür diliyor. İşin ucunu bu noktada bırakan Tarantino, o zaman daha fazlasını yapmadığı için pişman olduğunu söylüyor. Yerseniz... Henüz ünlü olmadığınız ve ayağa dayı demeniz gereken bir dönemde, karakola gidip yapımcınızı tecavüzden şikâyet etmeniz biraz sıkıntılı olabilir. Halbuki ünlü olduktan sonra özür dilerseniz, bu nispeten kolay olacaktır. Eh, tahmin edeceğiniz üzere, sayısız Hollywood yapımında imzası olan Harvey Weinstein, Tarantino filmlerinin de yapımcısı.

Tarantino filmlerinin kadın yıldızları da Weinstein'in girişimlerinden paylarını alıyorlar. *Kill Bill* serisinde rol alan Daryl Hannah, Weinstein'in bir gece ansızın kapısına dayandığını ve o sırada yanında erkek makyözü olmasaymış durumun fena olacağını anlatıyor. *Ölüm Geçirmez* (Death Proof, 2007) filminin yıldızı Rose McGowan ise fazlasını yaşayanlardan. Şu işe bakın ki Tarantino, McGowan ile Weinstein arasındaki meseleden de haberdarmış! Bu olayın duyulmasından sonra Tarantino, "bir başka aktrisinin daha kendisine benzer bir olay anlattığını" itiraf ediyor. Bu aktristin adını vermiyor ama onun Uma Thurman olduğunu bugün biliyoruz.

Sinema dünyasında dillere destan Uma Thurman-Quentin Tarantino ilişkisinde durum biraz karışık. "İnsanlar güzel aktrislerden bahsediyor," diyor Tarantino. "Cameron Diaz gibi. Evet, o güzel bir kız. Fakat ben liseye aynen Cameron Diaz'a benzeyen üç kızla birlikte gittim. Uma Thurman tamamen başka bir türden. O, Garbo ve Dietrich ile birlikte tanrıçalar kategorisinde!"

Uma'nın "ilham perisi" olduğunu her ortamda söyleyen Quentin'in kadının ayaklarına tutkun olduğu da sır değil. (*Kill Bill* in ilk filminde "Gelin" in komadan uandıktan sonra ayaklarını hareket ettirmeye çalıştığı sahnede Uma Thurman'ın -pek de estetik olmayan- ayaklarını uzuuuunca seyrediyoruz.) İkisinin bir ara ilişkileri olduğu söylendiyse de bu tevatürün devamı gelmedi.

Ucuz Roman (Pulp Fiction, 1994) filminde Quentin ve Uma beraber çalıştılar; bu film Uma Thurman'a ilk Oscar adaylığını, Quentin Tarantino'ya ise en iyi senaryo Oscar'ını getirdi. Çekimler devam ederken bir başka projede daha birlik-

Muhtesem üçlü... Quentin Tarantino, Uma Thurman ve Harvey Weinstein aynı karede. Dostluk, sevgi, saygı ve diğer bazı seyler...

te çalışmayı kararlaştırdılar ve bunun "intikam" temalı bir film olmasını tasarladılar. *Kill Bill* serisi kahramanı "Gelin (The Bride)" karakteri böyle doğdu. Hikâyeyi de birlikte yazdılar, Q&U diye imzaladılar. Tarantino, New York'ta 1,5 yılını Uma Thurman ve bebek kızıyla (Ethan Hawke ile birlikteliğinden olma kızı 1998 doğumlu Maya) geçirdi, senaryo üzerinde çalıştı.

Dışarıdan pek mutlu bir öyküymüş gibi gözüküyor, değil mi? Fakat aslında kırgınlıklarla dolu. Harvey Weinstein bir gece ansızın Uma Thurman'a da saldırmış. Ciddi bir mücadeleden sonra Uma Thurman'ın adamdan kurtulduğu anlaşılıyor. Ertesi gün Weinstein'dan gelen bir demet sarı gül de cabası! Uma Thurman o dönemde bunu Tarantino'ya anlattıysa da Tarantino duymazdan geliyor. E, tam prömiyer öncesi yapımcıyla papaz olmanın âlemi yok! Cannes Film Festivali'nde konu tekrar açıldığında Tarantino, Weinstein'ın karşısına dikilip kadından özür dilettiliyse de iş işten geçmiş oluyor.

Uma-Quentin ilişkisindeki kırgınlıklar bu kadarla sınırlı değil.

Sahnelerin gerçekçi olmasında ısrarcı olan Tarantino'nun tüm film boyunca hiçbir dijital efekt kullanmadığını söylemiştik. Bu ısrarın filme ne kadar orijinallik kattığını bilmiyoruz ama bu işten en çok zarar görenin başroldeki Uma Thurman olduğunu biliyoruz. Aksiyon sahnelerinde fiilen yer almasını gerektiren, yorulmasına, acı çekmesine ve defaatle yaralanmasına neden olan, tam dokuz ay süren bu çekimlerden sonra

Uma Thurman bir röportajda "Çok harika bir deneyimdi, çok şükür ki bitti," demişti.

Gelin karakterinin Bill karakteri ile yüzleşmeye gittiği bir araba sahnesi var, izleyenler hatırlayacaktır. Diğer pek çok sahnede olduğu gibi bu sahnede de Tarantino, Thurman'ın dublör kullanmasına izin vermiyor ve arabayı kendisinin sürmesinde ısrar ediyor. Set ekibinden arabanın sağlam olmadığını öğrenen Thurman bunu istemiyor fakat artık gençliğin verdiği toyluktan mıdır yoksa Tarantino'nun nazı geçtiğinden midir bilinmez, sonunda arabayı sürmeye razı oluyor. Maalesef bu çekim, geliyorum diyen ciddi bir kazayla sonuçlanıyor. Thurman'ın kontrolünden çıkan araba son hızla bir ağaca çarpıyor. Bu kaza, kadının boynunda ve dizlerinde -20 yıl sonra bugün bile hâlâ acısını çektiği- kalıcı hasarlar bırakıyor. Lakin Weinstein'ın yapım şirketi Miramax bu kazayı örtbas etmek niyetinde. Thurman çeşitli seferler talep etmesine rağmen kazanın görüntüleri kendisine verilmiyor. Elbette yüzüp yüzüp filmin kuyruğuna ulaşmış olan Tarantino da tam gişe öncesi bu topa girmiyor. Hem başrol oyuncusu hem "ilham perisi" hem de dostu olan Uma Thurman'ın yanında durmak yerine, bu kazayı unutmayı tercih ediyor. Çekimlerden 15 yıl sonra hikâye sosyal medyada duyulup da tüm camia Tarantino'yu kınayan açıklamalar yapmaya başlayınca birdenbire "vicdana" geliyor ve görüntüleri bulup Thurman'a veriyor. Elbette yine çok geç...

BİR ZAMANLAR HOLLYWOOD'DA

Kendisi de Hollywood skandallarının parçası olan Quentin Tarantino, bir diğer Hollywood skandalının filmini çekti. Elbette yine "ansambl oyuncu kadrosu" (bkz. geçen sayıdaki yazımız) kullandı: Leonardo DiCaprio, Brad Pitt, Margot Robbie, Al Pacino, James Marsden, Kurt Russel ve daha kimler kimler... *Bir Zamanlar Hollywood'da* (Once Upon a Time in Hollywood) bu yazının yazıldığı esnada henüz gösterime girmemişti. Öyle bir beklenti oluştu ki filmin ciddi bir gişe başarısı elde edeceği kesin.

1969'da Los Angeles'ta geçen filmin konusu şöyle: Western filmlerinin yıldızı olan Rick Dalton, yükselişte olan hippie sinema akımında kendisine fırsat kovalamaktadır. Yanında dublörüyle birlikte geldiği Los Angeles'ta dönemin ünlü top modeli Sharon Tate'in kapı komşusu olarak yaşamaya başlar. Kahramanlarımızın yolu, Sharon Tate'in öldürülmesi hikâyesiyle kesişir. Evet, doğru anladınız; bu gerçek bir cinayet!

Solda Roman Polanski'nin öldürülen karısı Sharon Tate ve sağda Tarantino'nun filminde Sharon Tate'i canlandıran Margot Robbie.

221B okurlarının ilgisini çekeceğini düşündüğümüz bu tarihi cinayetten bahsetmek isteriz: 1934 doğumlu Charles Manson, 1960'lı yıllarda Amerikan müzik endüstrisinde şöhret peşindeki yüzlerce şarkı ve şarkı sözü yazarından birisiydi. Hasbelkader The Beach Boys grubunun kurucusu ve bateristi Dennis Wilson ile tanışmış, bu vesileyle sektöre girmişti. Grubun *Never Learn Not to Love* isimli şarkısının Manson'a ait olduğu rivayet olunur.

Charles Manson'ın ruh sağlığının yerinde olmadığı ve The Beatles grubunu saplantı haline getirdiği biliniyor. O kadar ki Manson, grubun "Beyaz Albüm" olarak bilinen 1968 tarihli albümündeki *Helter Skelter* şarkısından etkilenip bu şarkıyı ırkçı bir manifestoya dönüştürmüş. Manson'a göre *Helter Skelter*, beyazlar ve siyahlar arasında başlatılacak kıyamet savaşının ismiymiş...

Size saçma mı geldi? O tarihte bunu çok mantıklı bulanlar oldu: Bu teranenin peşine takılan 100'den fazla kişi, Manson'ın İsa Mesih'in bir tezahürü olduğuna inandılar, terk edilmiş bir çiftlikte toplanarak Manson'ın müridi oldular. Büyük çoğunluğu piyasada beklediğini bulamayan bitli müzisyenlerden ve evden kaçan genç kızlardan oluşan bu topluluk, kendilerince bir hippie kültürü içinde yaşıyor ve yoğun şekilde halüsinatif maddeler kullanıyordu.

Derken bir gün, normal vaazlarından farklı olarak Manson, ırklar savaşının yeterince hızlı başlamadığından dem vurdu ve zengin beyazları öldürerek bu savaşı tetiklemeleri gerektiğini söyledi. Böylece "Manson Ailesi" olarak bilinen bir grup müridiyle birlikte eziyet ederek adam öldürmeye başladı. Lakin bu önemli amaç için ölmesi gereken "zengin beyazlar" her nedense Man-

son'a borcu olan, Manson'a yamuk yapan, Manson'a yan bakan kişilerden seçiliyordu. Birkaç farklı cinayetten sonra Manson Ailesi bir gün bir müzik prodüktörünü öldürmek üzere bir evi bastı. Bu prodüktör, Charles Manson'a, onu ünlü edeceğine söz vermiş fakat

bu sözünü tutmamıştı. Dünya küçük! Bu prodüktör, yakın zamanda kaybettiğimiz ünlü aktris Doris Day'in oğlu olan Terry Melcher idi. Ancak gelin görün ki Melcher artık o evde oturmuyordu. Yerine ünlü yönetmen Roman Polanski ve karısı eski manken Sharon Tate taşınmışlardı.

"Manson Ailesi" evini bastığında Roman Polanski, Avrupa'da film çekmekle meşguldü. Kontrollden çıkmış grup, sekiz buçuk aylık hamile Sharon Tate'i ve onu ziyaret eden dört arkadaşını defalarca bıçaklayarak vahşice öldürdü. Cinayet mahallerinde yapılan olay yeri incelemelerinde, duvarlara *Helter Skelter* motto-sunun yazıldığı görüldü. Fazla vakit geçmeden hepsi yakalandılar ve müebbet hapse mahkûm oldular. Manson, 2017'de öldü ama müritlerinden bazıları halen California cezaevlerinde yaşamaya devam ediyor. Bazıları tövbe etti, bazıları kitap yazıp ünlü oldu.

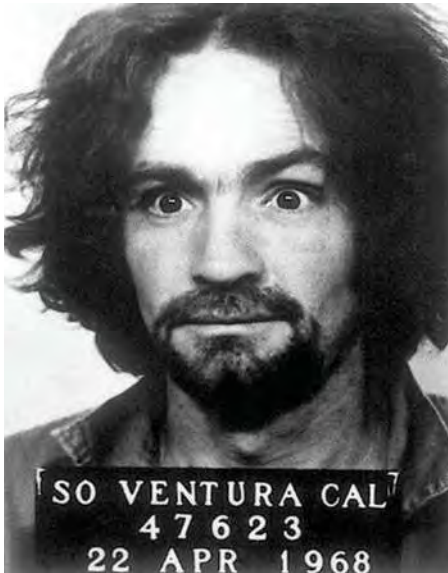
Bir Zamanlar Hollywood'da (Once Upon a Time in Hollywood) filmi işte bu cinayeti yan öykü olarak işliyor. Hem o yılların sinema sektörünü hem de sektörde yer alan tarihi figürleri görme imkânı yakalayacağız: Roman Polanski, Sharon Tate, Steve McQueen, Sam Wanamaker, Bruce Lee bunlardan bildiklerimiz...

BUNDAN SONRA HOLLYWOOD'DA

Quentin Tarantino bir röportajında, 60 yaşına geldiğinde film endüstrisinden emekli olacağını söylemişti. Emekliliğinde kendisini sinema edebiyatı ve roman yazmaya verecekmış. Her şeyin dijitalleşmesinden hoşlanmayan yönetmenimiz, "Eğer sinema 35 mm'lik filmlerin gösterilemeyeceği kadar dijitalleşirse 60 yaşını bile göremeyebilirim," diyordu. Bizim hesaplarımıza göre dört yılı kaldı. Şimdilik gidişat aynı. İzleyelim bakalım, neler olacak...

Herkese iyi seyirler!

Charles Manson'ın 1968 yılına ait bir sabıka kaydındaki fotoğrafı. Daha sonraki yıllarda Manson, iki kasının arasına bir gamalı hac dövmesi yaptıracak.

KATİLİ TANIMAK

Ne çok yüksek ne de çok alçak sesli olmayan, frekansları da kulağı rahatsız etmeyen müzikle karşılandığım barın içine doğru bir bakış attım. Aradığım kişiyi birkaç saniyede bulmuştum. Beni gördüğünde elini kaldırdı, yüzüne yalancı bir gülümseme yayıldı. Beni gördüğü için insanların memnun olması çok vaki değildir. Ona doğru yürürken elimdeki verileri gözden geçirdim.

İsmim Korhan Kalav. Hapisten birkaç ay önce çıktım. Kız arkadaşımın yönlendirmesiyle bir gece kulübünde iş buldum. Tam benlik: Güvenlik! Eski boksörüm, ki hapse girme sebebim de bununla ilgili, tatsız ve uzun bir mevzu. Belki bir gün, daha geniş anlatırım. Bana gelen bir teklif üzerine gayriresmi olarak dedektiflik yapmaya başladım. Şimdi, daha akşama saatler varken bir gece kulübündeyim. İki metreye yakın boyum, yüze yakın kilomla çok dikkat çeksem de beni çağıran kişinin yanına ulaşana dek hiçbir yere çarpmamayı başardım. Şimdi, sahne.

Karşımdaki, 20’li yaşlarının ortasında bir kadın. Bana bakıyor, beni buraya çağıran o değilmiş gibi kararsız görünüyor. Onu cesaretlendirecek bir şey söylememi bekliyor. İçimden hiçbir şey söylemek gelmiyor. Buna rağmen elimi ileri doğru açıp, konuşması için onu cesaretlendiriyorum. İki tarafın da istediği oluyor: Ben konuşmuyorum, o ise söze giriyor.

Elleriyle saçını düzeltiyor, titreyen ellerini dizlerinde birleştirip sonra oturduğu sandalyenin sağına ve soluna atıyor. Gözlerini kırıştırdıktan sonra, “Doğum günümde birisi ölecek!”

diyor. Pat diye, damdan düşercesine. Kollarımı önümde kavuşturup sırtımı geri yaslıyorum.

“Ne güzel işte, şimdiden biliyorsanız polise gitsenize...”

Bunu dedikten sonra, mekânın girişine doğru yarım yamalak bir bakış atıyorum. Başarısız aksiyon filmlerindeki gibi, tam ben bunu söylediğimde içeri polis girecekmiş gibi bir hava yaratmak hoşuma gidiyor. O ise bu tiyatral yeteneğimi takdir etmekten çok uzak, başını sabırsızca sallıyor.

“Anlamıyorsunuz...”

Ellerimi dizlerimin üstüne koyuyorum. Geçmişten kalma birkaç yara izi gözüme çarpıyor. Gözlerimi hemen ellerimden çekip kadına dikiyorum.

“Anlatın o zaman.”

Daha cümlem biter bitmez, oyuna geldiğimi anlıyorum. Gerçekten cesaretlenmesi için benim konuşmamı istiyordu ve en sonunda istediğini aldı. Nitekim hal ve tavırları değişiyor. Birkaç saniye önceki, omuzları ve elleri titreyen, saçlarıyla oynamadan duramayan o kadın kayboluyor ve yerine bambaşka birisi geliyor. Dişlerini gıcırdatan, öne doğru eğildiğinde dekoltesini umursamayan -ki gözlerinden kendini ayıramadığını için göğüslerine bakamaya çağını bilen- bir kadın beliriyor karşımda.

“Polise gidebilecek olsam size gelmem zaten. Bunu gayet iyi biliyorsunuz... Sizden basit bir şey isteyeceğim...”

Geriye yaslanıyor o da. Şimdi zor bir günün akşamında karşılıklı oturup iş konuşan iki tica-

ret erbabı gibi görünüyorum. Başımı hafif sola doğru eğiyorum.

“Benim doğum günümde birisi ölecek. Ölümü engelleyemezsiniz fakat katili bulabilirsiniz diye düşünüyorum.”

Ellerimi önümde birleştirip dudaklarımı büküyorum.

“Bulabilirim de bulmayabilirim de... Önemli olan, ben onu bulursam ne olacak?”

Bu sorumdan sonra ilk kez yüzünde farklı bir hareketlilik oluyor. Bir şaşırma emaresi olanca şiddetiyle yüzüne çöküyor. “Yani...” diyorum, “Ben onu tutup polise götürmem. Gitmeye zorlamam. Bir tutanak tutmam, delillerim geçersiz olur. Yani kâğıt üstünde tamamen suçsuz olur.”

Omuzunu sallıyor.

“Umurumda değil. Siz, öldürmeden önce katili bulursanız işinizi yapmış olacaksınız.”

Yapmak üzere olduğum şeyin iş kabul edilmesi, önümde farklı bir kapıyı açıyor ve öne doğru eğilip, “İş derken...” diyorum. Sanki ben söylemesem hiç aklına gelmeyecekmiş gibi bir rol keserek çantasına uzanıyor. Bir zarfı çıkarıp ortamında duran bodur masanın üstüne, kendisine yakın bir noktaya koyuyor. Uzanıp alacağım sırada, gözleriyle biraz önce benim gözlerimin takıldığı ellerime baktığını fark ediyorum. Yara izlerime... Umursamıyorum.

“Parti ne zaman?” diye soruyorum zarfı alıp cebime atarken. Bu hareketim onu çok etkilemişse benzemiyor. Eliyle cebimi işaret ediyor.

“Davetiyeniz, zarfın içinde...”

Tam yerimden kalkacakken, “Tek tahmin...” diyor. Kaşlarını kaldırıyorum.

“Yüklü bir ücretin hakkı bu bence...” diye sözlerini tamamladıktan sonra yerinden kalkıp barın arkasındaki kapıya yöneliyor. Bara girdiğimde benim kadar olmasa da iri yarı bir adamın önünde durduğu ve kim bilir ne ara içeri girdiği kapıdan geçer geçmez, dışarı yöneliyorum. Elimi cebime, zarfın içine doğru atıyorum. Banknotlara göre farklı bir kâğıttan yapılmış, daha büyük kesilmiş bir kart parmaklarıma ediyor. Çıkartıp tarihe bakıyorum. Sonra saatime bakıyorum.

Biraz önce çıktığım gece kulübünde düzenlenecek doğum günü partisine girene dek dört saatim olduğunu fark edip etrafa bakınmaya başlıyorum. Dört saati öldürebilecek bir şeyler bulmam gerekiyor. Gözüm, sinemanın vizyondakiler bölümüne takılıyor. Hepsi birbirinden kötü, eski filmlerin şaşaalı Hollywood uyarlamalarını canım çekmiyor. Yürümeye devam ediyorum...

Sadece dört saatte bir mekân ne kadar değişebilirse gece kulübü o kadar değişmişti. Elimdeki davetiyenin altında garip sembolü teknolojik bir zimburtı sayesinde kapıdan içeri girdiğimde ilk düşündüğüm bu oldu. Ortak noktası doğum gününün müsebbibini tanımak olan davetlilerden başka kimsenin giremeyeceği bir doğum günü partisi, birisini öldürmek için kolay bir tercih olurdu. İlişki sarmallarını düşündüm, en az kaç kişi birbirini yakından veya en azından öldürecek kadar yakından tanıyor olabilirdi?

Beni görür görmez, dört saat önceki karşılaşmasının aksine yanıma kadar geldi genç kadın. Kıyafetini pek tabii değiştirmiş, daha cüretkâr bir gece kıyafeti giymişti. Boynundaki inci kolyeden alabilmek için cebimde kaç zarf olması gerektiğini düşünmek bile istemedim.

“Nice mutlu yaşlara!” dedim. “Bir hediye getiremediğim için darılmazsınız umarım...” diye eklemeyi ihmal etmedim. Abartılı bir kahkaha attıktan sonra elindeki cin toniği dökmemeye çalışarak, “İlahi...” diye mırıldandı. Arkamdan girenlere gözü takılınca onları karşılamak için yanımdan uzaklaşırken özür dilemekten uzak bir tonda göz kırptı. Ben de göz kırptım. Etrafı gözlemleyebileceğim bir yere oturmayı tercih ettim.

Bir saat geçmeden, kapı kapanmıştı. Bu da tüm davetlilerin geldiğine delalet olmalıydı. Hızlıca saydığım otuzu bulmayan davetliyi hesap ettim. Doğum gününün sahibi de dahil otuz kişi ya var ya yoktu... Ben bunun üzerine kafa patlatırken müzik sustu. Gecenin organizatörü bir taburenin üstüne çıkıp, gelen herkese teşekkür ederek söze girdi. Üzerindeki cesur elbisenin ne denli açılabileceğini umursuyor gibi görünmüyordu. Elindeki bardağa sıkı sıkı sarılmış, Oscar’da ödül alan bir oyuncunun gururuna benzer bir tavırla konuşuyordu.

Son yaşının kötü geçtiğinden dem vurup onu bekleyen daha iyi yılları umduğunu söylediğinde herkesten bir alkış koptu. Hızlıca mekâna göz attığımda onu alkışlamayan kimsenin olmadığını fark ettim. Birbiriyle sorunlu gibi görünen kimse yoktu. En azından gözle görülür biçimde. Kalabalığa karışıp kendi arasında konuşanlara kulak misafiri olmam gerektiğini düşünerek oturduğum yerden kalktım. Genç kadın, bu esnada konuşmasını sürdürüyordu.

Kalabalığın kilo ortalamasının da üstünde bir adamın, kendisinin çeyreği bile etmeyen kadınla konuşmasını duyabilmek için yürürken başka fısıltılar duydum. “İyi toparlanmış...” dedi birisi, beriki sözsüz bir kafa hareketiyle onayladı. Başka bir ses, “Şaka sandım ama herkesi buraya çağırmış gerçekten...” derken diğeri, “Senin de gelmen iyi cesaret ha!” deyiverdi. Kaşlarımı çatıp bu konuşmanın kimler arasında olduğuna bakmak için kafamı çevirdiğimde iki genç kadını gördüm. Gelmesi “cesaret” olan kadın, doğum günü olan kadından hayli büyük görünüyordu. Diğeri ise doğum günü olan kadınla hemen hemen aynı yaşıydı. Yüzlerini aklıma kazıdım.

Şişman adamla çitkırıldım kadının konuşmaları ise tam bir felaketti. Kadın, ofiste ona “yürüyen” birisinden bahsediyor; şişman adamın, “Sen de ona mı kalmışsın!” ile başlayıp, “Saçını mı değiştirdin?” ile devam eden ve baştan aşağı kur kokan konuşmasına duyarsız kalıyordu. Ofistekine kalmadığı kesindi de şişman adamın şansı da pek yok gibiydi... Gözlerim kadınla karşılıklı konuştuğumuz sırada arka taraftaki kapının önünde duran adama çarpınca o tarafa seğirtecekken, bana çarpan bir şey yüzünden duraksadım. Sırtıma çarpan adama döndüğümde öfkem çoktan geçmişti. Zira adam zilzurna sarhoştur. Ağzından tükürükler saçarak, “İnanabiliyor musun? Bir de parti yapmış! Ulan...” diye konuşurken ilk kez ayıklık belirtisi göstererek kaşlarını çatı ve “Sen hangi şubesin ya?” diye sordu. Tam cevap verecekken elini salladı.

“Hemşerim, ta Sivas’tan geldim... Yüzüne tüküreyim diye, sonra tükürüğümüne acıdım. Bolu şube ile biz dışarı çıkıyoruz... Gelecek misin?”

Onun cümlesinin bitişiyle, etrafındaki birkaç kişiyle vedalaşıp yanıma gelen diğer adama baktım. Bolu şube bu olmalıydı. Kafamı olumsuz anlamda salladım. Bolu şube, tokalaşmak için elini uzatırken bir şeyi unuttuğunu belli eden bir mimik takındı. Diğer elini montunun içine attı, bir tomar kâğıt çıkartıp bana uzattı.

“Arkadaş, ben bunları çıkarttırdım. Eğer hukuki girişimde bulunacak olanlar varsa onlara verirsin... Gerçi herkes, parasını kurtarabileceğini sanıyor hâlâ ama hadi Allah’a emanet...”

Elimdeki kâğıtlarla kalakaldım. Aylık 1.500 liradan, iki yıl boyunca fazladan toplanmış franchising giderlerine dair örnek bir suç duyurusuydu her kâğıttaki. Sadece isim, soyisim ve

adres gibi şahsi bilgilerin alanları boştu. Suçlanan ise günün yıldızı, doğum günü kızıydı. Kaşlarımı çatıttım. Kendisini öldürmeye teşebbüs edebilecek otuz kişiyi aynı mekânda toplayabilen birisinin ya çok cesur olması gerekiyordu ya da...

Gözüm tekrar, kapının önünde durduğunu gördüğüm iri yarı adama takıldı. İkinci ihtimali doğrulayabilecek tek bir cümleye ihtiyacım vardı. Sandalyeden birkaç saniye önce inmiş olan genç kadın benden tam ters yöne doğru ilerlemişti.

Adamın yanına vardığımda, “Güzel mekân...” dedim. Beni şöyle bir süzüp, “Hı...” deyiverdi. Sohbet etmeye gönüllü görünmüyordu. Ellerimi tezgâha yasladım. Parmaklarımda, bokstan kalma deformasyonları ve yaraları görünce gözleri biraz parladı. Aynı yollardan geçmiş olmalıydık.

Göz kırpıp doğum günü kızını işaret ettim kaşlarımla...

“İyi hoş kadın ama sevişirken tam bir soğuk nevale!” dedim. Patavatsız olmanın iki sonucu vardır: Ya kazanırsın ya kaybedersin. Nefesimi tutup adamın cevabını bekledim. Ellerini hafifçe tezgâha vurup, “Sorma be!” deyiverdi.

Kazanmıştım.

Hızlıca mekâna döndürdüğüm bakışlarımla genç kızı aradım, saniyesinde buldum. Elindeki bardak yarılanmıştı. Hareketleri yavaşlamış, gülüşü solmaya başlamıştı. Aldığım paranın hakkını vermeliydim. Yanına koştum.

“Tek bir şey soracağım...” dedim. Bana baktı.

“Bana ödediğin parayla da mekânı kiralayabiliirdin, herifle neden istemeye istemeye sırf mekânı kiralamak için yattın?”

Sırıttı. Tehlikeli, ucu bucağı görünmeyen bir sırıttı bu.

Kaşlarımı çatıttım.

“Tecavüz edilmiş gibi bir hava yaratmak istedin çünkü bir katil gerekiyordu...” dedim. “İntihar sana yakışmaz. Alacaklıları haklı gösterir.”

Gülüşü büyüdü.

“Sizin hakkınızda iyi konuşanlar, az bile söylemiş...” dedi ve daha ben onu durdurmadan, elindeki bardağı kafasına dikti.

Birkaç saniye içinde kollarıma doğru yıkılıverdi.

Hayat tam olarak böyleydi, bazen kazandığını sanırken kaybettiğini anlardın. Katili tanımak ne kadar doğru bir şey olabilirdi ki?

Katili tanıyabiliyorsan ondan farkın kalır mıydı?

ÇAYLAK KİTAP DEDEKTİFLERİ

GEORG DENGLER İLE TANIŞIYOR...

Mine: Bulmak ve Yaratmak. Wolfgang Schorlau bu romanında gerçekleşen ama nedeni belli olmayan ve şimdiye kadar da aydınlanmayan iki farklı olayı, bir uçak kazasını ve bir suikastı birleştiriyor, güzel bir kurguyla, komplo teorileriyle çok güzel harmanlıyor. Kitabın sonunda da nasıl harmanlandığını anlatıyor. Okurla yolculuğunu paylaşıyor. Yazarın bu samimiyetini çok beğendim.

Cansu: Yazar, dedektifine olayların akışını basamak basamak vermiş, o çok güzel. Okura çok güzel takip ettiriyor kendini kitap.

Salih: Serinin daha ilk kitabında yazar, Dengler'i çok net ve ayrıntılı anlatmış. Dengler'i, motivasyonlarını anladım, çözdüm ve sevdim.

Mine: Dengler özü sözü bir, sevebilecek, sistematik bir karakter. Çok iyi bir dedektif, akıllı bir adam.

Salih: Geçmişte bir yarısı var. Babasının ölümüne neden olmaktan dolayı suçluluk duyuyor gibi. Belki dedektif olmasını tetikleyen bir şey bu.

Şenay: Karakterin yarısı, bir kurgunun olmazsa olmazı.

Salih: Herkesin kendince yaraları var bu hayatta, bunlar beni karaktere yakınlaştırıyor. Üstelik bunu beşinci kitapta anlamak istemiyorum, ilk kitapta anlamak istiyorum.

Şenay: Jo Nesbo'dan bahsediyorsun değil mi? *Yarasa* da bir ilk kitap ve Harry Hole'un neden alkolik olduğu gibi birçok detay ilk kitapta anlatılmıyordu.

Cansu: *Mavi Liste*, Dengler'in ilk vakası ama ikincisi henüz Türkçede yok. Sırayla çevrilmemiş bu seri de.

İllüstrasyon: Güneş Toprak

2016 yılı Kasım ayında 2218 Dergi ve Bilgi Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen "Dünyanın Polisiye Haritası" adlı atölyede tanıştık. Farklı mesleklerden dokuz kadındık. Bir ortak noktamız vardı: Polisiye roman! Yıllarca polisiyenin izinden gidenimiz, polisiyeyle henüz tanışmamız, roman teorisine dalınca polisiyeyi keşfedenimiz, çocukluğundaki polisiyelerin nostaljisini yaşıyanımız, yeni çıkan tek bir polisiyeyi bile kaçırmama hevesinde olanımız... Ayrılamadık birbirimizden. Her altı haftada bir toplanıp önceden belirlediğimiz bir polisiye romanı masaya yatırıyoruz ve kıran kırana tartışıyoruz. Aynı düşünmüyoruz ama aynı heyecanı paylaşıyoruz. İşte sizlerle paylaşmak istediğimiz de bu heyecan!

* Arzu Sabancı, Cansu Akdeniz, Çınla Akdere, Gözde Kömeçoğlu, Mine Şen, Pınar Demirbilek, Salih Aslan, Şenay Dündar, Verda Toprak.

Mine: İlkinin dışında serinin dördüncü, beşinci ve sekizinci romanları çevrilmiş. Tamamen karışık basmışlar seriyi.

Şenay: Eh, en azından biz ilkinin okuduk.

Mine: Çevirmen Hulki Demirel, Petros Markaris'in *Batık Krediler* romanının da çevirmeni.

Şenay: Hulki Demirel'in tarzını öğrendik artık. "İstiap haddi" mesela.

Arzu: Evet evet, eski Türkçeyi çok kullanıyor. Her kelimeyi tam manasında çeviriyor. Ben bayılıyorum.

Mine: Ben sevmiyorum.

Saliha: Herkesin yaş grubunu anlayabiliyoruz diyalogları okurken. Çevirmen bunu vermeli. 1950'li biri benimle aynı kelimeleri kullanmaz.

Mine: Ben Hulki Demirel'in yerinde olsam seriyi sırayla çevirmek ister, yayınevini bu konuda uyarırdım.

Arzu: Yayınevleri serinin en çok satan kitaplarını çeviriyorlar.

Mine: Ama sırayla okumayınca karakterin gelişimini göremiyorsun.

Cansu: Neyse ki ilk kitap çevrilmiş.

Mine: Bu seriye devam etmek isterim ama ikinci kitap çıkmadan diğer kitapları kesinlikle okumam.

Cansu: İngilizcede hepsi vardır bence.

Arzu: Yabancı dile çevrilen Ahmet Ümit'in de kitapları sırayla çevrilmiyor ki?

Gözde: Bence satışlarla alakalı.

Cansu: Karışık okuyunca, "Bu adama ne oldu? Böyle bırakmadım ki onu!" diyor insan.

Çınla: Dedektiflerin çocukluğu genelde anlatılmıyordu polisiye romanlarda. Dedektif gizemli görünsün diye ketum bir anlatım olurdu. Bu romanda en çok sevdiğim, dedektifin çocukluğuna dair bilgi verilmesi oldu. Dedektife daha yakın hissettim kendimi. Ayrıca roman, gizeminden de hiçbir şey kaybetmedi yazar bunu yaptı diye.

Saliha: Kitabın dayandığı olaylar oldukça sağlam. Ortada bir Alman FBI'ı var, derin devleti var. Tarihsel arka planda Almanya'nın birleşmesi var.

Çınla: Dedektifi tanımamızı istiyor sanki yazar. Neden acaba?

Verda: Dürüstlük hissediliyor.

Şenay: Georg Dengler'i canlandırdınız mı kafanızda? Nasıl bir tip sizce? Tipi hiç tasvir ediliyordu.

Verda: Gri bir tip canlandırdım.

Şenay: Çok güzel bir tanım oldu Verda. Kendisiyle yapılan bir röportajda Wolfgang Schorlau ana karakterinin giyiminden bahsettiğini ama tipiyle ilgili detaylardan kaçındığını söylüyor. Herkes kendi kafasında canlandırsın istemiş.

Saliha: Spor yaptığını, sınav çektiğini, kendine baktığını biliyoruz.

Mine: Schorlau kesinlikle çok yönlü bir yazar. Blues'u o kadar güzel anlatmış ki bitirdikten sonra kitapta geçen şarkıları bulup dinledim. Bir yemek tarifini yazarken yemeği sanata çevirmiş.

Cansu: İçeriği çok zengin bir kitap. Yazar epey emek harcamış. Kitabı üzerine ön çalışma yapmış.

Saliha: Ben yazarın 68 ruhu olduğunu hissettim, kapitalizme getirdiği eleştirilerden dolayı. Sizde de öyle bir his yarattı mı?

Verda: Ben de hissettim. Bu yazarın bir kitabını daha okumuştum. Orada da çok eleştiri var. "Ekonomik kriz sırasında bankalar çöktükten sonra, acısı yoksul kesimden çıkar," diyor. Politik bir duruşu var.

Çınla: Polisyede bu konulara gönderme yapması bile çok önemli bence. Teröristler, enformatik derken bir anda Marx'a varıyoruz. Ekonomik hayatın farklı aktörlerinin davranışlarını düşünmemizi sağlıyor. Üretim kooperatiflerinin işlenmesi romana muazzam

bir sosyal içerik kazandırıyor. Bu içerik 19. yüzyılda, iktisatçılar tarafından başlatılmış ve hâlâ süregelen tartışmaların içeriği. Üretim araçlarına, süreçlerine ve ortaya çıkan sosyal sınıfların durumuna ilişkin bir bölüm okumak benim için büyük bir sürprizdi.

Mine: Yalnız benim kitapta anlamadığım şeyler var. Özellikle iktisat hakkında yazılanlar.

Cansu: Konulara yabancı olduğun için bu olabilir.

Arzu: Ama yazar fazla derinlere inmemiş, yüzeysel değinmiş sanki.

Mine: Bana da yüzeysel değil, tam tersine karışık geldi.

Verda: Kitaplarda bilmediğimiz, anlayamadığımız şeyler olabiliyor. Ama polisiye kurguyu anlayıp devam edebiliyorsun okumaya.

Mine: Kitabın polisiye kurgusu çok güzel. Siyasi derinliğini de çok beğendim. Ancak iktisatla ilgili detaylar beni biraz sıktı.

Cansu: Kitabı bırakacaksın zannetmiştim.

Mine: Yok, bırakmadım ama gözlerimi devirdiğim ve esnediğim yerler oldu. İtiraf ediyorum.

Verda: Çınlı sence de zor muydu?

Çınlı: Bir iktisatçı gözüyle bakarak çok objektif olamayabilirim ama iktisadi içerik çok zorlayıcı değildi.

Şenay: Yazar, *Münih Komplosu* isimli kitabında Oktoberfest Katliamı'nı araştırıp yazmış. O kadar detaylı araştırmış ki ilgili makamlar soruşturmayı yeniden açmışlar. Schorlau, açılan soruşturmadaki araştırma komisyonuna bilirkişi olarak çağırılmış. Çok ilginç değil mi?

Saliha: Evet, çok ilginçmiş gerçekten. Peki, bu kitabın en sonunda derin devlet çok rahat serbest bırakmadı mı kadını ve adamı? Acaba ikinci bir kitap da çıkacak mı dedim, tabii ikinci kitap olmadığından bilemiyoruz.

Arzu: Ben kitabı çok içine girecek okuyamadım. Anlayamadığım bazı yerler oldu. Mesela baba niye sonradan kızını bulmak istemedi?

Şenay: İzini belli etmek istemediği için.

Mine: Baba aslında ortadan yok olarak ailesini korumak istedi. Ancak daha sonra kızına çiçek göndererek bağıni bir şekilde sürdürmeye çalıştı.

Arzu: Ben çiftlik evindeki kavga sahnesine bayıldım.

Mine: Ben de kitapta zaman ve olay geçişlerine takıldım. Şöyle örnek vereyim. Dengler bir Blues CD'si alıyor ve hapishaneye gönderiyor. Sonra CD'yi gönderdiği adamın, yakaladığı bir suçlu olduğunu öğreniyoruz. Yazar birden Dengler'in adamı İngiltere'de bir konserde nasıl yakaladığını anlatmaya başlıyor ve Blues konserini o kadar detaylı anlatıyor ki CD gönderdiği suçluyu tamamen unutupuyoruz. Hemen ardından suikastı yapması için eğitilen adama atlıyor ama aslında suikast kitabın en başında zaten yapıldı. İkinci kısımda okumaya başladığımız Paul Stein'in başına gelenler zaman ve olay örgüsünü iyice kaybettiriyor.

Arzu: Seni anlıyorum Mine. Ben de baştan kitabın içine giremedim. İlk 50-60 sayfaya kadar zorlandım.

Mine: Aslında Dengler'in Paul Stein'in davasını almasıyla yavaş yavaş çözülüyor kitap.

Cansu: Esas olaya gelmesi 80. sayfada oluyor. Çok flashback var. Karakterleri birbirine bağla-

mak biraz zaman alıyor.

Mine: Bence bu, bir kez daha okununca konusu daha iyi anlaşılacak kitaplardan.

Verda: Ben şimdi o Oktoberfest'i içeren kitabını okuyorum. Bunu daha çok sevdim.

Cansu: *Münih Komplosu* değil mi? Türk cinayetleri oluyordu o kitapta.

Mine: 21. sayfada ya çevirmen hatası ya da cümle bozukluğu var. "Denglerin anne babasını ölümünden sonra ailenin mütevazı çiftliğini tek başına işletmişti; ancak birkaç sene evvel pansiyona dönüştürmüştü çiftliği." Kim işletmişti belli değil. Sonraki paragraflarda Dengler'in annesinin aslında ölmediğini, çiftliği onun işlettiğini öğreniyoruz. O zaman bu cümle şöyle olmalıydı. "Denglerin annesi, babasının ölümünden sonra ailenin mütevazı çiftliğini tek başına işletmişti." İki harf ve bir virgül bütün

hikâyeyi ne kadar etkiliyor ve değiştiriyor.

Pınar: Doğru. Mine'ye katılıyorum bunun gibi birkaç cümle daha var kitapta.

Saliha: Hulki Demirel bu hatayı yapmış olamaz, kesin baskı hatasıdır.

Pınar: Devrik cümleler başlarda beni oldukça zorladı. Ancak kitabın biraz daha içine girince şairane bir dille yazılmış diyerek beğeniyle okumaya devam ettim.

Cansu: Ben umursamamışım o devrik cümleleri.

Çınlı: Stein iktisat profesörü ya, ekonomi politik alanına giren sosyal ve ekonomik konuları bence iyi toparlamış. Rosa Luxemburg'a referans vermiş.

Mine: Rosa Luxemburg kim?

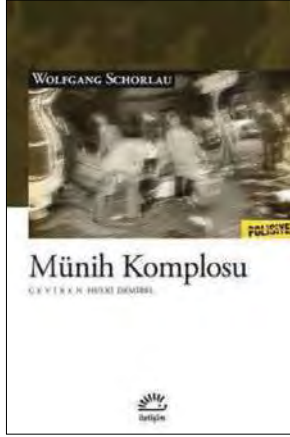
Saliha: Yazar çok çalışkan. Bir sürü alanda detaylı bilgi vermiş. Mesela Blues. Dolayısıyla okurdan da aynı çalışkanlığı bekliyor. Kitabın keyfine varabilmek için değinilen karakterleri, olayları biraz araştırmak gerekiyor. Mine, müzikleri Spotify'da araştırmışsın. Rosa Luxemburg'u da araştırsana.

Mine: İlğimi çekmiyor ki.

Saliha: O zaman yazarı suçlama. Wolfgang'a laf yok.

Pınar: İktisadi konuları biraz araştırarak kitap daha keyifli hale getirilebilir okuyanlar tarafından. Bence kitap aynı zamanda genel kültür bilgileri de içeriyor.

Mine: Ama Rosa Luxemburg'un adı kitapta geçmiyor. Adını bilmeden ona referans veril-

diğini nasıl anlayabilirim? Ben edebiyatçıyım, ekonomist değilim ki. İktisat benim hem bilgili olduğum bir konu değil, hem de ilgi alanıma girmiyor. Ama Blues ilgimi çekiyor.

Çınla: Sayfa 240'ta Marx'ın meşhur, kapitalizmin nasıl çökeceğini analitik bir şekilde anlatan kâr oranlarının düşme eğilimi yasasına bile girmiş.

Şenay: Yazar bu seneki Kara Hafta Festivali'ne gelmişti. Kendisiyle tanışma, hatta kendisinden imza alma fırsatımız olmuştu. Festivalde yazarla söyleşi yaptılar. Soru cevap kısmında, bu ilk kitapta Almanya'daki derin devleti işlemeden dolayı tehdit alıp almadığı soruldu. Yazar çok sempatik bir şekilde, ilk kitapla Nobel hayal ederken tehdit almasının çok acıklı olduğunu söyledi. Eh, hayaller ve gerçekler...

Çınla: Fabrika sahibi bir tanıdığım, işçilere şirketin hisselerinden pay vererek onları ortak etmeyi denediklerinden bahsetmişti. Fakat başarısız olduklarını ifade etti. Kitapta da bu ideal dünya hayata geçirilmeye çalışılıyor ama işlemiyor. Kapitalizm eleştirinin eleştirisi gibi olmuş.

Saliha: Almanya'da bu uygulamalar 2. Dünya Savaşı sonrası epey yaygınmış. Kitaptaki firma bile gerçekmiş. Almanya'da uzlaşmacı demokrasi var ya, onun kapsamına giriyormuş bu uygulamalar. İsveç'in kendine özgü kapitalizmi gibi Almanya'nın da kendine özgü bir kapitalizmi var aslında. Onu da öğrenmiş olduk. Bu kitap bu anlamda bana bir sürü şey kattı.

Çınla: Klasik edebiyat eserlerinde olduğu gibi sonunda bir ahlak dersi vermiyor roman. Sosyal ve ekonomik konularla ilgili farklı durumları aynı düzlemde ortaya koyuyor. Aslında polisiye roman olarak içeriği epey zengin.

Saliha: Kendisi de 68 kuşağından olduğu için o döneme belirli bir sempatisi varmış. 68 kuşağının insanları sonra işe girip bankacı olur ya, kendisi de finans sektöründe çalışmış.

Çınla: Hiç bilmiyordum.

Saliha: Evet, finansçı.

Cansu: Ama ideolojik olarak solda duruyor, ne kadar solda orasını tam anlayamıyorum.

Çınla: İçinde kalmış belki de solculuğu. Bu romanda resmen sosyalist sistemin işleyişini düşünüyor ve düşündürüyor.

Saliha: Bazı kültürel farklılıklara değiniyor, o da benim hoşuma gitti. Şöyle bir lafı var. "Eşini aldatan kadın özgürlükçü ama eşini aldatan bir erkek şeyinin peşinde hıyarın biri." Demek Alman bakışında kocanı aldatıyorsan özgürlükçüsün.

Çınla: Yani bayağı feminist bir tavır ortaya koymuş.

Arzu: Bekârlar kulübü nasıl ama? 60 yaş üzeri erkeklerden oluşan grubun amacı, öldükten sonra emekli maaşları devlete kalmasın diye anlaşmalı evlilik yapmaları. Adam öldükten sonra evlendiği kadın, maaşının %20'sini kulübe veriyor. Sistem çok iyi bence.

Çınla: Kitapta geçen bütün şarkılarla bir playlist yapsak hoş olabilir. Kitabı okurken bunları dinlesek mesela.

Pınar: Bu kitabı ciddiye alarak okuyun diye de uyarı koyulmalı bence. Klasik polisiye yaklaşımı bu kitapta geçerli değil. Hem yazarın şairane dili ve devrik cümleleri hem de dünya tarihinin -ekonomik ve siyasi- bir bölümü hakkında verdiği bilgiler dikkatli bir okumayı hak ediyor derim ben.

Şenay: Detlev Karsten Rohweder cinayetini internetten araştırmak istedim ama karşına hep Almanca kaynaklar çıktı.

Cansu: Ben İngilizce kaynaklar buldum ama onlar da RAF'ı suçluyorlar. Olayın arka planını anlatan bir yazıya denk gelmedim.

Mine: Kitapta değişik kısaltmalar vardı: RAF, BKA.

Şenay: Alışmışız hep FBI, CIA. Kitaptaki her karakter çok doluydu değil mi?

Mine: Evet. Mesela Mario çok tatlıydı. (Gülüşmeler)

Şenay: Ama Olga'da inandırıcı olmayan bir detay vardı bence. Olga eski yankesici. Küçükken hırsız olması için parmaklarını çeke çeke uzatmışlar. Romen âdeti. Sonrasında elleri çok acıdığı için mesleği bırakıyor. Bir kursa gidiyor ve hoop... "hacker" oluyor.

Saliha: Demek ki çok zeki. (Gülüşmeler)

Saliha: İşe yarıyor hackerlığı.

Şenay: Romandaki komşu Max Klein nasıldı? Eski polisiye yazarıymış. Kitapları satmayınca günlük yıldız falları yazmaya başlamış.

Mine: "Alman toplumu özel dedektifleri sevmediği için kitaplarını tutmadı," diyor. Çünkü

Almanlar düzeni sever. Onlara göre ancak bir devlet görevlisi gerçeği ortaya çıkarabilir. Bence çok farklı bir tespit ve değişik bir bakış açısı.

Arzu: O yüzden de falcı olmuş!

Çınla: Yazar Ankara Goethe Institute'ye gelmişti. Sevin Okyay ve Tanıl Bora kendisiyle söyleşi yaptı. Bir manim vardı, kaçırdım! Söyleşiye dair bir yazı kaleme alınmış, şu linkten ulaşılabilir: <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/kul/mag/21155487.html>

Şenay: Yazar, Türkiye'ye çok gelmiş. Hatta bir vakfın çalışması kapsamında dört hafta Trabzon'da kalmış.

Mine: Ben Dengler'in aşka bakış açısını da sevdim. Olga, Christiane gibi kadınları etkiliyor. Adam resmen hayatın tadını çıkartıyor. Çok rahat ve bağlılık gibi bir derdi yok.

Cansu: Olga'nın yerinde olmazsan bakış açısını seversin tabii. Dengler babalık konusunda beni kaybetti. Baba olarak ilişkisi zayıf.

Saliha: Karısı izin vermiyor olabilir. Sorun çıkarıyor sanki.

Arzu: Para kazanınca çocuğunu alacak, onunla ilgili plan yapıyor. Bu arada İtalya sokaklarında gezme kısmı nasıldı? Motosikletle sokaklarda takip ettiği bölümleri çok başarılı buldum.

Şenay: Bir adam, eşimi araştır diye Dengler'i tutuyor. Ama Dengler, adamın eşiyle ilgili gerçeği müşterisinden saklıyor. Nasıl bir dedektif bu?

Saliha: Bence çok tatlıydı.

Şenay: Ben etik bulmadım ama. Hani dedektiflik meslek ahlakı?

Saliha: Ama hayat gri yalanlarla geçiyor.

Arzu: Orada Avrupalı gibi değil de Türk gibi davrandı bence. İnisiyatif kullandı aile bozulmasın diye.

Cansu: Şenay doğru söylüyor ama profesyonel sorumluluğunu yerine getirmiyor. Tamam, yaptığı insanı olarak hoşumuza gidebilir ama etik olarak yanlış.

Şenay: Peki, Paul Stein'in sahte pasaport hazırlama yöntemi nasıldı ama? Gizli servislerin adamlarına pasaport hazırlama yöntemimmiş kitapta anlatılan. Gayet detaylı bir şekilde, sahte bir isimle nasıl gerçek bir pasaporta sahip olunabileceği anlatılıyor.

Çınla: Kitaptaki şu bölümü okumak istiyorum: "Emek ve sermaye düşmanca bir ayrılık içerisinde değil, aksine birbirlerini

tamamlıyorlar. Fabrika ne tek başına bir egoist kapitaliste ait, ne de anonim bir bürokrasiye ki bunların her ikisi de kendine has bir tarzda emekçileri sömürür." Sayfa 201. Bende yazarın *Koruyan El* adlı kitabı var. Hemen ona başlamak istiyorum.

Verda: Diğer kitapların adları neydi?

Cansu: *Kavuran Soğuk*, *Münih Komplosu...*

Şenay: Polis memurları için profesyonel telefon teknikleri nasıldı?

Saliha: Almanya'da onun da eğitimi varmış.

Şenay: Kural 1: Konuşmaya başlamadan önce hazırlıklarınızı yapın. Telefonu açmadan önce bütün sorularınızı not edin. Böylece heyecandan bir şeyler unutma ihtimalini ortadan kaldırırsınız.

Çınla: Ben bu yöntemi kullanmıştım doktora tezimde hocamla yapacağım telefon konuşmalarına hazırlanırken. Ona verdiğim metni okuyup okumadığını, yorumlarını ne zaman ileteceğini öğrenmek amacıyla arardım. Beni başından savmak üzere söyleyebileceklerini tahmin edip bunları not alarak her birine ayrı ayrı cevabımı yazardım kendisini aramadan önce.

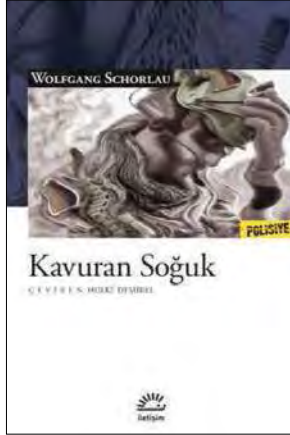
Verda: Çok ciddi bir kitap olduğu için yüreğimde de ciddi bir iz bıraktı. Belgesel tadını buldum kitapta, saygı duyarak okudum.

Şenay: Armağan Tunaboylu'nun da bu kitapla ilgili bir incelemesi var internette, 12/03/2016

tarihli. Çok kısa bir alıntı yapmak istiyorum o yazıdan. "Schorlau'yu diğer yazarlardan farklı kılan, entrikasını, ne bir sapık katilin birbiri ardına işlediği dâhiyane cinayetlerin üzerine ne de nükleer bir savaş başlatmak isteyen muhteris bir diktatörün acımasız planları üzerine kurmasıdır. Belli ki yapıtını fantazyadan uzaklaştırıp gerçekçi bir temelin üzerine kurmak istemiştir. Bu temeli; gerçek kişilikleri, olayları ve kurumları kullanarak birçok belgeye dayandırıyor. Fabrikaların yönetiminin işçilerine devredilmesini savunan Katolik ve hatta hümanist bir programı da tüm kitap boyunca alttan alta destekliyor. Belki de ilk defa polisiye bir maceranın fonunu ekonomi bilimi bu derece belirliyor."

Çınla: Peki, "Mavi Liste" neden mavi ve neyi listeliyor?

Herkes: Spoiler vermiş oluruz, açıklamayalım.
(Gülüşmeler)

Sherlock'un yeni sađ kolunu takdim etmekten onur duyuyoruz; **MARY RUSSELL!**

The New York Times
Bestseller yazarı Laurie R.
King, “20. Yüzyılın En İyi
Polisiye Romanı” ödölünü
kazanan *Arıcının ırağı* ile sizi
yeni maceraların peşinde iz
sürmeye davet ediyor!

Bu kitapla **Nero
Polisiye-Kurgu Dalında
En İyi Kitap Ödölü’nü**
alan ödölölü yazar Laurie
R. King, sizi umulmadık
bir maceranın içine
ekerken Holmes ve
Russell ortaklığında
şasırtıcı bir dönüşüme
işaret ediyor.

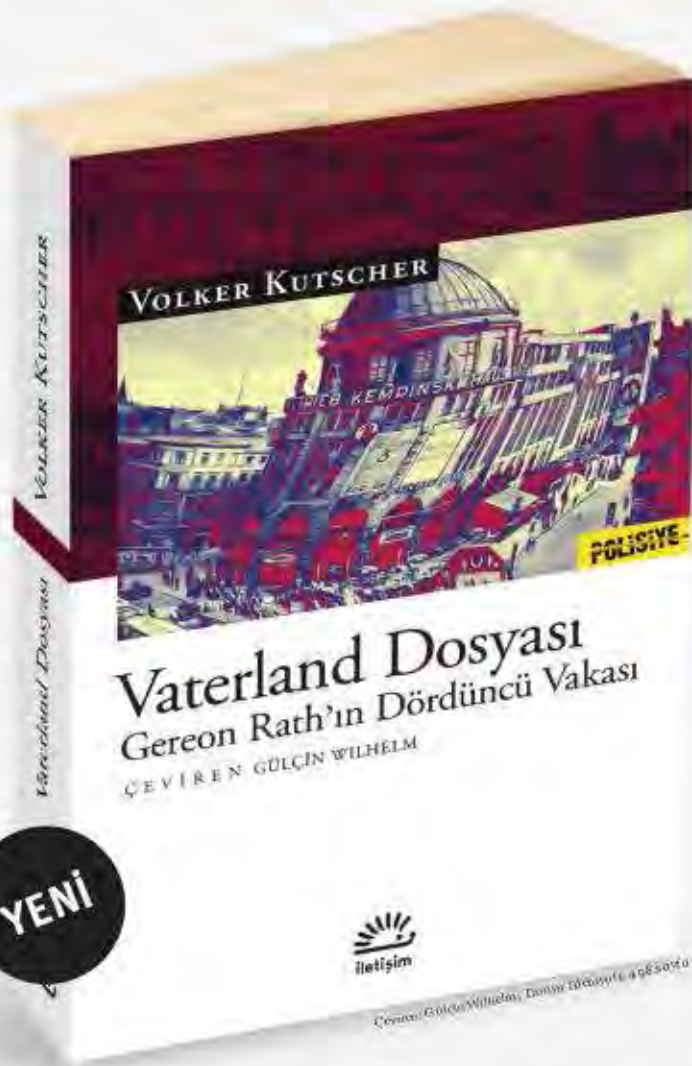

İki bireyci şahsiyet
arasındaki karmaşık ilişkiyi
başarıyla kaleme alan Laurie
R. King’in kalemiyle
Meryem’in Mektubu; politik
entrikalar, teolojik arkeoloji
ve muhteşem Holmesvari
dokunuşları ile yine okuru
muazzam bir serüvene
sürüklüyor!

“Babylon Berlin”in Komiseri Rath yine sürükleyici bir macera peşinde

Olay yerleri: İkinci Dünya Savaşı'nda yıkılana kadar Berlin'in eğlence ve tüketim tapınağı olan Vaterland Evi ile Prusya'nın doğusunda, Polonya sınırında bir küçük şehir, Treuburg... Volker Kutscher, yaklaşmakta olan Nazi iktidarının karanlık atmosferi ile metropol hayatının çığırın eğlencesinin iç içeliğini çarpıcı bir şekilde sergiliyor.

VOLKER KUTSCHER
ISLAK BALIK
GEREON RATH'IN İLK VAKASI
Çeviren: Çiğdem Sey
Dünya Edebiyatı 111, 320 sayfa

VOLKER KUTSCHER
SESSİZ ÖLÜM
GEREON RATH'IN İKİNCİ VAKASI
Çeviren: Çiğdem Sey
Dünya Edebiyatı 112, 320 sayfa

VOLKER KUTSCHER
GOLDSTEIN
GEREON RATH'IN ÜÇÜNCÜ VAKASI
Çeviren: Çiğdem Sey
Dünya Edebiyatı 113, 320 sayfa